

BABEL

Julian
BARNES

Singura

~~singura~~

Poveste

~~poveste~~

NEMIRA

colecție coordonată de Dana Ionescu

BABEL

JULIAN BARNES s-a născut în Leicester, Anglia, în 1946. A studiat la City of London School între 1957 și 1964, apoi la Magdalen College, Oxford, absolvind (cu onoruri) în 1968 secția de limbi moderne. După încheierea studiilor, a lucrat ca lexicograf pentru Oxford English Dictionary timp de trei ani. Din 1977, a devenit redactor literar și a semnat recenzii în *New Statesmen* și *New Review*. Între 1979 și 1986 a realizat cronici de televiziune, mai întâi pentru *New Statesman* și apoi pentru *Observer*. Opera lui Julian Barnes numără peste cincisprezece volume de proză și eseuri, cariera sa literară fiind încununată de numeroase premii și distincții: Somerset Maugham Award pentru *Metroland* (1981), Geoffrey Faber Memorial Prize (1985), Prix Médicis pentru *Papagalul lui Flaubert* (1986), E.M. Forster Award (decernat de American Academy and Institute of Arts and Letters, 1986), Gutenberg Prize (1987), Grinzane Cavour Prize (1988), Prix Femina pentru *Trois* (1992). A fost de trei ori finalist la Booker Prize: în 1984 pentru *Papagalul lui Flaubert*, în 1998 pentru *Anglia, Anglia* și în 2005 pentru *Arthur & George*. Statul francez i-a acordat în 1988 titlul de Chevalier des Arts et des Lettres, în 1995 a fost numit Officier de l'Ordre des Arts et des Lettres, iar în 2004 a primit titlul de Commandeur de l'Ordre des Arts et des Lettres. De asemenea, în 1993 Fundația FVS i-a acordat Shakespeare Prize, iar în 2004 a fost

recompensat cu Premiul Statului Austriac pentru Literatură Europeană. În prezent locuiește la Londra. În 2011, i-a fost decernat Man Booker Prize pentru romanul *Sentimentul unui sfârșit* (Editura Nemira, 2017). Dintre celelalte volume ale sale, la Nemira au mai apărut: *Nimicul de temut*, *O istorie a lumii în 10 ½ capitole*, *Zgomotul timpului*.

Singura
~~singura~~
Poveste
~~poveste~~

Traducere din limba engleză
RADU PARASCHIVESCU

NEMIRA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BARNES, JULIAN

Singura poveste / Julian Barnes; trad. din lb. engleză: Radu Paraschivescu. – București:

Nemira Publishing House, 2018

ISBN print: 978-606-43-0233-5

ISBN epub: 978-606-43-0333-2

ISBN mobi: 978-606-43-0334-9

I. Paraschivescu, Radu (trad.)

821.111

Julian Barnes

THE ONLY STORY

Copyright © Julian Barnes 2018

© Nemira, 2018

Coperta colecției: Răzvan COMACHE

Coperta: Cristian FLORESCU, Ana NICOLAU

Redactor: Cristina CRĂCIUN

Lector: Ecaterina DERZSI

Tehnoredactor: Magda BITAY

Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Cuprins

[Despre autor](#)

[Unu](#)

[Doi](#)

[Trei](#)

[Note](#)

Lui Hermione

„Roman: o povestioară, în general de iubire.“

SAMUEL JOHNSON, *Un dicționar al limbii engleze* (1755)

Unu

Ai prefera să iubești mai mult și să suferi mai mult sau să iubești mai puțin și să suferi mai puțin? Cred că, până la urmă, aceasta e singura întrebare adevărată.

Poți să argumentezi – pe bună dreptate – că *nu* este o întrebare adevărată. Fiindcă nu avem de ales. Dacă am avea, atunci ar exista și întrebarea. Cum nu avem, ea nu există. Cine poate controla cât de mult iubește? Dacă poți s-o controlezi, atunci nu e iubire. Nu știu cum altfel ai putea să-i spui, dar iubire nu.

Cei mai mulți dintre noi au de spus o singură poveste. Asta nu înseamnă că ni se întâmplă un singur lucru în viață – se petrec nenumărate întâmplări, pe care le transformăm în nenumărate povești. Însă una singură contează cu adevărat, pe una singură merită până la urmă s-o spui. Ceea ce urmează e povestea mea.

Dar iată și prima problemă. Dacă asta e singura ta poveste înseamnă că ai spus-o și ai tot spus-o cel mai des, deși ai făcut-o – ca în cazul de față – numai pentru tine. De aici și întrebarea următoare: oare repovestirile astea te aduc din ce în ce mai aproape sau te îndepărtează din ce în ce mai mult de cele

întâmplare? Nu prea știu. Un mod de-a verifica ar fi dacă, pe măsură ce trec anii, ieși mai bine sau mai rău din poveste. Dacă ieși mai rău, s-ar putea să însemne că ești mai sincer. Există, pe de altă parte, pericolul să devii antierotic când privești în urmă: faptul că te arăți într-o lumină mai proastă decât cea reală poate fi o formă de laudă de sine. Așa că va trebui să fii foarte atent. Mă rog, cu timpul, am învățat s-o fac. Sunt la fel de grijuliu acum pe cât eram de neglijent atunci. Sau poate c-am vrut să spun nepăsător. E cu putință ca un cuvânt să aibă două antonime?

Perioada, locul, mediul social? Nu știu cât de importante sunt în poveștile despre iubire. Poate în zilele de demult, la clasici, unde se duc bătălii între iubire și datorie, între iubire și religie, între iubire și familie, între iubire și stat. Asta nu seamănă cu poveștile de atunci. Dar, dacă insistați, fie. Perioada: cu peste cincizeci de ani în urmă. Locul: la aproape douăzeci și cinci de kilometri sud de Londra. Mediul social: o zonă de oameni căpătuiți, cum li se spunea – nu c-aș fi cunoscut vreunul în toți anii mei acolo. Case fără pereți comuni, unele pe jumătate din lemn, altele cu acoperiș de țiglă. Garduri vii de lemn-câinesc, leandru și fag. Drumuri cu șanțuri de scurgere încă neîngreunate de linii galbene și parcări de reședință. Era pe vremea când puteai să te duci cu mașina la Londra și să parchezi aproape oriunde. Zona noastră de periferie era cunoscută sub simpatica denumire de „Satul” și nu-i exclus ca tocmai asta să fi fost cu câteva decenii mai devreme. Acum ea avea o gară din care diverși bărbați în costum se duceau la Londra de luni până vineri, iar unii mai stăteau o jumătate de zi și sâmbăta. Aveam o stație de autobuz a Liniei Verzi, o trecere de pietoni cu semnalizatoare Belisha, un oficiu poștal, o biserică numită, fără originalitate, St Michael, o cârciumă, un magazin universal, o

farmacie, o frizerie și o benzinărie unde-ți puteai duce mașina și pentru reparații elementare. Dimineața auzai vaietul electric al furgonetelor cu lactate – aveai de ales între Express și United Dairies; seara și în weekend (dar niciodată duminică dimineața) aveai parte de zumzetul mașinilor de tuns iarba cu benzină.

Pe terenul amenajat din Sat se juca crichet gălăgios și incompetent; existau, de asemenea, un teren de golf și un club de tenis. Iarba era îndeajuns de nisipoasă ca să le placă grădinarilor; zgura londoneză nu bătea atât de departe. Nu de mult se deschisese un magazin cu specialități, pe care unii îl considerau subversiv din cauză că oferea produse de pe continent: brânzeturi afumate și cârnați noduroși, care atârnavă ca niște pule de măgar în ambalajul din plasă. Însă soțiile mai tinere din Sat începeau să gătească mai aventuros, iar soții lor erau în general de acord. Dintre cele două posturi TV disponibile, BBC era mai urmărit decât ITV, iar alcool se bea în general doar în weekend. Farmacistul vindea plasturi pentru veruci și șampon uscat în sticlute cu pulverizator, dar nu și anticoncepționale; la magazinul universal se vindea soporifica publicație locală *Advertiser & Gazzete*, însă nici măcar cea mai cuminte revistă pentru femei. Pentru articole de uz sexual, trebuia să te duci la Londra. Nimic din toate astea nu m-a deranjat în cea mai mare parte a timpului petrecut acolo.

Bun, m-am achitat de îndatoririle de agent imobiliar (există și așa ceva la vreo șaisprezece kilometri distanță). Și încă un lucru: să nu mă-ntrebați de vreme! Nu prea mi-aduc aminte ce fel de vreme am avut în viață. E adevărat, țin minte cum soarele încins stimula pofta de sex, cum ninsorile neașteptate încântau și cum zilele reci și umede declanșau acele simptome timpurii care au dus în cele din urmă la operații de înlocuire a ambelor șolduri. Dar nimic

semnificativ din viața mea nu s-a întâmplat într-un anumit tip de vreme și cu atât mai puțin din cauza lui. Așa că, dacă nu vă supărați, meteorologia n-o să joace niciun rol în povestea mea. Deși sunteți liber să deduceți că, dacă mă găsiți jucând tenis de câmp, nici nu ploua și nici nu ninge.

Clubul de tenis: cine-ar fi crezut că avea să înceapă acolo? Crescând, am început să privesc locul ca pe o simplă filială în aer liber a Tinerilor Conservatori. Aveam rachetă și jucasem puțin, la fel cum știam să arunc mingea de crichet cu efect și mă remarcasem ca un portar de fotbal în general de nădejde, deși cu unele momente de nebunie. Eram competitiv la sport, fără să am cu adevărat talent.

La sfârșitul primului an la universitate, am stat acasă trei luni, vizibil plictisit și fără să mă simt vinovat. Celor care au aceeași vârstă astăzi le va veni greu să-și imagineze cât de anevoioasă era comunicarea pe-atunci. Majoritatea prietenilor mei erau la mama naibii și – printr-o dispoziție părintească neexprimată ca atare, dar limpede – folosirea telefonului era descurajată. O scrisoare și apoi scrisoarea de răspuns. Totul se făcea încet și în singurătate.

Mama, sperând poate că o să cunosc o blondă drăguță, pe nume Christine, sau o brunetă cu păr ondulat, pe nume Virginia – în orice caz, o fată cu tendințe conservatoare solide, chiar dacă nu foarte pronunțate –, a sugerat că n-ar fi rău să mă înscriu la clubul de tenis. Chiar era dispusă să mă finanțeze. Am răs în gând de motivul ei: singurul lucru pe care știam că nu aveam să-l fac cu viața mea era să mă stabilesc la periferie, cu o soție găsită la tenis și cu 2,4 copii pe care să-i văd cum își aleg perechea tot la clubul de tenis și așa mai departe, într-o anfiladă de oglinzi cu ecou, spre

un viitor nesfârșit de lemn-câinesc și oleandri. Când am acceptat oferta mamei, am făcut-o doar în râs.

M-am dus și am fost invitat „să mă bag la joc”. Era un test în care aveau să-mi fie examinate discret, cu buna-cuviință tipic englezească, nu doar jocul de tenis, ci și comportamentul general și adecvarea socială. Dacă nu arătam lucruri rele, se subînțelegeau lucruri bune – așa mergea treaba. Mama s-a asigurat că aveam echipamentul curat și că dungile de la pantalonii scurți nu erau doar evidente, ci și paralele; la rândul meu, mi-am amintit că nu aveam voie să înjur, să râgâi și să mă bășesc pe teren. Jucam din încheietură, optimist și în mare parte autodidact; jucam exact cum s-ar fi așteptat ceilalți, renunțând la sarcasmele care-mi plăceau atât de mult și netrimitând niciodată mingea spre corpul adversarului. Serviciu, venire la fileu, voleu, al doilea voleu, scurtă din drop și lob, având grijă să-mi arăt imediat aprecierea față de adversar – „Excelent!” – și îngrijorarea cuvenită pentru partener – „A mea!”. Eram modest după o lovitură reușită, mă bucuram în tăcere când câștigam un ghem, clătinam din cap cu o mică tristețe când ajungeam să pierd un set. Puteam să simulez toate chestiile alea, așa că am fost primit ca membru pe timpul verii, îngroșând rândurile tuturor acelor Hugo și Caroline tot cursul anului.

Primilor le plăcea să-mi spună că eu am ridicat IQ-ul mediu al clubului, scăzându-i în același timp media de vârstă; unul a ținut morțiș să-mi zică Istețeanu și Herr Professor, cu o aluzie subtilă la faptul că făcusem un an la Universitatea din Sussex. Carolinele erau destul de prietenoase, dar precaute; știau foarte bine ce le trecea prin cap respectivilor Hugo. Când mă găseam în mijlocul acestui trib, simțeam că mi se ofilește spiritul de competiție înnăscut. Încercam să-mi plasez cele mai bune lovituri, dar

victoriile nu mă făceau mai simpatic. Ajunsesem să recurg chiar și la autopăcăleli. Dacă o minge cădea la câțiva centimetri dincolo de tușă, îi făceam semnul victoriei cu degetul mare adversarei și-i strigam „Perfect!“ La fel, un serviciu care trimitea mingea un pic afară producea din parte-mi o aprobare lentă din cap și o deplasare spre careul de alături, ca să primesc următorul serviciu. „Ca lumea, Paul asta“, l-am auzit o dată pe un Hugo recunoscând de față cu un altul. Când le strângeam mâna după o înfrângere, le lăudam cu bună știință o lovitură sau alta. „Ai un serviciu pe rever trăsnet – m-a chinuit, nu glumă“, recunoșteam candid. Eram acolo de doar două luni și nu voiam să mă cunoască.

Cam după trei săptămâni în care am fost membru provizoriu, a avut loc un turneu de dublu mixt, cu premii alese „din căciulă“. Perechile au fost stabilite prin tragere la sorți. Țin minte că mai târziu mi-am spus: sorți e pluralul lui „soartă“, care e totuna cu „destin“, nu? Am făcut pereche cu doamna Susan Macleod, care evident că nu provenea din rândul Carolinelor. Am presupus că avea patruzeci și ceva de ani și își legase părul la spate cu o bandă, dezvăluindu-și urechile pe care nu le-am remarcat la momentul acela. O rochie de tenis albă, cu tiv verde și un șir de nasturi verzi în față. Era aproape de înălțimea mea, adică 1,75, poate cu doi-trei centimetri în minus.

– Pe ce parte preferi? a întrebat.

– Parte?

– Dreapta sau reverul?

– Iartă-mă. Nu contează.

– Atunci, începi tu pe dreapta.

Primul nostru meci – se juca un singur set eliminatoriu – a fost împotriva unui Hugo mai corpulent și a unei Caroline mai

dolofane. Am fugit cât m-au ținut picioarele, crezând că rolul meu era să returnez majoritatea mingilor; iar la început, când ajungeam la fileu, mă întorceam pe jumătate ca să văd cum mi se descurca partenera, dacă returna mingea și în ce fel. Însă mingea era returnată mereu, cu lovituri sigure, de pe linia de fund, așa că am încetat să mă întorc, m-am relaxat și chiar am simțit că vreau să câștigăm. Ceea ce am și făcut, cu 6-2.

După ce ne-am așezat cu câte-un pahar cu apă de orz cu lămâie, am zis:

– Mersi că m-ați scos.

Mă referisem la dese ocazii când mă împleticisem până la fileu ca să joc la interceptie, ratând însă mingea și derutând-o pe doamna Macleod.

– Se spune „Bine jucat, colega!“.

Avea ochi albaștri-cenușii și un zâmbet calm.

– Și încearcă să nu servești chiar din centru. Deschide-ți un pic unghiul.

Am dat din cap, acceptând sfatul și neavând impresia că mi se ciobise eul, așa cum aș fi avut, dacă sugestia ar fi venit de la un Hugo.

– Altceva?

– Punctul cel mai vulnerabil la dublu e întotdeauna la mijloc.

– Mulțumesc, doamnă Macleod.

– Susan.

– Mă bucur că nu ești o Caroline, m-am trezit eu spunându-i.

A chicotit, de parc-ar fi știut exact ce avusesem în minte. Dar cum ar fi fost cu putință?

– Soțul tău joacă?

– Soțul meu? Domnul P.E.? a făcut ea râzând. Nu. El e cu golful. Mi se pare lipsă de fairplay să lovești o minge care stă pe loc. Nu ești de acord?

Răspunsul mi s-a părut prea bogat în amănunte, așa că m-am mulțumit să aprob din cap și să mormăi încet.

Al doilea meci a fost mai greu – cu o pereche ai cărei membri fragmentau întruna jocul ca să poarte mici discuții tactice, de parcă s-ar fi pregătit de căsătorie. La un moment dat, când servea doamna Macleod, am încercat șmecheria ieftină a ghemuirii sub nivelul fileului, aproape de linia care desparte careurile de serviciu, în ideea că aveam să-l derutez pe cel care returna. Povestea a mers de două-trei ori, dar pe urmă, la 30-15, m-am ridicat prea repede după ce am auzit plesnetul serviciului, iar mingea m-a lovit direct în ceafă. M-am clătinat melodramatic și m-am prăbușit în fundul fileului. Caroline și Hugo au dat fuga, mimând îngrijorarea, pe când din spatele meu s-au auzit doar un hohot de râs și un „Nu vrei să repetăm punctul?” rostit cu un glas de fetișcană, ceea ce bineînțeles că adversarii noștri n-au acceptat. Totuși, am luat cum-necum setul cu 7-5 și am ajuns în sferturile de finală.

– Acum o să fie greu, m-a prevenit ea. Campioni regionali. Nu mai sunt ce erau, dar nu-i rost de chilipiruri.

Și n-a fost. Am pierdut clar, cu toată alergătura mea frenetică. Când încercam să apăr zona centrală, mingea se ducea în culoarul de dublu; când acopeream colțurile, o bubuiau în centru. N-am meritat mai mult decât cele două ghemuri pe care le-am luat.

Ne-am așezat pe o bancă și ne-am pus rachetele în preșele pentru racordaj. Eu aveam un Dunlop Maxply; ea, un Gray's.

– Îmi pare rău că te-am lăsat cu ochii-n soare, am spus.

– Nimeni n-a lăsat pe nimeni cu ochii-n soare.

– S-ar putea ca problema mea să fie naivitatea tactică.

Da, am vorbit cam prețios, însă chiar și așa am fost surprins de chicotelile ei.

– Ești un caz. Va trebui să-ți spun Casey ¹.

Am zâmbit. Îmi plăcea ideea de-a fi un caz.

Pe când mergea fiecare pe drumul lui spre dușuri, am întrebat:

– Vrei să te las undeva? Am mașină.

M-a privit pieziș.

– Păi, n-aș vrea să mă lași nicăieri dacă n-ai avea mașină. Ar fi contraproductiv.

A spus-o într-un fel în care pur și simplu n-am avut cum să mă simt jignit.

– Dar cum rămâne cu reputația ta?

– Reputația mea? am răspuns. Nu cred că am așa ceva.

– Vai de mine! În cazul ăsta, trebuie să-ți facem rost. Fiecare tânăr ar trebui să aibă o reputație.

Consemnat acum, totul pare mult mai semnificativ decât a fost la momentul respectiv. Și „nu s-a întâmplat nimic“. Am dus-o pe doamna Macleod cu mașina până la casa ei din Duckers Lane, s-a dat jos, iar eu am plecat acasă, unde le-am făcut părinților rezumatul după-amiezii. Dublu mixt cu premii din căciulă. Partenerii aleși prin tragere la sorți.

– Sferturi de finală, Paul, a zis mama. Dacă-ș fi știut, aș fi venit să te văd.

Mi-am dat seama că ăsta era probabil ultimul lucru din istoria lumii pe care mi-l doream sau pe care aveam să mi-l doresc vreodată.

Poate că ați înțeles un pic prea repede; și nu pot să vă condamn. Avem tendința să încadrăm orice relație nouă într-o categorie preexistentă. Vedem ce este general sau comun; pe când participanții văd – simt – doar ce este individual și-i privește. Noi spunem: ce previzibil!; ei spun: ce surpriză! Unul dintre lucrurile pe care le-am crezut despre Susan și mine – atunci, dar și acum, din nou, după atâția ani – e că de multe ori nu păreau să existe *cuvinte* pentru relația noastră; sau cel puțin nu cuvinte potrivite. Dar poate că asta e o iluzie pe care o au despre ei toți îndrăgostiții – că se sustrag atât categorizării, cât și descrierii.

Mama, bineînțeles, nu rămânea niciodată în pană de cuvinte.

Cum spuneam, am dus-o pe doamna Macleod acasă și nu s-a întâmplat nimic. Nici a doua oară; nici a treia. Atâta doar că depinde ce înțelegeți prin „nimic“. Nicio atingere, niciun sărut, niciun cuvânt și cu atât mai puțin o urzeală sau un plan. Însă exista deja, pe când stăteam pur și simplu împreună în mașină, înainte ca ea să spună câteva cuvinte în glumă și să se îndrepte spre aleea din fața casei, o complicitate între noi. Deocamdată nu era, insist, complicitatea care însemna *făcutul* vreunui lucru. Doar o complicitate care pe mine mă făcea un pic mai mult eu, iar pe ea un pic mai mult ea.

Dac-ar fi existat vreo urzeală sau vreun plan, ne-am fi purtat altfel. Poate că ne-am fi întâlnit în secret sau ne-am fi deghizat intențiile. Dar eram inocenți; așa că am fost luat cu totul pe nepregătite când, în timpul unei cine de o plictiseală crâncenă, mama mi-a spus:

– Am ajuns și taximetriști, nu?

Am privit-o consternat. Întotdeauna mama era cea care se ținea de capul meu. Tata era mai blajin și mai puțin dornic să judece.

Prefera să lase lucrurile să treacă de la sine, să n-o caute cu lumânarea, să nu scurme prin noroi; pe când mama prefera să cerceteze faptele și să nu înghesuie gunoiul sub covor. Căsătoria părinților mei semăna, pentru ochiul neiertător al băiatului de nouăsprezece ani care eram, cu „o avalanșă de clișee“. Asta, deși trebuie să recunosc, ca unul care emite judecata, că și „avalanșă de clișee“ e tot un clișeu.

Numai că refuzam că fiu și eu un clișeu, mai cu seamă la o vârstă atât de fragedă, așa că m-am uitat la mama cu o ostilitate mată.

– Doamna Macleod o să-nceapă să se-ngrașe, la cât o tot trambalezi încolo și-ncoace, și-a dezvoltat ea cu răutate ideea de plecare.

– N-aș zice, la cât tenis joacă, i-am răspuns degajat.

– Macleod, a continuat ea. Care-i numele mic?

– Uite că nu știu, am mințit.

– Tu ai dat peste Macleozi, Andy?

– E un Macleod la clubul de golf, a răspuns el. Scund și rotofei.

Dă în minge de zici c-o urăște.

– Poate c-ar trebui să-i invităm la un pahar de Xeres.

Pe când mă înfioram în fața perspectivei, tata a replicat:

– Nu prea avem motive, nu?

– Oricum, a continuat mama, urmărindu-și tenace subiectul, parcă avea bicicletă.

– Dintr-odată am impresia că știi o groază de lucruri despre ea, am ripostat.

– Te poftesc să nu fii obraznic cu mine, Paul!

A roșit.

– Lasă băiatul în pace, Bets! a zis tata potolit.

– Nu *eu* sunt cea care trebuie să-l lase în pace.

– Te rog, mami, acum pot să plec? am întrebat cu miorlăiala unui copil de opt ani.

Dacă tot aveau de gând să mă trateze ca pe un copil...

– Poate chiar ar *trebui* să-i chemăm la un Xeres.

Nu mi-am dat seama dacă tata era bătut în cap sau neobișnuit de ironic.

– Să nu-ncepi și tu! i-a tăiat-o mama. Chestiile astea nu de la mine le-a-nvățat.

M-am dus la clubul de tenis în după-amiaza următoare și în cea de după. Chiar când să dau în minge cu două Caroline și un Hugo, am văzut-o pe Susan jucând pe terenul de dincolo. Dar cât am stat cu spatele la ea a fost bine. Dar când m-am uitat dincolo de adversari și-am văzut-o legănându-se încet, pe vârfuri, în așteptarea serviciului, mi-am pierdut interesul pentru punctul următor.

Mai târziu, mă ofer s-o las undeva.

– Doar dacă ai mașină.

Mormăi ceva pe post de răspuns.

– Ceski, domnu' Casey?

Suntem față în față. Mă simt în același timp năuc și în largul meu. Ea poartă rochia de tenis obișnuită, iar eu mă trezesc întrebându-mă dacă nasturii verzi se deschid sau sunt doar de formă. N-am mai întâlnit pe nimeni ca ea. Fețele noastre sunt exact la același nivel, nas la nas, gură la gură, ureche la ureche. E limpede că observă și ea.

– Dac-aș purta tocuri, aș vedea peste fileu, îmi spune. Așa însă, vedem la fel.

Nu-mi dau seama dacă e încrezătoare sau agitată; dacă e așa întotdeauna sau doar cu mine. Acum cuvintele ei miros a flirt, însă atunci nu miroseau.

Mi-am coborât capota Morris Minor-ului decapotabil. Dacă tot am ajuns taximetrist, atunci, nu văd de n-ar observa Satul ăsta afurisit cine sunt afurisiții de pasageri. Sau, mă rog, cine e pasagera.

– Apropo, îi spun în timp ce bag într-a doua. S-ar putea ca ai mei să te invite pe tine și pe soțul tău la un Xeres.

– Dumnezeule mare și bun! face ea, ducându-și mâna la gură. Dar eu nu-l duc nicăieri pe domnul Pantaloni de Elefant.

– De ce-i spui așa?

– Așa mi-a venit într-o zi. Îi agățam hainele în șifonier – are niște pantaloni gri, de flanel, câteva perechi cu talia 210 –, am ridicat o pereche și mi-am zis că seamănă bucățică ruptă cu partea din spate a unui elefant de bâlci.

– Tata spune că lovește mingea de golf de parc-ar urî-o.

– Da, mă rog. Și ce mai zic ai tăi?

– Mama zice c-o să te-ngrași dacă te tot duc cu mașina.

Nu răspunde. Opresc mașina la capătul aleii ei și o privesc. E anxioasă, aproape solemnă.

– Uneori uit de ceilalți. Că există. Oameni pe care nu-i cunosc, adică. Iartă-mă, Casey, poate c-ar fi trebuit... mă rog, nu c-aș fi... o, Doamne!

– Aiurea! îi răspund hotărât. Ai zis că tinerii ca mine au nevoie de reputație. Acum constat că am o reputație de taximetrist. O să-mi ajungă toată vara.

Rămâne abătută. Pe urmă spune încet:

– Of, Casey, încă nu mă lăsa!

Dar cum să fac așa ceva, când tocmai mă îndrăgosteam lulea?

Așa. Ce cuvinte ați alege, la ora asta, ca să descrieți relația dintre un băiat – sau un cvasibărbat – de nouăsprezece ani și o femeie de patruzeci și opt? Poate termenii tabloizi „milfă” și „cordaci”? Bine, dar cuvintele astea nu se foloseau pe-atunci, chit că oamenii se comportau așa chiar înainte să li se găsească denumiri. Sau poate vă spuneți: romane franțuzești, cu femei mai în vârstă, care inițiază bărbați mai tineri în „arta amorului”, *ooh la la*. Numai că nici noi, nici relația noastră nu avea nimic franțuzesc. Eram englezi, așa că nu ne rămânea decât să operăm cu niște cuvinte englezești, cu încărcătură morală, cuvinte ca „prostituată”² și „adulterină”. Atâta doar că nimeni pe lume nu era mai puțin prostituată decât Susan; și, așa cum mi-a spus cândva, atunci când i-a auzit prima dată pe oameni vorbind despre adulter a crezut că se refereau la îndoirea laptelui cu apă.

Astăzi vorbim despre sex tranzacțional și sex recreațional. Pe-atunci, nimeni nu făcea sex recreațional. Sau, cine știe, poate făceau, dar nu-i spuneau așa. Pe-atunci, în lumea aceea, era iubire, era sex și mai era și o împletire a celor două, uneori stângace, alteori fără cusur, uneori mergând de minune, alteori nu.

Un schimb între mine și ai mei (a se citi mama), unul dintre acele schimburi englezești care condensează paragrafe de animozitate în două formule.

– Dar am *nouăsprezece* ani.

– *Exact* – doar nouăsprezece.

Fiecare era al doilea iubit al celuilalt: la drept vorbind, cvasivirgini. Eu îmi începusem viața sexuală – obișnuita combinație tandră și neliniștită de băjbâială și nepricepere – cu o fată de la universitate, spre sfârșitul trimestrului trei; iar Susan,

deși avea doi copii și era măritată de un sfert de secol, nu era mai versată decât mine. Privind în urmă, poate c-ar fi fost altfel, dacă unul dintre noi ar fi știut mai multe. Dar arătați-mi pe cineva care abia așteaptă, în iubire, să privească în urmă. Și, oricum, mă gândesc la „mai versat în sex“ sau la „mai versat în iubire“?

Dar văd că mă las dus de val.

În acea primă după-amiază, când jucasem cu racheta Dunlop Maxply și în echipamentul ca scos din cutie, s-a șușotit în voie la ceai și fursecuri. Mi-am dat seama că blazerele încă îmi evaluau gradul de adecvare. Verificau dacă eram acceptabil ca membru al clasei de mijloc, cu tot ce decurgea de aici. S-a mustăcit un pic despre cât de lung aveam părul, care era în bună parte prins sub bentiță. Și, aproape ca o consecință firească, am fost întrebat cum stau cu politica.

– Mă tem că nu mă interesează nici cât negru sub unghie, am răspuns.

– Hm... Înseamnă că ești conservator, a spus un membru al comitetului și au râs cu toții.

Când îi povestesc despre schimbul ăsta de replici, Susan încuviințează din cap și zice:

– Eu sunt laburistă, dar e secret. Mă rog, a fost pân-acum. Cum îți cade asta, chipeșul meu prieten avântat?

Îi spun că nu mă deranjează câtuși de puțin.

Când am fost prima dată acasă la familia Macleod, Susan m-a rugat să vin prin spate și s-o iau prin grădină; mi-a plăcut lipsa de etichetă. Am împins o poartă descuiată, după care am mers pe o potecă de cărămidă nesigură, pe lângă niște grămezi de compost și câteva pubele cu mucegai de frunze; se vedeau o rubarbă ieșind prin gura unui coș de fum, un cvartet de pomi fructiferi neglijați și

un lot pentru legume. Un grădinar bătrân și ciufulit puneă materie organică pe un petic pătrat de pământ. L-am salutat dând din cap cu autoritatea unui tânăr universitar care aprobă un țăran. Mi-a răspuns.

Când Susan puneă ibricul pe foc, m-am uitat în jur. Casa semăna cu a noastră, numai că totul părea un pic mai stilat; mai bine zis, obiectele vechi păreau mai degrabă moștenite decât cumpărate la mâna a doua. Erau lămpi standard, cu abajururi de hârtie în curs de îngălbenire. Și mai era ceva – nu tocmai neglijență, ci mai mult o lipsă de grijă pentru faptul că lucrurile nu erau puse în ordine. Am văzut câteva crose de golf într-o geantă lăsată undeva în vestibul și două pahare rămase pe masă de la prânz – ba poate chiar din seara trecută. La noi acasă nu rămânea nimic nestrâns. Totul trebuia să fie în bună ordine, spălat, șters și lustruit, în ideea c-ar fi putut să vină cineva pe neașteptate. Dar cine-ar fi fost acela? Vicarul? Sectoristul? Cineva care voia să dea un telefon? Un comis-voiajor? Adevărul e că nu venea nimeni fără invitație, iar curățenie și ordine se făceau din ceva ce mi s-a părut un fel de atavism social profund. Pe când aici oamenii ca mine veneau în vizită într-un loc care arăta, după cum mama ar fi observat fără îndoială, de parcă n-ar mai fi văzut o cârpă de praf de două săptămâni.

– Da' știu că aveți un grădinar foarte muncitor, spun, negăsind un alt subiect cu care să încep discuția.

Susan se uită la mine și izbucnește în râs.

– Grădinar? Întâmplător, e stăpânul casei. Înălțimea Sa.

– Îmi pare groaznic de rău. Te rog să nu-i spui. Am crezut...

– Oricum, mă bucur că arată atât de natural. Ca un grădinar adevărat. Moș Adam. Chiar el.

Îmi înmânează o ceașcă de ceai.

– Lapte? Zahăr?

Înțelegeți, sper, că vă povestesc totul așa cum îmi aduc aminte, nu? N-am ținut jurnal niciodată și majoritatea participanților la povestea mea – povestea mea! viața mea! – sunt fie morți, fie risipiți care încotro. Așa că nu consemnez lucrurile neapărat în ordinea în care s-au petrecut. Cred că memoria are o autenticitate diferită, dar deloc inferioară. Memoria sortează și cerne în funcție de cerințele celui care își amintește. Avem oare acces la algoritmul priorităților ei? Probabil că nu. Dar am bănuiala că memoria alege tot ce e mai util ca să-l ajute pe depozitarul amintirilor. Prin urmare, ar avea interesul egoist de-a scoate întâi la suprafață amintirile mai plăcute. Dar, repet, e doar o presupunere.

De pildă, țin minte că stăteam în pat într-o noapte, neputând să dorm din cauza uneia dintre acele erecții monstruoase despre care, când ești tânăr, îți închipui neglijent – sau fără grijă – c-o să te țină tot restul vieții. Numai că asta era altfel. Era, vedeți voi, un fel de erecție generalizată, fără legătură cu o persoană, un vis sau o fantezie. Era mai degrabă o erecție a tinereții vesele. Tânăr la minte, la inimă, la pulă, la suflet – și, întâmplător, cea care a dat cel mai bine expresie acelei stări generale a fost pula.

Mi se pare că atunci când ești tânăr te gândești la sex în cea mai mare parte a timpului, dar nu reflectezi prea mult asupra faptului. Te fixezi atât de mult pe cine, unde, când, cum – și de fapt, cel mai des, pe marele „dacă” – , încât te gândești mai puțin la „de ce” și la „de unde și până unde”. Înainte să faci sex prima oară, ai auzit deja tot felul de lucruri despre asta – acum mult mai mult, mai devreme și mai explicit decât pe când eram tânăr. Dar, până la urmă, tot acolo ajungi: la un amestec de sentimentalism,

pornografie și denaturare. Când îmi zboară gândul la propria tinerețe, o văd ca pe o perioadă de vigoare coitală atât de mare, încât nici nu mai poți să te gândești la ce era bună vigoarea respectivă.

Poate că nu-i înțeleg pe tinerii de azi. Aș vrea să stau de vorbă cu ei și să-i întreb cum stau lucrurile pentru ei și pentru prietenele lor – dar mă trezesc năpădit de sfială. Și poate că nu i-am înțeles pe tineri nici măcar când am fost tânăr. S-ar putea ca și asta să fie adevărat.

Însă, în caz că vă întrebați, nu-i invidiez pe tineri. În zilele mele de obrăznicie și de furie adolescentină mă întrebam: ce rost au bătrânii, dacă nu să-i invidieze pe tineri? Țasta mi se părea scopul lor principal și final dinaintea dispariției. Mă duceam să mă întâlnesc cu Susan într-o după-amiază și ajunsesem la trecerea de pietoni din Sat. Am văzut o mașină care se apropia, dar, cu nerăbdarea firească a îndrăgostitului, am început oricum să traversez. Mașina a frânat, evident mai tare decât și-ar fi dorit șoferul, care m-a claxonat. M-am oprit în loc, exact în dreptul capotei, și i-am întors privirea șoferului. Recunosc că arătam, poate, enervant. Păr lung, pantaloni violet și tânăr – împuțit și al dracului de tânăr. Șoferul și-a coborât geamul și m-a înjurat. M-am apropiat agale de el, zâmbind și dornic de înfruntare. Era bătrân – împuțit și al dracului de bătrân, cu urechile caraghioase și roșii, de moș. Știți genul ăla de urechi, foarte cărnoase și cu fire mari de păr, care ies din ele, nu? Groase și țepoase pe dinăuntru; subțiri și îmblănite pe dinafară.

– O să mori înaintea mea, l-am informat, după care am luat-o ușor la pas, cât mai enervant cu putință.

Acum, că am îmbătrânit, îmi dau seama că ăsta e unul dintre rosturile mele umane: să le dau voie tinerilor să creadă că-i invidiez. Mă rog, firește că o fac prin modalitatea brutală a morții mele, însă nu și altfel. Iar când văd perechi de tineri îndrăgostiți îmbrățișați vertical la colțuri de stradă sau îmbrățișați orizontal pe o pătură în parc, principalul sentiment pe care mi-l stârnesc e un fel de ocrotire. Nu, nu milă: ocrotire. Nu c-ar avea nevoie de protecția mea. Și totuși – iar ăsta e un lucru curios –, cu cât arată mai multă bravadă în comportament, cu atât mai puternică e reacția mea. Vreau să-i protejiez de ceea ce probabil c-o să le facă lumea și de ceea ce o să-și facă, probabil, unul altuia. Dar bineînțeles că nu e cu puțință. De grija mea nu e nevoie, iar încrederea lor e nebunească.

A fost într-un fel un motiv de mândrie pentru mine că păream să mă fi trezit implicat exact în genul de relație pe care ai mei ar dezaproba-o vehement. Nu doresc deloc – și cu atât mai puțin în această fază târzie – să-i demonizez. Au fost doar roadele timpului, vârstei, clasei și genelor – la fel ca mine. Au muncit din greu, au fost cinstiți și și-au dorit ce credeau ei că e mai bun pentru singurul lor copil. Greșelile pe care le-am descoperit în ei erau, într-o altă lumină, virtuți. Dar pe vremea aceea...

– Bună, mami și tati, am ceva să vă spun. Uite, sunt gay, ceea ce probabil ați ghicit deja, iar săptămâna viitoare o să plec în vacanță cu Pedro. Da, mami, Pedro *ăla*, care te coafează în Sat. Mă rog, m-a-ntrebat unde mă duc în vacanță, am spus „Ai vreo sugestie?” și tot așa, din una-n alta. Așa că mergem împreună într-o insulă grecească.

Mi-i imaginez pe părinții mei necăjindu-se, întrebându-se ce aveau să spună vecinii, mergând pe burtă o vreme, vorbind în spatele unor uși închise și teoretizând greutățile care aveau să mă

aștepte, când de fapt nu făceau decât să-și proiecteze propriile sentimente derutate. Însă pe urmă decideau că vremurile se schimbă, găseau un strop de eroism tăcut în capacitatea de-a se adapta la această situație neprevăzută, mama se întreba cât de corect social e să-l lase pe Pedro s-o tundă mai departe, iar pe urmă – faza cea mai urâtă dintre toate – își decerna singură o medalie de onoare pentru toleranța ei recent descoperită, mulțumindu-i totodată Dumnezeuului în care nu credea că tatăl ei nu mai apucase ziua asta...

Da, ar fi fost bine, până la urmă. La fel de bine ca un alt scenariu popular pe vremea aceea prin ziare.

– Hai noroc, ai mei, ea e Cindy, prietena mea, mă rog, ceva mai mult de-atât, după cum vedeți, peste vreo câteva luni n-o să mai umble cu mingea la centru. Nu vă fierbeți, avea vârsta legală când am tăbărât pe ea la intrarea în școală, dar, din ce văd, cronometrul merge, așa c-ar fi bine să vă-ntâlniți cu ai ei și să faceți o programare la starea civilă.

Da, ar fi făcut față și la așa ceva. Bineînțeles, varianta lor ideală, după cum s-a consemnat deja, era să mă duc la clubul de tenis și să cunosc o Christine sau o Virginia drăguță, a cărei fire blândă și optimistă ar fi fost pe placul lor. Iar atunci ar fi putut avea loc o logodnă cum scrie la carte, urmată de o nuntă adevărată și o lună de miere adevărată, care să ducă la nepoți adevărați. În schimb, mă dusesem la clubul de tenis și mă întorsesem cu doamna Susan Macleod, o femeie măritată din cartier, cu două fete, amândouă mai mari decât mine. Și – până când aveam să mă lecuiesc de aiureala asta de iubire adolescentină – nu avea să fie nici logodnă, nici nuntă și cu atât mai puțin lipăit de pași mărunței. Aveau să fie doar jenă, umilire și rușine, priviri afectate din partea vecinilor și aluzii ironice la pedofilie. Așa că izbutisem să-i pun într-o situație

atât de îndepărtată de ceea ce-și doriseră, încât nici măcar nu putea fi admisă și nicidecum discutată rezonabil. Iar între timp ideea originală a mamei de a-i invita pe soții Macleod la un Xeres fusese abandonată definitiv.

Povestea cu părinții. Toți prietenii mei de la universitate – Eric, Barney, Ian și Sam – trecuseră prin ea, mai mult sau mai puțin. Și nici măcar nu eram o gașcă de hipioți drogați și îmbrăcați în haine afgane, flendurite. Eram niște băieți normali – normăluți – din clasa de mijloc, care simțeau greutatea iritabilă a maturizării. Aveam cu toții povești, majoritatea interșanjabile, cu toate că ale lui Barney erau de fiecare dată cele mai bune. Nu în ultimul rând, fiindcă se certa pe rupte cu ai lui.

– Așa, ne spunea Barney când ne reîntâlneam pentru trimestrul următor și schimbam povești jalnice despre Viața Acasă. Mă întorsesem de vreo trei săptămâni, era zece dimineața și încă nu mă ridicasem din pat. Mă rog, nici nu prea ai de ce să te dai jos din pat în Piner, corect? Pe urmă aud că se deschide ușa de la dormitor și văd că intră mama și tata. Se așază la picioarele patului și mama mă-ntreabă cât e ceasu’.

– De ce n-or învăța să bată la ușă? a întrebat Sam. Poate erai în plină labă.

– I-am zis, normal, că, după calculele mele, era dimineață. După aia m-au întrebat ce am de gând să fac în ziua aia și am zis că o să mă gândesc abia după micu’ dejun. Taică-meu a scos un fel de tuse seacă – ăsta e mereu semnu’ că-ncepe să fiarbă. Pe urmă maică-mea sugerează c-aș putea să mă angajez undeva peste vară, ca să fac un ban de buzunar. La care recunosc că nu prea-mi trecuse prin cap să solicit o angajare temporară la munca de jos.

– Tare, Barney! am răspuns în cor.

– Și pe-urmă maică-mea m-a-ntrebat dacă am de gând să lenevesc toată viața și, cum să zic, am început și eu să mă enervez – aici sunt ca taică-meu, mocnesc o vreme exact ca el, da' nu scot tusea aia de avertisment. Oricum, taică-meu cedează dintr-odată, se ridică, dă perdelele la o parte și urlă: „Nu vrem să stai aici de parc-ai fi la hotel, futu-i!”

– A, vechea poveste. Cunoaștem, toți am trecut prin ea. Păi, și ce ai zis?

– Am zis „Dacă ăsta chiar ar fi un hotel, futu-i, directoru' n-ar da buzna, futu-i, la mine-n cameră la zece dimineața, nu mi s-ar așeza pe pat, futu-i, și nu m-ar freca la icre”.

– Barney, asule!

– Mă rog, mi s-a părut foarte provocator.

– Barney, asule!

Bun, gospodăria Macleod consta în Susan, domnul P.E. și două fete, ambele la universitate și cunoscute drept donșoara T și donșoara MP Mai era o menajeră bătrână, doamna Dyer, care venea de două ori pe săptămână; n-o ajutau ochii să deretice cum trebuie, dar o ajutau de minune să fure zarzavaturi și cutii de lapte. Dar cine altcineva mai venea la ei? Nu fusese amintit niciun prieten. În fiecare weekend Macleod făcea o partidă de golf; Susan avea clubul de tenis. De câte ori am mers la ei la cină n-am întâlnit pe nimeni.

Am întrebat-o pe Susan ce prieteni au. A răspuns pe un ton dezinvolt și indiferent, pe care nu-l observasem până atunci:

– A, fetele au prieteni – mai vin cu ei aici din când în când.

Nu prea mi s-a părut un răspuns mulțumitor. Dar cam după o săptămână Susan mi-a zis că mergem s-o vedem pe Joan.

– Condu tu! a spus, dându-mi cheile de la Austinul familiei.

Am luat-o ca pe o avansare și am manevrat cu mare grijă schimbătorul de viteze.

Joan locuia la aproape cinci kilometri și era sora care-i supraviețuise lui Gerald, care cu o veșnicie în urmă îi făcuse ochi dulci lui Susan, pentru ca pe urmă să moară pe nepusă masă de leucemie, ceea ce fusese un ghinion cumplit. Joan se îngrijise de tatăl lor până când murise și nu se măritase niciodată; îi plăceau câinii, iar după-amiezile dădea pe gât un gin sau două.

Am parcat în fața unei case scunde, pe jumătate din lemn, în spatele unui gard viu, din fagi. Joan își aprinsese o țigară când a răspuns la ușă, a îmbrățișat-o pe Susan și m-a privit iscoditor.

– El e Paul. M-a adus azi cu mașina. Chiar am nevoie de un control la ochi, cred că-mi trebuie o rețetă nouă. Ne-am cunoscut la clubul de tenis.

Joan a încuviințat și a zis:

– I-am închis pe lătrăi.

Era o femeie solidă, îmbrăcată într-un costum de damă albastru-pastel; avea cărlionți mici, ruj maroniu și se pudrase destul de neglijent. Ne-a condus în camera de zi și s-a prăvălit într-un fotoliu în fața căruia era un taburet. Joan era, probabil, cu vreo cinci ani mai mare decât Susan, dar mi s-a părut din generația de dinainte. Pe unul dintre brațele fotoliului era o revistă de cuvinte încrucișate cu fața în jos, iar pe celălalt o scrumieră de bronz, fixată de niște greutate ascunse într-o baretă de piele. Scrumiera mi se părea periculos de plină. Joan nici nu s-a așezat bine, că s-a ridicat din nou.

– Îmi ții de urât la una mică?

– E prea devreme pentru mine, scumpo.

– N-aș spune că ești cu mașina, a ripostat Joan bosumflată.

Pe urmă, uitându-se la mine:

-Ceva de băut, tinere domn?

-Nu, mulțumesc.

-Mă rog, treaba voastră. Măcar o să tragem o mahorcă împreună.

Spre surprinderea mea, Susan a luat o țigară și a aprins-o. Am avut sentimentul unei prietenii a cărei ierarhii fusese stabilită de mult, cu Joan ca parteneră principală, iar Susan, dacă nu pe plan secund, în orice caz drept cea care ascultă. În monologul ei de deschidere, Joan a vorbit despre viața ei de când o văzuse ultima dată pe Susan, ceea ce mi s-a părut în bună parte un catalog de mici șicane surmontate triumfător, de lucruri referitoare la câini și la bridge, care se adunau în marea veste că Joan găsisese recent un loc la vreo șaisprezece kilometri distanță, unde putea să bea ginul preferat la un preț un stropșor mai mic decât cel din Sat.

Plictisit de moarte și dezaprobând întru câtva țigara pe care Susan părea s-o savureze, m-am trezit că-mi ies din gură următoarele cuvinte:

-Ai pus la socoteală și benzina?

Parc-ar fi vorbit maică-mea cu gura mea.

Joan m-a privit cu un interes vecin cu aprobarea.

-Și cum să fac așa ceva?

-Păi, știi cât îți înghite mașina?

-Sigur că știi, a replicat Joan, ca și cum ar fi fost scandalos și nehibzuit să nu știe. Aproape opt litri jumate la sută aici, cam șapte optzeci la drum întins.

-Și cât dai pe benzină?

-Păi, normal că depinde de unde bag, nu?

-Aha! am exclamat, ca și cum asta ar fi făcut problema și mai interesantă. Încă o variabilă. Se-ntâmplă cumva să ai un calculator

de buzunar?

– Am șurubelniță, a spus Joan râzând.

– Atunci, măcar creion și hârtie.

Le-a adus și s-a așezat lângă mine pe canapea, duhnind a țigară.

– Vreau să văd totul în acțiune.

– De câte benzinării și magazine de spirtoase vorbim? am început. O să-mi trebuiască toate datele.

– Cin' te-aude crede că ești de la Fisc, futu-i! a spus Joan râzând și arzându-mi una peste umăr.

Așa că am notat prețuri, locuri și distanțe, depistând un caz flagrant de evaziune, și i-am adus la cunoștință cele mai bune două variante.

– Sigur, am adăugat spiritual, asta ar fi și mai avantajoasă dac-ai merge pe jos până-n Sat, în loc să iei mașina.

Joan a scos un țipăt prefăcut.

– Dar mersul pe jos îmi face rău!

Pe urmă mi-a luat calculele, s-a întors în fotoliu, și-a mai aprins o țigară și i-a spus lui Susan:

– Îmi dau seama că e un tânăr foarte util și că merită să-l ții aproape.

Când am plecat cu mașina, Susan mi-a zis:

– Casey Paul, nu știam că poți fi atât de malefic. La sfârșit ai făcut-o să-ți ciugulească din palmă.

– Orice ca să-i ajut pe bogați să facă economii, am răspuns, schimbând cu grijă viteza. Sunt omul tău.

– Chiar ești omul meu, oricât ar părea de ciudat, a încuviințat ea, strecurându-și palma întinsă pe sub coapsa mea stângă în timp ce conduceam.

– Apropo, ce-ai pățit la ochi?

– La ochi? Nimic, din câte știu.

– Și-atunci, de ce te-ai dus la atâtea controale?

– A, aia? Păi, trebuia să am ceva la mână ca să te-acopăr.

Da, mi-am dat seama. Și așa se face că am devenit „tânărul care mă duce cu mașina” și „partenerul meu de tenis”, iar mai târziu „un prieten al Marthei” și chiar – absolut neplauzibil – „un fel de protejat al lui Gordon”.

Nu mai țin minte când ne-am sărutat prima dată. Nu e straniu? Țin minte 6–2; 7–5; 2–6. Țin minte urechile șoferului ăluia bătrân în cele mai mici detalii. Dar nu-mi mai amintesc când sau unde ne-am sărutat prima dată, cine a făcut prima mișcare sau dacă nu cumva am făcut-o amândoi în același timp. Și dacă n-a fost o mișcare propriu-zisă, ci mai degrabă o alunecare spre celălalt. A fost în mașină sau la ea acasă, a fost dimineața, la prânz sau seara? Dar vremea cum era? Asta-i bună, doar n-o să vă așteptați să țin minte *asta!*

Tot ce pot să vă spun e că a trecut mult – raportat la viteza de azi a lucrurilor – până ne-am sărutat prima oară și că de la primul sărut a trecut tot mult până ne-am culcat împreună prima oară. Și că între sărutat și băgatul în pat am dus-o cu mașina la Londra să cumpărăm anticoncepționale. Pentru ea, nu pentru mine. Ne-am dus la John Bell & Croyden pe Wigmore Street; am parcat după colț, iar ea a intrat. S-a întors cu o pungă maro, fără însemne, în care se găseau o diafragmă și gel contraceptiv.

– Mă întreb dacă are și carte tehnică, spune ea degajat. Am cam uitat cum se face.

În starea mea de spirit – un fel de excitare sumbră –, nu-mi dau seama în clipa aceea dacă se referă la sex sau la montarea diafragmei.

– O să fiu gata oricând să te ajut, îi zic, gândindu-mă că asta acoperă ambele direcții.

– Paul, zice ea, sunt lucruri pe care e mai bine să nu le vadă bărbatul. Și nici să nu se gândească la ele.

– În regulă.

E clar că vorbim despre a doua chestie.

– Și unde-o s-o ții? întreb, imaginându-mi ce s-ar întâmpla dacă ar fi descoperită.

– A, undeva-cumva, răspunde ea.

Adică nu mă privește.

– Să nu te-aștepti la cine știe ce de la mine, Casey, continuă ea repede. Casey. Adică K.C. King's Cross. N-o să te-mbufnezi, bine? N-o să-ncepi să te-nfurii și să te porți urât cu mine, da?

Mă aplec spre ea și o sărut, în fața tuturor trecătorilor interesați de pe Wimpole Street.

Știu deja că ea și soțul ei au paturi separate, ba chiar camere separate, și o căsnicie neconsumată – mai bine zis, fără sex – de aproape douăzeci de ani; dar n-am insistat să-mi dea motive sau detalii. Pe de o parte, sunt profund curios în legătură cu viața sexuală – trecută, prezentă și viitoare – a aproape oricui. Pe de alta, n-am chef să mă las distras de alte imagini care mi s-ar putea învâlmăși în cap când sunt cu ea.

Mă surprinde că are nevoie de contracepție, că la patruzeci și opt de ani încă îi vine ciclul și că lucrul acela căruia îi spune Temuta încă n-a sosit. Dar sunt destul de mândru de asta. N-are deloc de-a face cu posibilitatea să rămână gravidă – nimic n-ar putea fi mai departe de gândurile sau de dorințele mele; mi se pare mai degrabă o confirmare a propriei ei feminități. Era să spun „a aerului ei de domnișoară” și de fapt poate chiar la asta m-am gândit. Da, e mai în vârstă; știe mai multe despre lume. Dar din

punctul de vedere al – cum să-i spun? – vârstei ei spirituale, poate că nu suntem atât de departe unul de altul.

– Nu știam că fumezi, îi spun.

– A, din când în când, câte una. Să-i țin de urât lui Joan. Sau când ies în grădină. Mă condamni vehement?

– Nu, doar m-am mirat. Nu te condamn. Pur și simplu cred...

– E o prostie. Da, asta e. Iau una de la el numai când sunt sâstisită. Ai observat cum fumează? Aprinde și pufăie de zici că-și joacă viața, iar dup-aia, când ajunge la jumătate, o stinge scârbit. Iar scârba îl ține pân-o aprinde pe următoarea. Adică cinci minute.

Da, am observat, dar las de la mine.

– Totuși, și mai enervant e că bea.

– Tu nu bei?

– Nu pot să sufăr băutura. Doar un pahar de Xeres de Crăciun, ca să nu fiu acuzată că le stric bucuria celorlalți. Însă băutura îi schimbă pe oameni. Și nu în bine.

Sunt de acord. Nu mă interesează alcoolul și nici oamenii care se „abțiguesc“, se „cherchelesc“, „se fac mangă“, plus toate celelalte cuvinte și expresii care-i fac să aibă o părere mai bună despre ei.

Iar domnul P.E. nu era un model în ceea ce privește virtuțile băutului. În timp ce-și aștepta cina, stătea la masă înconjurat de ceea ce Susan numea „carafe și galoane“, turnând din ele în cană cu o mână din ce în ce mai nesigură. În fața lui se găsea altă cană, plină până la refuz cu ceapă verde, din care avea obiceiul să mănânce clefăind. Pe urmă, după o vreme, râgâia încet, ducându-și mâna la gură cu un aer pseudomanierat. Ca urmare, am detestat ceapa verde cea mai mare parte a vieții. Și nici după bere nu m-am dat în vânt.

–Știi, chiar mă gândeam alaltăieri că sunt ani buni de când nu i-am mai văzut ochii. Pur și simplu. Ani în șir. Nu-i ciudat? Sunt întotdeauna ascunși în spatele ochelarilor. Și bineînțeles că nu sunt niciodată cu el noaptea, când și-i scoate. Nu c-aș ține morțiș să-i văd. I-am văzut destul. Cred că așa se-ntâmplă cu multe femei.

Ăsta e felul în care-mi povestește despre ea, prin observații indirecte, care nu au nevoie de-o reacție. Uneori, una duce la alta; alteori, lasă să-i scape un singur enunț, de parcă m-ar iniția în ale vieții.

–Chestia pe care trebuie s-o pricepi, Paul, e că suntem o generație uzată.

Râd. Cei din generația părinților mei nu mi se par deloc uzați: încă au putere, bani și siguranță de sine berechet. Chiar mi-aș *dori* să fie uzați. Dar ei par obstacolul principal în calea creșterii mele. Ce cuvânt se folosește în spitale? Da, cramponați. Sunt niște cramponați spiritual.

O rog pe Susan să explice.

–Am trecut prin război, spune ea. Iar războiul ne-a supt destul de rău. Nu prea mai suntem buni de nimic. E momentul să preluați voi hățurile. Uită-te la politicienii noștri.

–Nu cumva sugerezi să intru-n politică?

Sunt mefient. Îi disprețuiesc pe politicieni, care mi se par cu toții niște ticăloși și niște lingăi plini de aere. Nu c-aș fi cunoscut vreun politician, bineînțeles.

–Tocmai din cauză că oamenii ca tine nu intră-n politică suntem în halul în care suntem, insistă Susan.

Iarăși sunt nedumerit. Nici măcar nu știu precis cine-ar putea fi „oamenii ca mine”. Prietenilor mei din școală și de la universitate li se părea o chestiune de onoare să *nu* îi intereseze niciuna dintre chestiunile pe care le dezbăteau la nesfârșit politicienii. Iar atunci

marile lor neliniști – amenințarea sovietică, sfârșitul Imperiului, creșterea impozitelor, taxa de succesiune, criza locativă, puterea sindicatelor – aveau să fie regurgitate la infinit în jurul căminului.

Părinților mei le plăceau sitcomurile, dar îi cam stingherea satira. Nu puteai să cumperi *Private Eye* ³ în Sat, dar eu îl aduceam de la universitate și-l lăsam provocator prin casă. Țin minte un număr pe a cărui copertă era lipit nu foarte bine un disc de 33 de turații. Dacă dădeai la o parte discul vedeai fotografia unui bărbat așezat pe closet, cu pantalonii și chiloții în jurul gleznelor și salvat de la indecență de poalele cămășii. Pe gâtul closetarului anonim fusese așezat capul prim-ministrului Alec Douglas-Home, din gura căruia ieșea o bulă în care era scris „Pune imediat discul la loc!” Mi s-a părut teribil de amuzant și i-am arătat coperta maică-mii. Ea a considerat-o prostescă și puerilă. Pe urmă i-am arătat-o lui Susan, care a râs în hohote. Așa că s-au rezolvat toate dintr-o mișcare: eu, mama, Susan și politica.

Râde de viață, iar asta face parte din esența firii ei. Și nimeni din generația ei uzată nu se mai comportă așa. Râde de ce râd și eu. Râde și când mă lovește cu mingea de tenis în cap; de ideea de-a bea un Xeres cu ai mei; râde de soțul ei, râde când merge cu Austinul și schimbă aiurea vitezele. Firesc, îmi închipui că râde de viață fiindcă a văzut multe și înțelege cum stau lucrurile.

– Apropo, îi spun, ce-i aia „ceski”?

– Cum adică, „ce-i aia «ceski»”?

– Adică ce-i aia „ceski”?

– A, vrei să spui „ce-iski ceski”?

– Dacă preferi.

– Așa vorbesc spionii ruși între ei, prostuțele, răspunde ea.

Prima dată când am fost împreună – sexual, vreau să spun –, fiecare a spus minciunile necesare, după care am plecat cu mașina în inima Hampshire-ului și am găsit o cameră la un hotel.

În timp ce stăm în picioare și ne uităm la suprafața cuverturii brodate, de culoare fucsia, ea întreabă:

– Pe ce parte preferi? Dreaptă sau rever?

N-am mai dormit niciodată într-un pat dublu. N-am mai dormit niciodată o noapte întreagă cu altcineva. Patul pare enorm, lumina e slabă, iar din baie vine un miros de dezinfectant.

– Te iubesc, îi zic.

– E cumplit să-i spui așa ceva unei fete, răspunde ea și mă ia de braț. Hai mai bine să luăm cina înainte să ne iubim.

Am deja erecție, iar în cazul ăsta nu e câtuși de puțin generalizată. E foarte, foarte precisă.

Ea are un fel de sfială. Nu se dezbracă niciodată în fața mea; e întotdeauna în pat, în cămașa de noapte, când intru în cameră. Iar lumina e fără doar și poate stinsă. Chestie care nu mă interesează nici cât negru sub unghie. Oricum simt că o văd pe-ntuneric.

Și nici nu mă „inițiază în arta amorului” – o formulă peste care dai în cărți. Suntem amândoi neexperimentați, cum am spus. Iar ea vine dintr-o generație în care se presupune că în noaptea nunții bărbatul „o să știe ce are de făcut” – o scuză socială de legitimare a experiențelor sexuale precedente, oricât de jalnice, de care ar fi putut să aibă parte. Nu vreau să intru în amănunte despre ea, deși uneori i se mai întâmplă să scape câte-o aluzie.

Într-o după-amiază, suntem în pat, la ei acasă, și-i sugerez c-ar fi bine să plec înainte să se-ntoarcă „Cineva”.

– Sigur, răspunde ea pe gânduri. Știi, când era la școală, prefera întotdeauna partea din față a elefantului, dacă știi unde bat. Și

poate că și după școală. Cine știe? Fiecare are secretul lui, nu?

– Al tău care e?

– Al meu? A, mi-a spus că sunt frigidă. Nu atunci. Mai târziu, după ce ne-am oprit. Când era prea târziu ca să se mai poată face ceva despre orice.

– Nu cred că ești absolut deloc frigidă, îi zic, cu un amestec de revoltă și posesivitate. Cred că ai un... sânge foarte fierbinte.

Mă bate ușor pe piept drept răspuns. Nu știu mare lucru despre orgasmul femeilor și pornesc cumva de la presupunerea că, dacă reușești să faci să țină totul îndeajuns, la un moment dat el se va declanșa automat înăuntrul femeii. Ca spargerea barierei sunetului, eventual. Din cauză că nu sunt în stare să duc discuția mai departe, încep să mă îmbrac. Mai târziu îmi spun: e caldă, e afectuoasă, mă iubește, mă încurajează în pat, petrecem mult timp acolo, eu, unul, nu cred că e frigidă, care-i problema?

Vorbim despre toate: starea lumii (nu e bună), starea căsniciei ei (nu e bună), caracterul general și standardele morale din Sat (nu sunt bune), chiar și Moartea (nu e bună).

– Nu-i ciudat? întrebă ea, pe gânduri. Mama a murit de cancer când aveam zece ani, iar eu mă gândesc la ea doar când îmi tai unghiile de la picioare.

– Și tu?

– Ceski?

– Tu – și muritul.

– A.

Tace câteva clipe.

– Nu, nu mi-e frică de moarte. Singurul regret ar fi că n-aș mai ști ce se-ntâmplă pe urmă.

O înțeleg greșit.

– Te gândești la viața de apoi?

– A, nu cred în așa ceva, răspunde ferm. Ar da mult prea multă bătaie de cap. O grămadă de oameni care și-au petrecut toată viața îndepărtându-se unul de altul și care se regăsesc dintr-odată împreună, ca la o seară de bridge îngrozitoare.

– Nu știam că joci bridge.

– Nu joc. Nu asta-i problema, Paul. Ca să nu mai zic de toți oamenii care ți-au făcut rău. I-ai vedea din nou.

Las să se aștearnă tăcerea; ea o umple.

– Am avut un unchi. Unchiul Humph. De la Humphrey. Mă duceam și stăteam cu el și cu mătușa Florence. După ce-a murit mama, am împlinit unșpe ani. Apoi doișpe. Mătușa mă băga în pat, mă învelea, mă săruta și stingea lumina. Și chiar când mă pregăteam s-adorm, se simțea deodată o greutate la marginea patului și mă trezeam cu unchiul Humph, trăsning a coniac și a trabuc și spunând că voia și el un sărut de noapte bună. Iar într-o seară a zis „Știi ce-i ăla un «sărut de bairam»?” și, înainte să răspund, mi-a vârât limba-n gură și-a început să și-o miște ca pe un pește viu. Tare-aș fi vrut să i-o smulg cu dinții. A făcut-o în fiecare vară, pân-am împlinit șaișpe ani. A, n-a fost atât de rău ca pentru altele, știu, dar poate că din cauza asta am ajuns frigidă.

– Dar *nu* ești, insist. Și, cu un dram de noroc, ticălosul bătrân o s-ajungă într-un loc foarte-ncins. Dacă există vreo urmă de dreptate.

– Nu există, răspunde ea. Nu există nici urmă de dreptate, nici aici, nici în altă parte. Iar viața de apoi ar fi doar o mare seară de bridge, cu unchiul Humph zicând de șase ori la rând că n-are atu, câștigând fiecare levată și cerând un sărut de bairam drept recompensă.

– Sunt convins că *ești* expertă, îi spun ca s-o tachinez.

– Dar problema, Casey Paul, e c-ar fi îngrozitor, cu adevărat îngrozitor, dacă într-un fel omul ăla ar mai fi în viață. Iar ceea ce nu le dorești nici măcar dușmanilor nu poți să vrei pentru tine însuși.

Nu știu când am început să fac asta – la început de tot, sunt sigur –, dar aveam obiceiul s-o țin de încheieturi. Poate c-a început pe când mă jucam încercând să văd dacă i le pot cuprinde doar cu degetele mari și cele mijlocii. Dar s-a transformat repede într-o deprindere. Își întinde antebrațele spre mine, cu degetele strânse în doi pumni delicați, și spune „Ține-mă de încheieturi, Paul“. I le cuprind pe amândouă și apăs cât pot de tare. Nu era nevoie de cuvinte pentru schimbul care avea loc. Era un gest de calmare, prin care luam ceva de la mine și i-l pasam ei. O infuzie, o transfuzie de forță. Un act de iubire.

Atitudinea pe care-o aveam față de iubirea noastră era ciudat de directă – deși bănuiesc că franchețea stranie e caracteristică tuturor primelor iubiri. Îmi spuneam doar: Bun, certitudinea iubirii noastre e clară, acum rămâne ca viața să ni se ordoneze în jurul ei. Și aveam deplină încredere că așa urma să se întâmple. Mi-am amintit dintr-o lectură de la școală că rostul Pasiunii era să Depășească Obstacole; însă acum că aveam parte de lucruri despre care înainte doar citisem, noțiunea de Obstacol mi se părea atât inutilă, cât și indezirabilă. E adevărat, eram foarte tânăr, emoțional vorbind, și poate că pur și simplu nu-mi dădeam seama de obstacolele pe care alții le vedeau fără probleme.

Sau poate că nu m-am luat deloc după ce citisem. Poate că gândul meu a fost mai degrabă ăsta: Iată unde suntem acum și iată unde trebuie s-ajungem împreună; nu contează nimic altceva.

Și, cu toate că până la urmă am ajuns destul de aproape de locul pe care-l visasem, nu mi-am dat seama care era prețul.

Am spus că nu-mi aduceam aminte de vreme. Mai sunt și altele, cum ar fi hainele pe care le purtam și mâncarea pe care o băgam în gură. Pe atunci hainele erau doar niște necesități neimportante, iar hrana, un simplu combustibil. Nu-mi amintesc nici lucruri pe care m-aș aștepta să mi le-aduc aminte, cum ar fi culoarea Austinului pe care-l aveau soții Macleod. Cred că era în două nuanțe. Dar să fi fost oare verde și gri – sau poate bleu și crem? Și, deși am petrecut multe ore pe locurile lui din piele, n-aș putea să vă spun culoarea. Oare partea din jurul bordului era din lemn de nuc? Cui îi pasă? Memoriei mele cu siguranță nu, iar ghidul meu aici e tocmai memoria.

Pe lângă astea, există și lucruri pe care n-am chef să vi le spun. Cum ar fi ce-am studiat la universitate, cum era camera mea de acolo, în ce fel se deosebea Eric de Barney sau Ian de Sam și care dintre ei era roșcat. Atâta doar că Eric era prietenul meu cel mai apropiat și a continuat să fie mulți ani. Era cel mai blând dintre noi, cel mai meditativ, cel care se încredea cel mai mult în ceilalți. Și – poate tocmai din cauza acestor însușiri – a fost cel care-a avut cele mai multe necazuri cu fetele și, mai târziu, cu femeile. Aveau oare cumsecădenia lui și tendința lui de-a ierta ceva care aproape că declanșa comportamentul urât al celorlalți? Aș vrea să știu răspunsul, nu în ultimul rând din cauza unui moment în care l-am dezamăgit crunt. L-am abandonat când avea nevoie de ajutorul meu; l-am trădat, dacă vreți. Dar despre asta o să vă povestesc mai târziu.

Încă un lucru. Când am făcut-o pe agentul imobiliar și v-am schițat Satul, e posibil ca anumite lucruri să nu fi fost chiar așa. De

pildă, balizele Belisha de la trecerile de pietoni. E posibil să le fi inventat, fiindcă astăzi rareori mai vezi o zebră fără două balize care clipesc cum se cuvine. Însă pe atunci, în Surrey, pe un drum unde mașinile treceau rar... mă cam îndoiesc. Presupun c-aș putea să fac niște cercetări adevărate – să caut cărți poștale vechi la biblioteca centrală sau să scotocesc după foarte puținele fotografii pe care le am din vremea aceea și să-mi adaptez povestea în consecință. Însă eu îmi amintesc trecutul, nu-l reconstruiesc. Așa că n-o să am cine știe ce decoruri. Poate că v-ați dori să fie mai multe. Poate că așa sunteți obișnuiți. Dar nu pot să fac nimic. Nu încerc să vă depăn o poveste. Încerc să vă spun adevărul.

Mă întorc cu gândul la cum juca Susan tenis. Jocul meu – cum poate am spus deja – era în bună măsură efortul unui autodidact și se caracteriza prin lovituri din încheietură, o poziție a corpului nepregătită și o schimbare intenționată și bruscă a loviturii, care uneori mă deruta la fel de mult ca pe adversar. Când jucam cu ea, lenea asta structurală îmi ruina adeseori dorința intensă de victorie. Jocul ei arăta ca la carte: se așeza în poziția corectă, lovea cum trebuie de pe fund, venea la fileu doar în situații favorabile, alerga ca o nebună după mingi și totuși râdea la fel de mult când câștiga și când pierdea. Asta a fost prima mea impresie despre ea, iar din tenis bineînțeles că i-am dedus și felul de-a fi. Am presupus că și în viață era tot calmă, ordonată și demnă de încredere și că lovea mingea din plin – cel mai bun sprijin de pe fundul terenului pentru partenerul anxios și impulsiv de la fileu.

Ne-am înscris la dublu mixt în turneul de vară al clubului. Au fost vreo trei oameni care s-au uitat la meciul nostru din primul tur împotriva unui cuplu de ageamii cam pe la cincizeci și cinci de ani fiecare; spre mirarea mea, unul dintre spectatori era Joan.

Chiar și când schimbam terenul și n-o mai aveam în câmpul vizual, tot îi auzeam tusea tabagică.

Ageamiii ne-au făcut pilaf și mai multe nu, jucând ca doi oameni căsătoriți, care-și anticipau din instinct mișcările și n-aveau nevoie să vorbească, cu atât mai puțin să strige. Susan a jucat solid, ca de obicei, pe când jocul meu a fost prostesc de haotic. Am încercat interceptii superambitioase, am lovit mingi pe care trebuia să le las și pe urmă m-am abandonat unei îmbufnări letargice, în timp ce ageamiii au luat câștigat și meciul cu 6-4.

După aceea am stat cu Joan la două ceaiuri și un gin.

– Iartă-mă că te-am lăsat de izbeliște, am spus.

– E-n regulă, Paul, chiar nu mă deranjează.

Temperamentul ei echilibrat m-a făcut să fiu și mai supărat pe mine însumi.

– Nu, dar mă deranjează pe mine. Am încercat tot felul de aiureli. N-am fost bun de nimic. Și nici nu mi-a intrat primul serviciu.

– Ți-ai coborât umărul stâng, a zis Joan din senin.

– Dar sunt dreptaci, am răspuns destul de urzicat.

– De-aia umărul stâng trebuie să fie ținut sus. Îți dă echilibru.

– N-am știut c-ai jucat și tu.

– Am jucat? Ha! Am și câștigat turneul, în gâtu' mă-sii! Până m-au lăsat genunchii. Îți trebuie câteva lecții, tinere conaș Paul, atâta tot. Dar ai mâini bune.

– Fii atentă, roșește! a observat Susan fără să fie nevoie. E prima dată că văd asta la el.

Mai târziu, în mașină, o întreb:

– Care-i treaba cu Joan? Chiar a fost o jucătoare bună?

– O, da. Ea și Gerald au câștigat cam tot, până la faza pe comitat. A fost o jucătoare bună și la simplu, după cum îți închipui, până i-

au cedat genunchii. Dar la dublu a fost și mai bună. Având pe cineva care s-o susțină și pe care să-l susțină.

– Îmi place Joan, spun. Îmi place cum înjură.

– Da, oamenii asta văd și aud și le place sau nu. Ginul, țigările, bridge-ul, câinii. Și înjurăturile. N-o subestima pe Joan!

– Nici vorbă, protestez. Oricum, a zis că am mâini bune.

– Nu glumi chiar mereu, Paul!

– Păi, pân' la urmă am doar nouășpe ani, așa cum îmi amintesc întruna ai mei.

Susan tace un timp, după care, văzând un refugiu, intră și oprește mașina. Se uită în față prin parbriz.

– Când a murit Gerald, n-am fost singura care a primit o lovitură grea. Joan a fost devastată. Rămăseseră fără mamă când erau mici, iar tatăl lor trebuia să lucreze zi de zi la compania aia de asigurări, așa c-au fost siliți să depindă unul de altul. Iar când a murit Gerald... a cam luat-o razna. A-nceput să se culce cu unul și cu altul.

– Nu-i nimic rău în asta.

– E și nu e, Casey Paul. Depinde cine ești tu și cine sunt ei. Și cine e destul de robust ca să supraviețuiască. De obicei, bărbatul.

– Joan mi se pare destul de robustă.

– Se preface. Fiecare dintre noi se preface. O s-o faci și tu într-o bună zi, o, da, n-ai nicio grijă! Ei, și Joan nu s-a priceput să aleagă. Iar la-nceput n-a părut să conteze, câtă vreme n-a rămas gravidă sau mai știu eu ce. Și n-a rămas. Pe urmă i s-au aprins rău de tot călcâiele după... nu contează cum îl cheamă. Însurat, firește, bogat, firește, cu alte prietene, firește. I-a închiriat un apartament în Kensington.

– Dumnezeule mare! Joan a fost o... femeie întreținută? O... amantă?

Erau cuvinte și roluri sexuale peste care dădusem doar în cărți.

– Spune-i cum vrei. Cuvintele nu se potrivesc. O fac foarte rar. Ție cum ți-ai spune? Dar mie?

Nu răspund.

– Iar Joan se îndrăgostise până peste cap de jigodia aia bătrână. Îl tot aștepta să vină în vizită, îi lua de bune promisiunile, mai mergea cu el în câte-un weekend în străinătate. Trei ani a jucat-o pe degete. Și pe urmă în sfârșit, așa cum promisese mereu, a divorțat de nevastă-sa. Iar Joan a crezut că-i venise marinarul acasă. Pe lângă asta, ne arătase tuturor că ne-nșelaserăm. „Îmi vine marinaru-acasă”, repeta întruna.

– Dar n-a venit.

– S-a-nsurat cu altă femeie. Joan a citit anunțul în ziar. A strâns toate hainele pe care i le cumpărase el în sufrageria apartamentului, a turnat combustibil pentru brichetă peste ele, a aprins un chibrit, a ieșit din cameră, a trântit ușa, a lăsat cheia în cutia poștală și s-a-ntors la taică-său. I s-a ivit în prag. Cred că mirosea un pic a ars. Taică-său nu i-a zis nimic și nu i-a pus nicio întrebare, doar a luat-o în brațe. Abia după câteva luni a avut curaj să-i povestească. Singurul noroc – dacă poți să-i spui așa – a fost că n-a dat foc blocului. Doar a făcut o gaură într-un covor scump. Ar fi putut s-ajungă la-închisoare pentru ucidere din culpă. După aia a avut grijă de taică-său cu devotament. Au început s-o intereseze câinii. A-ncercat să-i crească. A-nvățat cum să-și petreacă timpul. Țăsta e unul dintre lucrurile importante-n viață. Căutăm cu toții un loc unde să fim în siguranță. Și, dacă nu-l găsești, trebuie să-nveți cum să-ți petreci timpul. Pentru mine, nu cred c-o să fie o problemă. Viața e foarte plină și așa o să fie mereu.

– Biata Joan! îi zic. N-aș fi ghicit.

– Trișează la rebus.

Asta mi se pare cu totul illogic.

– Poftim?

– Trișează la rebus. Le face din cărți. Mi-a zis o dată că, dacă se-mpotmolește, scrie un cuvânt oarecare, cu condiția să aibă numărul corect de litere.

– Dar asta se bate cap în cap cu scopul... și oricum soluțiile corecte sunt la sfârșitul cărților.

Sunt derutat, așa că mă mulțumesc să repet:

– Biata Joan!

– Da și nu. Da și nu. Dar să nu uiți niciodată, tinere conaș Paul. Fiecare are povestea lui de dragoste. Fiecare. Poate c-a fost un fiasco, poate că s-a fâșâit, poate că nici n-a început propriu-zis, poate c-a fost doar o închipuire – dar asta n-o face cu nimic mai puțin adevărată. Uneori, dimpotrivă, o face mai adevărată. Vezi câteodată doi oameni care par sături până peste cap unul de celălalt și nici nu poți să-ți închipui că ar avea ceva în comun sau de ce trăiesc încă împreună. Dar nu e vorba doar de obișnuință, de complezență, de convenții sau de altceva de genul ăsta. E fiindcă au avut și ei cândva o poveste de dragoste. Fiecare o are. E singura poveste.

Nu răspund. Mă simt dojenit. Nu dojenit de Susan. Dojenit de viață.

În seara aceea, m-am uitat la părinții mei și am fost atent la tot ce și-au spus. Am încercat să-mi imaginez c-au avut și ei o poveste de dragoste. Cândva, demult. Dar n-am ajuns nicăieri. Pe urmă am încercat să-mi imaginez că fiecare dintre ei avusese o poveste de dragoste, dar separat, fiecare înainte de căsnicie, fie – și mai palpitant – în timpul ei. Dar nici așa n-am reușit mare lucru, așa c-am renunțat. În schimb, m-am trezit întrebându-mă dacă, la fel ca

Joan, o să mă prefac și eu cândva ca să înșel curiozitatea altora.
Cine știe?

Apoi am revenit și am încercat să-mi închipui cum ar fi putut fi pentru ai mei în anii de dinainte să mă nasc. Mi-i imaginez pornind împreună, unul lângă altul, de mână, fericiți, încrezători, plimbându-se pe un câmp cu iarbă moale, mătăsoasă. Totul este înverzit, perspectiva e largă; nu pare să existe grabă. Apoi, pe măsură ce viața se desfășoară în felul ei firesc, cotidian, neamenințător, în câmpie începe să se deschidă un șanț, iar verdele capătă pete cafenii. Ceva mai departe – după un deceniu sau două – , pământul se ridică de o parte și de alta, iar ei nu mai văd ce e dincolo. Acum nu mai e scăpare, nu se mai pot întoarce. Există doar cerul de deasupra și niște ziduri și mai înalte de pământ maroniu, care amenință să-i îngroape.

Orice s-ar întâmpla, nu aveam de gând să stau în șanțuri. Sau să cresc câini.

– Asta trebuie să înțelegi, spune ea. Am fost trei la părinți. Băieții au avut parte de educație – așa s-a întâmplat. Philip și-a terminat studiile, dar banii pentru Alec s-au terminat când el avea cinci ani. De Alec eram mai apropiată. Normal, s-a înrolat cu prima ocazie, asta făceau cei mai buni. La aviație. A ajuns să piloteze Sunderlanduri. Sunt niște hidroavioane. Plecau în patrulări lungi peste Atlantic, în căutare de submarine militare. Uneori stăteau și treișpe ore. Le dădeau pastile ca să reziste. Nu, n-are nicio legătură.

E, și uite, în ultima permisie, m-a scos la cină. Nimic luxos, un Corner House oarecare. Mi-a luat mâinile în ale lui și-a zis: „Sue, drăguțo, Sunderlandurile alea sunt niște fiare complicate și de multe ori îmi spun că nu le fac față. Sunt complicate ca dracu’, iar

uneori, când ești deasupra apei și totul arată la fel, oră de oră, habar n-ai unde ești și uneori nu mai știe nici ofițerul cu navigația. Întotdeauna spun o rugăciune la decolare și la aterizare. Nu cred, dar spun o rugăciune. Și de fiecare dată mi-e la fel de groază ca data trecută. Bun, mi-am luat o piatră de pe inimă. De acum încolo, sus colțurile gurii. Colțurile sus la Casa de pe Colț.”

A fost ultima dată când l-am văzut. A fost dat dispărut peste trei săptămâni. N-au găsit nicio urmă din avionul lui. Și mă gândesc întotdeauna la el acolo, deasupra apei, pradă groazei.

Îmi petrec un braț pe după ea. Mi-l dă jos cu o încruntătură.

–Nu, n-am terminat. Întotdeauna părea să fie tot felul de bărbați pe aproape. Era vreme de război și-ai fi zis că plecaseră cu toții la luptă, dar o mulțime rămăseseră acasă, serios. Cei mai puțin zdraveni. Era Gerald, care n-a trecut de vizita medicală, deși a-ncercat de două ori, și mai era Gordon, care avea o ocupație strategică, după cum îi plăcea să spună. Gerald era blând și chipeș, pe când Gordon era cam ciufut, dar oricum preferam să dansez cu Gerald. Pe urmă ne-am logodit, fiindcă, mă rog, era război și oamenii făceau lucruri din astea. Nu cred că eram îndrăgostită de Gerald, dar era un om cumsecade, fără discuție. Iar pe urmă a murit de leucemie. Asta ți-am spus deja. A fost un ghinion cumplit. Așa că mi-am zis că, la urma urmei, pot să mă mărit cu Gordon. Am crezut că după asta n-o să mai fie atât de ciufut. Iar asta n-a mers, după cum poate-ai observat.

–Dar...

–Așa că, vezi tu, chiar suntem o generație uzată. Toți cei buni s-au dus. Am rămas cu cei mai puțin zdraveni. Așa e întotdeauna în război. Uite de ce trebuie să vină generația voastră.

Însă, înainte de toate, nu mă simt parte dintr-o generație; și, oricât de mișcat aș fi de poveste, de istoria și de preistoria ei ⁴, tot

nu vreau să intru-n politică.

Mergeam undeva cu mașina mea, un Mini Morris decapotabil, într-o nuanță de verde-mâl. Susan zicea că semăna cu o rablă nemțească de război, cu care mergeau ofițerii superiori. Eram la poalele unui deal lung și nu trecea nicio mașină. N-am fost niciodată un șofer imprudent, dar acum am călcat tare accelerația ca să urc panta în viteză. Și, după nici cincizeci de metri, mi-am dat seama că ceva nu e în regulă deloc. Mașina accelera nebunește, chit că între timp luasem piciorul de pe accelerație. Instinctiv, am călcat frâna. N-a folosit la nimic. Făceam două lucruri în același timp: intram în panică și gândeam limpede. Să nu cumva să credeți că sunt două stări incompatibile. Motorul huruia, frânele scrâșneau, mașina începea să se învâртеască pe drum și aveam undeva între 65 și 80 de kilometri pe oră. Nu mi-a dat prin cap s-o întreb pe Susan ce să fac. Mi-am spus: e problema mea, eu trebuie s-o rezolv. Și apoi mi-a picat fisa: trebuia să scot din viteză. Așa că am călcat ambreiajul și am dus schimbătorul de viteze în punctul mort. Isteria mașinii a scăzut și ne-am oprit la marginea drumului.

– Bravo, Casey Paul! spune ea.

Folosirea ambelor nume e de obicei semn de apreciere.

– Ar fi trebuit să-mi dea prin cap mai devreme. De fapt, ar fi trebuit pur și simplu să scot afurisita aia de cheie din contact. S-ar fi rezolvat. Dar nu mi-a trecut prin minte.

– Cred că e un garaj peste deal, zice ea ieșind, de parcă o asemenea întâmplare ar fi fost absolut normală.

– Te-ai speriat?

– Nu, știam că până la urmă o să-i dai de capăt, indiferent cum. Întotdeauna mă simt în siguranță cu tine.

Țin minte că a zis asta și că am fost mândru. Dar țin minte și cum făcea mașina scăpată de sub control, cum se împotriva frânatului, cum zvâcnea și se învârtea pe drum.

Trebuie să vă povestesc despre dinții ei. Mă rog, despre doi dintre ei, de fapt. Cei de sus, din mijloc. Le spunea „dinți de iepure“ fiindcă erau poate cu un milimetru mai lungi decât media națională strictă; însă mie asta mi-i făcea și mai speciali. Ciocăneam ușor în ei cu degetul mijlociu, verificând dacă sunt acolo și la fel de în siguranță ca ea. Era un mic ritual, ca și cum i-aș fi făcut inventarul.

Toată lumea din Sat, fiecare adult – mai bine zis, fiecare om între două vârste – părea să dezlege cuvinte încrucișate: părinții mei, prietenii lor, Joan, Gordon Macleod. Toată lumea, în afară de Susan. Dezlegau careurile din *Times* sau din *Telegraph*; deși Joan avea revistele alea ale ei, la care se întorcea până când venea ziarul următor. Priveam această activitate britanică tradițională cu o anume îngâmfare. Țineam morțiș pe vremea aceea să găsec motive ascunse – de preferință, implicând un grad de ipocrizie – în spatele celor evidente. Evident, această formă teoretic inofensivă de petrecere a timpului liber însemna și altceva decât descifrarea unor indicii criptice și completarea pătrățelelor. Analiza mea identifica următoarele elemente: 1) dorința de-a reduce haosul universului la un careu mic și inteligibil de pătrate albe și negre; 2) convingerea subiacentă că până la urmă totul se poate rezolva în viață; 3) confirmarea faptului că existența e o activitate esențialmente ludică; și 4) speranța că activitatea asta va ține la respect durerea existențială a scurtei și pământenei noastre treceri

dinspre naștere spre moarte. Problema părea acoperită din toate unghiurile!

Într-o seară, Gordon Macleod și-a ridicat ochii din spatele unei perdele de fum de țigară și a cerut:

– Oraș din Somerset, șapte litere, se termină-n „N”.

M-am gândit câteva clipe.

– Swindon?

A țâțâit îngăduitor.

– Swindon e-n Wiltshire.

– Serios? Asta-i o surpriză. Ați fost vreodată acolo?

– Am fost sau nu, n-are nicio legătură cu tema în discuție, a răspuns el. Uită-te la careul de pe pagină. S-ar putea s-ajute.

M-am dus și m-am așezat lângă el. Faptul că am văzut șase pătrățele goale urmate de un „N” nu m-a ajutat câtuși de puțin.

– Taunton, a anunțat el, trecând soluția.

Am observat felul excentric în care scria majusculele, ridicând stiloul de pe pagină pentru fiecare trăsătură. Dacă oricine altcineva producea un „N” punând stiloul pe hârtie de două ori, el îl puneă de trei ori.

– Batjocorire permanentă a orașului din Somerset. Țsta era indiciul.

M-am gândit, dar, recunosc, nu foarte mult.

– *Taunt on* ⁵ – batjocorire permanentă. *Taunt on* ⁶ – TAUNTON. Te-ai prins, tinere flaiușter?

– Aha, am priceput, am zis, dând din cap. Isteț, ce să mai!

Am vorbit pe nas, normal. Pe lângă asta, mă gândesc că Macleod ghicise fără doar și poate răspunsul înainte să mă-ntrebe. Așa că am adăugat o clauză suplimentară la analiza pe care-o făcusem cuvintelor încrucișate – sau a Rebusului, cum prefera să-i

spună Macleod: 3b) falsa confirmare a faptului că ești mai inteligent decât sunt dispuși să te considere alții.

– Doamna Macleod face cuvinte încrucișate? am întrebat, știind deja răspunsul.

Mă gândeam că era un joc care putea fi practicat și în doi.

– Rebusul, a răspuns el cu o anume afectare, nu prea este de femei.

– Mama face rebus cu tata. Joan face și ea rebus.

A lăsat capul în jos și m-a privit pe deasupra ochelarilor.

– Atunci, să postulăm eventual că Rebusul nu este domeniul unei femei feminine. De asta ce ai de spus?

– Aș spune că nu am destulă experiență de viață ca să trag concluzii pe tema asta.

Deși reflectam în gând la sintagma „femeie feminină”. Era oare o laudă plină de adorație sau cine știe ce jignire camuflată?

– Iar acum avem un „O” la mijlocul lui 12 orizontal, a continuat el.

Trecuserăm dintr-odată la „avem”. M-am uitat lung la indiciu. Ceva despre un arbitru în muncă și o frunză.

– *TREFOIL* ^Z, a mormăit Macleod, trecând cuvântul și având nevoie de trei mișcări ale stiloului pentru „R”, când altora le-ar fi ajuns două. Vezi tu, îl ai pe *REF* ⁸ – „arbitru” – în mijlocul lui *TOIL* – „muncă”.

– Și asta e isteată, am mimat entuziasmul.

– Obișnuită. Am mai avut-o de câteva ori, a adăugat el cu un subton de automulțumire.

2b) convingerea derivată că, odată ce-ai reușit să rezolvi ceva în viață, o să reușești să rezolvi din nou, iar soluția o să fie riguros

aceeași și a doua oară, oferindu-ți astfel certitudinea că ai atins apogeul maturității și al înțelepciunii.

Macleod a hotărât, fără să-i cer eu, să mă inițieze în subtilitățile Rebusului. Anagrame și cum să le depistezi; cuvinte ascunse înăuntrul altor combinații de cuvinte; prescurtările rebusiștilor și trucurile lor preferate; abrevieri frecvente, litere și cuvinte din terminologia șahistă, grade militare și așa mai departe; cum poate fi scris un cuvânt de jos în sus ca soluție pentru o linie orizontală sau de la coadă la cap pentru o linie verticală.

– „Jocul de-a deducția“, vezi tu, așa te prinzi.

Corecție la 4). Pentru prima parte: „speranța că activitatea asta cumplitisim de plictisitoare va ține la respect...“

Mai târziu am încercat să anagramez *FEMEIE FEMININĂ*. N-am ajuns nicăieri, bineînțeles. Tot ce-am fost în stare să produc a fost *EI, NE MEFIEM FAIN* și alte câteva aiureli.

Încă o completare: 1a) un mijloc eficient de a-ți abate mintea de la problema iubirii, care înseamnă tot ce contează pe lume.

Cu toate astea, am continuat să-i țin companie lui Macleod în timp ce pufăia țigări Player⁹ și-și completa careurile cu mișcări de stilou ciudat de mecanice. Părea să-i placă să-mi explice indiciile și-mi lua fluierăturile și mormăielile semiprefăcute drept aplauze.

– O să facem din el un rebusist sadea, i-a spus el lui Susan într-o seară, la masă.

Uneori făceam lucruri împreună, el și cu mine. Oricum, nimic important sau pe perioade lungi. Mi-a cerut să-l ajut cu un instrument de măsurat în grădină, menit să garanteze că verzele pe care le planta acolo erau aliniate ca la armată. De câteva ori am ascultat un meci-test la radio. O dată m-a luat cu mașina ca să bage „țiței“ (așa a spus). L-am întrebat la ce benzinărie făcea plinul de obicei. La cea mai apropiată, mi-a răspuns el, previzibil. I-am

spus că făcusem o analiză de preț raportat la distanță pornind de la ginul lui Joan și i-am comunicat rezultatul.

–Ce incredibil de plicticos! a comentat el și apoi mi-a zâmbit.

Mi-am dat seama că-i văzusem ochii de câteva ori doar în ultima vreme. Pe când Susan nu-i mai văzuse de ani buni. Poate că exagera. Sau poate că nici măcar nu se uitase atent.

E NIMFEI FIE MINA... nu, nici asta nu ajuta în niciun fel.

Iată ceva la care m-am gândit foarte des: am fost la școală și la universitate, și totuși nu știu nimic despre viața adevărată. Susan aproape că n-a dat pe la școală, dar știe o mulțime de lucruri. Eu am învățat din cărți, ea, din viață.

Nu c-aș fi fost întotdeauna de acord cu ea. Când a vorbit despre Joan, a spus: „Căutăm cu toții un loc unde să fim în siguranță.” M-am tot gândit la cuvintele astea. Concluzia la care am ajuns a fost: așa o fi, dar eu sunt tânăr, am „doar nouăsprezece ani” și mă interesează mai mult să caut un loc unde să fiu în pericol.

La fel ca Susan, vorbeam despre relația noastră în formule eufemistice. Se pare că avem relații bune, cu toată prăpastia între generații. E partenera mea la tenis. Ne place muzica și mergem la concerte la Londra. Și la expoziții de artă. A, nu știu, ne înțelegem bine, atâta tot. N-aveam idee cine ce credea, cine ce știa și cât de evident părea totul din cauza mândriei mele. Acum, la celălalt capăt al vieții, am o regulă de bază despre relația pe care o au sau nu două persoane: dacă ți se pare c-ar putea s-o aibă, atunci o au cu siguranță. Dar asta a fost acum zeci de ani și poate că atunci perechile despre care credeai c-ar putea să aibă o relație n-o aveau.

Și mai era și problema fetelor. Nu mă simțeam în largul meu în preajma lor în acea perioadă din viața mea – nici în compania

celor pe care le cunoscusem la universitate, nici a Carolinelor de la clubul de tenis. Nu înțelegeam că sunt cam la fel de stresate ca mine în legătură cu... toată povestea. Iar dacă băieții se pricepeau să vină de-acasă cu tot felul de texte gata pregătite, felul fetelor de-a înțelege lumea părea adeseori să se sprijine doar pe Înțelepciunea Mamelor. Miroseai de la o poștă falsitatea când o fată – care nu știa nimic în plus față de tine pe nicio temă – spunea ceva de genul: „Trebuie să știi să privești în urmă dacă vrei să privești înainte.” O formulă care-ar fi putut ieși cuvânt cu cuvânt din gura maică-mii. O altă perlă de înțelepciune maternă tipică pe care mi-o amintesc de atunci spunea așa: „Dacă-ți cobori așteptările, nu poți fi dezamăgit”. Mi s-a părut o abordare jalnică a vieții deopotrivă pentru o mamă de patruzeci și cinci de ani și pentru o fiică de douăzeci.

Oricum: Martha și Clara. Donșoara T și donșoara MP Donșoara Tâfnă și donșoara Mai Puțină (Tâfnă). Înaltă și drăguță, Martha semăna cu maică-sa, dar avea ceva din firea cârcotașă a lui taică-său. Clara era durdulie și rotunjoară, însă mult mai cumpănită. Donșoara Tâfnă mă dezaproba; donșoara Mai Puțină era prietenoasă, chiar interesată. Donșoara Tâfnă îmi spunea lucruri de genul „Da’ tu n-ai casa ta?” Donșoara Mai Puțină mă întreba ce citec și odată chiar mi-a arătat niște poezii pe care le scrisese. Cum însă nu prea mă pricepeam la poezie – nici atunci, nici acum – , probabil că reacția mea a dezamăgit-o. Asta a fost evaluarea mea preliminară, dacă ajută la ceva.

Dacă nu eram în largul meu cu fetele în general, eram cu atât mai stânjenit în fața celor un pic mai mari decât mine, ca să nu mai spun de cele de a căror mamă mă îndrăgostisem. Stângăcia asta a mea părea să scoată în evidență dezinvoltura cu care se mișcau fetele prin casă, apăreau, dispăreau, vorbeau sau nu. E posibil ca

reacția mea la asta să fi fost nițeluș grosolană, dar m-am decis să nu le arăt mai mult interes decât îmi arătau ele mie. Asta părea să se ridice la un maximum de cinci la sută. Lucru care-mi convenea, fiindcă peste nouăzeci și cinci la sută din interesul meu o viza pe Susan.

Din moment ce Martha mă dezaproba cel mai mult, ei i-am spus, fie ca s-o provoc, fie din perversitate:

– Cred c-ar trebui să explic. Susan e un fel de mamă-surogat pentru mine.

Nu, n-a fost foarte bine, oricum te-ai fi uitat. Probabil c-a sunat fals – o încercare slinoasă de-a mă vâri pe sub pielea ei. Martha nu s-a grăbit să-mi răspundă, dar când a făcut-o a avut grijă să-și ia un ton acid:

– Mie nu-mi trebuie, am deja o mamă.

A avut oare minciuna mea și o parte de adevăr? Nu-mi vine să cred că da. Oricât ar părea de ciudat, nu m-am gândit niciodată la diferența de vârstă dintre noi. Vârsta părea la fel de irelevantă ca banii. Susan nu-mi făcea deloc impresia cuiva din generația părinților mei – „uzați“ sau nu. Nu se credea îndreptățită să-mi arate care-i treaba, nu-mi spunea „E, când o să mai crești o să-nțelegi“ și lucruri de genul ăsta. Singurii care o țineau langa cu imaturitatea mea erau părinții.

Aha, ați putea replica, dar faptul că i-ai spus tocmai fiicei sale că pentru tine e un fel de mamă-surogat te dă de gol cu totul, nu? N-ai decât să pretinzi c-a fost ceva nesincer, dar nu facem cu toții glume ca să ne domolim temerile interioare? Era aproape de vârsta maică-tii și te-ai culcat cu ea. Păi?

Păi. Îmi dau seama unde bateți – autobuzul numărul 27, spre o intersecție de lângă Delphi. Uitați ce e, n-am avut de gând niciodată, în ce mă privește, să-miucid tatăl și să mă culc cu

mama. E adevărat că voiam să mă culc cu Susan – și am făcut-o de multe ori – și că m-am gândit, ani în șir, să-l ucid pe Gordon Macleod, dar asta e o altă parte a poveștii. Ca s-o spun pe șleau, cred că de la asta a început de fapt mitul lui Oedip: de la melodramă, nu de la psihologie. În toți anii mei de viață n-am întâlnit pe nimeni căruia să i se aplice.

Credeți că sunt naiv? Vreți să subliniați că motivația oamenilor e îngropată perfid și își ascunde lucrarea misterioasă de cei care i se supun orbește? Așa o fi. Însă nici măcar Oedip – mai cu seamă el – n-a vrut să-și ucidă tatăl și să se culce cu maică-sa, nu? Ba sigur că da! Ba sigur că nu! Bine, hai să-l lăsăm la nivelul unui schimb mimat.

Nu că pre-istoria n-ar conta. Ba chiar cred că pre-istoria e esențială pentru toate relațiile.

Dar zău c-aș prefera să vă vorbesc despre urechile ei. Mi-e dor de ziua când le-am văzut prima dată la clubul de tenis, când avea părul dat pe spate și prins cu banda verde, care se asorta cu tivul și cu nasturii rochiei. În mod normal, își ținea părul despletit, ondulându-i-se peste urechi și coborând până la jumătatea gâtului. Așa că abia după ce am ajuns în pat, iar eu am început să mă foiesc și să-i cercetez corpul centimetru cu centimetru, până și în cele mai tainice locuri, uitându-mă cu atenție ba de deasupra, ba de dedesubt la fiecare părțică, ghemuit peste ea, i-am dat părul pe spate și i-am descoperit urechile.

Până atunci nu prea mă gândisem la urechi, văzând în ele doar niște excrescențe comice. Urechile frumoase erau cele pe care nu le observai; urechile urâte se lăteau ca niște aripi de liliac, erau făcute zob de pumnul vreunui boxer sau – ca în cazul șoferului furios de la trecerea de pietoni – erau grosolane, roșii și păroase. Pe când

urechile ei, ah, urechile ei... de la lobii discreți, aproape absenți, ele se îndreptau spre nord cu o înclinare lină, pentru ca la jumătate, cu aceeași înclinare, să se întoarcă spre țeastă. Ai fi zis că fuseseră proiectate conform principiului estetic, nu regulilor auditive practice.

Când îi spun asta, îmi răspunde:

– Probabil pentru ca toate *mizeriile* să treacă pe lângă ele și să nu pătrundă înăuntru.

Dar nu era numai asta. Pe când le exploram cu vârfurile degetelor, descopeream delicatețea șanțurilor exterioare: subțiri, calde, moi, aproape transparente. Știți cum se numește partea situată chiar la marginea externă a pavilionului? Se numește helix. La plural, helixuri. Urechile ei făceau parte din individualitatea ei distinctă, erau expresii ale ADN-ului. Dublul helix al dublelor ei helixuri.

Mai târziu, întorcându-mă cu gândul la ce-ar fi putut înțelege prin „mizeriile” care treceau pe lângă urechile ei uluitoare, mi-am spus: păi, simplul fapt că ești acuzată de frigiditate e o ditamai mizeria. Însă cuvântul îi intrase în urechi, pe urmă i se înfipsese în creier și rămăsese acolo pentru totdeauna.

Cum am spus, banii erau la fel de irelevanți ca vârsta pentru relația noastră. Așa că n-a contat că plătea ea pentru toate cele. N-am simțit nici urmă din stupida mândrie masculină care se ivește în asemenea împrejurări. Ba poate chiar am avut sentimentul că lipsa banilor a făcut ca iubirea mea pentru Susan să fie și mai castă.

După câteva luni – poate mai mult – mă anunță că am nevoie de un fond de fugă.

– Pentru ce?

– Ca să fugi. Fiecare om ar trebui să aibă un fond de fugă.

La fel cum fiecare tânăr ar trebui să aibă o reputație. De unde-i venise ideea asta ultimă? Dintr-un roman de Nancy Mitford?

–Dar nu vreau să fug. De cine? De părinți? Oricum i-am părăsit, mai mult sau mai puțin. În gând. De tine? De ce-aș vrea să fug de tine? Vreau să fii în viața mea mereu.

–E foarte drăguț din partea ta, Paul. Dar, vezi tu, nu e un fond anume. E un fel de fond general. Fiindcă la un moment dat fiecare dintre noi vrea să fugă de propria viață. E cam singurul lucru pe care-l au oamenii în comun.

Povestea mă depășește total. Singurul fel de-a fugi la care pot să mă gândesc e fugitul *cu* ea, nicidecum *de* ea.

După câteva zile, îmi dă un cec de cinci sute de lire. Mașina mă costase douăzeci și cinci; trăiam un semestru la universitate cu mai puțin de o sută. Suma părea nu doar foarte mare, ci și fără noimă. Nici măcar n-am considerat-o „generoasă”. Nu aveam principii referitoare la bani – nici în favoarea, nici împotriva lor. Și erau cu totul irelevanți pentru relația noastră – de asta eram sigur. Așa că după ce m-am întors în Sussex m-am dus în oraș, am deschis un cont de debit la prima bancă pe care am găsit-o, am înmânat cecul și am uitat de el.

E ceva ce-ar fi trebuit să lămuresc, probabil, mai devreme. Poate că dau impresia că relația mea cu Susan a fost un delicat interludiu de vară. În fond, așa spune stereotipul. Există o inițiere sexuală și emoțională, o perioadă copioasă de tratații, plăceri și răsfățuri, după care femeia, cu un junghi în inimă, dar și cu sentimentul onoarei, îl redă pe tânăr lumii largi și corpurilor mai tinere ale propriei lui generații. Dar deja v-am zis că n-a fost așa.

Am fost împreună – și vreau să spun chiar „împreună” – cam zece sau doisprezece ani, în funcție de momentul când începi să

numeri și de cel când te oprești din numărat. Iar anii aceia au coincis cu ceea ce ziarelor le plăcea să numească Revoluția Sexuală: un timp al omnifutaiului – sau cel puțin așa eram făcuți să credem – , al plăcerilor imediate și al legăturilor libere și fără conștiința vinovăției, când desfrâul profund și ușurătatea sentimentală ajunseseră la ordinea zilei. Prin urmare, ați putea spune că relația mea cu Susan s-a dovedit la fel de jignitoare pentru normele noi și vechi.

Mi-o amintesc într-o după-amiază, purtând o rochie cu imprimeuri florale, apropiindu-se de o canapea de creton și trântindu-se pe ea.

– Ia uite, Casey Paul! Dispar! Fac trucul cu dispariția! Nu-i nimeni aici!

Mă uit. E pe jumătate adevărat. Picioarele în ciorapi de mătase i se văd clar, la fel capul și gâtul, însă toate părțile din mijloc sunt dintr-odată camuflante.

– Zi-mi că nu ți-ar plăcea, Casey Paul. Dac-am putea să dispărem și să nu ne mai vadă nimeni.

Nu-mi dau seama cât e de serioasă sau de jucăușă. Așa că nu știu cum să reacționez. Privind în urmă, cred că eram un tânăr care lua foarte des lucrurile la propriu.

I-am spus lui Eric că făcusem cunoștință cu familia asta și că mă îndrăgostisem. I-am prezentat familia Macleod, le-am prezentat casa și stilul de viață, condimentându-mi caracterizările. Era primul lucru matur care mi se întâmplase, i-am zis.

– Și de care dintre fete te-ai îndrăgostit? a întrebat Eric.

– De niciuna dintre fete, de mamă.

– Aha, de mamă, a spus el. Ne place, a adăugat, premiindu-mă pentru originalitate.

Într-o zi, observ o vânătaie de culoare închisă pe brațul ei, chiar sub marginea mânecii de la rochie. E cât o amprentă a degetului mare.

– Ce-i aia? întreb.

– A, face ea într-o doară. M-oi fi lovit de ceva. Mă învinețesc una-două.

Cred și eu, îmi spun. Fiindcă e sensibilă, ca mine. Bineînțeles că lumea poate să ne facă rău. De aceea trebuie să avem grijă unul de altul.

– Când te prind de încheieturi nu te-nvinețești.

– Nu cred că încheieturile se-nvinețesc, ce zici?

– Dacă ți le țin eu, nu.

Faptul că era „destul de mare ca să-mi fie mamă” n-a fost bine primit de maică-mea. Nici de taică-meu; nici de soțul ei; nici de fiicele ei; nici de Arhiepiscopul de Canterbury – nu c-ar fi fost prieten de familie. Îmi păsa la fel de puțin de aprobare ca de bani. Cu toate că dezaprobarea, fie ea activă sau teoretică, ignorantă sau avizată, n-a făcut decât să-mi aprindă, să-mi confirme și să-mi îndreptățească iubirea.

Nu aveam nicio definiție nouă a iubirii. N-am stat să examinez cu adevărat ce era și ce-ar putea atrage după sine. M-am supus pur și simplu primei iubiri în toate privințele ei, de la atinsul cu pleoapa pe obraz la absolutism. Nu conta nimic altceva. Bineînțeles că exista și „restul vieții”, atât prezentă (cursurile de la facultate), cât și viitoare (loc de muncă, salariu, poziție socială, ieșire la pensie, viață de pensionar, moarte). Ați putea spune că mi-am suspendat partea asta a vieții. Dar nu-i așa: ea *era* viața

mea, iar restul nu. Toate celelalte puteau și trebuiau sacrificate, cu sau fără premeditare, când și după cum găseam de cuviință. Deși „sacrificiu” implică pierdere. Or, n-am avut niciodată sentimentul pierderii. Biserica și statul, așa se spune, biserica și statul. Nicio problemă aici. Întâi biserica, mereu biserica – deși nu așa cum ar fi înțeles-o Arhiepiscopul de Canterbury.

Mai mult decât să-mi fac propria idee despre iubire, m-am ocupat la început de necesara scoatere a molozului. Majoritatea lucrurilor pe care le citisem sau le aflasem despre iubire nu păreau să se aplice, de la simplele bârfe din viață la rafinatele speculații literare. „Pentru bărbat iubirea-i doar o parte,/ Pentru femeie-i viața pe de-a-ntregul.” ¹⁰ Cât de aiurea – cât de discriminator, cum am spune azi – era asta? Iar pe urmă, la celălalt capăt al scalei, venea înțelepciunea telurică în ale sexului, pe care-o auzai din gurile unor elevi profund ignoranți, deși mistuiți de poftă. „Nu te uiți la cămin când ațâți focul.” Asta de unde mai ieșise? Era vreo distopie animalică mustind de gemete nocturne și mioape?

Dar îi doream chipul acolo mereu: ochii, gura, urechile neprețuite cu helixurile lor elegante, zâmbetul, cuvintele șoptite. Prin urmare: mă întindeam cu fața în sus, ea se culca pe mine, cu picioarele strecurate între ale mele, își lipea vârful nasului de vârful nasului meu și spunea:

– Acum avem același punct de vedere.

Hai să-i zicem altfel. Aveam nouăsprezece ani și știam că iubirea e incoruptibilă, o mărturie atât împotriva timpului, cât și a defăimării.

Am un puseu de – ce anume? – teamă, decență, altruism? Îi spun, gândindu-mă că știe mai multe:

– Vezi tu, n-am mai fost îndrăgostit pân-acum, așa că nu-nțeleg iubirea. Lucrul pentru care-mi fac griji e că, dac-o să mă iubești, o să rămână mai puțin din tine pentru ceilalți oameni pe care-i iubești.

Nu-i numesc. Mă refer la fiicele ei; și poate chiar la soț.

– Nu-i așa, îmi răspunde imediat, de parcă tocmai s-ar fi gândit și ea la chestia asta și ar fi rezolvat-o. Iubirea e elastică. Nu se pune problema să te subțiezi. Ba chiar devii mai consistent. Nu ți se ia nimic. Așa că n-are rost să-ți faci griji.

Așa că nu mi-am făcut.

– Trebuie să explic un lucru, începe ea să-mi vorbească. Tatăl lui P.E. a fost un om foarte cumsecade. Era medic. Colectiona piese de mobilier. Câteva dintre lucrurile de-aici au fost ale lui.

Arată vag spre un cufăr greu de stejar și o pendulă pe care încă n-am auzit-o bătând.

– A tras nădejde că P.E. o să ajungă pictor, așa că i-a pus al doilea nume Rubens. Ceea ce a fost cam neplăcut, fiindcă o parte din băieții de la școală au presupus că era evreu. Oricum, a făcut schițele obișnuite la școală, despre care toată lumea a zis că erau promițătoare. Dar n-a trecut niciodată dincolo de „promițător“, așa că și-a dezamăgit tatăl la capitolul ăsta. Jack – tatăl – a fost întotdeauna foarte bun cu mine. Îi luceau ochii când mă privea.

– Nu pot să spun că-l condamn.

Mă întreb ce-ar putea să urmeze. O încurcătură amoroasă între generații, mai știi?

– Abia ne căsătoriserăm de doi-trei ani, când Jack a făcut un cancer. Crezusem dintotdeauna că avea să fie omul la care pot să mă duc dacă am neazuri, iar acum avea să fie luat de lângă mine. Mergeam și stăteam cu el, dar mă necăjeam atât de mult, încât de

obicei mă alina el pe mine, nu eu pe el. L-am întrebat o dată ce crede despre toată povestea și mi-a spus: „Normal c-aș prefera să fie altfel, dar nu pot să mă plâng că nu mi s-au dat șanse“. Îi plăcea să stau cu el, poate fiindcă eram tânără și nu știam foarte multe, așa c-am rămas până la sfârșit.

În ziua aceea – ultima zi – medicul, cel care avea grijă de el și care era și un prieten bun, a intrat și a spus încet: „E timpul să faci nani, Jack“. „Ai dreptate“, a fost răspunsul. Vezi tu, avea dureri cumplite de foarte mult timp. Pe urmă Jack s-a întors spre mine și mi-a zis: „Îmi pare rău c-am petrecut atât de puțin timp împreună, draga mea. Sunt încântat că te-am cunoscut. Îmi dau seama că nu-i ușor să trăiești cu Gordon, dar o să mor fericit, știind că-l las pe mâinile tale sigure și pricepute.“ Iar apoi l-am sărutat și am ieșit din cameră.

– Vrei să spui că l-a omorât medicul?

– I-a dat atâta morfină cât să-l adoarmă, da.

– Și nu s-a mai trezit?

– Nu. Medicii mai făceau asta pe vremuri, mai ales între ei. Sau cu un pacient pe care-l știau de mult, acolo unde exista încredere. Ușurarea suferințelor e o idee bună. E o boală cumplită.

– Chiar și-așa, nu cred c-aș vrea să fiu omorât.

– Mă rog, așteaptă, Paul! Dar nu asta e cheia poveștii.

– Iartă-mă.

– Cheia poveștii e expresia „sigure și pricepute“.

Mă gândesc la asta o vreme.

– Da, înțeleg.

Dar nu sunt deloc sigur că înțelesesem.

– De obicei unde te duci în vacanță? o întreb.

– Paul, asta-i o întrebare de coafor.

Drept răspuns, mă aplec și-i trec părul pe după urechi, mângâindu-i blând helixurile.

– Of, Doamne! continuă ea. Toate așteptările astea convenționale pe care le are lumea! Nu, nu tu, Casey Paul. Dar de ce trebuie să fie toți la fel? Am avut câteva vacanțe reușite când erau fetele mici. La fel de reușite ca Raidul de la Dieppe, așa spune. Lui P.E. nu prea îi plăcea în vacanțe. Iar eu chiar nu văd ce rost au.

Mă întreb dacă s-ar cuveni să insist. Poate că într-una dintre vacanțe se întâmplase ceva catastrofal.

– Și ce răspunzi când te-ntreabă la coafor?

– Răspund: „Cred c-o să mergem unde ne ducem de obicei.” Iar asta îi face să creadă c-am atins deja subiectul și c-au uitat, așa că de obicei mă lasă-n pace.

– Poate c-ar trebui să plecăm amândoi în vacanță.

– S-ar putea să trebuiască să mă-nveți la ce e bună.

– E *bună*, îi spun apăsător, ca să fii cu cineva pe care-l iubești la câteva sute de kilometri de Satul ăsta afurisit unde locuim amândoi. Ca să fii cu el tot timpul. Ca să te culci cu el și să te trezești cu el.

– Ei, dacă pui problema așa, Casey...

Așa că, vedeți, mai erau și lucruri pe care eu le știam, și ea nu.

Stăm la bufetul sălii de concert înainte să înceapă. Susan a observat mai devreme că, dacă-mi scade glicemia, devin, cu cuvintele ei, „nițel cam ursuz”, așa că acum mă hrănește ca să nu se-ntâmples. Probabil că mănânc habar n-am ce cu cartofi prăjiți; ea o să se mărginească la o ceașcă de cafea și câteva fursecuri. Îmi plac escapadele astea pe care le facem la Londra, doar câteva ore, ca să fim împreună, departe de Sat, de ai mei, de soțul ei și de tot

restul, în zgomotul și în forfota orașului, așteptând liniștea și apoi năvala bruscă și plutitoare a muzicii.

Sunt pe punctul să spun toate astea, când o femeie vine și se așază la masa noastră fără să-i dea prin cap să ne întrebe dacă ne deranjează. O femeie de vârstă mijlocie, neînsoțită; doar asta era, deși în memorie e posibil s-o fi echivalat cu o versiune a maică-mii – în orice caz, o femeie pe care te puteai baza c-o să dezaprobe relația mea cu Susan. Așa că, după câteva minute, știind precis ce fac, mă uit la ea și-i spun lui Susan cu o voce limpede și răspicată:

– Vrei să te măriți cu mine?

Ea roșește, își acoperă urechile și își mușcă buza de jos. Bufnind și trântind, invadatoarea își ia ceașca și se îndreaptă spre altă masă.

– Ah, Casey Paul, spune Susan, a furisit poți să fii!

Luam masa de seară la familia Macleod. Era și Clara, care se întorsese de la universitate. Macleod stătea în capul mesei cu carafa de ce-o fi fost și cu o cană cu ceapă verde în față, ca un borcan cu lalele.

– Poate te-ai prins, i-a spus el Clarei, că tânărul pare să se fi alăturat familiei noastre. Așa să fie!

Nu mi-am dat seama din tonul lui dacă era pedant de ospitalier sau dacă-și arăta glumeț desconsiderarea. M-am uitat la Clara, dar n-am primit ajutor pentru interpretare.

– Bun, o să vedem, nu? a continuat el, părând să-și contrazică afirmația inițială.

A mușcat zdravăn din ceapa verde și după câteva clipe a râgâit încet.

– Unul dintre lucrurile de care tânărul are amabilitatea, fie ea și întârziată, să se ocupe e chestiunea educației muzicale a maică-tii.

Mai bine zis, a lipsei ei.

Apoi, întorcându-se spre mine:

– Clara a fost botezată după Clara Schumann, ceea ce probabil c-a fost cam ambițios din partea noastră. Din păcate, n-a arătat mare înclinație spre pianoforte, nu-i așa?

Nu mi-am dat seama dacă întrebarea îi fusese adresată mamei sau fiicei. În ce mă privește, nu auzisem în viața mea de Clara Schumann, așa că m-am simțit și mai dezavantajat.

– Poate că, dacă și-ar fi început educația muzicală mai din timp, maică-ta ar fi putut să-ți transmită o parte din entuziasmul declanșat acum cu întârziere.

Nu mai fusesem niciodată într-o familie în care prezența masculină să fie atât de dominantă, și totuși atât de ambiguă. Poate că așa se-ntâmplă când există un singur bărbat în casă: felul cum își înțelege el rolul se poate extinde fără ripostă. Sau poate că pur și simplu așa era Gordon Macleod.

Oricum, neputința mea de a-i descifra tonul n-a fost atât de importantă în seara aceea. Adevărata problemă era că, la nouăsprezece ani, nu știam cum să mă port socialmente la masa unui bărbat de a cărui soție mă îndrăgostisem.

Masa și conversația au continuat. Susan părea pe jumătate absentă; Clara tăcea. Am pus câteva întrebări politicoase și am răspuns la alte câteva mult mai directe. După cum le spusese înalților reprezentanți ai clubului de tenis, politica nu mă interesa nici cât negru sub unghie; asta, cu toate că urmăream ce se petrece. Din câte țin minte, cina a avut loc la câțiva ani după masacrul de la Sharpeville, la care mai mult ca sigur că făcusem trimitere; și fără îndoială că vorbele mele au conținut un element de condamnare principială. Ce să fac, mi se părea că e rău să masacrezi oameni.

– Măcar ai idee unde e Sharpeville?

Capul Mesei depistase în mine, evident, un progresist sclifosit.

– În Africa de Sud, am răspuns.

Dar chiar în clipa aceea m-am întrebat dacă nu cumva fusese o întrebare-capcană.

– Sau în Rhodesia, am adăugat, după care m-am mai gândit un pic: Ba nu, în Africa de Sud.

– Bravo! Și care e părerea ta avizată despre scena politică de-acolo?

Am bălmăjit cum că nu sunt de acord cu împușcarea oamenilor.

– Și, mă rog, ce le sfătuiești tu pe forțele de poliție ale lumii să facă în fața unei hoarde dezlănțuite de comuniști?

Nu puteam să sufăr felul cum îți puneau adulții întrebări, dând de înțeles că știu deja ce aveai să le răspunzi și că răspunsul avea să fie ori greșit, ori stupid. Așa c-am zis, poate în glumă, că simplul fapt că mor nu dovedește că sunt comuniști.

– Ai fost vreodată în Africa de Sud? a mugit Macleod la mine.

În clipa asta s-a trezit și Susan.

– N-a fost niciunul dintre noi în Africa de Sud.

– Corect, dar cred că știu mai multe despre situația de-acolo decât voi doi la un loc.

Clara, din câte se părea, era exclusă din complicitatea în ignoranță.

– Dac-ar fi să punem cât știe el peste cât știi tu – Pelion peste Ossa, cum ar veni – , n-ar ajunge nici cât o grămăjoară de fasole.

Tăcerea îndelungată a fost întreruptă de Susan, care a întrebat dacă mai vrea cineva de mâncare.

– Fasole aveți, doamnă Mcleod?

Da, acum îmi dau seama, puteam să fiu un ticălos obraznic. Mă rog, aveam doar nouăsprezece ani. Habar n-aveam cine sau ce

puteau să fie Pelion și Ossa; mă atrăgea mai mult ideea de a-mi îngrămădi cunoștințele peste ale lui Susan. În fond, asta făceau îndrăgostiții: se completau unul pe altul cu privire la felul cum înțelegeau lumea. În plus, a „cunoaște“ pe cineva însemna, cel puțin în Biblie, a face sex cu el. Așa că deja îmi îngrămădisem cunoștințele peste ale lui Susan. Chit că nu ajungeau nici cât o grămăjoară de fasole. Oricât de înaltă ar fi.

Mi-a spus că tatăl ei fusese un membru practicant al Bisericii Scientologice, cu multe acolite adoratoare. Mi-a mai spus că fratele ei, care dispăruse în război, se dusesse la o prostituată cu câteva săptămâni înainte de ultimul zbor fiindcă voia „să afle care e treaba“. Mi-a mai spus că nu știa să înoate, fiindcă avea oase grele. Lucrurile astea se revărsau din ea fără o ordine anume și fără s-o fi întrebat eu una sau alta, dacă lasam deoparte dorința tacită de-a vrea să știu totul despre ea. Așa că mi le puneam pe tavă, ca și cum ar fi așteptat de la mine să le găsesc logica și să pun ordine atât în viața, cât și în inima ei.

– Lucrurile nu sunt cum par, Paul. E cam singura lecție pe care pot să ți-o dau.

Mă întreb dacă vorbește despre ipocrizia respectabilității, despre ipocrizia căsătoriei, despre ipocrizia zonelor rezidențiale sau... dar ea vorbește mai departe.

– Winston Churchill, ți-am spus că l-am văzut?

– Adică ai fost la Numărul Zece?

– Nu, prostuțule. L-am văzut pe o stradă lăturalnică din Aylesbury. Ce căutam acolo? Nu contează. Stătea pe bancheta din spate a unei mașini decapotabile. Și era teribil de fardat. Buze roșii, o față rozalie și strălucitoare. Arăta bizar.

– Ești sigură că era Churchill? Nu știam c-a fost...

– ... unul dintre ei? Nu, nici vorbă de asta, Paul. Vezi tu, lumea aștepta să-l vadă plimbat cu mașina prin centrul orașului – era după ce câștigaserăm războiul sau poate erau alegerile generale, iar el fusese machiat pentru camerele TV. Pathé News și toate alea.

– Ce straniu!

– Chiar era. Așa că destul de puțini oameni l-au văzut pe manechinul ăsta fardat în carne și oase, însă mult mai mulți l-au văzut la știri, unde arăta așa cum se așteptau să-l vadă.

Mă gândesc o vreme la povestea asta. Mi se pare mai degrabă o întâmplare comică decât un principiu general de viață. Oricum, interesele mele sunt altele.

– Dar tu ești așa cum arăți, da? Tu chiar *ești* așa cum arăți?

Mă sărută.

– Așa sper, chipeșul meu prieten avântat. Așa sper, de dragul amândurora.

Obişnuiam să dau târcoale pe la casa familiei Macleod parțial ca antropolog, parțial ca sociolog, pe de-a întregul ca îndrăgostit. La început bineînțeles că am comparat-o cu casa părinților mei, despre care am stabilit, în consecință, că lăsa de dorit. Aici aveai stil, dezinvoltură și nimic din mândria absurdă a ordinii cazone dinăuntru. Părinții mei aveau dotări mai bune și mai noi în bucătărie, dar nu i-am apreciat pentru asta; și nici pentru că aveau mașina mai curată, rigolele îngrijite mai recent, scafele vopsite regulat, robinetele de la baie lustruite până sclipeau, colacul de closet dintr-un plastic igienic în locul lemnului care se încălzea. La noi în casă, televizorul era luat în serios și așezat în centru; la familia Macleod i se spunea „holbătoarea” și stătea ascunsă în spatele unui grătar de șemineu. Nici nu se punea problema ca Macleozii să aibă covoare care să acopere toată podeaua sau

bucătăria cu module prinse în perete și cu atât mai puțin un hol de sufragerie (canapea plus două fotolii) sau o baie în culori asortate. Garajul lor era atât de plin de scule, echipamente sportive abandonate, unelte de grădinărit, mașini vechi de tuns iarba (una în funcțiune) și piese de mobilier nedorite, încât nu mai era loc pentru Austin. La început, toate astea au părut șic și speciale. Inițial am fost sedus, pe urmă m-am dezvrăjit încet. Sufletul meu ajunsese să se simtă într-un asemenea loc la fel de străin cum se simțea în casa părinților.

Și, mai important, credeam că nici locul lui Susan nu era acolo. Era un lucru pe care-l simțeam instinctiv și pe care l-am înțeles abia mai târziu, cu timpul. În prezent, când peste jumătate din copiii țării se nasc în afara căsătoriilor (*wed-lock*: până acum n-am observat cele două părți ale termenului), ceea ce ține perechile legate e mai degrabă ocuparea în comun a proprietății decât căsătoria. O casă sau un apartament poate fi o capcană la fel de ispititoare ca un certificat de căsătorie; uneori, chiar mai ispititoare. Proprietatea anunță un stil de viață, cu o insistență subtilă pe continuarea aceluși stil. De asemenea, proprietatea cere întreținere și atenție constantă; e ca o manifestare fizică a căsniciei pe care o adăpostește.

Însă îmi dădeam prea bine seama că Susan nu se bucurase de întreținere și de atenție constantă. Și nu vorbesc despre sex. Sau nu doar despre sex.

Iată un lucru pe care trebuie să-l explic. În tot timpul cât eu și Susan am fost amanți nu m-am gândit niciodată că-l „înșelam” pe Gordon Macleod, domnul PE. Nu m-am gândit niciodată la el ca fiind reprezentat de vechiul și ciudatul cuvânt „încornorat”. Firește, nu voiam să știe. Dar îmi spuneam că ce se petrecea între

Susan și mine nu avea nicio legătură cu el; era total pe din afară. Și nici nu-l disprețuiam, nu simțeam vreo superioritate de armăsar tânăr, fiindcă eram activ sexual cu ea, și el nu. Ați putea crede că e doar autoamăgirea normală a unui îndrăgostit normal; dar nu sunt de acord. Chiar și când lucrurile s-au... schimbat și am simțit altceva pentru el, aspectul ăsta a rămas la fel. Nu avea nimic de-a face cu noi, înțelegeți?

Poate crezând că o subevaluez pe prietena ei Joan, Susan îmi spusese, pe tonul unei dojane blânde, că fiecare om avea povestea lui de iubire. Am acceptat cu bucurie, mulțumit că fiecare om era sau fusese binecuvântat, deși eram convins că nu puteau fi la fel de binecuvântați ca mine. Dar în același timp nu voiam ca Susan să-mi spună dacă povestea ei de iubire fusese cu Gerald, cu Gordon sau cu mine. Dacă în viața ei fuseseră una, două sau trei povești.

Sunt acasă la Macleozi într-o seară. Se face târziu, Macleod s-a dus deja la culcare și acum sforăie după atâtea carafe și galoane. Ea și cu mine stăm pe canapea; ascultăm ceva din muzica pe care-am auzit-o recent la sala de concert. Mă uit la ea într-un fel care-mi dă în vileag atențiile și dorințele.

–Nu, Casey. Sărută-mă spre deloc.

Așa c-o sărut spre deloc – doar o înfiorare a buzelor, nimic care s-o îmbujoreze. În schimb, ne ținem de mână.

–N-aș vrea să plec acasă, spun autocompătimitor. Urăsc locul ăla.

–Și-atunci, de ce-i spui „acasă“?

La asta nu m-am gândit.

–Oricum, aș vrea să rămân aici.

–Poți să-ți ridici cortul în grădină. Sunt singură că mai e pânză de cort în garaj.

– Știi ce vreau să spun.

– Știu precis ce vrei să spui.

– Aș putea să plec pe fereastră după aia.

– Și să fii arestat pentru spargere de un polițist în trecere? Cu asta *chiar* am ajunge în *Advertiser & Gazette*.

S-a oprit.

– Presupun...

– Da?

Sper că vine cu un plan beton.

– Chestia asta chiar se face pat. Am putea să te culcăm aici. Dacă te găsește P.E. înainte să plece la lucru, o să spunem...

Însă chiar în clipa aceea sună telefonul. Susan ridică receptorul, ascultă, se uită la mine, zice „Da“, își ia o figură solemnă și acoperă partea de jos a telefonului cu mâna.

– E pentru tine.

Bineînțeles, e maică-mea, care vrea să știe unde sunt, ceea ce mi se pare o întrebare inutilă, din moment ce adresa mea curentă trebuie să fie chiar lângă numărul din cartea de telefon pe care mai mult ca sigur că tocmai a consultat-o. Pe lângă asta, vrea să afle când mă-ntorc.

– Sunt cam obosit, îi răspund. Așa că rămân aici, pe canapeaua extensibilă.

Mama a trebuit să accepte recent o serie de minciuni insolente din parte-mi; dar să spui un *adevăr* insolent înseamnă să mergi prea departe.

– Nici să n-aud! Te-aștept afară în șase minute.

Și pune receptorul în furcă.

– O să fie afară în șase minute.

– Doamne apără și păzește! spune Susan. Crezi c-ar trebui să-i ofer un pahar de Xeres?

Chicotim următoarele cinci minute și trei sferturi, până când auzim o mașină afară, pe stradă.

– Hai, acum dă-i drumul acasă, crai destrăbălat! șoptește ea.

Mama era la volan, în capotul roz, pus peste cămașa de noapte roz. Nu m-am uitat să văd dacă șofa în papuci de casă. Fumase jumătate de țigară și, înainte să bage în viteză, a aruncat mucul nestins direct pe aleea Macleozilor.

Am urcat și pe drum starea mea de spirit a trecut de la indiferență obraznică la umilire furioasă. În mașină s-a lăsat o liniște englezească – în care toate cuvintele nerostite sunt înțelese perfect de ambele părți. M-am vârât în pat și am plâns. Nu s-a mai făcut nicio trimitere la povestea în cauză.

Inocența lui Susan era cu atât mai surprinzătoare cu cât nu încerca deloc s-o ascundă. Nu sunt sigur că a încercat vreodată să ascundă ceva – îi era împotriva firii. Mai târziu – mă rog, ce-a fost mai târziu a fost mai târziu.

Însă, de exemplu – și nu-mi amintesc cum a venit vorba –, a spus odată că nu s-ar fi culcat neapărat cu mine, dacă n-ar fi știut, cum știa toată lumea, că bărbatul nu se simte bine dacă nu se bucură de „descărcare sexuală”. Asta e tot ce rămâne din cuvintele rostite între noi, expresia asta simplă.

Poate că era mai degrabă ignoranță decât inocență. Sau spuneți-i înțelepciune populară – eventual, propagandă a patriarhatului. Și m-a pus pe gânduri. Oare asta însemna că nu mă dorea la fel de mult cât o doream eu – constant, sâcâitor, total? Că pentru ea sexul însemna altceva? Că se culca de fapt cu mine doar din cauze terapeutice, fiindcă aș putea să explodez ca un boiler sau ca un

radiator de mașină, dacă n-aș avea parte de „descărcarea” asta necesară? Și nu exista niciun echivalent în psihologia sexuală a femeilor?

Mai târziu mi-am spus: Dar, dacă așa crede că funcționează sexualitatea masculină, cum rămâne cu soțul ei? Nu s-a întrebat niciodată despre nevoia *lui* de „descărcare?” Dacă nu cumva, firește, îl văzuse explodând și astfel își dăduse seama de consecințe. Sau poate că P.E. se ducea la prostituate la Londra sau la partea din față a unui elefant de bâlci? Cine știe? Poate că asta-i explica ciudățenia.

Ciudățenia lui, inocența ei. Și bineînțeles că n-am avut inima să-i răspund că tinerii – *toți* tinerii, din câte-mi dădeam seama – privați de companie femeiască nu au o problemă cu „descărcarea sexuală”, pentru simplul motiv că făceau, fac și vor face întotdeauna laba ca niște ciocane pneumatice.

Inocența ei, excesul meu de încredere; naivitatea ei, ignoranța mea crasă. Mă întorceam la universitate. M-am gândit c-ar fi haios să-i cumpăr un morcov mare pe post de cadou de rămas-bun. Ca să fie o glumă; avea să râdă; ori de câte ori râdeam eu, râdea și ea. Am intrat într-un aprozar și am decis c-ar fi mai amuzant să iau un păstârnac. Am plecat amândoi cu mașina și ne-am oprit undeva. I-am dat păstârnacul. N-a râs deloc, doar l-a aruncat peste umăr și l-am auzit cum cade cu o bufnitură pe bancheta din spate. Am ținut minte momentul ăsta toată viața și, deși n-am mai roșit de mulți ani, pentru episodul ăsta aș roși, dac-aș putea.

Am reușit să plecăm într-o scurtă vacanță. Nu-mi mai amintesc ce minciuni am spus ca să avem câteva zile de adevăr împreună. Probabil că nu era sezon. Ne-am dus undeva în apropierea coastei

sudice. Nu-mi amintesc de vreun hotel, așa c-om fi închiriat un apartament. Tot ce-am spus, am gândit și am descoperit unul despre celălalt – dus. Țin totuși minte o plajă lată și pustie undeva. O fi fost Camber Sands. Ne-am fotografiat unul pe altul cu aparatul meu. Am stat în mâini pe plajă pentru ea. Poartă un mantou, vântul îi dă părul pe spate, iar mâinile cu care-și ține haina strânsă în jurul gâtului și le-a băgat în mănuși mari și negre, din imitație de blană. În spatele ei se văd un șir îndepărtat de căsuțe de plajă și o cafenea cu un etaj și cu obloane. Nu e țipenie de om. Dacă ai vrea, ai putea să te uiți la fotografia și să deduci anotimpul; de asemenea, fără îndoială, vremea. La distanța asta, amândouă mi se par fără sens.

Purtam cravată, iată încă un detaliu. Îmi scosesem sacoul ca să stau în mâini pentru ea. Cravata cade exact pe mijlocul feței mele răsturnate, ascunzându-mi nasul și împărțindu-mă în două jumătăți. Rever și dreaptă.

Pe vremea aceea nu prea primeam corespondență. Cărți poștale de la prieteni, scrisori de la universitate prin care mi se aminteau una și alta, extrase de cont de la bancă.

– Timbru loco, a spus mama, înmânându-mi un plic.

Adresa era bătută la mașină, iar după numele meu era trecut un „Esq.” reconfortant.

– Mersi, mamă.

– N-ai de gând s-o deschizi?

– Ba da, mamă.

A plecat țâfnoasă.

Scrisoarea era de la secretarul clubului de tenis. Acesta mă informa că statutul meu de membru temporar încetase, cu aplicare imediată. Mai mult, „date fiind împrejurările”, niciuna dintre

cotizațiile pe care le plătisem nu putea fi recuperată.

„Împrejurările“ nu erau specificate.

Susan și cu mine stabiliserăm să ne întâlnim la club pentru un dublu cu cine s-o nimeri. Așa că după prânz mi-am luat racheta și geanta sport și am plecat, chipurile la terenuri.

– A fost interesantă scrisoarea? am auzit întrebarea iminentă a mamei.

Mi-am vârât racheta în presa pentru racordaje.

– Clubul de tenis mă-ntreabă dacă vreau să devin membru permanent.

– Asta-i minunat, Paul. Înseamnă că sunt mulțumiți de jocul tău.

– Așa s-ar zice, nu?

Mă duc cu mașina acasă la Susan.

– Am primit și eu una, spune ea.

Scrisoarea ei e cam la fel ca a mea, dar formulată mai apăsat. În loc ca statutul de membru să fie anulat „date fiind împrejurările“, el e anulat „date fiind împrejurările evidente, de care sunteți pe deplin conștientă“. Formulele adaptate sunt pentru Izabele, pentru femeile de moravuri ușoare.

– De când ești membră?

– Cred că de treizeci de ani. Pe-acolo.

– Îmi pare rău. Eu sunt de vină.

Clatină din cap, semn că nu e de acord.

– Să protestăm?

– Nu.

– Aș putea să le dau foc.

– Nu.

– Crezi c-am fost văzuți undeva?

– Termină cu-ntrebările, Paul! Mă gândesc.

Mă așez lângă ea, pe canapeaua de creton. Ceea ce nu-mi place să spun sau nu imediat e că pentru mine veștile sunt, într-un fel, palpitate. Sunt – suntem – motiv de scandal! Iubirea persecutată din nou de autoritățile meschine și obtuze! Poate că izgonirea noastră n-a fost un Obstacol prin care Înfloreste Pasiunea, însă condamnarea morală și socială pe care-o subînțelege formula „date fiind împrejurările” acționează, în mintea mea, ca o autentificare a iubirii noastre. Și cine oare nu-și vrea iubirea autentificată?

–Nu-i totuna cu a fi prinși coțându-ne în iarba netunsă din spatele cilindrului de nivelat.

–Of, taci odată, Paul!

Așa că stau acolo în tăcere, cu gânduri zgomotoase. Încerc să-mi amintesc cazuri de băieți exmatriculați din școala mea. Unul fiindcă a turnat zahăr în rezervorul de benzină de la mașina directorului. Unul fiindcă și-a lăsat prietena gravidă. Unul fiindcă s-a îmbătat după un meci de crichet, a urinat într-un compartiment de tren și pe urmă a tras semnalul de alarmă. La vremea aceea, toate au părut lucruri impresionante. Însă propria mea încălcare a regulilor mi s-a părut pasionantă, triumfală și – în primul rând – foarte matură.

–Hopa, ia uite ce-a adus pisica! a fost salutul lui Joan când a răspuns la ușă, câteva după-amiezi mai târziu.

Nu mă anunțasem în vizită.

–Stai puțin, să-i închid pe lătrăi.

Ușa s-a închis din nou și am rămas lângă un grătar vechi de șters pe pantofi, gândindu-mă la distanța care apăruse între Susan și mine după excluderea din clubul de tenis. Îmi lăsasem exaltarea să se arate prea devreme, ceea ce-i displăcuse. Mi-a spus că încă nu

terminase de „gândit”. Nu-mi dădeam seama la ce trebuia să se mai gândească. Mi-a zis că erau complicații. N-am înțeles. Mi-a zis să nu mai dau pe la ea până-n weekend. M-am simțit descurajat, ca un om care-și aștepta judecata, deși, din câte vedeam, nu comisese nicio nelegiuire.

– Așază-te, m-a instruit Joan când am ajuns la bârlogul încetoșat de fum de țigară și mirosind a gin care trecea drept camera ei de zi. Vrei ceva care să te facă să arăți un pic a bărbat?

– Da, te rog!

Nu beam gin – nu-i suportam mirosul și-mi era chiar mai rău de la el decât de la vin sau bere. Dar nu voiam să par cu nasul pe sus.

– Bravo!

Mi-a înmânat un pahar fără picior, pe care-l umpluse. Pe margine se vedea o urmă de ruj.

– Aoleu, da' mult e! am spus.

– În stabilimentu' ăsta nu umblăm cu măsuri de cârciumă-n gâtu' mă-sii, a răspuns ea.

Am sorbit din substanța groasă, uleioasă și călduță, care nu mirosea deloc ca fructele de ienupăr de pe sticlă.

Joan și-a aprins o țigară și a suflat fumul în direcția mea, chipurile ca să mă îmboldească.

– Deci?

– Deci. Mă rog. Poate c-ai auzit de clubul de tenis.

– Tam-tamul din Sat nu mai bate despre altceva. Pielea de pe tobă s-a julit de tot.

– Da, eram sigur că...

– Două lucruri, tinere. Unu, nu vreau să știu niciun detaliu. Doi, cum pot s-ajut?

– Mulțumesc.

Eram sincer mișcat, dar și nedumerit. Cum putea să ajute, dacă nu știa detaliile? Și ce anume era considerat detaliu? M-am gândit la asta.

– Hai. Ce-ai venit să-mi ceri?

Asta era o problemă. Nu știam ce venisem să cer. Crezusem cumva că ce voiam de la Joan avea să mi se lămurească de îndată ce-o voi fi văzut. Sau că avea să știe oricum. Dar nu mi se lămurise și se pare că nu știa. Am încercat, cu poticneli, să explic. Joan a încuviințat din cap și m-a lăsat să-mi beau ginul și să cumpănesc.

Pe urmă a spus:

– Încearcă să-mi servești prima întrebare care-ți vine în cap.

Am făcut-o fără să stau pe gânduri.

– Crezi că Susan o să-l lase pe domnul Macleod?

– Ohoho! a zis ea încet. Țintești sus, tinere. Ai ceva coaie. Nu te-ncurci cu luatul lucrurilor pe rând.

Am zâmbit prostește la ceea ce mi se păruse un compliment.

– Păi, ai întrebat-o?

– Aoleu, nu.

– Și, ca s-o luăm cu începutul, cum o să faci rost de bani?

– Puțin îmi pasă de bani, am răspuns.

– Fiindcă n-a *trebuit* să-ți pese niciodată.

Asta așa era; dar nu în sensul că eram bogat. Educația mea în sistemul public fusese gratuită, primeam o bursă de stat ca să merg la universitate, iar în vacanțe stăteam acasă. Însă era la fel de adevărat că nu mă interesau banii – mai mult, așa cum vedeam eu lumea, cine era interesat de bani refuza cu bună știință să vadă lucrurile cele mai importante ale vieții.

– Dacă ai de gând să fii om mare, a zis Joan, trebuie să-ncepi să te gândești la lucrurile oamenilor mari. Și primul pe listă sunt

banii.

Mi-am amintit ce aflasem despre cum trăise Joan în tinerețe – că fusese o „femeie întreținută“ sau cum i s-o fi spus, trăind fără îndoială pe seama cuiva care-i dădea bani, îi plătea chiria și-i făcea cadou haine și vacanțe. Asta înțelegea ea prin om mare?

– Presupun că are Susan.

– Ai întrebat-o?

– Vai de mine, nu.

– Păi, poate că n-ar fi rău.

– Am un fond de fugă, am răspuns eu ca să mă apăr, fără să-i explice de unde provenea.

– Și cam cât îți zornăie în pușculiță?

Era straniu că nu mă simțeam jignit de nimic din ce-mi spunea Joan. Presupuneam pur și simplu că în spatele bruscheței ei era bună la suflet și de partea mea. Ce-i drept, îndrăgostiții presupun întotdeauna că oamenii sunt de partea lor.

– Cinci sute de lire, am spus mândru.

– Da, mă rog, cu așa ceva e clar că poți să fugi. O să-ți ajungă câteva săptămâni la Le Touquet-Paris-Plage, cu condiția să nu te apropii de cazinou. Iar pe urmă o s-o iei la fugă înapoi spre Anglia.

– Se vede treaba că da.

Chit că nu mă gândisem niciodată la o destinație gen Le Touquet-Paris-Plage. Acolo se duceau îndrăgostiții când fugeau?

– Te-ntorci la colegiu luna viitoare, nu?

– Da.

– Și acolo o s-o ții în bufetul din bucătărie? Într-un dulap?

– Nu.

Mă simțeam bătut în cap și fără speranță. Cred și eu că „gânditul” era treaba lui Susan. Oare îmi băgasem pur și simplu în cap ideea unei escapade romantice, a unei scări fără trepte?

– E un pic mai complicat decât să mă ajuți să-mi scot ginul și benzina cu bani mai puțini.

Fusesem adus zdravăn cu picioarele pe pământ, așa cum Joan fără îndoială că-și propusese.

– Pot să te-ntreb și altceva?

– Să te-aud.

– De ce trișezi la rebus?

Joan a râs în gura mare.

– Obrăznicătură ce ești! Bănuiesc că ți-a spus Susan. Mda, e o întrebare corectă și știu răspunsul.

A mai luat o gură de gin.

– Vezi tu – și sper să n-ajungi în punctul ăsta – , unii dintre noi își dau seama la un moment dat al vieții lor că nu contează nimic. Nu contează nimic, futu-i. Iar unul dintre avantajele secundare ale chestiei ăsteia e că știi că n-o să ajungi în iad dacă n-o să dai soluțiile corecte la rebus. Fiindcă ai fost deja până-n iad și înapoi și știi prea bine cum e.

– Dar ai soluțiile la sfârșitul revistei.

– Păi da, dar, vezi tu, pentru mine abia *asta* ar însemna să trișez.

Am simțit că țin la ea absurd de mult.

– Pot să fac ceva pentru tine, Joan? m-am trezit că întreb.

– Doar să nu-i faci rău lui Susan.

– Mai degrabă mi-aș tăia gâtul, am răspuns.

– Da, ceva îmi spune că vorbești serios, mi-a replicat zâmbind.

Bun, acum ia-o din loc și ai grijă cum conduci. Văd că încă nu te-ai obișnuit cu ginul.

Eram pe punctul să bag în viteză, când am auzit o bătaie în geam. N-o auzisem în spatele meu. Am coborât geamul.

– Să nu-ți pese de ce se zice despre tine! a spus Joan, privindu-mă fix. De exemplu, câțiva vecini amabili presupun c-aș fi doar o lesbiană groaznică și bătrână, care trăiește singură printre câini. O lesbiană ratată, unde mai pui. Să te doară undeva de toate astea! Țsta-i sfatul meu, dacă-l vrei.

– Mulțumesc pentru gin, am răspuns și am băgat în viteză.

Joan îmi cerea să fiu om mare. Eram gata să încerc, dacă asta o ajuta pe Susan; dar priveam în continuare vârsta adultă cu un fel de groază. Întâi și-ntâi, nu eram sigur că e accesibilă. În al doilea rând, chiar și accesibilă, nu eram sigur că e dezirabilă. În al treilea rând, chiar și dezirabilă, doar prin comparație cu copilăria și adolescența. Ce-mi displăcea la vârsta adultă și de ce nu aveam încredere în ea? Pe scurt: simțul îndrituirii, sentimentul de superioritate, presupunerea că știi mai bine, dacă nu *cel* mai bine, vasta banalitate a opiniilor adulte, felul cum scoteau femeile trusele de fard și-și pudrau nasurile, felul cum stăteau bărbații în fotolii, cu picioarele rășchirate și cu organele genitale umflându-le pantalonii, felul cum vorbeau despre grădini și grădinărit, ochelarii pe care-i purtau și felul cum se dădeau în spectacol [11](#), băutul și fumatul, gălăgia oribilă și flegmoasă pe care-o făceau când îi apuca tusea, mirosurile artificiale la care recurgeau spre a-și ascunde mirosurile naturale, felul cum cheleau bărbații și cum își fixau femeile părul cu fixativ, gândul nociv că mai pot să facă sex, obedița docilă față de normele sociale, dezaprobarea tăioasă a tot ce era satiric sau pune sub semnul întrebării, presupunerea că succesul copiilor avea să fie măsurat de cât de bine își imitau părinții, zgomotul sufocant pe care-l făceau când

erau de acord unul cu celălalt, comentariile despre mâncarea pe care-o găteau și mâncarea pe care-o mâncau, prețuirea pentru lucrurile care mie mi se păreau dezgustătoare (mai cu seamă măslinile, ceapa murată, *chutney*-urile, legumele murate în sos de muștar cu mirodenii, sosul de hrean, ceapa verde, pastele tartinabile, brânza puturoasă și borcanele cu Marmite), automulțumirea emoțională, sentimentul superiorității de rasă, felul cum își numărau mărunțișul, felul cum se scobeau după resturile de mâncare rămase între dinți, felul cum nu erau suficient de interesați de mine și felul cum erau *prea* interesați de mine când aș fi vrut să nu fie. Era doar o listă scurtă, cu care se înțelege de la sine că Susan nu avea nicio legătură.

A, și încă un lucru. Felul în care ironizau, fără îndoială că printr-o teroare atavică a recunoașterii sentimentele reale, viața emoțională, transformând relațiile dintre sexe într-un banc stupid și neîntrerupt. Felul cum dădeau bărbații de înțeles că femeile țin de fapt totul sub control; felul cum dădeau femeile de înțeles că de fapt bărbații nu pricep ce se întâmplă. Felul cum pretindeau bărbații că ei sunt cei puternici și că femeile trebuie mângâiate, răsfățate și ocrotite; felul cum pretindeau femeile că, indiferent de folclorul sexual acumulat, ele sunt cele care au bun-simț și spirit practic. Felul cum recunoștea fiecare fardosindu-se că, oricare ar fi hibecele celuilalt, tot au nevoie unul de altul. Rău cu rău, dar mai rău fără rău. Și trăiau unul cu altul uniți prin căsătorie, care, cum a spus cândva un isteț, era o instituție în sensul că te trezeai instituționalizat. Ce-o fi fost primul care-a zis asta, bărbat sau femeie?

Deloc de mirare, nu eram nerăbdător să am parte de așa ceva. Sau, mai bine zis, speram să nu mi se aplice niciodată; mai mult, credeam că pot face în așa fel încât să nu mi se aplice.

Așa că în clipa când am spus „Am nouășpe ani!”, iar părinții mi-au replicat triumfător „Da, ai *doar* nouășpe!”, triumful a fost și al meu. Slavă Domnului că am „doar” nouășpe ani, mi-am zis.

Prima iubire fixează viața pentru totdeauna: atâta lucru am descoperit și eu în decursul anilor. S-ar putea să nu le întrecă pe cele de după, dar acestea vor fi afectate întotdeauna de existența primeia. Ea ar putea servi drept model sau contraexemplu. Ar putea pune în umbră iubirile ulterioare; pe de altă parte, ar putea să le facă mai simple, mai bune. Deși uneori prima iubire cauterizează inima și tot ce mai găsește căutătorul după aceea e cicatricea.

„Am fost aleși prin tragere la sorti.” Nu cred în destin, cum poate c-am mai spus. Dar cred acum că în clipa când se întâlnesc doi îndrăgostiți există deja atât de multă pre-istorie, încât sunt posibile doar anumite rezultate. Pe când îndrăgostiții înșiși își închipuie că lumea se resetează și că posibilitățile sunt deopotrivă noi și infinite.

Iar prima iubire se întâmplă mereu la copleșitoarea persoană întâi. Cum altfel? În plus, la copleșitorul timp prezent. Avem nevoie de timp ca să ne dăm seama că există alte persoane și alte timpuri.

Prin urmare (iar asta se va fi întâmplat, poate, mai devreme, dar îmi amintesc abia acum): îi fac o vizită într-o după-amiază. Știu că la ora trei, moment în care hoțomanca de menajeră va fi plecat și vor fi rămas trei ore și jumătate până să se întoarcă domnul P.E., o să mă aștepte în pat. Merg cu mașina până-n Sat, parchez și o iau pe jos pe Duckers Lane. Nu sunt absolut deloc stânjenit. Cu cât mai multă dezaprobare, reală sau imaginară, cu atât mai bine. Nu mă apropiu de casa Macleozilor pe la poarta din spate și prin grădină.

O iau direct pe alee, mergând fără să mă ascund și strivind pietricelele sub picioare, în loc s-o fac discret, adulterin, pe iarba grasă de pe margine. Casa e din cărămidă roșie, e asimetrică și are o terasă centrală, deasupra căreia se află dormitorul mic și înghesuit al lui Susan. De fiecare parte a terasei, ca trăsătură decorativă, fiecare al patrulea rând de cărămizi a fost pus în așa fel încât să iasă din rând cu o jumătate de cărămidă. Câțiva centimetri tentanți, acum îmi dau seama, dacă vrei să te sprijini cu mâinile și picioarele.

Îndrăgostitul ca hoț care se cațără pe burlane? De ce nu? Ușa din spate a fost lăsată deschisă special pentru mine. Dar, pe când mă îndrept spre terasă, mă simt infuzat de încrederea îndrăgostitului și decid că, dac-aș porni cu o viteză inițială destul de mare, aș putea să escaladez cei trei metri și ceva de zid, după care aș ajunge pe acoperișul drept și plumbuit al terasei. O iau la fugă, plin de îndrăzneală și ardoare și având o coordonare onorabilă a mâinii cu ochiul. Floare la ureche – și iată-mă ghemuit dintr-odată pe acoperișul plumbuit. Am făcut destul zgomot ca s-o aduc pe Susan la fereastră, la început îngrijorată, apoi cuprinsă de o veselie surprinsă. Altcineva m-ar fi dojenit pentru gestul nebunesc, mi-ar fi spus că pot să-mi sparg capul, ar fi dat pe dinafară de teamă și de grijă ocrotitoare: pe scurt, m-ar fi făcut să mă simt un băiat nesăbuit și vinovat. Tot ce face Susan e să ridice fereastra și să mă tragă înăuntru.

– Aș putea să și ies așa, dacă s-ar Ivi Necazul, îi spun gâfâind.

– Ar fi distrația de pe lume.

– Mă duc până jos să-ncui ușa din spate.

– Grijuliu ca-ntotdeauna, zice Susan, vârându-se la loc în pat.

Și asta-i adevărat. Chiar *sunt* grijuliu. Presupun că face parte din pre-istoria mea. Dar ține și de ce-aș fi putut să-i spun lui Joan: că

sunt gata să fiu om mare, dacă asta o s-o ajute pe Susan.

Eu sunt un băiat; ea e o femeie măritată, de vârstă mijlocie. Am cinismul și pretinsa înțelegere a vieții; dar sunt și idealist, nu doar cinic, convins că am atât voința, cât și puterea să repar lucrurile.

Și ea? Ea nu e nici cinică, nici idealistă; trăiește fără dezordinea mintală a teoretizării și ia fiecare împrejurare și situație pe rând. Râde de lucruri, iar uneori râsul acela e un fel de a nu se gândi la adevărurile evidente, dureroase, un fel de a le evita. Dar în același timp simt că e mai aproape de viață decât mine.

Nu vorbim despre iubirea noastră; știm doar că e acolo, incontestabil; că este ceea ce este și că totul o să decurgă, inevitabil și pe bună dreptate, din acest fapt. Ne repetăm constant unul altuia „te iubesc” pentru confirmare? De la distanța asta, nu pot fi sigur. Deși țin minte că, după ce încui ușa din spate, mă bag în pat, lângă ea, iar ea șoptește:

– Să nu uiți niciodată, punctul cel mai vulnerabil e la mijloc.

Pe urmă vin cele două cuvinte pe care Joan le-a adus în discuția noastră așa cum dai drumul unui stâlp de gard din beton într-un iaz cu pește: simț practic. De-a lungul vieții am văzut prieteni care n-au reușit să pună capăt căsniciilor, n-au reușit să-și continue afacerile și uneori n-au reușit nici măcar să le înceapă din același motiv exprimat. „Nu e practic”, spun ei plictisiți. Distanțele sunt prea mari, orarul trenurilor nu e convenabil, programul de lucru nu se potrivește; unde mai pui rata la casă, copiii și câinele; ca să nu mai zic de proprietatea comună asupra bunurilor. „Pur și simplu n-aș suporta să fac jumi-juma colecția de discuri”, mi-a spus cândva o soție care nu voia să plece. În perioada primilor fiori ai iubirii, cei doi își unificaseră colecția de discuri, aruncând

dublurile. Cum puteai să repari așa ceva? Așa că femeia a rămas; după o vreme dorința de-a pleca a trecut, iar colecția de discuri a răsuflat ușurată.

Pe când mie mi se părea pe atunci, în absolutismul propriei condiții, că iubirea n-are nimic a face cu simțul practic; mai mult, îi era diametral opusă. Iar faptul că arăta dispreț pentru asemenea considerente banale făcea parte din gloria ei. Iubirea era, prin însăși natura ei, turbulentă, cataclismică – iar, dacă nu era așa, atunci nu era iubire.

V-ați putea întreba cât de profund înțelegeam iubirea la nouăsprezece ani. O instanță de judecată ar stabili nivelul de profunzime pe baza câtorva cărți și filme, conversații cu prietenii, visuri îmbătătoare, fantezii chinuitoare despre anumite fete pe biciclete și un sfert de relație cu prima femeie cu care m-am culcat. Dar eul meu de nouăsprezece ani ar corecta instanța: „înțelegerea” iubirii e pentru mai târziu, „înțelegerea” iubirii se învecinează cu simțul practic, „înțelegerea iubirii” e pentru când ni se răcește inima. În extaz, îndrăgostitul nu vrea să „înțeleagă” iubirea, ci s-o trăiască, să simtă intensitatea și felul cum i se limpezesc dintr-odată lucrurile, accelerarea vieții, egotismul absolut justificabil, fudulia senzuală, fanfaronada veselă, seriozitatea calmă, tânjirea pătimasă, certitudinea, simplitatea, complexitatea, adevărul, adevărul, adevărul iubirii.

Adevăr și iubire, acesta era crezul meu. O iubesc și înțeleg adevărul. Nimic mai simplu.

Eram „buni de ceva” în materie de sex? N-am idee. Nu ne gândeam la asta. Pe de o parte, fiindcă, oricum ar fi fost pe-atunci, sexul ar fi părut bun prin definiție. Dar și fiindcă vorbeam foarte rar despre el – fie înainte, fie în timpul, fie după; făceam sex și

credeam în el ca în expresia iubirii noastre reciproce, chiar dacă, fizic și mintal, ar fi putut să nu-i ofere fiecăruia aceeași satisfacție. După ce Susan vorbise despre presupusa ei frigiditate, iar eu înlăturasem grațios ipoteza – dată fiind vasta mea experiență sexuală – , subiectul n-a mai fost discutat. Uneori ea murmură „Bine jucat, colega!“ după. Alteori, mai serios și mai neliniștit, „te rog să nu mă lași, Casey Paul“. Și nu știam ce să răspund nici la asta.

Din când în când – și nu în pat, trebuie s-o spun – îmi zicea: „Bineînțeles c-o să ai prietene. Așa e corect și bine.“ Numai că mie nu mi se părea nici corect, nici bine și nici măcar relevant.

Cu altă ocazie, a pomenit un număr. Nu-mi amintesc contextul și cu atât mai puțin numărul; dar mi-am dat seama încet că vorbea, probabil, despre de câte ori făcuserăm dragoste.

– Ai numărat?

A dat din cap. Am fost din nou nedumerit. Oare ar fi trebuit să număr și eu? Și, dacă da, ce ar fi trebuit să număr – de câte ori ne culcaserăm sau de câte ori avusesem eu orgasm? Nu mă interesa câtuși de puțin și m-am întrebat de ce-i trecuse așa ceva prin cap. Povestea părea să emane ceva fatalist – ca și cum ar fi avut ceva tangibil, numărabil, de care să se agațe, dacă dintr-odată n-aș mai fi fost acolo. Dar nici nu se punea problema să nu mai fiu dintr-odată acolo.

Când a făcut din nou trimitere la viitoarele mele prietene, am spus, foarte limpede și răspicat, că va rămâne întotdeauna în viața mea: indiferent ce s-ar întâmpla, va avea întotdeauna locul ei.

– Dar unde m-ai pune, Casey Paul?

– În cel mai rău caz, într-o mansardă bine dotată.

Mă exprimasem metaforic, bineînțeles.

–Ca pe-o mobilă veche?

Nu-mi plăcea deloc discuția.

–Nu, am repetat, o să fii mereu acolo.

–La mansardă?

–Nu, în inima mea.

Eram sincer, chiar eram sincer – și la mansardă, și în inima mea. Toată viața.

Nu mi-am dat seama că o cuprinsese panica. Și cum aș fi putut ghici? Credeam că mă cuprinsese doar pe mine. Abia acum, spre sfârșit, îmi dau seama că ne cuprinde pe toți. Face parte din condiția noastră de muritori. Avem coduri de comportament prin care s-o domolim și s-o minimalizăm, glume și obiceiuri, precum și multe forme de diversiune și distragere. Dar panica și haosul așteaptă să izbucnească înăuntrul fiecăruia dintre noi, de asta sunt convins. Am văzut-o mugind printre muribunzi, ca un ultim protest față de condiția umană și tristețea ei cronică. Însă există până și în cei mai echilibrați și raționali dintre noi. Ai nevoie doar de împrejurările potrivite și apare cu siguranță. Iar atunci ești la mila ei. Panica îi duce pe unii la Dumnezeu, pe alții la disperare, pe unii la actele caritabile, pe alții la băutură, pe unii la derivă emoțională, pe alții la o viață în care speră că n-o să-i mai tulbure nimic serios.

Deși am fost alungați din clubul de tenis ca Adam și Eva, scandalul scontat n-a reușit să izbucnească. N-a existat nicio denunțare din amvonul bisericii St Michael, nicio apariție în paginile din *Advertiser & Gazette*. Domnul Macleod nu părea la curent; donșoarele T și MP nu erau în țară în momentul acela. Părinții mei n-au adus vorba niciodată de întâmplare. Așa că,

printr-o combinație foarte englezească de ignorare, veritabilă sau mimată, și stânjeneală, nimeni – în afară de Joan, și asta la invitația mea – n-a luat act de existența poveștii. O fi bătut tam-tamul din Sat, dar nu s-a înghesuit toată lumea să-i audă mesajul. Am fost și ușurat, și dezamăgit. Unde erau meritul și bucuria unui comportament scandalos, dacă Satul refuza să se scandalizeze altfel decât în spatele ușilor închise?

Dar am fost ușurat, fiindcă asta însemna că Susan avea să ajungă la capătul perioadei de „gândit”. Altfel spus, am tras adânc aer în piept și am început iar să facem dragoste, riscând la fel de mult ca înainte. I-am mângâiat urechile și i-am lovit ușor dinții de iepuraș cu degetul. Odată, ca să demonstrez că totul era la fel, am urcat pe cărămizile ieșite din zid, am ajuns deasupra terasei și i-am intrat în dormitor pe fereastră.

Și, după cum s-a dovedit, avea și ea un fond de fugă. În care ținea mai mult de cinci sute de lire.

Spun întruna că aveam nouăsprezece ani. Dar uneori, în ceea ce v-am povestit până acum, aveam douăzeci sau douăzeci și unu. Întâmplările astea s-au petrecut timp de doi ani și ceva, de obicei în vacanțele mele. În timpul cursurilor, Susan mă vizita adeseori în Sussex sau mergeam eu să stau la Macleazi. La șase minute cu mașina de ai mei, dar fără să le zic vreodată că eram acolo. Coboram din tren la o gară de dinainte și Susan venea și mă lua cu Austinul. Dormeam pe canapeaua extensibilă, iar domnul Macleod părea să-mi tolereze prezența. Nu mă duceam niciodată în Sat, deși mă gândeam uneori să-i dau foc clubului de tenis, de dragul vremurilor de altădată.

Susan a ajuns să-mi cunoască cercul de prieteni din Sussex – Eric, Ian, Barney și Sam – și din când în când unul sau mai mulți

rămâneau și ei peste noapte la Macleози. Poate că erau tot un fel de alibi – după atâta vreme, nu mai țin minte. Cu toții considerau relația mea cu Susan un lucru excelent. Ne țineam partea unul altuia când venea vorba de relații – *orice* fel de relații. Pe lângă asta, le plăcea lipsa de constrângeri de acasă de la Susan. Gătea și întindea mese mari, lucru care de asemenea le era pe plac. Pe atunci păream flămânzi întruna – în plus, jalnic de incapabili să ne gătim singuri.

Într-o vineri – mă rog, probabil că era vineri –, domnul Macleod își ronțăia ceapa verde, eu mă jucam cu furculița și cuțitul, iar Susan tocmai aducea mâncarea, când el a întrebat, cu ceva mai mult sarcasm decât de obicei:

– Și de câți pițiponci ai de gând să te înconjori în weekend, dacă pot avea îndrăzneala să întreb?

– Stai să văd, a răspuns Susan, ținând platoul cu tocană în față și părând să chibzuiască. Cred că-n weekendul ăsta sunt doar Ian și Eric. Și Paul, normal. Asta, dacă n-o să apară și ceilalți.

Mi s-a părut uluitor de șmecher din partea ei. Iar apoi am luat masa de seară normal.

Însă a doua zi, în mașină, am întrebat-o:

– Întotdeauna îmi spune așa? Ne spune așa?

– Da. Ești pițiponcul meu.

– Nu sunt chiar *atât* de pițiponc. Ba chiar cred că sunt destul de banal uneori.

Dar cuvântul a durut. M-a durut pe mine în contul ei, înțelegeți. În ceea ce mă privește, atâta pagubă. Nu, serios, poate chiar îmi plăcea. Să fii observat – ba chiar și insultat – era mai bine decât să fii ignorat. Și în fond, fiecare tânăr avea nevoie de o reputație.

Am încercat să pun cap la cap ce știam despre Macleod. Nu mă mai puteam gândi la el ca fiind domnul P.E., ca de altfel nici Moș Adam sau Capul Familiei. Îl chema Gordon, deși Susan îi folosea numele ăsta doar când vorbea despre trecutul îndepărtat. Arăta cu câțiva ani mai mare decât ea, deci probabil că avea în jur de cincizeci și cinci de ani. Lucra ca funcționar public, chit că nici nu aveam idee în ce minister și nici nu mă interesa. Nu mai făcuse sex cu soția de mulți ani, cu toate că pe vremuri, când era Gordon, o făcuse, iar cele două fiice erau dovada. Își declarase soția frigidă. Poate că-i plăcea – sau poate că nu – jumătatea din față a unui elefant de bâlci. Credea că grupurile turbulente de comuniști trebuie împușcate de poliție sau de armată. Soția nu-i mai văzuse ochii – cel puțin, nu cum trebuia – de mulți ani. Juca golf și lovea mingea de parc-ar fi urât-o. Îi plăceau Gilbert și Sullivan. Se pricepea să se deghizeze într-un grădinar flenduros, dar eficient; deși, dacă te luai după taică-său, nu era ușor să trăiești cu el. Nu-i plăceau vacanțele și nu și le lua. Îi plăcea să bea. Nu-i plăcea să meargă la concerte. Era bun la cuvinte încrucișate și avea o caligrafie pedantă. Nu avea niciun prieten în Sat, poate doar pe cineva la clubul de golf, un loc unde nu intrasem niciodată și nu mi propuneam s-o fac. Nu se ducea la biserică. Citea *The Times* și *Telegraph*. Cu mine fusese prietenos și manierat, dar și sarcastic și mojiț – în principal indiferent, aș spune. Părea supărat pe viață. Și făcea parte dintr-o generație care era – sau poate nu – uzată.

Dar mai era ceva legat de el pe care mai degrabă l-am simțit decât l-am observat. Mi se părea – sunt sigur că Macleod nu era conștient, nici măcar nu-i trecuse prin cap –, dar aveam sentimentul că el, el în mod deosebit, mi se pusese într-un fel în față și mă împiedica să cresc. Nu semăna deloc cu părinții mei sau

cu prietenii lor, însă reprezenta chiar mai mult decât ei vârsta adultă pe care o priveam cu un fel de groază.

Câteva gânduri și amintiri răzlețe:

– La scurt timp după Incidentul din Sharpeville, Susan mi-a adus la cunoștință că Macleod mă caracterizase drept „un tânăr cu totul acceptabil”. Ahtiat după laude, ca toți cei de vârsta mea, am privit lucrurile superficial. Poate chiar *mai* mult: fiindcă la început țipase la mine, iar ulterior formulase o judecată la rece, i-am considerat comentariul cu atât mai valabil.

– Îmi dau seama că nu aveam nici cea mai mică idee despre cum se purtau Macleozii unul cu celălalt când nu eram acolo. Eram probabil prea absolutist ca să mă gândesc la așa ceva.

– Îmi dau seama și că, făcând comparația între cele două case, e posibil să fi dat impresia că acasă mâncam mazăre cu cuțitul și ne scărpinam în fund. Nu, eram oameni educați. Standardul nostru de comportament la masă era în general mai bun decât cel afișat acasă la Macleozi.

– De asemenea, nu toți prietenii părinților mei dezaprobau atât de pasiv generația mea cum îi înfățișasem. Unii o făceau activ. Într-un weekend din vacanță, ne-am dus cu toții la Sutton, ca să cinăm cu Spencerii. Soția o știa pe mama din zilele de pregătire de colegiu; soțul era un inginer minier, scund și agresiv, de origine belgiană, care se specializase în localizarea și însușirea bogăției minerale a Africii în numele unei companii internaționale. Probabil că fusese o zi însorită (dar nu neapărat), fiindcă din

buzunarul meu de la rever se iveau niște ochelari de soare heliomați pe care mi-i procurasem recent. Îi cumpărasem de la Barney, care devenise expert în achiziționarea și importul de produse exotice pentru a le revinde celor care doreau să demonstreze tacit că erau niște hipioți prin excelență. Obținuse ochelarii de undeva din spatele Cortinei de Fier – Ungaria, cred. Oricum, nici nu coborâserăm bine din mașină, că Găzduțelul de la Mine s-a apropiat de mine și, ignorând mâna mea întinsă, mi-a smuls ochelarii din buzunar cu cuvintele „astea sunt niște căcaturi”. Spre deosebire de, hm, sveterul lui cu modele, pantalonii de catifea, inelul cu sigiliu și cornetul acustic.

– Face o prăjitură mare pentru Pițiponci. Mare, adică lată și lungă. Când se toarnă în tavă, compoziția are cam un centimetru și jumătate înălțime. Când iese din cuptor, a crescut ușor, la doi centimetri. Înăuntru a pus un amestec de fructe și toate s-au dus la fund.

Chiar și eu, la ora aceea, recunosc că nu e un succes, nici măcar prin raportare la standardele culinare medii. Dar știe să-l obțină.

– Ce fel de prăjitură e, doamnă Macleod? întrebă unul dintre Pițiponci.

– O prăjitură cu fundu-n sus, răspunde ea, răsturnând tava cu produsul pe suport. Ia uitați cum s-au ridicat toate fructele.

Pe urmă ne taie câteva felii mari, pe care le înfulecăm.

Probabil că poate să transforme metalul simplu în aur, îmi spun.

– Am zis despre crezul meu că însemna iubire și adevăr; o iubeam și înțelegeam adevărul. Dar trebuie să recunosc că asta a coincis cu perioada în care mi-am mințit părinții mai mult decât

oricând înainte sau după. Și că mi-am mințit, într-o mai mică măsură, aproape toți cunoscuții. Deși nu și pe Joan.

– Deși nu-mi analizez iubirea – de unde, de ce, încotro – , încerc uneori, când sunt singur, să mă gândesc la ea lucid. E greu; nu am experiențe anterioare și sunt destul de nepregătit pentru deplina implicare a inimii, sufletului și corpului pe care-o presupune relația cu Susan – intensitatea prezentului, emoția viitorului necunoscut, debarasarea de toate preocupările meschine ale trecutului.

Stau întins în pat acasă, încercând să-mi pun sentimentele în cuvinte. Dintr-un punct de vedere – asta e partea care se leagă de trecut – , iubirea pare descrețirea vastă și bruscă a unei încruntări de-o viață. Dar în același timp – iar asta e partea care se leagă de prezent și viitor –, am impresia că în plămâni sufletului mi-a fost pompat oxigen pur. Gândesc așa doar când sunt singur, bineînțeles. Când sunt cu Susan nu mă gândesc cum e s-o iubesc; pur și simplu sunt cu ea. Și poate că acest „sunt cu ea“ e imposibil de pus în alte cuvinte.

Pe Susan n-o deranja când mă duceam singur în vizită la Joan; nu era posesivă în privința uneia dintre puținele prietene pe care părea să i le îngăduie căsnicia. Ajunsesem să-mi placă porțiile de gin ieftin în pahare de apă; după o vreme Joan le dădea drumul lătrărilor înăuntru și la un moment dat m-am obișnuit să-mi roadă niște terrieri Yorkshire și șireturile de la pantofi.

– Plecăm, i-am spus într-o după-amiază de iulie.

– Noi? Tu și cu mine? Și unde mergem, tinere conaș Paul? Ți-ai strâns lucrăsoarele într-o batistă roșie, cu picățele ca să-ți iei traista-n băț?

Ar fi trebuit să știi că nu scap așa de ușor dacă îți vorbesc serios.

– Susan și cu mine. O ștergem.

– Unde-o ștergeți? Și cât? Plecați în croazieră? Să-mi trimiteți o ilustrată.

– O să fie multe ilustrate, am promis.

În mod ciudat, relația mea cu Joan implica un fel de flirt. Pe când în relația cu Susan nu exista nici urmă de așa ceva. Probabil că trecuserăm de toate fazele preliminare fără să observăm – direct la faza de „lulea” –, așa că nu mai era nevoie să flirtăm. Aveam glume, tachinări și formule care erau numai ale noastre, normal. Dar presupun că totul părea – era – prea serios pentru flirt.

– Nu, am răspuns. Știi ce vreau să spun.

– Da, știu ce vrei să spui. De ceva vreme mă gândesc și eu la asta. Date fiind împrejurările. Pe jumătate aș vrea să se-ntâmple, pe jumătate nu. Dar aveți curaj, amândoi. Ce-i al vostru e-al vostru.

Nu privisem plecarea ca pe o chestiune de curaj. Mă gândeam la ea ca la un lucru inevitabil. În plus, făceam ceva ce ne doream profund amândoi.

– Și Gordon cum reacționează?

– Mă face pițiponcul ei.

– Mă mir că nu te face pițiponcul ei futangiu.

Da, mă rog, probabil că și asta.

– N-o să spun că sper că știți ce faceți, fiindcă e clar ca lumina zilei că habar n-aveți. Hai, nu-mi face mutra asta, conașule Paul! Nimeni n-ar avea habar, în locul vostru. Și n-o să-ți zic „Ai grijă de ea” și alte chestii. O să vă țin pumnii aștia afurișiți cât pot eu de mult, atât.

A ieșit cu mine la mașină. Înainte să intru, m-am îndreptat spre ea. A ridicat o palmă.

–Nu, fără căcaturi de-astea cu luat în brațe! Prea le vezi peste tot, ne purtăm dintr-odată de parc-am fi străini. Hai, ia-o din loc până nu-mi dau lacrimile.

Mai târziu, m-am gândit la ce-mi spusese și la ce nu-mi spusese și m-am întrebat dacă nu cumva sesizase niște paralelisme care mie-mi scăpaseră. Nimeni n-ar avea habar, în locul vostru. La Londra, da? Un pițiponc, o femeie întreținută. Și cine avea banii? Da, Joan mi-o luase înainte.

Atâta doar că nu avea să fie așa. Nu puteam să mi-o imaginez pe Susan după trei ani înapoi în pragul casei Macleozilor, cu gura cusută, distrusă emoțional, implorând în tăcere să fie reprimită și cu viața în general încheiată. Eram încrezător că *asta* nu avea să se întâmple.

Nu au existat un Moment al Plecării, nici o fugă precipitată și secretă în toiul nopții și nici o plecare solemnă, cu bagaje și fluturări de batiste. (Cine să le fi fluturat?) A fost o desprindere care începuse de mult, așa că momentul rupturii n-a fost delimitat foarte clar. Ceea ce nu m-a oprit să încerc să-l marchez, printr-o scurtă scrisoare către părinți:

Dragă mamă și tată,

*Mă stabilesc la Londra. O să trăiesc cu doamna Macleod.
O să vă dau adresa la momentul potrivit.*

*Al vostru,
Paul*

Cam de atât era nevoie. Mi s-a părut că „la momentul potrivit“ era o expresie care sugera cu adevărat maturitate. Și chiar eram matur. Douăzeci și unu de ani. Și gata să mă răsfăț plenar, să mă exprim plenar, să-mi trăiesc viața plenar. „Sunt viu! Trăiesc!“

Am rămas împreună – adică sub același acoperiș – zece ani sau ceva mai mult. După aceea am continuat s-o văd regulat. În ultimii ani, ceva mai rar. Când a murit, cu câțiva ani în urmă, a trebuit să accept că partea cea mai vitală a vieții mele se încheiase. O să am întotdeauna gânduri bune despre ea, mi-am promis.

Și așa mi-aș aminti de toată povestea, dac-aș putea. Dar nu pot.

Doi

Fondul de fugă al lui Susan conținea suficient pentru cumpărarea unei căsuțe pe Henry Road, SE 15. Prețul era mic – mai era mult până la renovare ¹² și până la barurile de răcoritoare. Locul avusese mai mulți ocupanți simultan: un eufemism pentru yalele de la fiecare ușă, plăcile de azbest, o chicinetă mizeră între paliere, contoare de gaz individuale și pete lăsate de oameni în fiecare cameră. La sfârșitul verii și la începutul toamnei am refăcut-o până la zidărie, bucuroși, cu părul plin de mătreața cleiului de vopsea. Am aruncat aproape toată mobila veche și am dormit pe jos, pe o saltea dublă. Aveam prăjitor de pâine și ibric și luam mâncare pentru acasă de la taverna cipriotă din capătul străzii.

Am avut nevoie de instalator, de electrician și de cineva de la gaze, iar restul am făcut singuri. Mă pricepeam la tâmplăria primară. Mi-am făcut un birou din două comode descleiate, peste care am așezat niște uși de șifonier tăiate cât a fost nevoie; pe urmă l-am șmirgheluit, i-am umplut crăpăturile și l-am vopsit înainte să-l împing, greu de nu puteai să-l muți din loc, într-un capăt al camerei de lucru. Am croit și am întins mochete din fibre de nucă de cocos, am fixat covoarele de pe scară cu niște cuie mici. Am dezlipit împreună tapetul ca un pergament, până la mortarul care semăna cu o piele de lepros, după care am luat un trafalet și

am vopsit tapetul în culori vesele, neburgheze: turcoaz, galben-narcisă, roșu-cireșiu. Mi-am zugrăvit camera de lucru într-un verde-închis și sumbru, după ce mi-a spus Barney că așa erau vopsite sălile de travaliu ale spitalelor ca să le calmeze pe mamele care așteptau să nască. Speram să aibă același efect asupra propriilor mele ore de strădanie.

Ajunsese să mă roadă întrebarea sceptică a lui Joan: „Și, ca să-ncepem cu începutul, bani cum o să faci?” Din moment ce mă durea undeva de ei, aș fi putut trăi pe spinarea lui Susan; dar, din moment ce relația noastră avea să țină tot restul vieții, îmi dădeam seama că la un moment dat trebuia s-o sprijin eu pe ea, nu ea pe mine. Nu c-aș fi știut câți bani are. N-am pus niciodată întrebări despre finanțele familiei Macleod și nici despre existența unei tradiționale Mătușici Maud, care să-i lase toată averea la momentul potrivit.

Așa că m-am hotărât să devin avocat consultant. Nu nutream ambiții exagerate pentru mine; toate ambițiile mele exagerate erau pentru iubire. Dar m-am gândit la drept fiindcă aveam o minte ordonată și capacitatea de-a mă ține de carte; în plus, fiecare societate are nevoie de avocați, nu? Țin minte că o prietenă mi-a prezentat o teorie proprie a căsniciei – și anume, că e ceva „în care intri și din care ieși după cum ai nevoie”. Ar fi putut să pară exasperant de pragmatic, ba chiar cinic, dar nu era. Femeia își iubea soțul, iar „ieșirea din căsnicie” nu însemna adulter. Era mai degrabă o recunoaștere a felului cum funcționa căsnicia pentru ea: o cheie muzicală a vieții, ceva pe lângă care mergi cu pas vioi până când apare o perioadă în care trebuie să „intri în căsnicie” pentru sprijin, expresii ale iubirii și celelalte. Înțelegeam abordarea: n-are rost să ceri mai mult decât are nevoie sau decât îți livrează temperamentul. Dar, la cum înțelegeam viața pe vremea aceea,

aveam nevoie de ecuația inversă. Munca avea să fie ceva pe lângă care mergeam cu pas vioi; iubirea avea să fie viața mea.

Mi-am început studiile. În fiecare dimineață, Susan îmi pregătea micul dejun; în fiecare seară, cina – asta, dacă nu aduceam eu un kebab sau o sheftalia. Uneori, când mă întorceam, îmi cânta „Micuțule, ce zi grea ai avut“. De asemenea, îmi ducea hainele la spălat și le aducea înapoi acasă ca să le calce. Mergeam în continuare la concerte și la expoziții de artă. Salteaua de pe podea s-a transformat într-un pat dublu, în care dormeam noapte de noapte și unde o parte din ipotezele mele cinematice despre iubire și sex au beneficiat de ajustări. De pildă, noțiunea că îndrăgostiții adorm extatic unul în brațele celuilalt s-a topit în faptul concret în care iubita adormea pe jumătate peste iubit, iar acesta din urmă, după o porție de crampe și de circulație întreruptă, se extrăgea încet de dedesubt, încercând în același timp să n-o trezească. Am descoperit totodată că nu doar bărbații sforăie.

Părinții n-au răspuns la scrisoarea în care le comunicasem schimbarea de adresă; nici eu nu i-am invitat să viziteze casa de pe Henry Road. Într-o zi m-am întors de la colegiu și am găsit-o pe Susan pradă agitației. Martha Macleod, donșoara Tâfnă în persoană, descinsese în inspecție fără să se anunțe. N-avea cum să nu observe că, dacă în Sat mama ei dormise într-un pat de o persoană, acum avea unul dublu. Din fericire, în camera mea de lucru verde-închis canapeaua extensibilă fusese deschisă și lăsată așa de mine încă de dimineață. Ce-i drept, după cum a remarcat Susan, două paturi duble nu prea erau totuna cu unul singur. În ceea ce mă privește, atitudinea mea față de probabila dezaprobare a Marthei Macleod a felului cum dormeam era – avea să fie – de mândrie și sfidare. A lui Susan era mai complicată, deși recunosc

că n-am pierdut vremea gândindu-mă la nuanțe. Până la urmă, trăiam împreună sau nu?

Când ajunsese la cele două încăperi nemobilate de la mansardă, se pare că Martha spusese:

– Ar trebui să iei în chirie.

La ezitățile lui Susan, replica fiicei sale, rostită fie ca argument, fie ca indicație, fusese:

– Ți-ar prinde bine.

Ce vrusese să spună prin asta am dezbătut chiar în seara aceea. Adevărat, chiriașii răspundeau unui argument economic: aveau să facă imobilul mai mult sau mai puțin independent. Dar care era argumentul moral? Poate chiriașii aveau să-i dea și altceva de făcut lui Susan decât să aștepte întoarcerea iubitului ei nerușinat. Martha s-ar fi putut gândi și că respectivii chiriași aveau să-mi dilueze cumva prezența nocivă și să camufleze realitatea de pe Henry Road, numărul 23 – a Pițiponcului Numărul Unu, având neobrăzarea de a trăi cu o adulterină de două ori și ceva mai în vârstă decât el.

Dacă vizita lui Martha o tulburase pe Susan, îmi dau seama, gândindu-mă mai bine, că mă tulburase și pe mine. Pierdusem din vedere raporturile viitoare dintre Susan și fiicele ei. Mă concentrasem doar pe Macleod, pe a o smulge pe Susan de lângă el și acum, de la o distanță sigură, pe divorțul de el. Pentru binele nostru comun, dar în principal pentru al ei. Trebuia să-și șteargă greșeala asta din viață și să-și acorde dreptul juridic și libertatea morală de-a fi fericită. Iar a fi fericită însemna a trăi cu mine, singură și neînălțuită.

Era un cartier liniștit și primeam puțini musafiri. Țin minte că într-o sâmbătă dimineață am fost distras de la legea prejudiciului

de soneria de la intrare. Am auzit-o pe Susan cum invită pe cineva – pe doi cineva, un bărbat și o femeie – în bucătărie. După vreo douăzeci de minute, am auzit-o spunând, când închidea ușa de la intrare:

– Sunt sigură că acum vă simțiți mult mai bine.

– Cine era? am întrebat când a trecut pe lângă ușa mea.

A intrat să mă vadă.

– Misionari, a răspuns. Niște afurisiți de misionari, lua-i-ar naiba! I-am lăsat să-și spună poezia și pe urmă i-am trimis la plimbare. Mai bine să-și consume energiile cu mine decât cu cineva pe care ar putea să-l convertească.

– Misionari adevărați?

– E un termen general. Misionarii adevărați sunt cei mai răi, normal.

– Adică ăștia au fost Martorii lui Iehova, Frații din Plymouth, baptiști sau așa ceva?

– Sau așa ceva. M-au întrebat dacă-mi fac griji pentru starea lumii. E o întrebare-capcană, bineînțeles. După-aia m-au pisat cu Biblia de parcă n-aș fi auzit de ea. A fost cât pe-aci să le spun că știu tot și că sunt o Izabelă învăpăiată.

Și, cu asta, m-a lăsat să-mi văd de studii. În schimb, m-am gândit o vreme la izbucnirile astea în care își spunea îndârjit părerea și care mi-o făceau atât de dragă. Eu fusesem educat de cărți, iar ea de viață, mi-am spus din nou.

Într-o seară a sunat telefonul. Am ridicat receptorul și am dat numărul.

– Cine-i acolo? a întrebat atunci o voce pe care am recunoscut-o imediat ca fiind a lui Macleod.

–Da’ acolo cine-i? am răspuns, cu o dezinvoltură mimată.

–Gor-don Mac-leod, a spus el, apăsând din greu pe cuvinte. Și cu cine am onoarea să vorbesc?

–Cu Paul Roberts.

Chiar când a trântit receptorul în furcă, m-am trezit dorindu-mi să fi răspuns Mickey Mouse, Iuri Gagarin sau Președintele BBC-ului.

Lui Susan nu i-am spus. Nu vedeam rostul.

Însă după câteva săptămâni ne-a vizitat un bărbat pe nume Maurice. Susan se mai întâlnise cu el o dată sau de două ori. E posibil să fi avut legătură cu biroul lui Macleod. Mai mult ca sigur că vizita fusese planificată. Se pare că alesese o oră când socotise că aveam să fiu și eu de față. Nu sunt deloc sigur că a fost așa, după atâta timp – poate că pur și simplu a avut noroc.

La momentul respectiv, n-am pus niciuna dintre întrebările care se impuneau. Iar, dac-aș fi făcut-o, poate că Susan ar fi avut răspunsurile sau poate nu.

Era un bărbat de vreo cincizeci de ani, cred. În memorie i-am dat – dacă nu cumva și le-o fi cumpărat de-a lungul anilor – un impermeabil și poate o pălărie cu boruri late, pe sub care purta costum și cravată. A avut un comportament perfect cordial. Mi-a strâns mâna. A acceptat o ceașcă de ceai, s-a dus la baie, a cerut o scrumieră și a vorbit despre lucrurile neutre și generale despre care discutau în general adulții. Susan și-a jucat rolul de gazdă, ceea ce presupunea domolirea câtorva dintre lucrurile pentru care o iubeam cel mai mult: spiritul irreverențios și descătușarea cu care râdea de lume.

Tot ce-mi amintesc e că la un moment dat discuția a cotit spre închiderea lui *Reynolds News*. Era vorba despre un ziar – *Reynolds*

News and Sunday Citizen, spre a-i da titlul integral – care ajunsese la ananghie, se relansase ca tabloid duminical, iar în cele din urmă se închisese – probabil că nu mult înaintea acestei conversații.

– Nu cred că are mare importanță, am spus.

De fapt, nici nu aveam păreri în domeniu. Oi fi văzut un număr sau două din *Reynolds News*, dar în principal nu făcusem decât să reacționez la tonul de preocupare profundă al lui Maurice.

– Nu crezi? a întrebat el politicos.

– Nu, nu prea.

– Și cum rămâne cu diversitatea presei? Nu e ceva care trebuie prețuit?

– Toate ziarele mi se par cam la fel, așa că nu văd unde-i problema dacă ai cu unul mai puțin.

– Se întâmplă cumva să faci parte din Stânga Revoluționară?

I-am răs în față. Nu de cuvintele lui, ci de el. Ce mă-sa mă credea? Sau, mă rog, cine mă-sa? Parc-ar fi fost un membru al comitetului clubului de tenis din Sat.

– Nu, disprețuiesc politica.

– Disprețuiești politica? Și crezi că-i o atitudine sută la sută sănătoasă? Ți se pare comod să fii cinic? Cu ce-ai înlocui ziarele astea? Dacă-ai închide ziarele, ai închide și felul nostru de-a face politică? Ai închide democrația? Asta-mi sună a Stânga Revoluționară.

Acum individul chiar mă călca pe nervi. Subiectul nu-mi depășea zona de competență cât mai degrabă zona de interes.

– Îmi pare rău, am spus. Nu-i vorba de asta deloc. Dar, vedeți dumneavoastră, am adăugat, privindu-l cu o seriozitate melancolică, chestia e că fac parte dintr-o generație uzată. Poate credeți că suntem prea tineri pentru așa ceva, dar, chiar și așa, suntem uzați.

A plecat la scurt timp după aceea.

– Ah, Casey Paul, rău mai ești.

– Eu?

– Tu. N-ai auzit când a zis c-a lucrat la *Reynolds News*?

– Nu, am crezut că e spion.

– Adică rusnac?

– Nu, mi-am zis c-a fost trimis să vadă ce facem și să dea raportul.

– Probabil.

– Crezi c-ar trebui să ne facem griji?

– Aș spune că nu, cel puțin vreo două zile.

Hotărăști că, de vreme ce ești student și toți ceilalți studenți, în afară de cei care locuiesc acasă, plătesc chirie, ar trebui s-o faci și tu. Întrebi doi-trei prieteni cât plătesc. Faci o medie: patru lire pe săptămână. Îți permiți suma asta din bursă.

Într-o seară de luni, îi dai lui Susan patru bancnote de o liră.

– Ce-i asta? întreabă ea.

– Am decis c-ar fi bine să-ți plătesc chirie, răspunzi, poate un pic cam înțepat. Cam atât plătesc și alții.

Îți aruncă bancnotele înapoi. Nu te lovesc în față, cum ar putea s-o facă într-o scenă de film. Cad și rămân pe podea, între voi. Urmează o tăcere stingheritoare, iar în noaptea aceea dormi pe canapeaua extensibilă de la tine. Te simți vinovat fiindcă n-ai abordat chestiunea chiriei cu mai multă subtilitate; a fost ca atunci când i-ai făcut cadou păstârnacul. Cele patru bancnote verzi de o liră rămân pe jos toată noaptea. De dimineață le iei și ți le pui înapoi în portofel. Subiectul nu mai e adus în discuție niciodată.

Ca urmare a vizitei Marthei s-au întâmplat două lucruri. Camerele de la mansardă au fost închiriate, iar Susan s-a întors în Sat pentru prima dată după ce fugiserăm împreună. A spus că e necesar și practic să se întoarcă din când în când. O jumătate din casă era a ei și nu putea să se bazeze pe Macleod că plătea facturile și se ocupa de boiler. (Nu-mi dădeam seama de ce, dar oricum.) Doamna Dyer continua să servească și să hoțomănească zilnic, anunțând-o pe Susan dacă era nevoie de ea în vreo problemă. A promis să se întoarcă acolo doar în lipsa lui Macleod. Cu jumătate de gură, am acceptat.

Am spus ceva mai devreme că „așa mi-aș aminti de toată povestea, dac-aș putea. Dar nu pot“. Sunt unele lucruri pe care le-am sărit, dar pe care nu pot să le mai amân. De unde să încep? Din „camera cărților“, cum îi spuneau ei, de jos de la Macleozii. Se făcuse târziu și nu voiam să mă duc acasă. Poate că Susan era deja în pat; nu mai țin minte. După cum nu mai țin minte nici ce carte citeam. Ceva luat la nimereală dintr-un raft, fără îndoială. Încă încercam să-mi dau seama cum arăta biblioteca Macleozilor. Erau seturi ale clasicilor legate în piele, suficient de vechi pentru a fi acum, poate, în posesia celei de-a treia generații; monografii de artă, poezie, multă istorie, câteva biografii, romane, thrillere. Eu veneam din genul de casă unde cărțile, parcă pentru a confirma că trebuiau respectate, erau puse în ordine: pe tematică, pe autori, chiar pe mărime. Aici era alt sistem – mai bine zis, din ce vedeam, niciun sistem. Herodot era lângă *Bab Ballads*, o istorie în trei volume a cruciadelor lângă Jane Austen, T. E. Lawrence vârat între Hemingway și un manual de fitness Charles Atlas. Să fi fost totul o glumă atent gândită? O simplă vraiste boemă? Sau un fel de-a spune: noi controlăm cărțile, nu ele pe noi?

Încă stăteam pe gânduri, când ușa s-a izbit de bibliotecă și s-a întors îndeajuns de mult ca să mai fie lovită o dată. Macleod stătea în pragul ei, îmbrăcat în halatul care – asta-mi amintesc foarte bine – era din stofă cadrilată și legat cu un cordon castaniu care atârna. Sub el erau pijamaua de elefant și papucii din piele.

– Ce faci aici? a întrebat el pe tonul folosit de obicei pentru „Pleacă-n gura mă-tii“.

Reflexul de insolență mi s-a activat instantaneu.

– Citesc, am răspuns, agitând cartea în direcția lui.

S-a apropiat de mine cu pas apăsat, mi-a smuls cartea din mână, a cercetat-o și pe urmă a azvârlit-o prin cameră ca pe un frisbee.

Nu mi-am putut stăpâni zâmbetul. Credea că azvârle cartea mea și când colo, era a lui. Mai mare râsul!

În clipa aceea m-a lovit. De fapt, a încercat o serie de lovituri – trei, sunt aproape sigur –, dintre care la una mi-a lovit tâmpla cu încheietura. Celelalte două au trecut pe lângă.

M-am ridicat și am încercat să-l lovesc și eu. Cred că i-am dat un singur pumn, care abia dacă l-a nimerit în umăr. Niciunul dintre noi nu prea știa să se apere; iar în privința atacului eram, de asemenea, la fel de nepricepuți. Mă rog, nu mai lovisem pe nimeni până atunci. Presupun că el o făcuse sau măcar încercase.

Pe când se gândea ce să spună sau unde să mai lovească, m-am strecurat pe lângă el, am ieșit în fugă pe ușa din spate și am scăpat. Am răsuflat ușurat când m-am întors într-o casă unde nu mai fusesem atacat de la cele câteva bătăi la fund, fără îndoială meritate, pe care le încasasem cu peste zece ani în urmă.

Nu, n-a fost chiar așa – apropo de faptul că nu mai lovisem pe nimeni. În primul meu an de școală, profesorul de sport ne încurajase pe toți să ne înscriem la turneul anual de box, care se

organiza pe categorii de greutate și pe grupe de vârstă. Nu aveam nici cea mai mică dorință să provoc sau să mi se provoace durere. Dar am observat că, la doar câteva ore de închiderea înscrierilor, la categoria mea nu figura nimeni. Așa că m-am înscris, sperând să câștig din lipsă de combatanți.

Din nefericire pentru mine – pentru amândoi – , un alt băiat, Bates, a avut aceeași idee aproape în același timp. Așa că ne-am trezit față-n față în ring – două chestii slăbănoage și speriate, în pantofi de pânză, cu talpă de cauciuc, maiouri și șorturi, cu niște mănuși mari și uzate, care parcă ne crescuseră brusc la capătul brațelor. Câteva minute am simulat onorabil atacurile și apoi am pedalat de-a-ndoaselea cu mare viteză, până când profesorul de sport ne-a atras atenția că niciunul dintre noi nu dăduse vreo lovitură.

– Box! a comandat el.

Moment în care am sărit asupra nepregătitului Bates, ale cărui mănuși erau pe la nivelul genunchilor, și l-am pocnit în nas. Bates a scos un țipăt, s-a uitat la sângele care-i pătase dintr-odată maioul alb și curat și a izbucnit în plâns.

Și așa am devenit campionul școlii la box, la categoria sub 12 ani și sub 40 de kilograme. Bineînțeles, nu m-am mai bătut niciodată.

Când m-am dus din nou acasă la Macleozi, soțul lui Susan nici n-ar fi putut fi mai prietenos. Poate că atunci mi-a arătat cum se rezolvă un rebus, transformându-l într-un fel de apanaj exclusiv al bărbaților. Sau în orice caz, de excludere a lui Susan. Așa că am clasat incidentul din camera cărților ca pe o simplă rătăcire. Și, oricum, ar fi putut fi parțial și vina mea. Poate c-ar fi trebuit să-l abordez întrebându-l ce versiune a sistemului de clasificare

zecimală Dewey folosea la organizarea bibliotecii. Ba nu, îmi dau seama c-ar fi fost la fel de provocator.

Cât timp a trecut după aceea? Vreo șase luni, să zicem. Era târziu și de data asta. Acasă la Macleazi, spre deosebire de casa noastră, erau o scară principală lângă ușa de la intrare și o alta mai îngustă lângă bucătărie, pesemne pentru servitoarele cu bonetă, înlocuite acum de mașini. Când o vizitam pe Susan în timpul cursurilor, dormeam adesea într-o cămăruță de la mansardă, unde se putea ajunge din ambele direcții. Susan și cu mine ascultaserăm muzică la gramofon – pregătindu-ne pentru un concert – și aveam încă muzica în minte când am ajuns în capul scării din spate. Dintr-odată s-a auzit un fel de muget și ceva care ar fi putut fi o lovitură sau o poticnire, însoțită de o izbitură în umăr, și m-am trezit căzând de-a berbeleacul pe scară. Am reușit cumva să mă prind de balustradă, scrântindu-mi umărul, dar recăpătându-mi cu greu echilibrul.

– Jigodie-mpuțită! am spus din reflex.

– Ceski? mi s-a urlat de deasupra drept răspuns. Ceski, chipeșul meu prieten avântat?

Mi-am ridicat ochii spre bătaușul îndesat care se uita dușmănos la mine din semiîntuneric. Mi-am spus că, fără îndoială, Macleod era nebun cu acte-n regulă. Ne-am mai holbat unul la altul câteva clipe, după care silueta în halat s-a îndepărtat călcând voinicește și am auzit cum se închide o ușă îndepărtată.

Nu de pumnii lui Macleod mă temeam – nu în primul rând. Ci de furia lui. La noi în familie nu practicam furia. Practicam comentariul ironic, riposta rapidă, luxurianța satirică; foloseam cuvinte precise pentru interzicerea unei anumite acțiuni și cuvinte ceva mai severe, pentru condamnarea a ceea ce se petrecuse deja. Însă pentru orice altceva mai grav, recurgeam la lucrul pe care

clasa de mijloc din Anglia se delecta să-l facă de atâtea și-atâtea generații. Ne interiorizam mânia, furia, disprețul. Vorbeam în barbă. Am fi putut scrie o parte din cuvintele acelea în jurnale intime, dacă le-am fi ținut. În același timp, ni se părea că suntem singurii care reacționează așa, ceea ce ne cam umplea de rușine, așa că interiorizam tot și mai abitir.

După ce am ajuns la mine-n cameră în noaptea aceea, am proptit un scaun înclinat sub clanța ușii, cum văzusem că se face în filme. Am stat apoi în pat, întrebându-mă: Așa arată de fapt lumea adulților? Când ajungi la esență? Și cât de aproape de suprafață se află – sau o să se afle – povestea asta?

Nu aveam răspunsuri.

Nu i-am spus lui Susan despre niciunul dintre incidentele astea. Mi-am interiorizat furia și rușinea – mă rog, era de așteptat, nu?

Și va trebui să vă imaginați perioade lungi de fericire, de încântare, de râsete. V-am vorbit deja despre ele. Asta-i treaba cu memoria, e... s-o luăm altfel. Ați văzut vreodată un tăietor electric în acțiune? E absolut impresionant. Tai bușteanul până la o anumită lungime, îl fixezi pe patul aparatului, apeși pe buton cu piciorul și bușteanul e împins spre o lamă de forma unui cap de secure. Moment în care e despicat perfect de-a lungul fibrei. Asta încerc să spun și eu. Viața e o secțiune transversală, memoria e o despicare de-a lungul fibrei și o urmează până la capăt.

Așa că nu pot să continui. Deși asta e partea cel mai greu de reamintit. Nu, nu de reamintit – de descris. A fost momentul în care mi-am pierdut o parte din inocență. Ar putea să vi se pară un lucru bun. Nu e creșterea un proces necesar pentru pierderea inocenței? Poate da, poate nu. Dar problema vieții e că se-ntâmplă foarte rar

să știi când o să survină pierderea aceea, nu? Și cum o să fie pe urmă.

Părinții erau plecați în concediu, iar bunica – mama maică-mii – fusese convocată să aibă grijă de mine. Aveam, bineînțeles, douăzeci de ani – *doar* douăzeci –, așa că nu puteam fi lăsat de capul meu în casă. Cine știe la ce mi-ar fi umblat mintea, pe cine-aș fi putut să aduc, ce-aș fi putut să organizez – o bacanală cu femei între două vârste, eventual –, ce-ar fi putut să creadă vecinii și, drept urmare, cine ar fi putut refuza să vină de-acum încolo la un Xeres? Bunica, văduvă de vreo cinci ani, nu avea nimic mai bun de făcut. O iubisem firesc – și inocent – cât timp fusesem copil. Acum creșteam și mi se părea plicticoasă. Însă era o pierdere a inocenței pe care eram în stare s-o controlez.

În perioada aceea, dormeam până târziu când eram în vacanță. Poate că era pur și simplu trândăveală sau o reacție întârziată la stresul trimestrului universitar; sau poate că era o reticență instinctivă de-a reintra în lumea căreia încă îi spuneam „acasă”. Dormeam până la unsprezece fără scrupule. Iar părinții – spre cinstea lor – nu intrau, nu mi se așezau pe pat și nu se plâneau că mă port ca la hotel; iar bunica era fericită să-mi pregătească micul dejun la prânz, dacă asta voiam.

Așa că era probabil mai aproape de unsprezece decât de zece când am coborât scările cu poticneli.

– Te-a căutat o femeie foarte necioplită, a spus bunica. A sunat de trei ori. Mi-a cerut să te trezesc. Mă rog, ultima dată să te trezesc „în p... mea”. I-am spus că nu-ți stric somnul de frumusețe.

– Bravo ție, bunico! Mersi.

O femeie foarte necioplită. Dar nu cunoșteam niciuna. Cineva de la clubul de tenis, care mă persecuta mai departe? De la bancă,

pentru descoperirea de cont? Sau poate că bunica începea s-o ia pe miriște. Chiar atunci a sunat din nou telefonul.

– Joan, s-a auzit vocea foarte necioplită a lui Joan. E Susan. Vino-ncoace. Pe tine te vrea, nu pe mine. *Pe tine, acum.*

Și a pus receptorul în furcă.

– Nu-ți iei micul dejun? m-a întrebat bunica pe când ieșeam valvârtej.

La Macleozi ușa de la intrare era deschisă și am mers încet până am găsit-o îmbrăcată din cap până-n picioare, cu poșeta alături, pe canapeaua din sufragerie. Nu și-a ridicat ochii spre mine când am salutat-o. Îi vedeam doar creștetul capului sau, mai bine zis, îndoitura eșarfei. M-am așezat lângă ea, dar și-a întors fața imediat.

– Am nevoie să mă duci cu mașina în oraș.

– Sigur, iubito.

– Și am nevoie să nu-mi pui nicio întrebare. Și să nu te uiți la mine nici în ruptul capului.

– Cum zici. Dar va trebui să-mi spui măcar în mare unde mergem.

– Ia-o spre Selfridges.

– Ne grăbim? mi-am permis să întreb.

– Mergi prudent, Paul, mergi prudent.

Am ajuns lângă Selfridges și Susan m-a îndrumat spre Wigmore Street, iar apoi la stânga, pe una dintre străzile unde sunt cabinetele medicale particulare.

– Parchează aici.

– Vrei să vin cu tine?

– Prefer să nu. Mănâncă ceva de prânz. O să țină destul de mult. Ai nevoie de bani?

Ce-i drept, venisem fără portofel. Mi-a dat o bancnotă de zece șilingi.

Pe când mă întorceam pe Wigmore Street, am văzut undeva în față John Bell & Croydon, unde se dusesse să-și cumpere diafragma. Mi-am dat seama pe loc de un lucru cumplit. Că sistemul dăduse greș, că se trezise gravidă și că se ocupa de consecințe chiar în clipa asta. Legea Avortului încă era în dezbatere în Parlament, dar toată lumea știa că existau medici – și nu neapărat dintre cei dubioși – dispuși să efectueze „proceduri” mai mult sau mai puțin la cerere. Mi-am imaginat conversația: Susan explicând cum o lăsase tânărul ei amant gravidă, cum nu mai făcuse sex cu soțul ei de două decenii și cum un eventual copil i-ar distruge căsnicia și i-ar periclita sănătatea mintală. Suficient pentru orice medic, care avea să accepte efectuarea procedurii denumite eufemistic în fișele medicale *D&C: dilatare și chiuretaj*. O mică răzuire a mucoasei interne a uterului – care avea să înlăture și embrionul atașat de perete.

Mă gândeam la toate astea în timp ce stăteam într-un restaurant italianesc și luam prânzul. Nu știam ce cred – de fapt, credeam câteva lucruri care se băteau cap în cap. Ideea de-a fi tată încă din studenție mi se părea înfricoșătoare și nebunească. Dar în același timp o socoteam într-un fel... mă rog... eroică. Subversivă, și totuși onorabilă, enervantă și totuși exaltând viața: nobilă. Nu mă gândeam să ajung în *Guinness Book of Records* – fără îndoială că existau puștani de doișpe ani care trăgeau din greu să le lase gravide pe cele mai bune prietene ale bunicilor –, dar cu siguranță că avea să mă facă să trec drept excepțional. Și că avea să-i scoată din minți pe cei din Sat.

Doar că acum nu avea să se mai întâmple. Din cauză că Susan scăpa de copilul nostru chiar în clipa asta, undeva după colț. Am

simțit o furie bruscă. Dreptul femeii de-a alege – da, credeam în el, de fapt și de drept. Dar credeam și în dreptul bărbatului de-a fi consultat.

M-am întors la mașină și am așteptat. Cam după o oră a apărut de după colț și s-a apropiat de mine, cu capul plecat și cu eșarfa ridicată în jurul obrazilor. Și-a ferit chipul de mine când a intrat în mașină.

– Așa, a spus. Deocamdată atât.

Vorbea cam împleticit. Pesemne că din cauza anestezicului – dac-or fi folosit așa ceva.

– Acasă, James, și dă pinteni bidiviilor.

De obicei mă încântau expresiile ei. Nu și de data asta.

– Întâi spune-mi unde-ai fost.

– La dentist.

– La dentist?

Întoarce-te, minte, de pe coclauri. Dacă n-o fi fost și ăsta tot un eufemism al femeilor din clasa lui Susan.

– O să-ți spun când o să pot, Casey Paul. Acum nu pot. Nu măntreba.

Sigur că nu. Am dus-o acasă cu mașina cât am putut de atent.

În zilele care au urmat, mi-a povestit puțin câte puțin ce se întâmplase. Stătuse până târziu în noapte, ascultând muzică la gramofon. Macleod se dusesse la culcare cu o oră mai devreme. Susan asculta în buclă partea lentă din Concertul de pian numărul 3 de Prokofiev, pe care-l ascultaserăm cu câteva zile în urmă la Sala de Concerte. Pe urmă vârâse discul înapoi în plic și urcase scările. Chiar când să pună mâna pe clanța ușii de la dormitorul ei, fusese prinsă de păr din spate și, șuierându-i „Ia zi, cum stai cu educația muzicală-n pula mea?“, soțul ei o izbise cu fața de ușa închisă. Apoi se întorsese în pat.

Conform examenului stomatologic, cei doi dinți din față fuseseră distruși ireparabil. În plus, probabil că trebuiau scoși și cei doi dinți de lângă ei, de pe fiecare parte. În partea de sus a maxilarului era o rană care avea să se închidă cu timpul. Dentistul avea să-i facă o proteză. A întrebat-o dacă voia să-i spună ce se întâmplase, iar când ea a răspuns că ar prefera să nu n-a mai insistat.

Pe când vânătaia se întindea în toate culorile ei furioase, iar Susan și-o farda cum se pricepea mai bine; pe când o duceam în oraș și înapoi cu mașina pentru programare după programare; pe când treceau zile întregi fără s-o fac să se uite la mine și săptămâni întregi fără să mă sărute; pe când îmi dădeam seama că n-o să mai pot niciodată să-i ciocănesc ușor cu degetele „dinții de iepure“ aruncați într-un coș de gunoi de pe Wimpole Street; pe când pricepeam că acum am răspunderi mai mari decât aveam înainte; pe când mă surprindeam întrebându-mă, deloc în treacăt, cum aș putea să-l ucid pe Gordon Macleod; pe când la început bunica și apoi părinții întorși acasă mă scoteau din minți cu vederile lor prudente, sigure și banale despre viață; pe când curajul și lipsa de autocompătimire a lui Susan aproape că-mi frângeau inima; pe când mă făceam nevăzut din casa ei cu o oră și ceva înainte de întoarcerea zilnică a lui Macleod; pe când îi acceptam promisiunea pe cuvânt – dacă nu cumva o fi fost a lui – că așa ceva n-o să se mai întâmple niciodată; pe când mă trezeam inundat de valuri de mânie, milă și oroare; pe când îmi dădeam seama că Susan era obligată să-l părăsească într-un fel pe ticălos, cu sau fără mine, dar bineînțeles că mai degrabă „cu“; pe când în același timp mă copleșea un soi de impotență; pe când se întâmplau toate astea, am aflat ceva mai multe despre căsnicia Macleozilor.

Bineînțeles, vânătaia de pe antebraț nu fusese doar un semn de mărimea unui deget mare, ci urma concretă a degetului mare al uneia dintre mâinile lui, lăsată când o silise să se așeze pe un scaun și să-i asculte acuzațiile. Avusese parte de înșfăcări și palmuiri, ba chiar și câteva lovituri. Macleod îi pune în față un pahar cu vin de Xeres și-i ordona „să se distreze cu el”. Când refuza, o prindea de păr, îi dădea capul pe spate și-i ducea paharul la buze. Iar atunci ori bea, ori i-l turna pe bărbie, pe gât și pe rochie. Era ceva foarte verbal și fizic, dar niciodată sexual; deși, dacă exista vreo urmă de sexualitate dincolo de toate astea... mă rog, nici nu e de competența mea și nici nu mă interesează. Da, de obicei era legat de băutul lui, dar nu neapărat; da, era înspăimântată de el, numai că de cele mai multe ori nu era. Cu timpul, învățase cum să-l ia. Da, ori de câte ori o ataca, era, bineînțeles, din cauza ei – dacă te luai după el; îl aducea în starea aia cu insolența ei arogantă și afurisită –, era una dintre expresiile lui. Și cu iresponsabilitatea; și cu stupizenia. La câtva timp după ce-o izbise cu fața de ușă, coborâse scările și îndoise discul cu concertul de pian numărul 3 de Prokofiev până îl spărsese.

Presupun că doar ignoranța și snobismul mă făcuseră să cred până atunci că violența domestică se mărginea la clasele inferioare, unde lucrurile se făceau altfel, unde – așa cum înțelesesem din lecturi, nicidecum din familiarizarea reală cu viața de pe străzile lăturalnice – femeile preferau ca bărbații să le bată decât să-i înșele. Dacă te bate înseamnă că te iubește și alte asemenea porcării. Ideea violenței practicate de soți care absolviseră la Cambridge mi se părea de negândit. Sigur, nu avusesem motive să studiez problema. Dar, dac-aș fi făcut-o, probabil că m-aș fi gândit că violența soților din rândurile

muncitorimii e legată de analfabetism: ei recurgeau la pumni, pe când soții din clasa de mijloc recurgeau la cuvinte. Ambelor mituri le-au trebuit câțiva ani să se facă țândări, în ciuda dovezilor de față.

Proteza dentară îi făcea mereu necazuri lui Susan; era nevoie de multe drumuri în oraș pentru ajustări. De asemenea, dentistul îi făcuse cei patru dinți noi mai dreți decât pe cei originali și-i scurtase pe cei doi din mijloc cu un milimetru sau doi. O schimbare subtilă, dar care mie mi s-a părut mereu de domeniul evidenței. Dinții pe care-i ciocăneam ușurel și iubitor dispăruseră pentru totdeauna; și nu simțeam deloc nevoia să-i ating pe cei cu care fuseseră înlocuiți.

O idee de la care nu m-am abătut niciodată a fost certitudinea că felul cum se comportase Gordon Macleod era un delict de o gravitate absolută. Iar răspunderea lui era tot absolută. Un bărbat lovește o femeie; un soț își lovește soția; un bețiv își lovește nevasta trează. Nu exista nici apărare, nici atenuare. Faptul că așa ceva nu apărea niciodată în instanță, că Anglia clasei de mijloc avea o mie de feluri de-a evita adevărul, că răspunderea nu era mai lepădată în public decât hainele, faptul că Susan nu era dispusă să-și acuze soțul în fața niciunei autorități, nici măcar în fața unui dentist – toate acestea nu aveau nicio însemnătate pentru mine, poate doar sociologic. Individul era cât se poate de vinovat și aveam să-l urăsc câte zile avea. De asta eram convins.

Cam la un an după povestea asta m-am dus s-o văd pe Joan și s-o anunț despre intenția noastră de a ne muta împreună la Londra.

Ești un absolutist al iubirii și, prin urmare, un absolutist împotriva căsniciei. Ai cercetat îndelung chestiunea și ai născocit o sumedenie de comparații fanteziste. Căsnicia este un adăpost

pentru câini, în care complezența trăiește fără lanț. Căsnicia este o casetă cu bijuterii care, printr-un opus misterios al alchimiei, preschimbă aurul, argintul și diamantele în metal neprețios, sticlă și cuarț. Căsnicia e o casă plutitoare, scoasă din uz, în care se află o canoe veche, de două persoane, care nu mai poate fi lăsată la apă, are fundul găurit și-i lipsește o pagaie. Căsnicia e... o, ai în cap zeci de asemenea comparații.

Îți amintești de părinți și de prietenii părinților. Erau, în general și fără să-i ridici prea mult în slăvi, oameni cumsecade: cinstiți, muncitori, politicoși unul cu celălalt, exercitând o autoritate medie asupra copiilor. Viața de familie însemna pentru ei cam tot ce însemnase și pentru generația părinților lor, dar cu acea brumă de libertate socială în plus care să-i facă să se considere deschizători de drumuri. Dar unde era iubirea în toată povestea asta? te întrebai. Și nici măcar nu te gândeai la sex – fiindcă preferai să nu te gândești la asta.

Prin urmare, când ai pășit prima dată în casa Macleozilor și ai dat cu ochii de un alt stil de viață, te-ai gândit la început cât de limitată era propria ta casă, cât de mult îi lipseau viața și emoția. Pe urmă, treptat, ți-ai dat seama că mariajul lui Gordon și Susan Macleod arăta de fapt mult mai rău decât orice mariaj din cercul părinților tăi și ai devenit cu atât mai absolutist. Că Susan trebuia să trăiască alături de tine întru iubire era evident; că trebuia să-l părăsească pe Macleod era la fel de evident; că trebuia să divorțeze de el – mai cu seamă după ce-i făcuse – nu părea doar o recunoaștere a adevărului celor petrecute sau o obligație romantică, ci un prim pas necesar spre redobândirea statutului de persoană autentică. Nu, nu „redobândire”: la drept vorbind, ar fi fost prima oară. Și cât de emoționant trebuia să fie pentru ea?

O convingi să se ducă la un avocat. Nu, nu vrea să mergi cu ea. O parte din tine – partea care și-o imaginează pe Susan liberă și pe picioarele ei în viitorul apropiat – aprobă.

– Cum a fost?

– A spus că sunt prinsă într-o mică încurcătură.

– *Asta* a spus?

– Nu. Nu chiar. Dar i-am explicat lucrurile. Pe cele mai multe. Nu și pe tine, normal. Și, mă rog, presupun c-a crezut că-mi luasem câmpii. C-o ștersesem de acasă. Poate și-o fi zis că toată povestea avea de-a face cu Temuta.

– Dar... nu i-ai explicat ce se-ntâmplase... ce ți-a făcut?

– Nu, n-am intrat în detalii. Am vorbit așa, în general.

– Dar nu poți să divorțezi din motive *generale*. Poți să obții divorțul doar din motive precise.

– Te poftesc să nu-ți sară țandăra cu mine, Paul, fac tot ce pot.

– Da, dar...

– Mi-a zis că, pentru început, ar trebui să plec și să pun totul pe hârtie. Fiindcă își dădea seama că-mi venea greu să-i vorbesc direct despre toată treaba.

– Mi se pare foarte rezonabil.

Dintr-odată, îl privești cu ochi buni pe avocat.

– Așa că exact asta o să-ncerc să fac.

Două-trei săptămâni mai târziu, când o întrebi cum stă cu declarația scrisă, clatină din cap fără să scoată o vorbă.

– Dar trebuie s-o faci, îi spui.

– Habar n-ai ce greu mi-e.

– Vrei să te-ajut?

– Nu, trebuie s-o fac singură.

Îi dai dreptate. Țasta o să fie începutul și zămislirea noii Susan.
Încerci un sfat blând.

– Cred că au nevoie de elemente specifice.

Între timp, ai mai învățat câte ceva despre procedurile de divorț.

– Ce anume s-a întâmplat, cu precizie, și cam când, în linii mari.

După alte două săptămâni, o întrebi cum merge.

– Încă nu mă lăsa, Casey Paul, e răspunsul ei.

Ori de câte ori îți spune asta – și nu te gândești că e ceva calculat, fiindcă nu e genul de persoană care-și face calcule –, îți frânge inima. Bineînțeles că nu o s-o lași.

Iar apoi, după alte câteva săptămâni, îți dă câteva foi de hârtie.

– Nu citi de față cu mine.

Le iei cu tine și încă de la prima frază optimismul ți se risipește. Și-a transformat viața și căsnicia într-o povestire amuzantă, care-ți dă impresia c-a fost scrisă de James Thurber. Și poate chiar a fost. E vorba despre un bărbat în costum și vestă, pe nume domnul Pantaloni de Elefant, care se duce în fiecare seară la cârciumă – sau la barul din Gara Centrală – și se întoarce acasă într-o stare care-i alarmează pe soție și pe copii. Dărâmă cuierul pentru pălării, dă cu piciorul în ghivece, strigă la câine, provocând astfel un sentiment de Mare Îngrijorare și Deznădejde, și o ține într-un scandal până adoarme pe canapea și sforăie atât de tare, încât încep să cadă țiglele de pe acoperiș.

Nu știi ce să spui. Nu spui nimic. Te prefaci că încă n-ai terminat de citit documentul. Știi că trebuie să fii foarte blând și foarte răbdător cu ea. Îi mai explici o dată că e nevoie de lucruri precise – unde, când și mai cu seamă ce. Se uită la tine și încuviințează din cap.

Încet, pe durata următoarelor săptămâni și luni, începi să înțelegi că n-o să se întâmple – niciodată. E suficient de tare ca să

te iubească și suficient de tare ca să fugă cu tine, dar nu suficient de tare ca să intre într-un tribunal și să depună mărturie despre deceniile de tiranie fără sex, despre alcoolism și agresiuni fizice. Nu o să fie capabilă – nici măcar prin intermediul avocatului – să-i ceară dentistului să-i descrie leziunile. Nu poate să ateste în public ceea ce e în stare să recunoască în particular.

Îți dai seama că, și dacă e spiritul liber pe care ți-l închipuiai, e un spirit liber vătămat. Înțelegi că la baza acestei chestiuni stă rușinea. Rușine personală; și rușine socială. S-ar putea să n-o deranjeze că e izgonită din clubul de tenis fiindcă e ușuratică, dar nu poate recunoaște adevărata natură a propriei căsnicii. Îți amintești de cazuri vechi, în care delincvenții – și chiar ucigașii – se însurau cu femeile complice fiindcă o soție nu putea fi obligată să depună mărturie împotriva soțului. Însă în ziua de azi, departe de lumea delincvenței, în Satul respectabil și în multe, multe alte asemenea locuri liniștite din ținut, există soții constrânse prin convenții sociale și maritale să nu depună mărturie împotriva soților.

Și mai există un factor la care, în mod straniu, nu te-ai gândit. Într-o seară calmă – calmă fiindcă ai renunțat oficial la idee, iar speranțele false și supărarea te-au părăsit cu totul – îți spune încetișor:

– Și oricum, chiar dac-aș face-o, te-ar pune pe tine pe tapet.

Ești uluit. Simți că n-ai avut nimic de-a face cu destrămarea căsniciei Macleozilor; ai fost doar outsiderul care-a arătat ceva ce ar fi fost evident pentru oricine. Da, te-ai îndrăgostit de ea; da, ai fugit cu ea; însă asta a fost consecința, nu cauza.

Chiar și așa, poate că ai noroc că vechea lege a seducției nu mai e în codul de legi. Îți imaginezi că ești chemat ca martor și că ți se cere să te explici. O parte din tine crede că ar fi ceva frumos, eroic;

iei parte la schimburile de replici din instanță, la care ești scânteietor. Până la întrebarea finală. A, și apropo, tinere ademenitor, tinere seducător, pot să te întreb ce meserie ai? Sigur, răspunzi, studiez ca să devin avocat. Îți dai seama că s-ar putea să fii nevoit să-ți schimbi profesia.

Știi că uneori, după ce verifică locuința din care deține jumătate, se duce s-o vadă pe Joan. E o idee bună, chiar dacă la întoarcere îi miroase părul a fum de țigară. O dată simți și vinul de Xeres.

– Ai băut un pahar cu Joan?

– Am băut? Ia să vad... Foarte posibil.

– Păi, n-ar trebui. Să bei și să conduci. E-o nebunie.

– Da, să trăiți! acceptă ea în glumă.

Altă dată are fum în păr și respirația îi miroase a gumă mentolată. Îți spui că-i o copilărie.

– Uite ce-i, dacă ai de gând să bei un pahar cu Joan, nu-mi insulta inteligența mestecând gumă mentolată după aia.

– Chestia e, Paul, că sunt unele porțiuni de drum care nu-mi plac. Mă fac nervoasă. Locuri unde nu știi ce e după colț. Mi-am dat seama că o gură de Xeres cu Joan mă calmează. Iar guma mentolată nu e pentru tine, scumpule, ci în caz că mă oprește poliția.

– Sunt sigur că polițiștii sunt la fel de bănuitori față de șoferii care miros a gumă mentolată cum sunt față de cei care miros a băutură.

– Nu mi te transforma și *tu* în polițist, Paul. Sau în avocat, chiar dacă asta o să fii. Îmi dau toată silința. Atât pot să fac.

– Sigur.

O săruți. Ai la fel de puțin chef de-o discuție în contradictoriu cât are și ea. Bineînțeles că ai încredere în ea, bineînțeles c-o iubești, bineînțeles că ești mult prea tânăr ca să fii polițist sau avocat.

Așa că treceți prin câteva luni fără complicații râzând amândoi.

Dar într-o după-amiază de februarie întârzie să se întoarcă din Sat. Știi că nu-i place să conducă pe întuneric. Îți imaginezi mașina ieșită de pe drum, într-un șanț, cu capul ei plin de sânge sprijinit de bord și cu pastilele de gumă mentolată risipindu-i-se din poșetă.

O suni pe Joan.

– Îmi cam fac griji pentru Susan.

– De ce?

– Păi, când a plecat de la tine?

– Când asta?

– Azi.

– Azi n-am văzut-o pe Susan.

Vocea lui Joan e fermă.

– Și nici n-o așteptam.

– Ah, băga-mi-aș! spui.

– Sună-mă după ce-ajunge cu bine.

– Sigur, îi zici, atent doar pe jumătate.

– Și, Paul.

– Da?

– Dacă se-ntoarce cu bine, asta contează.

– Da.

Asta contează. Și chiar se întoarce cu bine. Și are părul neîmbâcsit, iar respirația nu-i miroase a nimic.

– Iartă-mă c-am întârziat, scumpule, spune, punându-și poșeta pe masă.

– Da, mi-am făcut griji.

– N-are rost să-ți faci.

– Asta e, îmi fac.

O lași așa. După cină, iei farfuriile și, având grijă să stai cu spatele la ea, întrebi:

– Ce mai face Joan?

– Joan? Ca-ntotdeauna. Joan nu se schimbă. Asta-i frumos la ea.

Clătești farfuriile și lași lucrurile așa. Ești îndrăgostit, nu avocat, îți pui din nou în vedere. Numai că o să devii avocat, fiindcă ai nevoie să fii pe picioarele tale și stabil, ca să poți avea grijă de ea mai bine.

Bușteanul memoriei despică fibra pe lung. Așa că nu-ți amintești perioadele liniștite, ieșirile, veselia, glumele repetate, nici măcar studiile de drept, care umplu intervalul dintre acel ultim schimb de replici și ziua în care, îngrijorat de o serie de întoarceri târzii din Sat, îi spui, potolit și fără să vrei s-o provoci:

– Știu că nu te duci s-o vezi pe Joan de fiecare dată când zici că te duci.

Se uită în altă parte.

– Mă controlezi, Casey Paul? E o chestie teribil de neubitoare să-i controlezi pe oameni.

– Da, dar nu pot să nu-mi fac griji și nu suport gândul că ești singură-n casa aia cu... el.

– A, sunt în siguranță, spune ea.

Câteva clipe se lasă tăcere.

– Uite ce-i, Paul, nu-ți spun despre povestea asta fiindcă nu vreau ca astea două părți din viață să mi se suprapună. Vreau să ridic un zid în jurul nostru aici.

– Dar?

– Dar există lucruri practice, pe care trebuie să le discut cu el.

– Cum ar fi divorțul?

Te rușinezi imediat de propriul sarcasm.

– Nu mă mai pisa în halul ăsta, domnule Mojar! Trebuie să fac lucrurile la momentul potrivit. E mai complicat decât crezi.

– În regulă.

– Avem – el și cu mine – doi copii, nu uita.

– Nu uit.

Deși bineînțeles că uiți. De multe ori.

– Trebuie vorbit despre bani. Despre mașină. Despre casă. Cred că locuința trebuie zugrăvită la vară.

– Vorbiți despre zugrăvitul casei?

– Știi ce? Ajunge, domnule Mojar!

– Bine, îi spui. Dar mă iubești pe mine și nu-l iubești pe el.

– Știi că așa e, Casey Paul. N-aș fi aici, dacă n-ar fi.

– Și presupun că *lui* i-ar plăcea să te-ntorci.

– Ce *nu* pot să sufăr, zice ea, e când se pune în genunchi.

– Se pune în genunchi?

Cu pantalonii de elefanți, îți spui.

– Da, e groaznic, e penibil, e nedemn.

– Și ce face, te imploră să rămâi cu el?

– Da. Acum îți dai seama de ce nu-ți spun?

Pițiponcii aveau obiceiul să apară pe Henry Road și să doarmă pe jos, soilind ca niște câini pe grămezile de perne. Cu cât erau mai mulți, cu atât devenea Susan mai destinsă și mai ocupată. Așa că era un lucru bun. Uneori își aduceau și prietenele, ale căror reacții la Henry Road mă nedumereau. Devenisem expert în depistarea

dezaprobării mascate. Nu eram în defensivă și nici paranoic, pur și simplu aveam spirit de observație. În plus, mă amuza ortodoxia concepției lor despre sex. Ai fi putut crede, nu-i așa?, că o femeie sau o tânără de douăzeci și un pic de ani s-ar simți destul de încurajată de faptul că ar putea să i se întâmple lucruri incitante și peste aproape trei decenii: că inima și corpul încă puteau fi stârnite și că viitorul ei nu trebuia să fie neapărat o chestiune de acceptare socială tot mai mare, combinată cu o lentă diminuare emoțională. Eram surprins că unele dintre ele nu vedeau în relația mea cu Susan un motiv de jubilație. În loc de asta, reacționau cam cum ar fi făcut-o părinții lor: alarmat, amenințat, moralizator. Poate că abia așteptau să devină ele însele mame și își închipuiau că li se înșfăcau prețioșii fii din leagăn. Oricine ar fi crezut că Susan e o vrăjitoare care mă fermecase era bun doar de pus, la rândul lui, pe scaunul vrăjitoarelor și cufundat în apă. Mă rog, de fermecat, mă fermecase. Și faptul că simțeam dezaprobarea femeilor de vârsta mea nu făcea decât să-mi sporească plăcerea față de originalitatea mea și a lui Susan, precum și hotărârea de-a continua să-i ofensez pe puriști și pe cei fără imaginație. Deh, toți trebuie să avem un scop în viață, nu? La fel cum fiecare tânăr are nevoie de-o reputație.

Cam în perioada asta unul dintre chiriași a plecat, iar Eric, care se despărțise de prietena lui (moralizatoare și dornică de măritiş), a preluat camera liberă de la etaj. Asta a adus o dinamică nouă – și poate chiar mai bună – în casă. Eric vedea cu ochi foarte buni relația noastră și putea s-o țină sub observație pe Susan când eu nu aveam cum. I s-a permis să plătească o chirie, ceea ce a făcut cu atât mai illogic faptul că Susan nu voia să plătesc și eu. Dar știam cum ar fi reacționat, dacă mi-aș fi reînnoit oferta.

Au trecut câteva luni. Într-o seară, după ce Susan s-a dus la culcare, Eric a spus:

– Nu-mi place să aduc vorba...

– Da?

Părea stânjenit, ceea ce nu-i stătea în fire.

– ... dar să știi că Susan îmi umblă la whisky.

– La whisky-ul tău? Nici măcar nu bea whisky.

– Păi, e ori ea, ori tu, ori strigoii.

– Ești sigur?

– Am pus un semn la sticlă.

– De când se-ntâmplă?

– De câteva săptămâni. Poate luni?

– *Luni*? Și de ce nu mi-ai spus?

– Am vrut să fiu sigur. Iar ea și-a schimbat tactica.

– Adică?

– Păi, la un moment dat trebuie să se fi prins că pusesem semn pe sticlă. Așa că trăgea o dușcă, două-trei guri sau cât era, după care umplea sticla cu apă până la semn.

– Isteț!

– Ba nu, obișnuit. Chiar banal. Așa proceda și tata când încerca mama să-l facă să se lase.

– Aha.

Eram dezamăgit. Voiam ca Susan să fie mereu la fel de profund originală cum încă părea în ochii mei.

– Așa c-am făcut ce era logic. Am încetat eu însumi să mai beau din sticlă. Ea venea, trăgea o dușcă și umplea sticla cu apă până la semn. Am lăsat-o așa o vreme, până când am observat că mi se decolorase whisky-ul. În cele din urmă, pentru confirmare, am

băut și eu un pahar. După socoteala mea, raportul dintre apă și whisky era de cînșpe la unu.

– Băga-mi-aș!

– Da, băga-ți-ai!

– O să stau de vorbă cu ea, am promis.

Dar n-am stat. A fost lașitate, speranța că s-ar fi putut ivi de undeva o explicație alternativă sau un refuz sastisit de a-mi recunoaște propriile bănuieli?

– Iar între timp o să-mi țin pileala sus, pe șifonier.

– Bun plan!

Și chiar a fost un plan bun, până în ziua când Eric mi-a zis încet:

– A-nvățat să ajungă sus, pe șifonier.

A făcut-o să pară un fel de truc al unei maimuțe, în loc de o mostră de comportament normal, care presupunea un scaun. Dar și mie tot ca un truc mi s-a părut.

Observi că există perioade când pare... nu abțiguită, dar distrată. Când nu are privirea, ci mintea încețoșată. Apoi, din întâmplare, observi că îngHITE o pastilă.

– Durere de cap?

– Nu, îți răspunde.

E într-una dintre stările alea de spirit – lucidă, nevrând să-și plângă de milă, și totuși abătută într-un fel – care-ți umplu inima de durere. Vine și se așază pe marginea patului.

– Am fost la medic. Am explicat ce se-ntâmplase. Mi-a spus că sunt deprimată. Mi-a dat câteva pilule euforizante.

– Îmi pare rău că ai nevoie de ele. Probabil că te dezamăgesc.

– Nu-i vorba de tine, Paul. Și nu e corect față de tine să crezi asta. Dar cred că, dacă o să trec cu succes prin... adaptare, o să fie mai

bine.

– I-ai spus și că bei cam mult?

– N-a întrebat despre asta.

– Asta nu-nseamnă că n-ar fi trebuit să-i spui.

– N-o să ne certăm din atâta lucru, bine?

– Nu. N-o să ne certăm. Niciodată.

– Atunci, totul o să se rezolve. O să vezi.

Gândindu-te la conversația asta mai târziu, începi să înțelegi – pentru prima oară, de fapt – că are mai mult de pierdut decât tine. Mult mai mult. Tu lași în urmă un trecut la care, în cea mai mare parte, renunți cu dragă inimă. Credeai, și crezi în continuare la fel de profund că iubirea e singurul lucru care contează; că răscumpără absolut tot; că, dacă tu și ea o să vă înțelegeți, toate o să se așeze cum nu se poate mai bine. Îți dai seama că lucrul pe care l-a lăsat ea în urmă – chiar și relația cu Gordon Macleod – e mult mai complicat decât crezuseși. Ți se părea că poți să amputezi bine mersi porțiuni din viață fără dureri sau complicații. Îți dai seama că, dacă părăsise izolată în Sat când ai cunoscut-o, ai izolat-o și mai mult luând-o cu tine.

Toate astea înseamnă că trebuie să i te dăruiești de două ori mai mult ca până acum. Trebuie să depășești porțiunea asta periculoasă și pe urmă lucrurile o să fie mai limpezi și mai bune. Ea o crede, așa că trebuie s-o crezi și tu.

O iei prin spate când te apropii de Sat, ca să nu treci pe lângă casa părinților.

– Unde-i Susan? sunt primele cuvinte ale lui Joan când deschide ușa.

– Am venit singur.

– Ea știe?

Îți place că Joan trece la subiect de fiecare dată. Chiar te simți bine când ți se aruncă apă rece în față înainte să te așezi la un pahar nu foarte curat, plin cu gin la temperatura camerei.

– Nu.

– Înseamnă că-i serios. Stai să-i închid pe lătrăi.

Te lași într-un fotoliu care miroase a câine și ți se pune alături o băutură. În timp ce-ți aduni gândurile, Joan vorbește prima.

– Punctul Unu. Nu fac pe intermediarul. Tot ce-mi spui rămâne-n camera asta și nu transpiră nicăieri. Punctul Doi. Nu sunt psiholog, nu sunt centru de consiliere, nu prea-mi place nici măcar să ascult necazurile oamenilor. Cred c-ar trebui să-și vadă de drum, să nu se mai vaiete, să-și suflece mânecile și așa mai departe. Punctul Trei. Sunt doar o băbătie cu viața făcută praf și care trăiește singură cu câinii. Așa că nu sunt o competență în nimic. Nici măcar în cuvintele încrucișate, așa cum ai subliniat cândva.

– Dar o iubești pe Susan.

– Normal c-o iubesc. Ce face draga de ea?

– Bea prea mult.

– Cât înseamnă „prea mult“?

– În cazul ei, oricât.

– S-ar putea să ai dreptate.

– Și ia antidepresive.

– Mă rog, asta am făcut-o cu toții, spune Joan. Medicii le prescriu ca pe dropsuri. Mai ales femeilor de o anumită vârstă. Au vreun efect?

– Nu-mi dau seama. O fac să fie năucă, atâta tot. Dar nu e năuceala pe care ți-o dă băutura.

– Da, țin minte și asta.

–Și?

–Și ce?

–Și ce-ar trebui să fac?

–Paul, dragule, adineauri ți-am spus. Nu dau sfaturi. M-am luat după propriile sfaturi atâta amar de ani, și uite unde-am ajuns. Așa că n-o mai fac.

Încuviințezi din cap. Nici măcar nu te miră foarte mult.

–Singurul sfat pe care ți l-aș da...

–Da?

– ... ar fi să tragi o dușcă din ce ai acolo, pe măsuță.

Te supui.

–În regulă, spui. Fără sfaturi. Dar... nu știu, e ceva ce-ar trebui să știu, și nu știu? Ceva ce-mi poți spune despre Susan sau despre Susan și mine și care să fie de folos?

–Tot ce pot să spun e că dacă povestea se fâsâie și se stinge, tu probabil c-o să treci peste asta, iar ea probabil că nu.

Ești șocat.

–Nu-i un lucru foarte amabil.

–Nu mă ocup cu amabilitățile, Paul. Adevărul nu-i totuna cu amabilitatea. O să afli destul de repede, când o să dea viața peste tine.

–Am impresia c-a dat deja și încă foarte tare.

–S-ar putea să fie spre binele tău, futu-i!

Arăți de parcă tocmai ai fi fost pălmuit.

–Hai, Paul, doar n-ai bătut atâta drum ca să te iau în brațe și să-ți spun că-n fundul grădinii trăiesc zânele.

–Corect. Dar zi-mi ce crezi despre asta. Susan se duce din când în când să se vadă cu Macleod. Probabil chiar mai des decât spune.

–Și te deranjează?

– În principal, în sensul că, dacă o s-o mai atingă vreodată, fie și cu un deget, va trebui să-l omor.

Ea râde.

– Vai, ce dor mi-era de melodramele tinereții!

– Nu mă lua de sus, Joan!

– Nu te iau de sus, Paul. Bineînțeles că n-ai face una ca asta. Dar te admir fiindcă ți-a dat prin cap.

Te întrebi dacă e satirică. Dar Joan nu se ocupă nici cu satira.

– De ce nu crezi c-aș face-o?

– Fiindcă ultima crimă din Sat a fost, probabil, comisă de cineva care se vopsea cu drobușor pe față.

Râzi și mai iei o gură de gin.

– Îmi fac griji, îi spui. Îmi fac griji că n-o să fiu în stare s-o salvez.

Nu răspunde și asta te enervează.

– Despre asta ce părere ai? întrebi.

– Ți-am zis că nu sunt oracol, în morții mă-sii. Mai bine citește-ți horoscopul în *Advertiser & Gazette*. Când ați fugit împreună, am spus că aveți curaj amândoi. Aveți curaj și aveți iubire. Dacă astea nu sunt destul de bune pentru viață, atunci viața nu e destul de bună pentru voi.

– Abia acum vorbești ca un oracol.

– Atunci, ar fi bine să mă spăl la gură cu săpun.

Într-o zi, te întorci și o găsești cu tăieturi și vânătăi pe față și ținându-și brațele de parc-ar vrea să se apere.

– Am călcat greșit pe treapta aia din grădină, spune, ca și cum ar fi vorba despre un pericol despre care vorbiserăți deja. Mă tem că n-cep să fiu foarte poticnită.

Și chiar devine „poticnită“. În zilele astea, din reflex, o prinzi de braț când te plimbi cu ea și te uiți după denivelări. Dar în același timp are acea roșeață în obraji care o dă de gol. Chemi medicul – nu pe cel privat la care s-a dus pentru pastilele euforizante.

Doctorul Kenny e un bărbat între două vârste, agitat și băgăreț, dar în același timp un generalist de nădejde – unul care crede că vizitele la domiciliu oferă informații utile în privința diagnosticului. Urci cu el în dormitorul lui Susan; vânățiile i se văd mai bine ca niciodată.

După ce coborâți împreună, vrea să mai spună ceva.

– Sigur.

– Mă cam pune pe gânduri, a început el. E neobișnuit ca o femeie de vârsta ei să cadă.

– E foarte poticnită în ultima vreme.

– Da, asta-i cuvântul pe care mi l-a zis și mie. Și, dacă pot să-ntreb, dumneata ești...?

– Sunt chiriașul ei... nu, ceva mai mult, un fel de fin, ca să zic așa.

– Hm. Și sunteți doar voi doi în toată casa?

– Mai sunt doi chiriași în camerele de la mansardă.

Te decizi să nu-l avansezi pe Eric la rangul de al doilea fin.

– Are familie?

– Da, dar s-a cam... înstrăinat de ea la ora asta.

– Adică n-are niciun sprijin? În afara dumitale, vreau să spun.

– Nu prea.

– Cum spuneam, mă cam pune pe gânduri. Crezi c-a fost vorba și de băutură?

– A, nu, nu bea, răspunzi imediat. Nu suportă băutura. E unul din motivele pentru care și-a lăsat bărbatul. E-un pilangiu. Carafe și galoane, adaugi, incapabil să te oprești.

Îți dai seama de două lucruri. În primul rând, că minți automat ca s-o protejezi pe Susan – chiar dacă adevărul ar fi putut s-o ajute mai mult. În plus, începi să-ți dai seama cum poate părea relația – sau mai degrabă coabitarea – voastră în ochii cuiva din afară.

– Și-atunci, dacă pot să-ntreb, ce face toată ziua?

– Păi... face muncă voluntară la Samariteni.

Nici asta nu-i adevărat. Susan a pomenit cândva de idee; deși nu ești de acord. Ești de părere că n-ar trebui să încerce să-i ajute pe alții când cea care are nevoie de ajutor e chiar ea.

– Asta nu prea înseamnă mare lucru, nu?

– Mă rog, să zicem că... are grijă de casă.

Se uită în jur. În casă domnește o vraiste evidentă. Îți dai seama că medicul îți consideră răspunsurile nepotrivate. Și de ce n-ar face-o?

– Dacă se mai întâmplă, o să fim obligați să cercetăm, spune el. Pe urmă își ia servieta și pleacă.

Să cerceteze? Îți spui. Să cerceteze? Își dă seama că minți. Dar ce să cerceteze? Poate că a ghicit că ești iubitul ei și suspectează c-ai bătut-o. Dumnezeu mare, îți spui: în dorința de-a o apăra de eticheta de bețivă, se pare că te expui unei acuzații de vătămare corporală. Poate că medicul îți dădea un ultim avertisment.

Nu că poliția ar fi neapărat interesată. Îți amintești un incident petrecut cu un an sau doi în urmă. Ești în mașină cu Susan și abia dac-ai mers o jumătate de kilometru, când observi o pereche care se ceartă pe trotuar. Când îl vezi pe el cum se repede asupra ei, parcă retrăiești scene de-acasă de la Macleozi. Bărbatul nu o lovește propriu-zis, dar pare pe punctul s-o facă. Poate că sunt beți amândoi, nu-ți dai seama. Cobori fereastra, iar femeia urlă: „Chemați poliția!” Acum bărbatul o ține. „Chemați poliția!” Gonești până acasă, suni la 999 și ești preluat de o mașină de

patrulare care te duce la scena posibilei infracțiuni semnalate. Cei doi au plecat, dar îi vezi nu după mult timp, două-trei străzi mai încolo. Sunt la aproape zece metri unul de altul și-și răcnesc măscări.

– A, îi știm, zice polițistul tânăr. E-o ceartă de familie.

– Păi, și nu-l arestați?

Sunteți cam de aceeași vârstă, dar el știe că a văzut mai multe lucruri în viață decât tine.

– Ei bine, domnule, politica noastră e să nu ne amestecăm în certurile de familie. Sigur, dacă nu se ajunge la violență concretă. Din cât se vede, e-o simplă ciondăneală. În fond, e vineri seara.

Iar pe urmă vă duce pe amândoi acasă.

Îți dai seama că-ți dorești amestec oficial în viețile altora, dar nu și în a ta. Îți dai seama de asemenea că sinceritatea ta a devenit primejdios de flexibilă. Și te întrebi dac-ar fi trebuit să te dai jos din mașină și să încerci să-l desparti pe bărbat de femeie.

Una dintre problemele tale e asta: multă vreme pur și simplu nu concepi că-i place să bea. Cum e cu puțință, câtă vreme soțul ei e bețivan, iar ea detestă băutura? Detestă până și mirosul ei, ca de altfel și falsele emoții pe care le provoacă înăuntrul oamenilor. Îl face pe Macleod mai bătăran, mai furios, mai primitiv-sentimental; când a prins-o de păr și a încercat s-o facă să bea cu de-a sila, a preferat ca vinul de Xeres să-i curgă pe rochie decât pe gât. Și nici n-a avut pe cineva în viață care să-i fi oferit vreun contraexemplu credibil: alcoolul ca lucru încântător, ca dezinhăbant util, ca distracție, ca lucru pe care-l poți controla, știind când anume să-l accepți și când să-l refuzi.

O crezi. Nu-ți pui niciodată întrebări despre absențele și întârzierile ei tot mai dese. Când o găsești cu o figură fără expresie

și confuză, îți spui c-a înghițit din greșeală o pastilă euforizantă în plus – ceea ce chiar se întâmplă uneori. Și, fiindcă ești iremediabil convins că unul dintre motivele pentru care ia antidepressiv e faptul că nu ești în stare s-o faci atât de fericită încât să nu aibă nevoie de ele, te simți vinovat, iar vinovăția asta îți interzice s-o descoși. Așa că în clipa când, în plină torpoare, își ridică ochii, bate ușor cu palma pe canapea și întreabă „Unde-ai fost toată viața mea?”, simți că se rupe și se frânge ceva în tine și nu-ți dorești pe lume decât să faci ca totul să fie bine pentru ea, în condițiile ei, nu ale tale. Așa că te așezi lângă ea și-o prinzi de încheieturi.

Așa cum crezi că iubirea ta e unică, la fel crezi că problemele tale – problemele ei – sunt unice. Ești prea tânăr să înțelegi că întregul comportament uman se împarte în tipare și categorii și că până la urmă cazul ei – al tău – nu e nici pe departe unic. Preferi ca ea să fie un fel de excepție decât orice fel de regulă. Dacă ar fi îndrăznit cineva să rostească atunci cuvântul „co-dependență” în fața ta – presupunând că termenul ar fi fost deja inventat –, ai fi râs de el și l-ai fi considerat un element de jargon american. Cu toate acestea, ar fi putut să te impresioneze ceva mai mult o legătură statistică de care nu aveai cunoștință pe atunci: acela că partenerii alcoolicii, departe de-a simți repulsie în fața acestei obicei – mai bine zis, *în ciuda* repulsiei pe care le-o provoacă –, ajung să-i cadă ei înșiși victimă frecvent.

Însă pentru tine următoarea etapă e să accepți un procentaj din dovezile pe care le ai în fața ochilor. Înțelegi că în anumite împrejurări, foarte limitate, are nevoie de micul sprijin al unui păhărel – după cum recunoaște și ea din când în când. Evident, trebuie să-i țină companie lui Joan când se duce în Sat; evident, e speriată uneori de traficul tot mai intens de pe drumuri și de serpentinele periculoase de la urcarea dealului, așa că uneori îi

face bine să tragă o dușcă; evident, se simte uneori foarte singură când ești plecat la facultate în cea mai mare parte a zilei. Are de asemenea „ora mea proastă“, cum singură îi spune – de obicei, între cinci și șase după-amiaza, deși pe măsură ce ziua se scurtează și se întunecă mai devreme, ora ei proastă se modifică în consecință, începând mai devreme și încheindu-se la fel de târziu ca înainte.

Crezi ce-ți spune. Crezi că sticla pe care o ține sub chiuvetă, în spatele înălbitorului, al detergentului lichid și al substanței de lustruire a tacâmurilor, e singura sticlă din care bea. Când îți sugerează să faci un semn cu creionul pe sticlă, ca să puteți monitoriza amândoi cât de mult bea, prinzi curaj și-ți spui că semnele astea cu creionul sunt cu totul altfel decât cele de pe sticla de whisky a lui Eric. Și nici nu-ți trece prin cap c-ar fi și alte sticle în alte locuri. Când prietenii încearcă să te pună-n gardă – „Mă cam îngrijorează un pic cât bea Susan“, spune unul, și „Măiculiță, se simțea mirosul de pileală de la celălalt capăt al firului“, spune altul – , reacționezi în mai multe feluri. O protejezi prin negare; recunoști că uneori mai are „faze“; zici că ați stat de vorbă pe tema asta și că a promis „să vadă pe cineva“. Ba chiar se întâmplă să spui toate cele trei lucruri într-una și aceeași conversație. Dar te simți și jignit de felul cum încearcă prietenii să-ți vină în ajutor. Fiindcă nu aveți *nevoie* de ajutor – din moment ce vă iubiți, o să fiți în stare să rezolvați problema, mersi frumos. Iar asta nu numai că-ți înstrăinează ușor prietenii, ci îi înstrăinează și de ea. Te trezești spunând tot mai des „A avut o zi proastă, atâta tot“ și ajungi s-o crezi tocmai fiindcă o repeți atât de mult.

Fiindcă sunt încă multe ore bune și zile bune când trezia și buna dispoziție umplu casa, iar ochii și zâmbetul ei sunt la fel cum erau când v-ați cunoscut, și faci un lucru simplu, cum ar fi un drum cu

mașina și pe urmă o plimbare prin pădure sau mergeți la film și vă țineți de mână și un val brusc de emoție îți spune că totul e foarte simplu și direct, iar apoi iubirea voastră se reafirmă – a ta pentru ea, a ei pentru tine. Și ți-ai dori să le-o poți înfățișa prietenilor când e așa: ia uitați-vă, e tot ea însăși, nu doar „pe dinăuntru”, ci și la suprafață, aici și acum. Nu bănuiești că unul dintre motivele pentru care prietenii tăi au tendința s-o considere bețivă ar putea fi tocmai faptul că s-a autoconvins, printr-o logică întortocheată, că are nevoie de una mică înainte să li se arate.

Fiecare etapă se continuă perfect cu următoarea. Și iată acum o etapă paradoxală, cu care te lupți la început. Dacă o iubești, așa cum o faci fără șovăire, și dacă faptul c-o iubești înseamnă c-o înțelegi, atunci înțelegerea ei trebuie să cuprindă și înțelegerea motivului pentru care s-a apucat de băut. Îi cercetezi toată preistoria, istoria recentă, situația actuală și viitorul posibil. Le înțelegi pe toate și, înainte să-ți dai seama cum stai, ai trecut cumva de la negarea totală a faptului că bea la înțelegerea totală a motivului pentru care o face.

Însă odată cu asta vine și un element de cronologie brutală. Din câte știi, Susan a băut doar din când în când în toți anii petrecuți cu Macleod. Dar acum, că trăiește cu tine, este – a devenit, e pe punctul de-a deveni – alcoolică. Se adună prea multe în povestea asta ca s-o accepți în întregime și cu atât mai puțin s-o înduri.

Stă în capul oaselor, învelită în cuvertura matlasată, cu ziarele în jurul ei, având alături o cană cu cafea care s-a răcit de mult. E încruntată și și-a împins bărbia în față, de parc-ar fi stat pe gânduri toată ziua. E șase după-amiaza, iar tu ești în ultimul an la drept. I te așezi pe marginea patului.

– Casey Paul, începe ea pe un ton afectuos și nedumerit, am ajuns la concluzia că e ceva profund în neregulă.

– S-ar putea să ai dreptate, îi răspunzi încet.

În sfârșit, îți spui, poate că asta e punctul de ruptură. Așa e normal să se întâmple, nu? Lucrurile ajung într-un moment de criză, apare febra și pe urmă totul redevine limpede, rezonabil și fericit.

– Dar mi-am stors creierii toată ziua și nu știu ce să fac.

Acum încotro te îndrepti? O iei din nou cu băutul? Îi sugerezi să se ducă încă o dată la medic – un specialist, un psihiatru? Ai douăzeci de ani și ești complet nepregătit pentru o asemenea situație. În ziare nu există articole cu titlul „Cum să trăiești cu o amantă alcoolică între două vârste”. Ești pe cont propriu. Încă nu ai teorii despre viață, îi cunoști doar câteva plăceri și dureri. Cu toate acestea, crezi mai departe în iubire și în ce poate să facă, în felul cum poate să transforme o viață – ba chiar viețile a doi oameni. Crezi în invulnerabilitatea iubirii, în tenacitatea ei, în capacitatea ei de-a învinge orice adversar. De fapt, asta e singura ta teorie despre viață deocamdată.

Așa că faci tot ce depinde de tine. O iei de una dintre încheieturi și-i povestești despre cum v-ați cunoscut și v-ați îndrăgostit, despre cum ai fost tras la sorți și pe urmă v-a adus soarta împreună, despre cum ați fugit în cea mai aleasă tradiție a îndrăgostiților și continui așa, crezând fiecare cuvânt care-ți iese din gură, pentru ca apoi să-i sugerezi cu blândețe că bea un pic cam mult în ultima vreme.

– Of, o ții langa cu povestea asta! îți răspunde, ca și cum ar fi obsesia ta plicticoasă și pedantă, fără vreo legătură cu ea. Dar, dacă vrei s-o spun și eu, o s-o fac. Poate că uneori beau un strop mai mult decât îmi face bine.

Îți înăbuși insistenta voce interioară, care zice: Nu, nu un strop, ci o sticlă sau două mai mult decât îți face bine.

Ea continuă:

– Vorbesc despre ceva mult mai important decât *asta*. Cred că e ceva profund în neregulă.

– Adică ceva care te face să bei? Ceva despre care nu știi?

Te duci cu gândul la cine știe ce întâmplare cumplită și definitivă din copilăria ei, mult mai gravă decât „sărutul de bairam” al unchiului Humph.

– Of, zău că uneori poți să fii o Mare Pacoste, spune ea batjocoritor. Nu, mult mai important decât *asta*. Ceva ce stă în spatele tuturor.

Deja începi să-ți cam pierzi răbdarea.

– Și ce crezi c-ar putea să stea în spatele tuturor?

– Poate că rusnăcii.

– *Rusnăcii?*

Îți scapă un – mă rog, *asta* e – un schelelăit.

– Aoleu, Paul, încearcă să mă urmărești, zău așa! Nu mă refer la rusnăcii *propriu-zisi*. Sunt doar o figură de stil.

Cum ar fi, să zicem, Ku Klux Klanul, KGB-ul, CIA-ul sau Che Guevara. Te gândești că șansa *asta* scurtă îți scapă printre degete și nu știi dacă e vina ta, a ei sau a nimănui.

– În regulă, spui. Rușii sunt o figură de stil.

Însă ea vede în *asta* o simplă impertinență mucalită.

– Degeaba, dacă nu mă urmărești. E ceva care se află în spatele tuturor lucrurilor, numai că nu se vede. Ceva care ține totul laolaltă. Ceva care, dacă-l facem cum era la-nceput, o să repare tot, o să ne repare și pe noi toți, nu-ți dai seama?

Te străduiești din răspuțeri.

– Adică așa, ca budismul?

– Ah, nu fi absurd! Doar știi ce cred despre religie.

– Mă rog, a fost doar o idee, spui în glumă.

– Și nu foarte bună.

Ce repede s-a trecut de la ceva nesigur, blând și plin de speranță la ceva irascibil și batjocoritor. Și ce departe de ceea ce ți se pare a fi problema, nu doar din spatele tuturor lucrurilor, ci și de la suprafață și din toate punctele intermediare: sticlele de sub chiuvetă, de sub pat, din spatele rafturilor de bibliotecă, din stomacul ei, din capul ei, din inima ei. S-ar putea să fie adevărat că nu cunoști cauza, dacă există într-adevăr o singură cauză identificabilă, una singură, dar ai impresia că poți să lucrezi doar cu manifestările care erup în fiecare zi – sau împotriva lor.

Știi ce vrea să spună cu privire la religie, bineînțeles. Manifestă o dezaprobare inflexibilă față de misionari, indiferent dacă încearcă să convertească în ținuturi îndepărtate sau în pragul ușilor din cartier. Și mai e și povestea cu Malta, pe care ți-a spus-o de câteva ori. Când fetele erau mici, Gordon Macleod a fost detașat doi-trei ani în Malta. A plecat și ea și a trăit acolo o vreme. Iar amintirea ei cea mai persistentă a fost cea legată de bicicleta preotului. Da, îi explică ea, acolo se practică un catolicism cumplit. Biserica e atotputernică și toți oamenii sunt foarte obedienți. Iar biserica îi ține sub control făcându-le pe femei să aibă cât mai mulți copii – e absolut imposibil să-ți procuri mijloace contraceptive pe insulă. În privința asta sunt foarte înapoiați – John Bell & Croydon ar fi alungați din oraș –, așa că trebuie să pleci de-aici cu cele necesare.

Oricum, continuă ea, se întâmplă uneori ca tânăra mireasă să nu rămână însărcinată imediat după căsătorie, timp de un an sau doi, să zicem, cu toate rugăciunile pe care le spune. Sau poate că există o femeie care are doi copii și și-l dorește cu disperare pe al treilea,

dar nu poate să-l aibă. În cazurile astea, vine preotul și-și sprijină bicicleta de ușa de la intrare, în așa fel încât toată lumea – și mai cu seamă soțul – să știe că n-are voie să se arate până nu dispare bicicleta. Iar când, nouă luni mai târziu – deși bineînțeles că uneori e nevoie de mai multe încercări –, familia e binecuvântată, respectiva binecuvântare e cunoscută drept „copilul popii” și privită ca un dar de la Dumnezeu. Unde mai pui că uneori există mai mult de un copil al popii în familie. Poți să-ți închipui, Paul? Nu ți se pare o barbarie?

Așa ți se pare – și o spui de fiecare dată. Iar acum o parte din tine – partea pesimistă, deznădăjduită și sarcastică – se întreabă dacă nu cumva în spatele tuturor lucrurilor se află, dacă nu rusnacia, atunci Vaticanul.

Încă împărțiți patul, deși a trecut deja multă vreme de când n-ați mai făcut dragoste. Nu te întrebi cât anume calendaristic, fiindcă lucrul care contează e durata pe care-o simți cu inima. Descoperi despre sex mai mult decât ai vrea – sau mai mult decât s-ar cuveni să ți se permită să descoperi cât ești încă tânăr. Anumite descoperiri ar trebui păstrate pentru mai târziu în viață, când ar putea face mai puțin rău.

Știi deja că există sex bun și sex prost. Firește, îl preferi pe cel bun. Dar, dat fiind felul tău de-a fi, îți spui că, una peste alta, îmbinând frumosul cu urâtul, e mai bine să faci sex prost decât să nu faci deloc. Iar uneori e mai bun decât masturbarea – deși alteleori nu e.

Dar, dacă crezi că astea sunt singurele categorii de sex care există, e limpede că te-nșeli. Fiindcă mai e o categorie despre a cărei existență nici nu știai, ceva care nu este, așa cum ai fi putut ghici dac-ai fi auzit deja de ea, o simplă subcategorie a sexului

prost; e vorba de sexul trist. Sexul trist e cel mai trist sex dintre toate.

Sexul trist este când, cu pasta de dinți din gură neacoperindu-i complet mirosul vinului de Xeres, îți șoptește „Înveselește-mă, Casey Paul“. Iar tu te conformezi. Deși înveselirea ei implică dezveselirea ta.

Sexul trist este când o găsești deja veselă de la pastila euforizantă, dar crezi că dacă o fuți s-ar putea s-o înveselești și mai mult.

Sexul trist e când ești tu însuși atât de deznădăjduit, situația atât de fără ieșire, pre-istoria atât de opresivă, iar echilibrul intim al sufletului tău atât de în cumpănă de la o zi la alta și de la o clipă la alta, încât îți închipui că poți să uiți de tine în schimbul câtorva minute sau al unei jumătăți de oră de sex. Atâta doar că nu uiți de tine sau de starea sufletului tău nici măcar o nanosecundă.

Sexul trist e când simți că pierzi legătura cu ea – și ea cu tine –, dar asta e o modalitate de-a vă spune unul altuia că, într-un fel, legătura încă există; că niciunul dintre voi nu renunță la celălalt, chit că o parte a fiecăruia se întreabă dacă nu cumva ar trebui. Pe urmă descoperi că insistențele pentru păstrarea legăturii sunt totuna cu prelungirea durerii.

Sexul trist e când faci dragoste cu o femeie în timp ce te gândești cum să-i ucizi soțul, chiar dacă e un lucru pe care n-o să-l poți face niciodată, fiindcă nu ești genul ăla de om. Însă pe măsură ce corpul continuă, la fel procedează și mintea: te trezești spunându-ți, da, dac-ai da peste el în timp ce-o strânge de gât, l-ai lovi peste ceafă cu un hârleț sau poate l-ai înjunghia cu un cuțit de bucătărie, deși îți dai seama că, din moment ce habar n-ai să te bați, s-ar putea ca hârlețul sau cuțitul să ricoșeze dinspre el și s-o lovească pe ea. Apoi paralela asta narativă din capul tău o ia razna și mai

rău, avansând ideea că, dacă l-ai ratat pe el și ai nimerit-o pe ea, atunci poate că de fapt ți-ai dorit în secret să-i faci rău, fiindcă ea – femeia asta goală de sub tine – e cea care te-a atras în această mlaștină din care nu se mai poate ieși, atât de devreme în viață.

Sexul trist e când ea e trează, vă doriți unul pe altul, tu știi că o s-o iubești mereu, orice s-ar întâmpla, cum și ea o să te iubească mereu, orice s-ar întâmpla, dar îți dai – sau poate vă dați – seama că iubirea pentru celălalt nu aduce neapărat fericirea. Iar când faceți dragoste nu mai căutați consolare, ci mai degrabă încercați cu disperare să vă negați nefericirea reciprocă.

Sexul bun e mai bun decât sexul prost. Sexul prost e mai bun decât lipsa sexului, cu excepția cazurilor când lipsa sexului e mai bună decât sexul prost. Sexul de unul singur e mai bun decât lipsa sexului, cu excepția cazurilor când lipsa sexului e mai bună decât sexul de unul singur. Sexul trist e întotdeauna mult mai rău decât sexul bun, sexul prost, sexul de unul singur și lipsa sexului. Sexul trist e cel mai trist sex dintre toate.

La colegiu o cunoști pe Paula – blondă, prietenoasă, directă – , care a trecut la drept după ce-a lucrat în armată cu un contract pe termen scurt. Îți place caligrafia ei când îți arată rezumatul unui curs la care nu ai fost. O inviți la cafea într-o dimineață, după care începeți să luați prânzul în aer liber cu sendvișuri, în parcurile publice din zonă. Într-o seară o duci la film și-o săruți la despărțire. Faceți schimb de numere de telefon.

După câteva zile, te întreabă:

– Cine-i nebuna care trăiește la tine-acasă?

– Poftim?

Deja se instalează o anumită răceală între voi.

– Te-am sunat aseară. A răspuns o femeie.

– Era proprietăreașă.

– Mi s-a părut plecată pe miriște.

Tragi aer în piept.

– E un pic excentrică, spui.

Vrei ca discuția să înceteze imediat. Vrei să nici nu fi început. Vrei ca Paula să nu fi sunat niciodată la numărul pe care i l-ai dat. Vrei cu tot dinadinsul să nu intre în detalii, dar știi că o s-o facă.

– Am întrebat când te-ntorci și-a zis: „A, e un crai destrăbălat, tânărul ăsta, nu știi ce face de la o clipă la alta.” Pe urmă s-a împlânzit și a spus ceva de genul: „Scuzați-mă, iau imediat un creion și, dacă aveți vreun mesaj pentru el, îl notez.” Mă rog, până să se-ntoarcă am închis.

Se uită la tine în așteptare, convinsă că o să-i dai o explicație de natură s-o mulțumească. Nu e nevoie de mult; s-ar putea să ajungă și o glumă. Îți trec prin cap diverse minciuni extravagante, până când, preferând sfertul de adevăr unei confuzii avantajoase – și simțind că trebuie s-o aperi cu încăpățănare pe Susan – repeți:

– E un pic excentrică.

Iar ăsta, deloc de mirare, e sfârșitul relației tale cu Paula. Și îți dai seama că e foarte posibil ca tiparul ăsta să se repete cu alte fete prietenoase și directe, căroră le admiri caligrafia.

Cam tot atunci, nu te mai gândești la membrii familiei ei folosindu-le poreclele. Toate poveștile cu domnul Pantaloni de Elefant și donșoara Țâfnă au mers la început, ca parte a primei nesăbuinte și adjudecări a iubirii. Dar au fost și o minimalizare poznașă a prezenței lor în viața ta. Iar, dacă începi să te consideri adult – indiferent cât de forțat și de prematur – , atunci ar trebui să li se acorde și lor maturitatea cuvenită.

Un alt lucru pe care-l observi e că nu mai recurgi ușor la tachinările amoroase doar de voi știute pe care le foloseați împreună. Poate că povara lucrului la care te-ai înhămat a zdrobit temporar ornamentica iubirii. Bineînțeles, o iubești în continuare și i-o spui, dar acum o faci în cuvinte mai banale. Poate că după ce o s-o rezolvi sau după ce o să se rezolve singură, o să fie loc din nou pentru șagălnicie. Dar nu bagi mâna-n foc.

Cu toate acestea, în ceea ce-o privește, Susan continuă să-și rostească toate micile formule de tandrețe. E felul ei de-a susține că nu s-a schimbat nimic, că e bine, la fel ca tine, la fel ca toate. Dar nimănui nu-i mai e bine, iar cuvintele acelea familiare provoacă uneori puseuri de stânjeneală și – ceva mai des – o durere bruscă. Intri în casă, făcând cu bună știință destul zgomot ca s-o pui în gardă, și când cobori cele câteva trepte care dau în bucătărie, o găsești într-o postură cunoscută: roșie la față lângă aragaz, încruntându-se la un ziar, de parcă lumea chiar ar avea nevoie să se descâlcească. Pe urmă își ridică ochii vii și spune „Unde-ai fost toată viața mea?” sau „Uite-l și pe craiul nostru destrăbălat”, iar veselia ta – fie și de scurtă durată – dispare ca apa care se scurge din cadă. Te uiți în jur și analizezi situația. Deschizi dulăpioarele ca să vezi dacă există ceva din care poți să faci ceva. Și te lasă cu ale tale, furnizând câte-o remarcă menită să-ți dea de înțeles că încă e perfect capabilă să priceapă ce scrie în ziar.

– Lucrurile par să arate groaznic, nu crezi, Casey Paul?

Tu întrebi:

– Unde-anume se-ntâmplă asta?

Iar ea răspunde:

– Ei, cam peste tot.

Moment în care s-ar putea ca tu să arunci cutia goală de bulion la gunoi destul de tare, iar ea să te dojenească:

– Ușurel, Casey Paul, ușurel!

După luni de încercări și tratative, o duci întâi la un generalist, iar pe urmă la un psihiatru consultant de la spitalul din cartier. Nu vrea să mergi cu ea, dar insiști, știind ce s-ar întâmpla probabil în caz contrar. Vă prezentați la trei fără un sfert pentru consultația programată la trei fix. Sala de așteptare conține deja peste zece pacienți și îți dai seama că politica spitalului e să-i programeze pe toți la aceeași oră, adică în momentul când începe programul de lucru al consultantului. Îți dai seama de ce-o fac: se presupune că nebunii – iar la vârsta ta folosești termenul într-un sens destul de larg – nu se numără printre oamenii cei mai punctuali, așa că e preferabil să fie chemați *en bloc*.

Încearcă ceva ce ar putea trece drept tentativă de evadare, îndreptându-se spre toaleta femeilor. O lași să se ducă, pe jumătate așteptându-te să nu se mai întoarcă. Dar o face și te trezești gândindu-te cinic că probabil s-a dus la magazinul spitalului ca să vadă dacă vindeau băutură sau poate c-a întrebat câteva asistente unde era barul, doar pentru a i se da nesuferita veste că spitalul nu are așa ceva.

Îți dai seama cum pot să coexiste compasiunea și conflictul. Descoperi câte emoții aparent incompatibile pot să palpitate, una lângă alta, în aceeași inimă de om. Ești furios pe cărțile pe care le-ai citit și care nu te-au pregătit – nici măcar una – pentru asta. Fără îndoială că nu citeai ce trebuia. Sau le citeai cum nu trebuia.

Simți, chiar și în această fază târzie și disperată, că situația ta emoțională tot e mai interesantă decât a prietenilor. Au (cei mai mulți) prietene și fac (cei mai mulți) sex cu diverse colege; unii au fost examinați de părinții prietenelor și au provocat aprobare, dezaprobare sau amânarea pronunțării. Cei mai mulți au un plan

de viață care o include pe prietena asta – sau, dacă nu, pe o alta foarte asemănătoare. Un plan prin care să devină „săpători de șanțuri”: carieriști din clasa de mijloc. Însă deocamdată au parte doar de bucurii neacneice, de vise sănătoase și de frustrările incipiente ale tinerilor de douăzeci și cinci de ani cu prietene de aceeași vârstă. Cu toate acestea, iată-te în sala de așteptare a unui spital, înconjurat de oameni nebuni și îndrăgostit de o femeie caracterizată drept „potențial nebună”.

Iar straniu în toată povestea e că o parte din tine se simte exaltată de chestia asta. Îți spui: nu numai c-o iubești pe Susan mai mult decât îți iubesc ei prietenele – trebuie să fie așa, altminteri, n-ai sta aici printre atâția sonați – , dar ai și o viață mai interesantă. N-au decât să măsoare creierul și sânii prietenelor și conturile bancare ale viitorilor socri și să-și închipuie c-au câștigat; tot ești în fața lor fiindcă relația voastră e mai fascinantă, mai complicată și aproape imposibil de rezolvat. Iar dovada acestui fapt e că stai aici, pe un scaun cu cadru metalic, frunzărind o revistă lăsată de altcineva acolo, pe când adorata ta visează să – să ce? Să scape, fără doar și poate: să scape de aici, să scape de tine, să scape de viață? Și ea se clatină sub greutatea unor emoții extreme, insuportabile și incompatibile. Sunteți amândoi pradă unor mari chinuri. Și totuși, oricât ai fi de conștient de lumea stupidă și coioasă a competitivității masculine, îți spui că ești până la urmă un învingător. Iar, când ajungi în punctul ăsta cu gândurile tale, următoarea etapă logică e: și tu ești tot un țăcănit. E limpede că ești cu desăvârșire și incontestabil țăcănit. Pe de altă parte, futu-i, ești cel mai tânăr țăcănit din toată sala de așteptare. Așa că iar ai învins! Fostul campion școlar de box la categoria sub 12 ani și sub 40 de kilograme devine campionul țăcăniților din spital la categoria sub 26 de ani!

În clipa asta, un bărbat rotofei, chel și în costum deschide ușa cabinetului de consultații.

– Domnul Ellis, anunță el încet.

Nu i se răspunde. Obișnuit cu neatenția, surzenia selectivă și celelalte beteșuguri ale pacienților, consultantul ridică vocea:

– Domnul ELLIS!

Un nătărău bătrân, care poartă trei svetere și un hanorac, se ridică în picioare; o bandană din pânză de prosop îi ține cele zece suvițe de păr alb care-i pornesc din țeastă. Rămâne pe loc și se uită în jur o clipă, de parcă, mai știi? ar aștepta aplauze fiindcă și-a recunoscut numele, după care îl urmează pe consultant în birou.

Nu ești pregătit pentru ce urmează. Auzi vocea psihiatrului cum întreabă, foarte clar:

– Cum o mai ducem azi, domnule Ellis?

Te uiți la ușa închisă. Vezi că există vreo șase-șapte centimetri între partea de jos a ușii și podea. Ghicești că psihiatrul stă cu fața spre ușă. Nu auzi ce răspunde nătărăul bătrân și surd, dar poate că nici n-a dat vreun răspuns, fiindcă după două-trei clipe se aud, îndeajuns de tare ca să-i smulgă din picoteală pe ceilalți sonați care bâțâie din capete, cuvintele:

– CUM MAI STAȚI CU DEPRESIA, DOMNULE ELLIS?

Nu ești sigur dacă Susan a fost atentă. În ceea ce te privește, ai mari rezerve că ar putea să dea rezultate.

E rușinea ei, prezentă în permanență. Iar apoi e rușinea ta, care se prezintă uneori ca mândrie, alteori ca realism nobil, dar de cele mai multe ori drept ceea ce este de fapt – rușine și atât.

Te întorci într-o seară și o găsești afumată într-un scaun, cu paharul de apă de lângă ea conținând doi-trei centimetri de non-apă. Te decizi să te porți ca și cum ar fi ceva perfect normal – mai mult, ca și cum așa ar arăta viața de cuplu. Te duci în bucătărie și începi să cauți ceva pe care poți să-l transformi în ceva. Găsești niște ouă – o întrebi dacă vrea o omletă.

– Ție-ți vine ușor, răspunde ea belicos.

– Ce-mi vine ușor?

– Răspuns de avocat isteț, zice ea, trăgând o gură chiar sub ochii tăi, ceea ce face foarte rar.

Dai să te întorci la spartul ouălor, când adaugă:

– Azi a murit Gerald.

– Care Gerald?

Nu-ți vine în minte pe loc niciun Gerald dintre prietenii voștri.

– Auzi la el, care Gerald? Istețimea Sa. Gerald al *meu*. Gerald al meu, despre care ți-am povestit. Cel cu care am fost logodită. Asta a fost data la care a murit.

Te simți oribil. Nu din cauză c-ai uitat data – oricum nu ți-o spusese niciodată – , ci din cauză că, spre deosebire de tine, ea are niște morți de care-și amintește. Logodnicul, fratele care a dispărut deasupra Atlanticului, tatăl lui Gordon – căruia nu-i mai ții minte numele și care se purtase frumos cu ea. Tu nu ai asemenea figuri în viață – nu tu mâhniri, nu tu goluri în inimă, nu tu pierderi. Așa că nu știi cum e. Toți ar trebui să-și amintească, ești convins, iar ceilalți ar trebui să le respecte nevoia și dorința. De fapt, ești destul de invidios și ai vrea să ai și tu câțiva morți ai tăi.

Mai târziu, devii și mai bănuitor. N-a mai amintit niciodată de data morții lui Gerald. Și nici n-ai cum să verifici. La fel cum, în zilele mai fericite, nu aveai cum să verifici când îți spunea de câte ori făcuserăți dragoste. Poate că în clipa când ți-a auzit cheia

răsucindu-se în broască și a fost incapabilă să se ridice și nedornică să-și ascundă paharul, s-a hotărât – nu, probabil că e un verb prea precis ca să-i zugrăvești procesele mintale din seara aceea – și-a „dat seama“, da, și-a dat seama dintr-odată că era data morții lui Gerald. Deși ar fi putut fi la fel de bine a lui Alec sau a tatălui lui Gordon. Cine putea spune? Cine știa? Și cui, până la urmă, îi păsa?

Am spus că n-am ținut niciodată jurnal. Nu e chiar așa. A existat un moment, în izolarea și în zbuluciumul meu, când am crezut că o să mă ajute dacă scriu anumite lucruri. Am folosit o agendă cu copertă tare, cerneală neagră și o singură parte a filei. Am încercat să fiu obiectiv. Nu avea rost, mi-am spus, doar să dau frâu liber sentimentelor de durere și trădare. Țin minte că primul rând pe care l-am scris a fost:

Toți alcoolicii sunt mincinoși.

Asta, bineînțeles, nu se baza pe un eșantion uriaș sau pe o cercetare amplă. Dar am crezut-o la vremea aceea, iar acum, după câteva decenii, cu o mai mare experiență de teren, cred că este un adevăr esențial despre cei care sunt așa. Am continuat:

Toți îndrăgostiții spun adevărul.

Și de data asta eșantionul era redus, constând în principal în mine însumi. Mi se părea evident că iubirea și adevărul erau legate între ele; mai mult, cum poate că am spus deja, a trăi în iubire înseamnă a trăi în adevăr.

A urmat concluzia acestui cvasi-silogism:

Prin urmare, alcoolicul este opusul îndrăgostitului.

Asta nu părea doar logic, ci și concordant cu observațiile mele.

În prezent, după o viață, a doua dintre aceste propoziții pare cea mai slabă. Am văzut prea multe exemple de oameni care, departe

de-a trăi în adevăr, locuiau într-un tărâm fantastic, unde domneau autoamăgirea și umflatul în pene, fără ca realitatea să poată fi găsită undeva.

Și totuși, chiar în timp ce scriam în agendă, căutând să fiu obiectiv, subiectivul mă submina întruna. De exemplu, mi-am dat seama, amintindu-mi de timpul petrecut împreună în Sat, că, deși credeam despre mine că sunt atât îndrăgostit, cât și iubitor de adevăr, adevărurile pe care le spuseseam fuseseră doar pentru mine însumi și pentru Susan. Le-am îndrugat minciuni alor mei, familiei lui Susan, propriilor prieteni apropiați; m-am prefăcut chiar și la clubul de tenis. Am protejat zona adevărului cu metereze de minciuni. Exact cum mă mințea ea acum tot timpul în legătură cu băutul. Mințindu-se în același timp pe ea însăși. Și totuși, declara în continuare că mă iubește.

Așa că am început să bănuiesc că mă înșelam privind alcoolismul ca pe opusul iubirii. Poate că erau mult mai apropiate decât îmi imaginam. Alcoolismul este cu siguranță la fel de obsesiv – și de absolutist – ca iubirea; și poate că pentru băutor impactul pilelii e la fel de puternic ca impactul sexului pentru îndrăgostit. Prin urmare, ar putea fi alcoolicul pur și simplu un îndrăgostit care și-a schimbat obiectul și punctul focal al lui sau al ei – ba nu, al ei – în ceea ce privește iubirea?

Umplusem deja câteva zeci de pagini de agendă cu observații și reflecții, când am ajuns acasă într-o seară și am găsit-o pe Susan într-o stare pe care o știam prea bine: roșie la față, semicoerentă, gata să se declare jignită din orice, dar în același timp prefăcându-se afabilă că totul e bine în cea mai bună dintre toate lumile posibile. M-am dus la mine în cameră și am descoperit că mi se cotrobăise cu stângăcie prin birou. Aveam, chiar și atunci, obiceiul de-a fi ordonat și știam unde se găsește fiecare lucru. Dat fiind că

în birou țineam *Însemnările despre alcoolism*, am presupus s-a citit că probabil le citise. Și totuși, mi-am zis, poate că pe termen lung șocul ar fi avut un efect util asupra ei. Pe termen scurt, evident că nu.

Cu proxima ocazie când am deschis agenda ca să mai fac o însemnare, am văzut că Susan nu se limitase la citit. Lăsase o adnotare sub ultimul meu enunț, folosind aceeași cerneală neagră a aceluiași stilou. Cu o mână nesigură, scrisese:

Cu stiloul tău cu cerneală ca să te fac să mă urăști.

N-am acuzat-o că-mi scotocise prin birou, că-mi citise agenda, că scrisese în ea. Mi-o închipuiam spunând, pe tonul unui protest politic, „Nu, nu cred”. Mă săturasem de înfruntările astea constante. Pe de altă parte, mă săturasem la fel de mult de constanța cu care se prefăcea că totul e bine, de ocolirea constantă a adevărului. Mi-am dat seama și că avea să-mi fie imposibil să mai scriu ceva de-acum fără să mi-o imaginez așezată la birou și studiindu-mi ultimele învinuiri. Avea să fie intolerabil pentru amândoi: consemnarea durerii din partea mea, recunoașterea vagă, dar iritată a durerii provocate din partea ei. Așa că am aruncat agenda.

Însă fraza ei semiformată, scrisă de o mână ezitantă, cu un stilou nefamiliar, a rămas cu mine și mă însoțește și acum. Nu în ultimul rând din cauza ambiguității ei. Vrusese să spună „Îți folosești stiloul cu cerneală ca să scrii lucruri care pe urmă o să te facă să mă urăști” sau „Am lăsat o urmă cu stiloul tău cu cerneală, fiindcă vreau să te fac să mă urăști”? Critică și agresivă sau masochistă și autocompătitoare? Poate că știa ce voia să spună când scrisese cuvintele, dar claritatea din spatele lor era de negăsit. S-ar putea ca a doua interpretare să vi se pară suprasubtilă și menită să mă scape basma curată. Dar – și asta a stat la baza uneia dintre

celelalte însemnări de mult pierdute – din experiența mea, alcoolicul vrea să provoace, să refuze ajutorul, să-și justifice izolarea. Așa că dacă reușea să se autoconvingă că o urăsc, era cu atât mai îndreptățită să-și caute alinarea în sticlă.

O duci undeva cu mașina. N-are de ce să se teamă de drum, iar mai târziu o să vii s-o iei și s-o duci acasă. Însă apar obișnuitele întârzieri până s-o faci să urce în mașină. Și, chiar când vrei să bagi în viteză, o zbughește înapoi în casă și se întoarce cu o sacoșă de plastic mare și galbenă pentru rufe, pe care și-o pune între picioare. Nu explică. Iar tu nu întrebi. La asta s-a ajuns.

Iar pe urmă îți spui: „Ah, băga-mi-aș!”.

– Aia pentru ce e? o întrebi.

– Chestia e, răspunde ea, că nu prea mă simt bine și mi-e să nu-mi vină să vărs. Din cauza mașinii și așa mai departe.

Nu, îți zici, din cauza băuturii și așa mai departe. Un prieten medic ți-a spus că uneori alcoolicii vomită atât de violent, încât pot să-și perforoze esofagul. Întâmplător, nu-i vine să verse, dar e ca și cum i-ar fi venit. Fiindcă ți-a umplut deja capul cu imaginea ei vomitând în sacoșa aia galbenă, iar acum nu mai poți s-o vezi altfel. E ca și cum ai fi ascultat-o icnind fără să vomite nimic și apoi vomitând de-adevăratelea și chiar îi auzi voma prelingându-se în sacoșa de plastic de un galben aprins. Sigur, și mirosul, în mașina ta mică. Scuzele, minciunile. Minciunile ei, minciunile tale.

Fiindcă acum problema nu mai e doar că te minte. Când o face, ai două variante: ori i-o spui verde-n față, ori accepți ce-ți zice. De obicei, din sastiseală și din dorința de pace – bine, da, și din iubire –, accepți ce-ți zice. Treci cu vederea minciuna. În felul ăsta, devii tu însuși mincinos prin ricoșeu. Și nu mai e decât un pas foarte mic de la acceptarea minciunilor ei la rostirea propriilor

minciuni – din sastiseală, din dorința de pace și din iubire – da, și din asta.

Ce drum lung ai parcurs! Cu ani în urmă, când ai început să-ți minți părinții, ai făcut-o cu un soi de plăcere, nepăsător la consecințe; aproape că simțeai că-ți forjezi caracterul. Mai târziu, ai început să spui minciuni în toate direcțiile: ca s-o aperi și ca să-ți aperi iubirea. Și mai târziu, începe ea să te mintă, ca să te împiedice să-i afli secretul. Iar în cele din urmă începi tu s-o minți pe ea. De ce? Ceva în legătură cu nevoia de-a crea un spațiu lăuntric pe care să-l poți păstra intact – și unde să poți rămâne tu însuși intact. Iar pentru tine așa stau lucrurile acum. Iubirea și adevărul – unde s-or fi dus?

Te întrebi: oare statul cu ea e un act de curaj din partea ta sau un act de lașitate? Poate ambele? Sau e doar ceva inevitabil?

S-a obișnuit să se ducă în Sat cu trenul. Ești de acord: crezi că asta vine dintr-o recunoaștere a neputinței de-a conduce. O duci la gară și-ți spune ora trenului cu care se întoarce, deși de cele mai multe ori vine abia cu următorul sau cu cel de după următorul. Când îți spune „Nu te deranja să vii să mă iei”, își protejează lumea interioară. Iar când îi zici „În regulă, dar ești sigură că te descurci?”, o protejezi pe-a ta.

Într-o seară sună telefonul.

– Henry?

– Nu, îmi pare rău. Greșeală.

Dai să pui receptorul în furcă, dar bărbatul îți citește numărul.

– Da, asta e.

– Bună seara, domnule. Suntem de la poliția feroviară a Gării Waterloo. Avem aici o doamnă într-o... stare mai specială. Am

găsit-o adormită în tren și, mă rog, avea poșeta deschisă, iar în ea erau niște bani, așa că...

– Da, înțeleg.

– Ne-a arătat numărul ăsta și ne-a rugat să sunăm la Henry.

Pe fundal îi auzi vocea:

– Sunați la Henry, sunați la Henry.

Aha, prescurtarea ei pentru Henry Road.

Așa că te duci cu mașina la Waterloo, găsești biroul poliției feroviare și o descoperi stând în capul oaselor, cu spinarea dreaptă și cu ochii vii, așteptând să fie luată de-acolo, știind că are să se întâmple. Cei doi polițiști sunt curtenitori și preocupați. Sunt, fără îndoială, obișnuiți să le ajute pe bătrânicile cherchelite pe care le găsesc sforăind în vagoane goale. Nu doar că-i bătrână, dar când e beată te gândești dintr-odată la ea ca la o bătrână beată.

– Vă mulțumesc foarte mult c-ați avut grijă de ea.

– A, n-a deranjat pe nimeni, domnule. Cuminte ca un șoarece. Aveți grijă de dumneavoastră, doamnă!

Încuviințează din cap cu un aer mai degrabă maiestuos. Lei de braț bagajul ăsta uitat și pe-aci ți-e drumul. Iritarea și deznădejdea îți sunt totuși atenuate de o anumită mândrie fiindcă „n-a deranjat”. Deși, dac-ar fi făcut-o, ce?

În cele din urmă, mai mult din disperare decât din speranță, încerci iubirea dură sau măcar ceea ce înțelegi tu prin așa ceva. Nu o mai lași să scape cu nimic. Îi arunci în față minciunile. Golești toate sticlele peste care dai, unele la vedere, altele în locuri atât de stranii, încât probabil că le-a ascuns acolo când era beată și pe urmă a uitat unde le pusese. Aranjezi să nu i se mai dea nimic în cele trei magazine din cartier care vând alcool. Lași la fiecare magazin o fotografie a ei, pe care s-o țină sub tejghea. Ei nu-i spui:

crezi că umilința refuzului de-a o servi o s-o scuture. Nu afli niciodată, dar ea îți evită frumușel obstrucția cumpărându-și băutura mai de departe.

Îți ajung la ureche lucruri. Unii se sfiesc să ți le spună, alții nu. Un prieten dintr-un autobuz aflat la aproape doi kilometri de Henry Road a zărit-o pe o alee în fața unui magazin de spirtoase ducând la gură o sticlă pe care tocmai și-o cumpărase. Imaginea te arde rău și se transferă din contul celuiilalt în memoria ta personală. Un vecin îți spune că ți-a văzut mătușica la Cap and Bells sâmbătă seara dând pe gât cinci pahare de Xeres unul după altul, până când n-au mai servit-o. „Nu-i genul de cârciumă în care-ar trebui să intre cineva ca ea”, adaugă vecinul îngrijorat. „Acolo intră tot felul de oameni.” Îți imaginezi scena, de la prima comandă rușinată la bar până la drumul împleticit înapoi acasă, și ajunge și ea să facă parte din banca ta de amintiri.

Îi spui că felul cum se poartă îți distruge iubirea pentru ea. N-o pomenești și pe a ei pentru tine.

– Atunci trebuie să mă părăsești, spune ea.

E roșie în obraji, demnă și logică.

Știi că n-o să faci așa ceva. Întrebarea e dacă știe și ea.

Îi scrii o scrisoare. Dacă vorbele de dojană rostite îi intră pe-o ureche și-i ies pe alta, poate că în scris ele vor rămâne. Îi spui că, dacă o s-o țină tot așa, cu siguranță o să moară de beri-beri, iar tu n-o să mai poți face nimic pentru ea, doar să vii la înmormântare, indiferent când o să aibă loc. Lași scrisoarea pe masa din bucătărie, într-un plic pe care-i treci numele. Nu menționează niciodată că l-a primit, că l-a deschis, că a citit. *Cu stiloul tău cu cerneală ca să te fac să mă urăști.*

Îți dai seama că iubirea dură își răsfrânge duritatea și asupra celui care o practică.

O duci la Gatwick. Martha a invitat-o la Bruxelles, unde lucrează într-un post de eurocrat. Spre surprinderea ta, Susan acceptă. Promiți să-ți dai silința să-i fie cât mai ușor. O s-o duci cu mașina la aeroport și o să stai cu ea la check-in. Aprobă din cap, după care spune fără ocolișuri:

– S-ar putea să trebuiască să mă lași să beau ceva înainte să mă urc în avion. Ca să-mi fac curaj.

Ești mai mult decât ușurat – aproape încurajat.

În noaptea de dinainte este cu bagajele pe jumătate făcute și pe jumătate beată. Te duci la culcare. Ea continuă să împacheteze și să bea. A doua zi se apropie de tine cu mâna făcută căuș în dreptul gurii.

– Mă tem că nu cred c-o să pot să merg.

Te uiți la ea fără să vorbești.

– Mi-am pierdut dinții. Nu-i găsesc nicăieri. E posibil să-i fi aruncat în grădină.

Nu spui nimic, doar „Trebuie să plecăm cel mai târziu la două”. Decizi s-o lași să-și distrugă viața mai departe.

Dar poate că neputința ta de-a avea o reacție – de-a nu oferi nici ajutor, nici dojeniri – e, măcar de data asta, abordarea corectă. După o oră sau două, se plimbă prin casă cu dinții puși, fără să mai spună nimic despre pierderea sau găsirea lor.

La două îi așezi geamantanul în portbagaj, îi verifici biletul și pașaportul și o iei din loc. N-au mai existat diversiuni de ultimă oră sau repeziri după o sacoșă galbenă pentru dus hainele la curățat. Stă lângă tine tăcută ca un șoarece, vorba bărbatului de la poliția feroviară.

Pe când te apropii de Redhill, se întoarce și întrebă cu o nedumerire afectată, de parcă n-ai fi iubitul ei, ci șoferul:

– Te deranjează foarte mult dacă-mi spui și mie unde mergem?

– Te duci la Bruxelles. În vizită la Martha.

– A, nu cred. Trebuie să fie o greșeală.

– De-aia ai biletul și pașaportul în poșetă.

Deși de fapt sunt la tine în buzunar, fiindcă nu vrei să aibă soarta dinților ei.

– Dar nu știu unde stă.

– Te așteaptă la aeroport.

Urmează o pauză.

– Da, spune ea, dând din cap. Acum parcă-mi aduc aminte.

Nu mai opune rezistență. Aproape că-ți vine să crezi c-ar trebui să aibă la gât o pancartă mare cu numele și destinația, ca un refugiat de război. Poate și cu masca de gaze într-o cutie.

La bar îi cumperi un Xeres dublu, de aproape o jumătate de litru, din care bea cu o distincție neatentă. Îți zici: putea fi mai rău. Așa ai ajuns să reacționezi. Ți-ai coborât așteptările la minimum.

Călătoria se dovedește a fi un succes. I s-a arătat orașul și-ți aduce câteva ilustrate. Donșoara Țâfnă, te anunță, a devenit Mult Mai Puțin Țâfnoasă, poate influențată și de fermecătorul prieten belgian de care era însoțită. Amintirile ei sunt mai clare decât de obicei, semn că a fost cumpătată. Te bucuri pentru ea, chit că ți-e ciudă că-i vine mai ușor să se dea pe brazdă pentru alții decât pentru tine. Sau așa pare.

Pe urmă însă îți spune că, în ultima dimineață, a ieșit la iveală motivul pentru care o invitase fiică-sa. Ea, Donșoara Țâfnă, e de părere că mama ei ar trebui să se întoarcă la Gordon Macleod. Care acum e chinuit de remușcări și promite să se poarte impecabil dacă se întoarce. Potrivit lui Susan, potrivit fiicei sale.

Ca să câștigi timp și s-o cruți de emoții, i te adresezi direct, ca unei băutoare. „Nu mai facem“, „Pare să fie o problemă“, „Știi cumva ce-ar putea fi“, „Aș putea să sugerez...“ – nimic din toate astea. Așa că într-o zi îi sugerezi Alcoolicii Anonimi, fără să știi dacă au vreun centru prin apropiere.

– Nu mă duc la sâcâitorii lui Dumnezeu, răspunde ea categoric.

Date fiindu-i antipatia față de preoți și extrema dezaprobare la adresa misionarilor, răspunsul e de înțeles. Fără îndoială că, pentru ea, AA e tot o ramură de misionari americani care se amestecă în sistemele de convingeri ale altor țări, aducându-i pe schilozii străini în prezența radioasă a Dumnezeului lor. N-o învinovățești.

În principal, poți să gestionezi doar crizele obișnuite. Uneori, privești în viitor și găsești un efect care are o logică înspăimântătoare. Se întâmplă în felul următor. Susan nu bea tot timpul. Nu în fiecare zi. Poate petrece o zi sau două fără alinarea sticlei. Însă, din cauza băutului, memoria ei e tot mai șubredă. Și atunci mergi pe următoarea logică: dacă-și compromite în continuare memoria în ritmul de acum, poate că o să ajungă-n faza când o să uite că e alcoolică! Ar putea să se întâmple așa ceva? Doar în felul ăsta ar putea să se vindece. Dar, în același timp, îți mai spui: mai bine o supui terapiei cu electroșocuri și știi o treabă.

Iată una dintre probleme. La drept vorbind, nu privești alcoolismul ca pe o boală psihică. Poate c-ai auzit că este, dar nu ești convins. Nu poți să n-o privești așa cum o fac, de secole, mulți oameni, dintre care cu unii nu ți-ar plăcea să fii asociat: ca pe o boală morală. Iar unul dintre motivele pentru care o faci este că și ea crede la fel. Când e cum nu se poate mai lucidă, mai rațională, mai blândă și la fel de chinuită de ce i se întâmplă cum ești și tu, îți

spune – așa cum a făcut-o întotdeauna – că urăște faptul că e betivă și că se simte profund rușinată și vinovată din cauza asta, fiindcă „nu-i bună de nimic”. Are o boală morală, motiv pentru care spitalele și medicii nu pot s-o vindece. Nu pot să repare o personalitate defectă dintr-o generație uzată. Te îndeamnă din nou s-o părăsești.

Dar nu poți s-o părăsești pe Susan. Cum ai putea să suporti să-ți retragi iubirea din ea? Dacă n-ai iubi-o tu, cine ar face-o? Și poate că e chiar mai rău decât atât. Nu doar c-o iubești, ci ai ajuns dependent de ea. Cât ar fi de ironic?

O imagine îți vine-n minte într-o bună zi, o imagine a relației dintre voi. Ești la o fereastră de la etaj a casei de pe Henry Road. Susan a ieșit nu se știe cum, iar tu încerci să nu-i dai drumul și o ții. De încheieturi, bineînțeles. Din cauza greutatei ei, pare imposibil s-o tragi înapoi înăuntru. Abia reușești să nu te lași tu însuți tras afară cu ea, de ea. La un moment dat deschide gura ca să strige, dar nu iese niciun sunet. În schimb, îi cade proteza; o auzi cum cade pe jos cu un pocnet ca de plastic. Rămâneți blocați acolo amândoi, prinși unul de celălalt, și o să stați așa până o să te lase puterile, iar ea o să cadă.

E doar o metaforă – sau cel mai urât vis cu putință; și totuși, există metafore care se întipăresc mai bine în creier decât întâmplările de care-ți aduci aminte.

O altă imagine, bazată pe o întâmplare de care-ți amintești, îți vine și ea în minte. V-ați întors amândoi în Sat, în văpaia iubirii, discret, dar pierzându-vă din ochi unul pe altul. Ea poartă o rochie cu imprimeuri și, știind că o privești – fiindcă întotdeauna o

privești – se duce la canapeaua din creton, se trânteste pe ea și spune:

– Ia uite, Casey Paul, dispar! Fac trucul cu dispariția!

Iar când te uiți, o clipă îi vezi doar fața și picioarele în ciorapi.

Acum face un nou truc cu dispariția. Corpul ei în continuare acolo, dar ce se află înăuntru – mintea, memoria, inima – se pierde treptat. Memoria îi e învăluită în întuneric și neadevăr și se convinge să fie coerentă doar prin fabulație. Mintea îi oscilează între inerție amortită și volatilitate isterică. Însă cel mai greu de suportat este, vai, trucul prin care îi dispare inima. E ca și cum, în zbaterile ei, a stârnit mълul care se găsește pe fundul nostru, al tuturor. Iar ce iese acum la suprafață înseamnă mânie, teamă, frustrare, asprime, egoism și mefiență fără o țintă precisă. Când îți spune solemn că, după părerea ei avizată, comportamentul tău față de ea n-a fost doar animalic, ci de-a dreptul criminal, chiar crede că așa stau lucrurile. Iar blândetea firii ei, veselie și încrederea care emanau din femeia de care te îndrăgostiseși nu se mai văd.

Aveai obiceiul să spui – când îi refuzai pe prietenii care voiau să treacă să vă vadă – „Of, are o zi proastă. Nu e ea.” Iar când o vedeau beată, le ziceai: „Dar să știți că în esență a rămas la fel. A rămas la fel în esență.” De câte ori le-ai spus-o altora, când de fapt persoana căreia i te adresai de fapt erai tu însuți?

Iar pe urmă vine ziua când nu mai crezi în cuvintele astea. Nu mai crezi că a rămas la fel în esență. Crezi că, în noul ei fel de-a fi, „nu e ea”. Și te temi că, în cele din urmă și în totalitate, face trucul cu dispariția.

Dar faci un ultim efort și ea la fel. Reușești să-i obții o internare în spital. Nu la National Temperance, cum speraseși, ci într-un

pavilion rezervat exclusiv femeilor. O așezi pe o bancă în timp ce i se fac formele de internare și-i explici cu blândețe, încă o dată, cum s-a ajuns aici, ce-o să facă oamenii de la spital pentru ea și cum o s-o ajute.

– O să-mi dau toată silința, Casey Paul, spune ea suav.

O săruți pe tâmplă și-i promiți că o să treci pe la ea în fiecare zi. Ceea ce și faci.

La început o adorm trei zile, sperând să-i scoată pașnic alcoolul din sistem și totodată să-i calmeze creierul perturbat. Stai așezat lângă silueta ei cufundată într-un somn superficial și îți spui că de data asta o să meargă cu siguranță. De data asta se găsește sub o supraveghere medicală corespunzătoare, problema a fost enunțată clar – nici măcar ea nu mai refuză s-o recunoască – și în cele din urmă Ceva Se Va Face. Te uiți la chipul ei calm, te gândești la cei mai buni ani împreună și-ți închipui că tot ce-ați avut atunci vi se va întoarce.

În cea de-a patra zi e tot adormită când intri. Ceri să vorbești cu un medic și își face apariția un rezident de douăzeci și ceva de ani, cu un clipboard. Îl întrebi de ce e încă sedată.

– Am trezit-o de dimineață, dar imediat a devenit turbulentă.

– Turbulentă?

– Da, le-a atacat pe infirmiere.

Nu-ți vine să crezi. Îl rogi să repete. El repetă.

– Așa c-am adormit-o la loc. Nu vă faceți griji, e un sedativ foarte ușor. O să vă arăt.

Umblă ușor la perfuzii. Aproape instantaneu, Susan începe să se miște.

– Vedeți?

Apoi umblă încă o dată la perfuzii și o trimite înapoi la culcare. Ți se pare profund sinistru. Ai încredințat-o spre îngrijire unui

tinerel tehnocrat, care nici măcar n-a văzut-o vreodată.

– Sunteți...?

– Finul, răspunzi automat.

Sau poate spui „nepotul“, eventual „chiriașul“, care măcar conține patru litere corecte. [13](#)

– Mă rog, dac-o trezim din nou și e la fel de turbulentă, trebuie s-o izolăm.

– S-o *izolați*? repeți oripilat. Dar nu e nebună. E alcoolică, are nevoie de tratament.

– La fel ca restul pacienților. Care au nevoie de atenția infirmierelor. Nu putem risca să ne fie atacate infirmierele.

Tot nu-ți vine să crezi ce-a spus mai devreme.

– Dar... nu puteți s-o izolați de capul vostru.

– Așa e, trebuie două semnături. Dar în cazurile astea e doar o formalitate.

Îți dai seama că, până la urmă, n-ai adus-o într-un loc sigur. Ai dat-o pe mâna acelui tip de fanatic care pe vremuri ar fi băgat-o în cămașă de forță și ar fi dus-o la terapia cu electroșocuri. Susan l-ar fi făcut „un mic Hitler“. Cine știe, poate a și făcut-o. Pe jumătate chiar speri s-o fi făcut.

Îi spui:

– Aș vrea să fiu de față data viitoare când o s-o treziți. Cred c-ar ajuta.

– Foarte bine, zice tânărul tăios pe care ai ajuns deja să-l urăști profund.

Dar – așa merg lucrurile în spitale – căcănarul arogant nu mai e acolo data viitoare când sosești și nu-l mai vezi niciodată. Cea care manevrează perfuziile în locul lui e o doctoriță. Încet, Susan se trezește. Își ridică privirea, te vede și zâmbește.

– Unde-ai fost toată viața mea? întrebă ea. Crai destrăbălat ce ești!

Doctorița reacționează cu o ușoară surprindere, dar o săruți pe Susan pe frunte și sunteți lăsați singuri.

– Ai venit să mă iei acasă?

– Încă nu, iubito, îi răspunzi. Mai trebuie să stai aici o vreme. Până te vindeci.

– Dar n-am absolut nimic. Mă simt foarte bine și insist să fiu dusă acasă imediat. Du-mă la Henry!

O prinzi de ambele încheieturi. O strângi foarte tare. Îi explici că medicii n-o să-i dea drumul decât după ce-o să se vindece. Îi amintești de promisiunea pe care ți-a făcut-o când ai adus-o aici. Îi spui că ultima dată când au trezit-o din somnul indus le-a atacat pe infirmiere.

– Nu, nu cred, îți răspunde, în modul cel mai distant și amabil, ca și cum ai fi un țăran prost informat.

Îi vorbești pe îndelete, cerându-i să-ți promită că o să se poarte frumos până când o să vii s-o vezi mâine. Măcar până atunci. Nu răspunde. Insiști. Apoi promite, dar cu o încăpățănare a tonului pe care-o știi atât de bine.

A doua zi, te apropii de pavilion așteptându-te la ce e mai rău: că a fost sedată din nou sau chiar izolată. Însă pare vioaie și are o culoare bună. Te primește de parc-ai fi musafirul ei. O infirmieră trece pe lângă voi.

– Cameristele de-aici sunt nemaipomenit de bune, spune ea, făcându-i semn cu mâna siluetei în trecere.

Te întrebi: Care e tactica optimă? Să-i ții isonul? S-o contrazici? Hotărăști că n-are voie să se complacă într-o lume a viselor.

– Nu sunt cameriste, Susan, sunt infirmiere.

Îți zici c-o fi confundat „spital“ cu „hotel“, ceea ce până la urmă nici măcar n-ar fi o scăpare de vorbire atât de mare.

– Unele da, acceptă ea.

Pe urmă, dezamăgită de lipsa ta de perspicacitate, adaugă:

– Dar cele mai multe sunt cameriste.

O lași așa.

– Le-am zis tot despre tine, îți spune.

Ți se strânge inima, dar o lași așa și acum.

În ziua următoare o găsești din nou agitată. S-a dat jos din pat și stă cu spatele drept pe un scaun. Pe tava din fața ei sunt cinci perechi de ochelari și un exemplar al unui roman de P.G.

Wodehouse, pe care și l-a procurat pe căi misterioase.

– De unde-ai luat toți ochelarii ăia?

– A, răspunde ea degajat, habar n-am de unde vin. Cred că-i tot primesc de pe la oameni.

Își pune o pereche care evident că nu sunt ai ei și deschide cartea la-ntâmplare.

– E nemaipomenit de amuzant, nu?

Ești de acord. I-a plăcut Wodehouse dintotdeauna și iei asta ca pe un semn bun, deși vag derutat. Îi spui ce mai scrie prin ziare. Amintești de o carte poștală pe care ai primit-o de la Eric. Spui că totul e bine pe Henry Road. Ascultă apatică, apoi pune mâna pe altă pereche de ochelari – deși nici ăștia nu-s ai ei – , deschide din nou cartea la-ntâmplare și, probabil văzând la fel de neclar ca prima dată, rostește:

– Chestia asta e-o prostie nemaipomenită, nu?

Ți se pare c-o să ți se frângă inima acum, aici, imediat.

În ziua următoare e sedată din nou. Femeia din patul de alături intră-n vorbă cu tine și întreabă ce-a pățit Mamaia Ta. Te-ai săturat

atât de mult de toată povestea, că răspunzi:

– E alcoolică.

Femeia se întoarce scârbită. Știi precis ce crede. De ce să-i dai un pat bun de spital cuiva care bea? Mai rău, unei *femei* care bea? Unul dintre lucrurile pe care le-ai descoperit este că bărbaților li se permite să fie amuzanți, ba chiar mușcători. Tinerii băutori de ambele sexe sunt priviți cu indulgență când pierd controlul. Dar femeile alcoolice, destul de mari ca să știe mersul lucrurilor, destul de mari ca să fie mame, chiar bunici – ei bine, ele sunt de ultima speță.

A doua zi e trează din nou și refuză să se uite la tine. Așa că pur și simplu stai acolo o vreme. Te uiți la tava din fața ei. De data asta, cutreieratul ei nocturn prin pavilion s-a soldat cu șterpelirea a doar două perechi de ochelari ai altor pacienți, plus o publicație tabloidă, pe care altfel n-ar fi ținut-o în casă nici în ruptul capului.

– Cred cu tărie, anunță ea în cele din urmă, că oamenii o să te țină minte ca pe unul dintre cei mai mari criminali din istoria lumii.

Ești tentat să fii de acord. De ce nu?

Nu amenință s-o izoleze – Hitler ăla mic a plecat să-și practice vrăjitoriile asupra altor bolnavi, mai puțin turbulenți. Dar îți spun că n-au cum s-o trateze mai departe, că e posibil ca odihna să-i fi prins bine, că ăsta nu e un loc potrivit pentru ea și că trebuie să elibereze patul. Le înțelegi pe deplin punctul de vedere, dar te întrebi: care e locul potrivit pentru ea? Întrebarea maschează de fapt o alta mai mare: care e locul ei în lume?

Când plecați din salon, femeia din patul de alături vă ignoră ostentativ pe amândoi.

Ai avut nevoie de câțiva ani ca să-ți dai seama câtă panică și ce iad se ascund sub ireverența ei ilariantă. De asta are nevoie de tine acolo, întruna și de neclintit. Ți-ai asumat rolul ăsta de bunăvoie și cu iubire. Faptul că ești garant te face să te simți matur. Asta a însemnat că în cea mai mare parte a celui de-al treilea deceniu de viață ai fost silit să te lipsești de lucrurile de care colegii tăi de generație s-au bucurat în mod obișnuit: futaiurile înnebunitoare cu te miri cine, călătoriile hipiote, drogurile, luatul pe arătură, chiar și trândăvia bubuitoare. Ai fost obligat să te lipsești și de băutură; ce-i drept, nici nu trăiai cu cineva care să-i fi făcut o reclamă bună. Nu i-ai reproșat nimic din toate astea (poate doar lipsa băuturii); și nici n-ai privit-o ca pe o povară incorectă pe care ți-o puseseși pe umeri. Era pur și simplu datul relației voastre. Și te-a făcut să îmbătrânești sau să te maturizezi, chiar dacă pe alt drum decât cel urmat de obicei.

Însă pe măsură ce lucrurile încep să se deterioreze între voi și toate încercările tale de-a o salva dau greș, accepți un lucru de care nu se poate spune că te-ai ascuns, dar pe care n-ai avut timp să-l observi: acela că dinamica aparte a relației dintre voi declanșează propria ta versiune despre panică și iad. Deși e foarte probabil că le faci prietenilor de la colegiu impresia unui tip afabil și întreg la minte, chiar dacă un pic cam reținut, ceea ce se petrece în adâncul tău e un amestec de optimism fără teme și anxietate mistuitoare. Dispoziția ta lăuntrică, bună sau rea, o reflectă pe a ei; atâta doar că veselia ei ți se pare adevărată chiar și atunci când e nepotrivită, pe când a ta ți se pare condiționată. Oare cât o să dureze mica bucătică de fericire de acum? te întrebi fără încetare. O lună, o săptămână, încă douăzeci de minute? Bineînțeles, nu-ți dai seama, fiindcă nu depinde de tine. Și, oricât de calmantă ar fi prezența ta pentru ea, procedeul nu dă rezultate și în sens invers.

N-o privești niciodată ca pe un copil, nici măcar în abaterile ei cele mai egoiste. Dar când te uiți la câte-un părinte anxios care nu-și scapă odorul din ochi – îngrijorarea la fiecare pas al picioarelor strâmbe, teama de fiecare clipă „poticnită“, teama și mai mare că s-ar putea ca la un moment dat copilul să plece și să dispară pur și simplu –, îți dai seama c-ai fost și tu acolo. Spre a nu mai vorbi despre schimbările bruște ale stării de spirit a copilului, de la entuziasmul fericit și încrederea absolută la furie, lacrimi și sentimentul că e abandonat. Și astea îți sunt familiare. Numai că vremea asta necontrolată și schimbătoare a sufletului trece acum prin creierul și prin corpul unei femei mature.

Ăsta e lucrul care te înfrânge în cele din urmă și-ți spune să pleci. Nu departe, la vreo zece cvartale distanță, într-un apartament ieftin, cu două camere. Te îndeamnă să pleci din motive bune și rele laolaltă: fiindcă simte că trebuie să-ți dea drumul un pic, dacă vrea să te păstreze; și fiindcă te vrea plecat ca să poată bea ori de câte ori are chef. Însă de fapt nu se schimbă mare lucru: locuiești în continuare cam la fel de aproape. Nu vrea să iei cu tine nici măcar o singură carte din birou, niciun flecușeț pe care l-ați cumpărat împreună, nicio haină din șifonier; dacă faci așa ceva, o apucă tânguilele. Uneori te furișezi înapoi în casă ca să iei o carte, rearanjând altele pe raft, ca să acoperi furtul; alteori vâri între ele două cărți broșate ieftine de la Oxfam, ca să maschezi trădarea.

Așa că duci o viață oscilantă. Continui să iei micul dejun cu ea, precum și masa de seară – pe care de obicei o pregătești cu mâna ta; mergeți în drumeții împreună; și primești rapoarte de la Eric cu privire la cât bea. Eric, fiind mai degrabă afectuos și preocupat decât îndrăgostit de ea, e un martor mult mai bun decât ai fost tu vreodată. Susan continuă să-ți spele rufele, iar câteva dintre cele

mai bune cămăși îți sunt pârlite cu iubire. Călcatul la beție: iată unul dintre lucrurile mai puțin grave, dar tot dureroase, cu care te-a surprins.

Apoi, aproape fără să observi, începe ceva învecinat cu ultima fază. S-ar putea să fii în continuare disperat s-o salvezi, dar la un anumit nivel de instinct, de mândrie sau de autoapărare, devotamentul ei pentru băutura te frapează mai mult și mai personal: ca o respingere a ta, a ajutorului tău, a iubirii tale. Și, fiindcă puțini suportă să li se respingă iubirea, își face apariția resentimentul, care se încheagă apoi în agresiune, și te trezești spunând – nu cu voce tare, bineînțeles, fiindcă îți vine greu să fii crud pe față, mai ales cu ea – „Bine, n-ai decât, atunci distruge-te, dacă asta vrei”. Și te șochează că te pomenești gândind una ca asta.

Însă lucrul de care nu-ți dai seama – nu acum, în văpaia și în bezna întregii povești, ci abia mult mai târziu – este că, deși nu te aude, o să fie de acord cu tine. Fiindcă ceea ce lasă nerostit e replica: „Da, exact asta vreau. Și chiar am de gând să mă distrug fiindcă sunt o persoană de doi bani. Așa că mai slăbește-mă cu băgărelile astea bine intenționate. Lasă-mă să-mi văd de ale mele!”

Lucrezi la un cabinet din sudul Londrei specializat în asistență juridică. Îți place gama de cazuri de care te ocupi; îți place că ești în stare să le rezolvi pe cele mai multe. Poți să le aduci oamenilor dreptatea pe care-o merită și în felul ăsta să-i faci fericiți. Îți dai seama de paradoxul situației. Și de un alt paradox, de data asta pe termen lung: că dacă vrei s-o sprijini pe Susan trebuie să muncești

și cu cât muncești mai mult, cu atât stai mai mult timp departe de ea și ești mai puțin capabil s-o sprijini.

De asemenea, așa cum a prezis Susan, ți-ai găsit o prietenă. Și nu una care s-o ia la fugă după primul telefon. Anna este, poate inevitabil, tot avocat. I-ai spus o parte din povestea lui Susan. N-ai încercat să scapi declarând pur și simplu că e „excentrică”. Le faci cunoștință și par să se înțeleagă. Susan nu spune nimic care să te facă de râs, Anna e reconfortant de pragmatică. E de părere că Susan nu prea se îngrijește de alimentație, așa că o dată pe săptămână îi duce o pâine adevărată, o pungă de roșii, o jumătate de kilogram de unt. Uneori nu-i deschide nimeni ușa, așa că lasă mâncarea în prag.

Ești acasă într-o seară, când sună telefonul. E unul dintre chiriași.

– Cred c-ar fi bine să vii încoace. Am avut poliția pe cap. Cu arme.

Îi repeți cele auzite Annei, după care o zbughești spre mașină. Pe Henry Road e o salvare oprită în fața casei, cu girofarul în funcțiune și cu ușile deschise. Parchezi, faci câțiva pași pe jos și o vezi, într-un cărucior cu roțile cu fața spre stradă, cu un bandaj lat pe frunte, care i-a adunat părul într-o claie à la Struwwelpeter. ¹⁴ Expresia ei, ca de atâta ori după ce o criză neașteptată a trecut de la sine, e de un calm vag amuzat. Privește strada, pe brancardierii de la salvare, care au fixat căruciorul cu roțile și pe tine cum sosești ca de pe un tron. Lumina albastră clipește profilându-se pe portocaliul fosforescent și stabil. E real și ireal în același timp: filmic, fantasmagoric.

Pe urmă căruciorul e ridicat încet de la pământ, iar când ușile mașinii de salvare sunt pe punctul să se închidă, ridică mâna într-o binecuvântare papală. Îi întrebi pe cei de la salvare unde o duc și te

ții după ei cu mașina. Când ajungi la UPU ¹⁵, i se iau deja datele preliminare.

– Sunt ruda cea mai apropiată, le spui.

– Fiul?

Ești cât pe-acum să aprobi, ca să câștigi timp, dar s-ar putea să se întrebe de ce aveți nume de familie diferite. Așa că ești încă o dată nepotul ei.

– De fapt, nu-i nepotul meu, spune ea. Aș avea ce să vă povestesc despre tânărul ăsta.

Te uiți la medic, mințindu-l cu o încruntare ușoară și cu o mică mișcare a capului. Îi dai de înțeles că de la o vreme Susan nu mai e cu toate țiglele pe casă.

– Întrebați-l de clubul de tenis, spune ea.

– O s-ajungem și acolo, doamnă Macleod. Dar mai întâi...

Procesul continuă la fel. O s-o țină acolo peste noapte, poate că o să-i facă niște analize. S-ar putea să fie doar o stare de șoc. O să te sune când o să fie gata s-o externeze. Oamenii de la salvare au zis că era doar o tăietură, dar din cauză că a fost pe frunte a curs mult sânge. Poate că o să aibă nevoie de una-două copci sau poate nu.

A doua zi o externează, în deplină neplinătate a facultăților mintale.

– Era și timpul, îți zice ea pe când o conduci spre parcare. Totul a fost nemaipomenit de interesant.

Știi foarte bine starea asta de spirit. S-a observat, experimentat sau descoperit ceva care, deși n-are legătură cu nimic, suscită un interes extrem, covârșitor, și trebuie semnalat.

– Hai mai bine să așteptăm până ajungem acasă.

Ai preluat felul de-a vorbi al spitalului, unde totul se face sau se cere la plural.

– În regulă, domnule Stricăhaz.

Pe Henry Road, o duci în bucătărie, o așezi pe un scaun, îi faci o cană de ceai cu mai mult zahăr și-i dai un biscuit. Nu le bagă-n seamă.

– Ei bine, începe ea, a fost absolut fascinant. Distracție-n toată regula. Vezi tu, azi-noapte au intrat în casă doi bărbați cu arme.

– Cu arme?

– Asta am spus. Cu arme. Te rog să nu mă mai întrerupi, abia am început. Așa că, da, doi bărbați cu arme. S-au tot plimbat pe-aici căutând ceva. Habar n-am ce.

– Erau spărgători?

Simți că ai dreptul să pui întrebări care nu-i contestă veridicitatea esențială a fanteziei.

– Da, mi s-a părut că tocmai așa ceva ar fi. Așa că le-am zis: „Lingoul de aur e sub pat“.

– N-a fost cam nesăbuit?

– Nu, m-am gândit că o să-i pun pe-o pistă falsă. Nu c-aș fi știut care era pista reală, normal. Amândoi au fost foarte politicoși și manierați. Pentru niște bandiți, vreau să spun. Nu voiau să mă deranjeze, preferau să-și vadă de treabă, dacă n-aveam nimic împotriva.

– Dar n-au tras spre tine?

Îi arăți fruntea, împodobită acum cu o bucată mare de tifon.

– O, Doamne, nu, erau mult prea bine crescuți pentru asta. Dar mi-au întrerupt cursul normal al serii, așa că m-am simțit obligată să chem poliția.

– Și n-au încercat să te oprească?

– A, nu, li s-a părut o idee bună. Au fost de acord cu mine că poliția ar putea să-i ajute să găsească ceea ce căutau.

– Dar nu ți-au spus ce anume?

Te ignoră și continuă.

– Însă lucrul pe care țineam morțiș să ți-l spun e că aveau penele astea peste tot.

– Măiculiță!

– Pene care le ieșeau din fund. Pene în păr. Pene peste tot.

– Ce fel de arme aveau?

– Of, cine se pricepe la arme? întrebă ea, expediind subiectul. Dar pe urmă a venit poliția, le-am răspuns la ușă și s-au ocupat de toate.

– A fost vreun schimb de focuri?

– Schimb de focuri? Nu fi caraghios! Polițiștii britanici sunt mult prea profesioniști pentru așa ceva.

– Dar i-au arestat?

– Normal. Păi, de ce crezi că i-am chemat?

– Și cum te-ai tăiat la cap?

– Asta nu mai țin minte, bineînțeles. După părerea mea, e partea cea mai neinteresantă a poveștii.

– Mă bucur că până la urmă s-a rezolvat totul.

– Știi, Paul, spune ea, uneori chiar mă dezamăgești. Era atât de savuros și de fascinant, dar tu o ții una și bună cu comentariile și întrebările tale banale. Sigur că până la urmă s-a rezolvat totul. Așa se-ntâmplă mereu, nu?

Nu răspunzi. În fond, ai și tu mândria ta. Iar din punctul tău de vedere, ideea că până la urmă se rezolvă totul și contraideea că până la urmă nu se rezolvă nimic sunt la fel de banale.

– Ia nu te-mbufna. Au fost printre cele mai interesante douăzeci și patru de ore din viața mea. Și toată lumea – *toată* lumea – s-a purtat foarte frumos cu mine.

Bandiții. Poliția. Echipajul de la salvare. Spitalul. Rusnacii. Vaticanul. Și lumea toată e cum s-ar cuveni.

În seara aceea, la două pizze luate pentru acasă, i-am povestit întregul episod sinistru Annei. Am vorbit afectuos, preocupat, aproape amuzat, deși nu tocmai. Bandiții imaginari, polițiștii autentici, lingoul de aur, penele, echipajul de la salvare, spitalul. Am omis câteva dintre criticile severe ale lui Susan la adresa caracterului meu. Mi-am dat seama, cu toate astea, că Anna nu reacționa cum mă așteptasem.

În cele din urmă, a zis:

– Totul pare să fi fost o mare risipă de bani publici.

– Ciudat fel de-a privi lucrurile!

– Serios? Poliție, agenți cu arme de foc – Brigada Specială – salvare, spital. Dându-se cu toții peste cap să acționeze și să se agite-n jurul ei doar fiindcă o luase pe câmpii. Iar aici intri și tu.

– Eu? Ce te-aștepți să fac, când mă sună chiriașul și-mi spune că sunt polițiști înarmați în casă?

– Nu mă *așteptam* să faci nimic diferit.

– Păi, atunci...

– Cum nu mă așteptam să faci nimic diferit dacă ieșeam la masă, mergeam la film sau plecam în concediu și întârziam la aeroport. M-am gândit la asta.

– Nu, nu m-aștept s-o fi făcut. Să mă port diferit.

Mi-am dat seama că ne îndreptam spre o înfruntare. Unul dintre primele motive pentru care-mi căzuse cu tronc Anna era că vorbea

întotdeauna fără ocolișuri. Asta era un dezavantaj și în același timp un avantaj. Cred că e valabil pentru toate trăsăturile de caracter.

– Uite ce-i, am spus. Am vorbit despre... toate astea când am decis să fim împreună.

Ceva m-a făcut să nu-i pot rosti numele lui Susan în clipa aceea.

– Tu ai vorbit. Eu am ascultat. N-am fost neapărat de acord.

– Atunci, m-ai indus în eroare.

– Nu, Paul, nu mi-ai explicat cum arăta toată povestea. Poate că în viitor, când o să-mi scot agenda ca să trec o invitație la cină sau un weekend pe coclauri, va trebui să adaug mereu ceva de genul: în funcție de cât alcool a băut Susan Macleod.

– E foarte nedrept.

– Se prea poate să fie nedrept, dar întâmplarea face să fie în același timp adevărat.

Ne-am oprit. Întrebarea era dacă voia vreunul dintre noi să mergă mai departe. A vrut Anna.

– Și, dacă tot am ajuns aici, Paul, n-ar fi rău să-ți zică Susan Macleod... nu e genul meu de femeie.

– Înțeleg.

– Mă rog, o să-ncerc mereu să fiu amabil cu ea, de dragul tău.

– Da, bine, e foarte generos din partea ta. Și, dacă tot am ajuns aici, n-ar fi rău să-ți spun că i-am promis cândva că o să aibă loc în viața mea mereu, chiar și doar într-o mansardă.

– Paul, eu nu vreau o mansardă în viața *mea*.

Iar pe urmă mi-a trântit-o:

– Mai ales nu cu o femeie nebună înăuntru.

Am lăsat această ultimă remarcă să umple tăcerea care creștea între noi. În cele din urmă, pe un ton fără îndoială afectat, am zis:

– Îmi pare rău că o crezi nebună.

Nu și-a retras afirmația. Mi-am dat seama că eram singura persoană din lume care o înțelegea pe Susan. Și chiar dacă m-aș fi mutat din casa ei, cum aș fi putut s-o abandonez?

Anna și cu mine am continuat câteva săptămâni, fiecare dintre noi ascunzându-și pe jumătate gândurile de celălalt. Dar nu m-am mirat când a pus punct relației. Și nici n-am condamnat-o.

Așa că, până la urmă, ai încercat iubire blândă și iubire dură, sentimente și rațiune, adevăr și minciuni, promisiuni și amenințări, speranță și stoicism. Însă nu ești o mașină, gata să comute ușor de la o abordare la alta. Fiecare strategie presupune aceeași tensiune emoțională pentru tine ca și pentru ea – poate chiar mai multă. Uneori, când, ușor afumată, e într-una dintre dispozițiile ei fardosite și exasperante, negând atât realitatea, cât și preocuparea ta pentru ea, te trezești spunându-ți: s-o fi autodistrugând ea pe termen lung, dar pe termen scurt pagubele cele mai mari le suporti tu. Furia neputincioasă și frustrată te copleșește; și, cea mai rea dintre toate, furia celui îndreptățit. Îți detești propria îndreptățire.

Îți amintești de fondul de fugă pe care ți l-a dat când erai la universitate. Până acum nu te-ai mai gândit să faci uz de el. Acum scoți toată suma, în bani peșin. Te duci la un hotel mic și anonim, aflat spre capătul lui Edgware Road, imediat după Marble Arch. Nu e o parte șic sau scumpă a orașului. Alături se găsește un mic restaurant libanez. În cele cinci zile cât stai acolo, nu bei nimic. Vrei să ai mintea limpede; n-ai chef ca furia sau autocompătirea să-ți fie exagerate sau distorsionate. Vrei ca emoțiile să-ți fie așa cum sunt.

Iei câteva cărți de vizită ale unor prostituate dintr-o cabină telefonică din apropiere. Au fost lipite cu adeziv Blu-Tack și, înainte să le pui pe birouașul din camera ta de hotel, desprinzi micile buline de adeziv și le arunci în coșul de gunoi. O faci cu mișcări chibzuite. Pe urmă întinzi cărțile de vizită ca și cum ai face o pasiență și decizi pe care dintre femeile astea strălucitoare care fac „deplasări la hotel“ vrei s-o fuți. Dai primul telefon. Bineînțeles, femeia nu seamănă deloc cu fotografia de pe cartea de vizită. Observi fără să-ți pese și cu atât mai puțin să-ți vină să protestezi: pe scara dezamăgirilor, asta e nimic. Locul și tranzacția sunt exact opusul a ceea ce-ți imaginaseși până atunci c-ar fi iubirea și sexul. Totuși, până la urmă, e bun. Eficient, agreabil, fără sentimente; bun.

Pe perete atârnă o reproducere ieftină a unui lan de grâu cu ciori de Van Gogh. Îți place să te uiți la el – din nou, o plăcere eficientă, la mâna a doua și contrafăcută. Îți spui că mâna a doua are totuși părțile ei bune. Poate că e mai de încredere decât prima mână. De pildă, dacă te-ai găsi în fața Van Gogh-ului original, poate că ai fi agitat, plin de așteptări înalte cu privire la cât de bine reacționezi. În schimb, nimănui nu-i pasă – iar ție cu atât mai puțin – cum reacționezi în fața unei reproduceri ieftine de pe un perete de hotel. Poate că așa ar trebui să-ți duci viața. Îți amintești că, pe când erai student, cineva susținea că, dacă-ți coborai așteptările în viață, nu aveai parte de dezamăgiri. Te întrebi dacă există vreun dram de adevăr în cuvintele astea.

Când dorința revine, chemi o altă prostituată. Mai târziu, iei o cină libaneză. Te uiți la televizor. Te întinzi pe pat, refuzând cu bună știință să te gândești la Susan sau la orice-ar avea legătură cu ea. Nu-ți pasă cum te-ar judeca alții dac-ar vedea unde ești și ce faci. Cu încăpățânare și aproape fără vreo plăcere propriu-zisă,

continui să-ți cheltuiești fondul de fugă până-ți rămâne doar de un bilet de autobuz înapoi în SE 15. Nu-ți faci reproșuri; și nici nu simți vinovăție – acum sau mai târziu. Nu-i povestești nimănui despre episodul ăsta. Dar începi să te-ntrebi – nu pentru prima dată-n viață – dacă e ceva de spus despre slăbirea sentimentelor.

Trei

Uneori își punea câte-o întrebare despre viață. Care amintiri sunt mai adevărate, cele fericite sau cele nefericite? În cele din urmă, decidea că era o întrebare fără răspuns.

Ținea un jurnal de câteva decenii. În el scria ce spuneau oamenii despre iubire. Mari romancieri, înțelepți televizuali, diverși guru ai cărților motivaționale, oameni pe care-i cunoștea din anii de călătorii. Strângea dovezile. Iar apoi, cam din doi în doi ani, le reparcurgea și tăia toate citatele pe care nu le mai considera valabile. De obicei, asta-l făcea să rămână cu doar două sau trei adevăruri temporare. Temporare, fiindcă la următoarea lectură probabil că le ștergea și pe acelea, lăsând alte două sau trei în locul lor.

Găsise un tren spre Bristol cu ceva timp în urmă. Dincolo de interval stătea o femeie cu ziarul *Daily Mail* deschis în fața ei. A văzut titlul clar, însoțit de o fotografie. O DIRECTOARE DE ȘCOALĂ DE 49 DE ANI A BĂUT 8 PAHARE DE VIN, ȘI-A VĂRSAT CHIPSURI PE BLUZĂ ȘI I-A SPUS UNUI ELEV: „VINO SĂ LE IEI”. După un asemenea titlu, ce rost avea să mai citești articolul? Și ce șanse avea cititorul să găsească o altă morală decât cea sugerată

atât de violent? Cu nimic mai mari decât ar fi fost cazul, dacă moralismul ardent al ziarului ar fi fost aplicat, cu o jumătate de secol în urmă, unei povești care nu-și găsisese loc, la vremea aceea, nici măcar în ziarul local *Advertiser & Gazette*. Zece minute, poate chiar mai mult, a lucrat la titlul căruia ar fi putut să-i dea naștere cazul lui. În cele din urmă s-a fixat la: VREA CINEVA MINGI NOI? SCANDAL LA CLUBUL DE TENIS, UNDE O SOȚIE DE 48 DE ANI ȘI UN STUDENT DE 19 ANI CU PĂRUL LUNG AU FOST EXCLUȘI DIN MOTIVE DE HÂȚA-HÂȚA. Cât despre textul de sub titlu, avea să se scrie de la sine: „S-au iscat unde de șoc în spatele perdelelor de dantelă și al gardurilor vii de oleandri din înfrunzitul Surrey săptămâna trecută, odată cu apariția acuzațiilor pătimase...”

La bătrânețe, unii oameni se hotărăsc să trăiască lângă mare. Se uită la flux și reflux sau la spuma care clipește pe plajă, însoțesc cu privirea brizantii și poate, dincolo de toate acestea, aud valurile oceanice ale timpului, iar în imensitatea care li se desfășoară aluziv în față găsesc o anume consolare pentru viețile lor mărunte și pentru iminenta lor mortalitate. El prefera un alt lichid, cu mișcări proprii și cu o destinație proprie. Dar nu vedea nimic etern în asta: pur și simplu transforma laptele în brânză. Era bănuitor față de perspectiva mai largă asupra lucrurilor și sătul de jinduirile nedefinibile. Prefera îndeletnicirile zilnice ale realității. Și totodată recunoștea că lumea lui – și viața lui – se micșoraseră lent. Însă accepta situația.

De exemplu, își spunea că probabil că n-o să mai facă sex niciodată până la moarte. Probabil. Posibil. Asta dacă nu cumva. Dar, gândindu-se mai bine, mai degrabă nu. Sexul presupunea doi oameni. Două persoane, prima persoană și a doua persoană: tu și

eu, tu și cu mine. Acum însă, neastâmpărul primei persoane dinăuntrul lui se potolise. Era ca și cum și-ar fi privit și și-ar fi dus viața la persoana a treia. Ceea ce-i permitea s-o evalueze cu mai multă acuratețe, așa credea.

Deci chestiunea familiară a memoriei. Recunoștea că memoria e nedemnă de încredere și părtinitoare, dar în care direcție? Spre optimism? Asta avea sens la început. Îți aminteai trecutul în culori vesele, fiindcă asta îți valida existența. Nu era nevoie să-ți vezi viața ca pe un fel de triumf – a lui numai așa ceva nu fusese –, dar aveai nevoie să-ți spui că fusese interesantă, distractivă și avusese un scop. Avusese un scop? Asta cam suna a supraevaluare. Și totuși, o memorie optimistă te poate ajuta să te desparți mai ușor de viață, poate atenua durerea dispariției.

Dar ai putea să invoci la fel de bine și argumentul opus. Dacă memoria privilegiază pesimismul, dacă, privind în urmă, totul apare mai negru și mai mohorât decât a fost de fapt, atunci asta ar putea face viața mai ușor de lăsat în urmă. Dacă, la fel ca draga de Joan, moartă de peste treizeci de ani, bătuseși deja drumul până în infern și înapoi în timpul vieții, atunci de unde teamă față de iadul concret sau, mai probabil, față de non-existența veșnică? I-au venit în minte de nicăieri cuvintele surprinse pe videocamera de pe capul unui soldat englez din Afganistan – cuvinte rostite de un alt soldat pe când executa un prizonier rănit. „Așa. Leapădă-ți hoitul muritor, pizdă”, spusese bărbatul înainte de-a apăsa pe trăgaci. Impresionant, să citezi fie și două vorbe din Shakespeare pe câmpul de luptă modern, își spusese atunci. De ce-i venise asta în minte? Poate că legătura o făcuseră mășcările lui Joan. Așa că vedea partea bună a ideii că viața era doar un hoit muritor de care trebuia să te lepezi. Iar bărbații erau doar niște pizde; nu femeile,

bărbații. Dar poate că exista și un avantaj evoluționar al memoriei pesimiste. Nu te deranja să le faci loc și altora la coada la mâncare; puteai crede că era de datoria ta să te pierzi în pustiu sau să te lași pândit pe cine știe ce culme de deal pentru binele tuturor.

Însă aia era teorie; iar aici era vorba de lucruri practice. Din punctul lui de vedere, una dintre ultimele însărcinări din viața lui era să și-o aducă aminte corect. Iar asta nu însemna cu acuratețe, zi de zi, an de an, de la început, trecând prin mijloc, până la sfârșit. Sfârșitul fusese oribil și excesul de mijloc pusese în umbră începutul. Nu, iată la ce se gândea: era datoria lui de pe urmă, în numele ambilor, să și-o amintească și să și-o păstreze în gând ca atunci când fuseseră pentru prima dată împreună. Să și-o amintească așa cum era pe vremea când încă se gândea la inocența ei: o inocență a sufletului. Înainte ca inocența asta să fie desfigurată. Da, asta era cuvântul: o mâzgălire a chipului cu graffitiurile nebunești ale pilelii. De asemenea, o estompare a feței și, ca urmare, neputința lui de a o vedea. De a o vedea, de a-și aminti cum fusese înainte s-o piardă, s-o piardă din vedere, înainte să dispară în canapeaua aceea de creton – „Uite, Casey Paul, fac trucul cu dispariția!“ Înainte s-o piardă din vedere pe prima persoană – pe singura persoană – pe care-o iubise.

Avea fotografii, bineînțeles, și erau de ajutor. Zâmbindu-i rezemată de un trunchi de copac, într-o pădure de mult uitată. Bătută de vânt pe o plajă lată și goală, cu un șir de căsuțe oblonite profilându-se în spatele ei în depărtare. Există chiar și o fotografie a ei în rochia aceea de tenis, cu tiv verde. Fotografiiile erau utile, dar într-un fel confirmau de fiecare dată memoria, în loc s-o elibereze.

Încerca să se concentreze ca s-o surprindă în mișcare. Să-și amintească veselia ei, râsul, spiritul subversiv și iubirea pentru el, înainte să nu mai poată ajunge la ele. Îndrăzneala ei impetuoasă și efortul de a crea fericire când sorții îi erau întotdeauna potrivnici, când *le* erau întotdeauna potrivnici. Da, după așa ceva umbla: Susan fericită, Susan optimistă, cu toate că habar n-avea ce-i rezerva viitorul. Asta era un talent, o componentă norocoasă a firii ei. El, unul, avea tendința să cerceteze viitorul și să decidă, pe baza unei evaluări de probabilități, ce anume era preferabil, optimismul sau pesimismul. El îi dădea viață temperamentului; ea își aducea temperamentul la viață. Era mai riscant, firește; aducea mai multă bucurie, dar te lăsa fără plasă de protecție. Totuși, își spunea el, măcar nu fuseseră înfrânți de lucrurile practice.

Erau toate astea; dar mai era și felul cum îl accepta exact așa cum era. Ba nu, și mai bine: se bucura de el așa cum era. În plus, avea încredere în el: îl privea și nu-l pune la îndoială; era convinsă că avea să facă până la urmă ceva cu el însuși – și cu viața lui. Ceea ce într-un fel și făcuse, deși nu așa cum se gândise niciunul dintre ei.

Uneori spunea „Hai să-i vâram pe toți Pițiponcii în Austin și să mergem la mare“. Sau la catedrala din Chichester, la Stonehenge, într-un anticariat sau într-o pădure în mijlocul căreia se găsea un copac de o mie de ani. Sau la un film de groază, oricât ar fi înspăimântat-o. Sau la un bâlci, unde se bușeau cu mașinuțele electrice, se îndopau cu vată pe băț, nu reușeau să scoată nucile de cocos de pe stative și erau învârtiți prin aer de tot felul de dispozitive, până când simțeau că-i ia cu leșin. Nu știa dacă făcuse toate lucrurile astea atunci cu ea; poate că pe unele mai târziu, poate chiar cu alți oameni. Dar astea erau amintirile de care avea

nevoie și care o aduceau înapoi, chiar dacă nici nu fusese acolo de fapt.

Fără plasă de protecție. O imagine îi venea în minte ori de câte ori se gândea la ea. O ținea de încheieturi după ce ieșise pe geam, incapabil s-o tragă înăuntru sau s-o lase să cadă, ambele lor vieți într-o stază chinuitoare până când se întâmpla ceva. Și ce anume se întâmplase? Păi, încercase să-i facă pe oameni să pună saltele una peste alta, ca să-i amortizeze căderea; sau sunase la pompieri ca să vină cu o foaie elastică; sau... Dar erau prinși unul de altul la încheieturi, ca zburătorii de la trapez: nu doar el o ținea pe ea, și ea îl ținea pe el. Iar într-un târziu l-au părăsit puterile și i-a dat drumul. Și, cu toate că avusese o cădere atenuată, tot o duruse rău, din cauză că, așa cum îi spusese cândva, avea oase grele.

O însemnare din jurnal era, bineînțeles: „E mai bine să fi iubit și să fi pierdut decât să nu fi iubit deloc.” A stat acolo câțiva ani; pe urmă a șters-o. Pe urmă a scris-o din nou; pe urmă a șters-o din nou. Acum avea amândouă însemnările una lângă alta, una clară și adevărată, alta ștearsă și falsă.

Când se întorcea cu gândul la viața din Sat, își amintea că se baza pe un sistem simplu. Pentru fiecare suferință exista un singur leac. TCP [16](#) pentru dureri de gât; dettol pentru tăieturi; disprină pentru dureri de cap; Vicks pentru tuse repetată. Dincolo de ele se găseau chestiunile mai serioase, dar tot cu câte-o singură soluție. Remediul pentru sex e căsnicia; remediul pentru iubire e căsnicia; remediul pentru infidelitate e divorțul; remediul pentru nefericire e munca; remediul pentru nefericirea extremă e băutura; remediul pentru moarte e credința firavă în viața de apoi.

Ca adolescent, tânjise după ceva mai multe complicații. Iar viața îi permisesse să le descopere. Acum simțea uneori că avusese parte cu vârf și îndesat de complicațiile vieții.

La câteva săptămâni după cearta cu Anna, a renunțat la camera închiriată și s-a întors pe Henry Road. Undeva, într-un roman pe care îl citise după aceea, dăduse peste fraza: „S-a îndrăgostit ca un om care se sinucide.” Nu era chiar așa, dar exista un înțeles față de care n-avea încotro. N-a putut trăi cu Susan; n-a putut să-și ducă viața departe de ea; prin urmare, s-a întors să-și ducă zilele cu ea. Curaj sau lașitate? Sau pură inevitabilitate?

Cel puțin acum era familiarizat cu tiparul lipsei de tipar a vieții căreia i se supunea din nou. Reapariția nu i-a fost primită cu fericire sau ușurare, ci cu o veselă indiferență. Fiindcă era clar că avea să se ajungă la întoarcere. Fiindcă tinerilor era normal să li se permită felurite abateri, însă nu trebuiau felicitați la înapoierea într-un loc de unde nu s-ar fi convenit să plece. A observat reacția nepotrivită, dar n-a luat-o ca pe o jignire; pe scara lucrurilor de care te puteai simți jignit, nu însemna mare lucru.

Prin urmare, au continuat – cât timp? încă patru-cinci ani? – sub același acoperiș, cu zile bune și săptămâni proaste, furie reprimată, izbucniri ocazionale și o izolare socială din ce în ce mai mare. Toate astea nu-l mai făceau să se simtă interesant; în schimb, se simțea ratat și proscris. Nu s-a mai apropiat de nicio femeie în perioada asta. După un an sau doi, Eric n-a mai suportat atmosfera și s-a mutat. Cele două camere de la mansardă au fost închiriate unor infirmiere. Asta e, n-a putut să găsească polițiști.

Dar în anii ăștia a descoperit ceva care l-a surprins și i-a făcut viața viitoare mai ușoară la momentul potrivit. Secretara cabinetului de avocatură a anunțat că e gravidă; au scos postul la

concurș pentru un contract pe termen fix, dar n-au gășit persoana potrivită; așă că s-a autopropus. Nu-i ocupa nici pe departe toată ziua și a continuat să rezolve și câteva cazuri de asistență juridică. Dar a descoperit că rutina muncii administrative, programarea întâlnirilor, corespondența și facturile – ba chiar și îndatoririle banale privind filtrul de cafea și răcitorul de apă – îi dădeau o satisfacție discretă. Pe de o parte, fără îndoială, fiindcă venea adeseori de pe Henry Road într-o stare care nu-i mai permitea să facă decât administrație primară. Însă în același timp îi făcea o plăcere neanticipată să se îngrijească de bunul mers al lucrurilor. Iar colegii îi erau recunoscători fără ocolișuri pentru că le făcea viața mai ușoară. Contrastul cu Henry Road era flagrant. Când îi mulțumise Susan ultima oară că-i făcea viața mai puțin complicată decât ar fi putut fi?

Dând multe explicații despre surpriza emoționantă a iubirii materne, secretara cabinetului a dat de știre că nu se mai întoarce. A luat el în primire postul cu normă întregă; iar după mai mulți ani tocmai simțul practic i-a dat ocazia să scape. A făcut muncă de secretariat pentru firme de avocatură, pentru instituții caritabile, pentru ONG-uri, așă că a avut prilejul să călătorească și să se mute când a simțit nevoia. A lucrat în Africa, precum și în America de Nord și de Sud. Rutina dădea satisfacție unei părți din el despre a cărei existență nici nu știa. Și-a amintit acum că atunci, la clubul de tenis din Sat, fusese șocat de cum jucau unii dintre membrii mai vârstnici. Erau cu siguranță competenți, însă inexpresivi și neinventivi, de parcă n-ar fi făcut decât să urmeze indicațiile unui instructor mort de mult. Mă rog, așă fusese atunci. Acum era în stare să administreze un birou – oricând și oriunde – ca orice angajat versat și vechi în meserie. Își păstra satisfacțiile pentru el.

Iar, cu timpul, se lămurise și în legătură cu banii: ce puteai – și ce nu puteai – să faci cu ei.

Și mai era ceva. Era un post sub nivelul lui de pregătire. Nu că nu l-ar fi luat în serios – dimpotrivă. Dar din cauză că, profesional vorbind, își coborâse acum așteptările, și-a dat seama că i se întâmpla foarte rar să fie dezamăgit.

Era de datoria lui să se întoarcă în timp, să vadă cum fusese Susan și s-o salveze. Însă nu era vorba doar de ea. Avea o datorie și față de sine. Să se întoarcă în timp și să... *se salveze*? De la ce? De la „naufragiul ulterior al vieții lui”? Nu, era prostesc de melodramatic. Viața lui nu naufragiase. Inima, da, inima îi fusese cauterizată. Dar găsisese un mod de-a trăi și continuase cu viața aceea care-l adusese aici. Și, odată ajuns, avea datoria să se vadă așa cum fusese cândva. Ciudat cum, în tinerețe, nu datorezi nimic viitorului; dar când ești bătrân ai o datorie față de trecut. Față de singurul lucru pe care nu poți să-l schimbi.

Și-a amintit cum, la școală, era călăuzit de profesori prin cărți și piese de teatru în care exista adeseori un Conflict între Iubire și Datorie. În poveștile acelea vechi, iubirea inocentă, dar pățimașă se ciocnea de datoria față de familie, biserică, rege, stat. Unii protagoniști câștigau, alții pierdeau, iar alții le făceau pe amândouă în același timp; de obicei, urmările erau tragice. Fără îndoială că în societățile religioase, patriarhale și ierarhice aceste conflicte continuau și încă le ofereau subiecte scriitorilor. Dar în Sat? Ai lui nu mergeau la biserică. Și nu exista cine știe ce structură socială ierarhică, dacă nu puneai la socoteală comitetele de la cluburile de tenis și de golf, cu puterea lor de-a exclude. Nici problema patriarhatului nu se punea – oricum, nu în prezența

maică-sii. Cât despre îndatoririle de familie, nu se simțise niciodată obligat să le facă pe plac părinților. Mai mult, la ora actuală accentul se punea altfel, și părinții erau cei care trebuiau să accepte orice „opțiune de viață” pe care putea s-o aibă copilul. Cum ar fi escapada pe o insulă grecească în compania lui Pedro de la coafor sau aducerea acasă a mămicii în rochie de tenis.

Și totuși, această eliberare de vechile dogme venea și ea însoțită de aspecte complexe. Sentimentul obligației se internaliza. Iubirea era o Datorie în și pentru sine. Aveai o Datorie față de Iubire, cu atât mai mult cu cât era acum centrul sistemului tău de convingeri. Iar Iubirea aducea cu sine multe Datorii. Prin urmare, chiar și când era aparent imponderabilă, Iubirea putea să atârne greu, să te lege fedeleș, iar Datoriile ei puteau să provoace dezastre la fel de mari ca pe vremuri.

Un alt lucru pe care ajunsese să-l înțeleagă. Își imaginase că, în lumea modernă, timpul și locul nu mai erau relevante pentru poveștile de iubire. Privind în urmă, a priceput că în povestea lui jucaseră un rol mult mai mare decât își dăduse vreodată seama. Cedase în fața amăgirii vechi, continue și ineradicabile: aceea că îndrăgostiții se află cumva în afara timpului.

Acum divaga. Susan și el, în toți acei ani. Trebuse să facă față rușinii ei. Dar trebuse să facă față, acum știa, și rușinii lui.

O însemnare din agendă care supraviețuise câtorva examinări: „În iubire, totul este deopotrivă adevărat și fals; este singurul subiect despre care e imposibil să spui ceva absurd.” Îi plăcuse remarcă asta din ziua când o descoperise. Fiindcă pentru el se deschisese spre un gând mai general: că iubirea ca atare nu e

absurdă niciodată, ca de altfel nici cei care participă la ea. În ciuda severelor ortodoxii afective și comportamentale pe care ar putea încerca să le impună societatea, iubirea se furișează pe lângă ele. Vedeai câteodată, în ograda fermei, forme improbabile de atașament – găscă îndrăgostită de măgar, puiul de mătă jucându-se în siguranță între labele mastiffului legat cu lanțul. Existau și în ograda umană forme de atașament la fel de improbabile – și totuși, deloc absurde pentru oricare dintre participanți.

Un efect permanent al contactului cu casa Macleozilor fusese antipatia față de bărbații furioși. Nu, nu antipatia, dezgustul. Furia ca expresie a autorității, ca expresie a masculinității, furia ca preludiu la violența fizică: nu putea să le sufere. Furia avea o falsă virtute oribilă: uită-te la mine, sunt furios, uite cum dau în clocot, într-atât sunt de plin de emoții, uite cât sunt de viu (spre deosebire de pământul ăia inert), uite cum o să ți-o demonstrez prinzându-te de păr și izbindu-te cu fața de ușă. Și-acum uite ce m-ai silit să fac! Sunt furios și pentru asta!

I se părea că furia nu era niciodată doar furie. Iubirea ca atare era, de obicei, doar iubire, chiar dacă-i obliga pe unii să se poarte în feluri care te făceau să bănuiești că nu mai exista niciun strop de iubire și poate că nici nu existase vreodată. Însă furia, mai cu seamă genul care se înveșmânta în haina fățarniciei (ceea ce poate că era valabil pentru toate tipurile de furie), era foarte des expresia a altceva: plictiseală, dispreț, superioritate, eșec, ură. Sau chiar ceva aparent banal, cum ar fi dependența iritantă de simțul practic al femeilor.

Chiar și așa, și spre considerabila lui surprindere, în cele din urmă încetase să-l urască pe Macleod. Ce-i drept, omul murise de

mult – deși era perfect posibil, ba chiar rezonabil, să-i detești pe morți; iar cândva și-a imaginat că o să simtă ura aia până în ziua când o să moară și el. Însă lucrurile nu merseseră așa.

Nu era deloc sigur de cronologia faptelor. La un moment dat Macleod se pensionase, dar continuase să trăiască în căsoiul ăla, având doar o menajeră-bucătăreasă față de care se purta cu o politețe elaborată și desuetă. O dată pe săptămână se ducea la clubul de golf și lovea o minge care stătea pe loc de parc-ar fi fost un dușman personal. Grădinărea furios, fuma furios, deschidea holbătoarea și bea în fața ei până când abia dacă mai era în stare să se suie singur în pat. Adeseori șterpelitoarea doamnă Dyer găsea aparatul zumzând și cu ecranul plin de purici când sosea.

Pe urmă, într-o dimineață de iarnă, în timp ce planta varză, Macleod căzuse cât era de lat și trecuseră ore bune până să fie descoperit; accidentul vascular făcuse ravagii. Paralizat pe jumătate și redus la tăcere cu totul, depindea acum de vizitele regulate ale unei infirmiere, de cele lunare ale fiicelor lui și de cele aritmice ale lui Susan. Maurice, vechiul prieten de la *Reynolds News*, mai trecea din când în când pe la el și, încălcând cu bună știință sfaturile medicilor, scotea o sticlă de whisky de o jumătate de litru și-i turna pe gât lui Macleod din ea, în timp ce ochii familiari clipeau cu recunoștință. Când menajera l-a găsit mort pe podea și înfășurat în cearșafuri, Susan le împuternicise de mult pe Martha și Clara să acționeze în numele ei. Casa, cu numeroasele ei bunuri nedorite, a fost vândută unui localnic dubios, care ar fi putut acționa ca paravan pentru un dezvoltator imobiliar.

Undeva în cursul acestor întâmplări, încetase să-l urască pe Macleod. Nu l-a iertat – nu considera iertarea opusul urii –, dar a admis că antipatia lui clocotitoare și puseurile de furie nocturnă deveniseră într-o câțva irelevante. Pe de altă parte, nu simțea milă

pentru Macleod, în ciuda umilințelor și momentelor de slăbiciune pe care i le provocase. Pe acestea le considera inevitabile: la drept vorbind, în prezent considera că majoritatea lucrurilor care se întâmplă sunt inevitabile.

Problema răspunderii? Părea o chestiune pentru outsideri: doar cei care nu dispuneau de suficiente dovezi și cunoștințe aveau atâtă încredere în sine cât să atribuie vinovății. De asemenea, ajunsese la acea etapă a vieții în care începuse să urmeze piste contrafactice. Dacă se întâmplase asta în loc de aia? Era ceva pasiv, dar care te implica (și eventual ținea departe problema răspunderii). De exemplu, dacă n-ar fi avut nouăsprezece ani, cu tot timpul din lume, și – deși fără să-și dea seama – disperat să găsească iubirea când venise la clubul de tenis? Dacă Susan, din scrupule religioase sau morale, i-ar fi descurajat interesul și nu l-ar fi învățat nimic altceva decât lucruri de abilitate tactică la meciurile de dublu mixt? Dacă Macleod ar fi continuat să manifeste interes sexual față de soție? Poate că nu s-ar fi întâmplat nimic din toate astea. Însă, din moment ce se întâmplaseră, dacă voiai să împarți vinovății, te trezeai direct în pre-istoria care acum, în două dintre cele trei cazuri, devenise ineccesibilă.

Acele prime câteva luni încărcate îi reordonaseră prezentul și-i determinaseră viitorul, chiar până în prezent. Dar dacă, de pildă, el și Susan n-ar fi fost atrași unul de celălalt? Dacă una dintre numeroasele lor acoperiri ar fi fost adevărată? Era un tânăr care o ducea cu mașina fiindcă avea nevoie de alți ochelari. Era prieten cu una sau cu amândouă fetele ei. Era un fel de protejat al lui Gordon. Acum, în starea lui de calm obținut pe îndelete, descoperirea că-i vine ușor să-și închipuie lucrurile altfel decât fuseseră – cu totul alte fapte și sentimente.

Curios din fire, a pornit pe cărarea asta neumblată. De exemplu, a început să-l ajute pe bătrânul Macleod la grădinărit. Pe lângă tenisul jucat cu Susan, s-a apucat să învețe golf, a luat lecții la club și a făcut de multe ori pereche cu Gordon – așa cum îl rugase chiar el să-i spună – la cele optsprezece găuri ale circuitului, când roua încă scânteia pe traseu. Prezența lui avea ceva care-l destindea pe bătrânul Macleod: ursuzenia lui era doar o mască, iar Paul era în stare să-l relaxeze și mai mult la locul de lovire a mingii; Gordon chiar l-a învățat (după ce răsfoise un manual american de golf) să iubească mingiuța aceea cu șanțulețe, în loc s-o urască. A mai descoperit – el, Casey Paul, așa cum îi spuneau acum și alții, nu doar Susan – că de fapt îi plăcea să bea una mică: gin cu Joan, bere cu Gordon, un pahar de Xeres din când în când cu Susan; deși erau cu toții de acord că la un moment dat trebuie pus frâu și orice pahar în plus e periculos. Iar apoi, de ce să nu urmeze viața asta alternativă până la o încheiere dacă nu logică, măcar convențională – dacă el și una dintre fetele Macleod ar fi început (cum ar fi zis părinții ei) „să-și facă ochi dulci“? Martha sau Clara? De bună seamă, Clara, care preluase mai multe trăsături de caracter de la Susan. Numai că aici era vorba de ceva contrafactual, așa că o alegea pe Martha.

Consecința imediată a fost că Macleozii chiar au venit să bea un Xeres cu părinții lui – o ocazie de care el și Martha avuseseră oroare, dar care până la urmă a ieșit foarte bine. Cele două perechi n-ar fi compus niciodată un cvartet de bridge armonios, dar nimic nu ștergea mai bine incompatibilitățile decât stabilirea unei date cu vicarul de la St Michael's. Și – din moment ce contrafactualismul scăpase acum de sub control – s-a hotărât să-și asorteze la ziua cununiei cea mai extravagant de frumoasă vreme cu putință, mergând până la ivirea unui curcubeu dublu. Pe urmă, dintr-o

toană, a ales să-și procure sora pe care n-o avusese niciodată. Ca să le dea palpitanții părinților, a făcut-o lesbiană. A, și și-a adus bebelușul la ceremonie. Singurul bebeluș din lumea occidentală care n-a plâns la momentul nepotrivit în timpul unei cununii. De ce nu?

A clătinat din cap ca să-și alunge închipuirile stranii care-i dăduseră târcoale. Erau două feluri în care puteai să privești viața; sau oricum două extreme ale punctului de vedere, cu o linie continuă între ele. Una susținea că fiecare acțiune umană era neapărat însoțită de ștergerea tuturor celorlalte acțiuni care ar fi putut fi îndeplinite în locul ei; viața consta, așadar, într-o succesiune de opțiuni mici și mari, expresii ale liberului-arbitru, așa încât individul era aidoma căpitanului unei nave cu zbatuiri care plutea pe grandiosul Mississippi al vieții. Cealaltă susținea că totul era inevitabil, că pre-istoria era la putere, că viața omului era doar o umflătură de pe un buștean purtat el însuși pe apele grandiosului Mississippi, tras și împins, apărat și lovit de curenți, vârtejuri și primejdii pe care nu putea nimeni să le controleze. Paul credea că nu trebuie să fie una sau cealaltă. Era de părere că o viață – a lui, bineînțeles – putea fi trăită la început în orizontul inevitabilității, iar mai târziu în orizontul liberului-arbitru. Dar în același timp își dădea seama că, de obicei, reordonările retrospective ale vieții îți serveau propriilor scopuri.

Gândindu-se mai bine, a decis că partea cea mai improbabilă a contrafactualismului său era faptul că Martha n-ar fi văzut niciodată în el un potențial soț.

Simțea oare regret față de felul cum o „înapoiase” – i se părea că asta făcuse – pe Susan? Nu: cuvântul adecvat ar putea fi „vina” sau colega ei mai acută, „remușcarea”. Dar exista și aici o

inevitabilitate care conferea acțiunii o coloratură morală diferită. A descoperit că pur și simplu nu mai putea să continue. Nu putea s-o salveze pe Susan, așa că trebuia să se salveze pe sine. Era simplu ca bună ziua.

Nu, bineînțeles că nu era; era mult mai complicat. Ar fi putut merge mai departe, amăgindu-se și în același timp torturându-se. Ar fi putut merge mai departe, calmând-o și liniștind-o chiar și atunci când mintea și memoria ei funcționau în bucle de câte trei minute, de la mirarea sinceră față de prezența lui, deși stătea acolo pe scaun de două ore, trecând prin dojenile pentru absența lui inexistentă, trecând mai departe prin panică și îngrijorare, pe care el avea să le potolească prin cuvinte de mângâiere și prin amintiri tandre, pe care ea avea să simuleze că le acceptă, cu toate că băutura i le scosese de mult din minte. Nu, ar fi putut merge mai departe acționând ca un ajutor emoțional la domiciliu, asistând la dezintegrarea ei treptată. Dar ar fi trebuit să fie masochist. Iar între timp făcuse cea mai înspăimântătoare descoperire din viață, care probabil c-a aruncat o umbră asupra tuturor relațiilor lui ulterioare: conștiința faptului că iubirea, chiar și cea mai pătimășă și mai sinceră, poate să se închege, dacă e asediată corespunzător, într-un amestec de milă și furie. Iubirea lui dispăruse, fusese izgonită lună de lună, an de an. Însă lucrul care l-a șocat a fost că emoțiile care au înlocuit-o erau exact la fel de violente ca iubirea pe care-o purtase în inimă până atunci. Iar viața și inima lui erau exact la fel de agitate ca înainte, numai că ea nu mai era în stare să-i aline inima. Iar asta l-a silit, în cele din urmă, s-o înapoieze.

Le-a trimis o scrisoare comună Marthei și Clarei. N-a intrat în amănunte emoționale. Le-a explicat doar că era obligat să plece într-o călătorie de afaceri îndelungată – poate câțiva ani – și că, evident, nu avea cum s-o ia pe Susan cu el. Urma să plece peste trei

luni și spera ca intervalul să fie suficient pentru ca ele două să facă aranjamentele convenite. Dacă, la un moment dat, avea să fie nevoie de internarea ei într-un azil, urma să ajute pe cât posibil; deși în prezent nu-și permitea să contribuie cu nimic.

Așa și era, în cea mai mare parte.

Era obligat să facă o vizită înainte să plece din țară. Îi era groază de ea sau abia o aștepta? Probabil că ambele. Se făcuse cinci când a sunat la soneria la care de data asta n-a mai răspuns un contrapunct de lătrături, ci doar o hămăială îndepărtată. Când Joan a deschis ușa, lângă ea se găsea un golden retriever placid și bătrâior. Joan avea o privire atât de cețoasă, încât ar fi putut fi un câine utilitar pentru orbi, și-a zis el.

Era iarnă; Joan purta un trening cu câteva arsuri de țigară pe piept și o pereche de ciorapi rusești, de casă, în care lipăia la fel de încet ca retrieverul. În sufragerie se amestecau fumul lemnului și fumul de țigară. Scaunele erau aceleași, dar mai uzate. Retrieverul, care răspunde la numele Sibyl, gâfâia după ce bătuse atâta drum până la ușa de la intrare și înapoi.

– Mi-au murit toți lătrăii, a spus Joan. Să nu-ți iei vreodată câini, Paul. Mor înaintea ta și pe urmă vine-o vreme când nu mai știi dacă să ți-l iei pe ultimul sau nu. Hai, o dușcă pentru drum. Iată-ne, Sibyl și cu mine. Ori mor eu și-i frâng inima, ori moare ea și mi-o frânge. Nu prea ai de ales, nu? Ginul e-acolo. Toarnă-ți!

S-a conformat, alegând paharul cel mai puțin murdar.

– Cum o mai duci, Joan?

– Cum vezi. În general la fel, dar mai bătrână, mai beată și mai singură. Tu?

– Am făcut treizeci de ani. O să plec afară câțiva ani. Cu serviciul. Am dat-o înapoi pe Susan.

–Ca pe-un colet? E cam târziu în morții mă-sii, nu? Să te-ntorci cu ea la magazin și să-ți ceri banii înapoi.

–Nu-i așa.

Și-a dat seama că s-ar putea să-i vină greu să-i explice unei bețive de ce-o părăsea pe altă bețivă.

–Și cum e, mă rog?

–Uite cum e. Am încercat s-o salvez, am zbârcit-o. Am încercat s-o fac să nu mai bea, am zbârcit-o. N-o învinovățesc, e cu totul altceva. Și țin minte ce mi-ai zis atunci – că mai degrabă o să sufere ea decât eu. Dar nu mai suport. Nu mai rezist nici zece zile, darămite zece ani. Așa c-o să aibă Martha grijă de ea. Clara a refuzat, ceea ce m-a surprins. Am spus că... dacă la un moment dat o să trebuiască s-o ducă la azil, o să pot și eu să contribui. Pe viitor. Dacă o să am succes și-o să câștig niște bani.

–Da' știu că le-ai aranjat pe toate!

–E autoapărare, Joan. Nu mai rezistam.

–Prietenă? a întrebat ea, aprinzându-și încă o țigară.

–Nu-s atât de fără suflet.

–Păi, găsirea unei alte femei poate să-i aducă dintr-odată bărbatului o limpezire a minții cu totul excepțională. Mă gândesc la ce-am trăit eu în materie de pulă și pizdă.

–Îmi pare rău că n-a ieșit bine, Joan.

–Compasiunea ta întârzie cam juma' de secol, tinere.

–Chiar vorbesc serios.

–Și Martha cum crezi c-o să facă față? Mai bine ca tine? Mai rău? Cam la fel?

–N-am idee. Și într-un fel nici nu-mi pasă. Nu-mi pasă, fiindcă altminteri mă trezesc târât înapoi.

–Nu se pune problema să te trezești târât înapoi. Încă n-ai ieșit.

–Cum adică?

–Ești tot acolo. Și-o să fii mereu. Nu, nu propriu-zis. Dar în inima ta. Nimic nu se termină vreodată – dac-a ajuns să pătrundă atât de adânc. O să fii mereu un rănit pe picioarele lui. Asta e singura opțiune, după o vreme. Rănit pe picioarele lui sau mort. Nu crezi?

S-a uitat peste masă, dar nu i se adresa lui. Vorbea cu Sibyl și-o mângâia pe capul moale. N-a știut ce să spună, fiindcă nu și-a dat seama dacă o crede sau nu.

–Mai înșeli la cuvinte încrucișate?

–Obrăznicătură afurisită ce ești! Dar asta nu-i ceva nou, nu?

I-a zâmbit. Joan îi plăcuse dintotdeauna.

–Și-nchide ușa după tine. Nu-mi place să mă ridic de-atâta ori într-o zi.

Și-a dat seama că nu era cazul s-o îmbrățișeze, așa că s-a mulțumit să dea din cap, a zâmbit și a dat să plece.

–Să trimiți o coroană când o fi să fie, a strigat după el.

Nu știa dacă pentru ea sau pentru Susan. Mai știi, poate chiar pentru Sibyl. Oare li se trimiteau coroane și câinilor? Încă un lucru pe care nu-l știa.

Ce nu i-a povestit – n-a *putut* să-i povestească – lui Joan a fost înfricoșătoarea lui descoperire că, printr-un proces implacabil, aproape chimic, iubirea putea să se închege în milă și furie. Furie nu pentru Susan, ci pentru lucrul care-o distrusese. Chiar și așa însă, furie. Iar furia la un bărbat îi provoca scârbă. Așa că acum, pe lângă milă și furie, avea de gestionat și scârba de sine. Iar asta făcea parte din rușinea lui.

A lucrat în mai multe țări. A avut treizeci și ceva de ani, apoi patruzeci și ceva, absolut prezentabil (cum ar fi spus maică-sa), precum și solvabil și nici pe departe nebun. I-a fost suficient ca să-și găsească partenerele de sex, viața socială și căldura zilnică de care avea nevoie – până se muta la următorul post, în următoarea țară, în următorul cerc social din următorii ani în care se făcea plăcut cu și pentru alți oameni, dintre care pe unii poate că avea să-i revadă peste alți câțiva ani, iar pe alții nu. Exact asta își dorea; mai precis, doar asta se simțea capabil să susțină.

Unora stilul lui de viață li s-ar fi putut părea egoist, chiar parazit. Dar se gândea și la alții. Încerca să nu inducă în eroare, să exagereze ceea ce era disponibil în plan emoțional. Nu zăbovea în fața vitrinelor bijutierilor, nu tăcea zâmbind fals când vedea fotografii de bebeluși; nici nu susținea că avea de gând să se așeze la casa lui, cu o persoană anume sau chiar într-o țară anume. Și – deși asta a fost o trăsătură pe care n-a identificat-o imediat – era în general atras de femei care erau... cum să le spună? Stabile, independente și care nu arătau distruse. Femei care aveau vieților lor, care ar fi putut să se bucure de prezența lui solidă, dar trecătoare tot atât cât s-ar fi bucurat și el de a lor. Femei pe care plecarea lui nu le-ar fi rănit prea mult și care n-ar fi provocat prea multă durere, dacă ar fi decis ele să-l părăsească.

Privea tiparul ăsta psihologic, strategia asta emoțională, nu doar ca pe ceva onest și plin de tact, ci și ca pe ceva necesar. Nici nu oferea, nici nu susținea că oferă mai mult decât știa că poate. Deși bineînțeles că, dacă prezenta lucrurile așa, își dădea seama că unii ar fi putut să-l considere egocentric. De asemenea, nu era în stare să decidă dacă strategia de-a pleca – dintr-un loc în altul, de la o femeie la alta – era curajoasă, ca fel de a-și recunoaște limitele, sau lașă, ca fel de-a și le accepta.

Iar această nouă teorie a vieții nici măcar nu funcționa întotdeauna. Unele femei îi făceau cadouri bine gândite – iar asta îl speria. Altele, peste ani, îl crezuseră un englez tipic, un înțepat, un insensibil; în plus, fără inimă și manipulativ – deși credea că felul cum aborda el relațiile era cel mai puțin manipulativ din câte știa. Chiar și așa, unele femei se supărau pe el. Iar în rarele ocazii când încercase să-și explice viața, pre-istoria și starea inimii pe termen lung, acuzațiile deveneau uneori mai tăioase și era tratat de parcă ar fi avut o boală infecțioasă pe care ar fi trebuit s-o declare între prima și a doua întâlnire.

Însă asta era natura relațiilor: întotdeauna părea să existe un anumit tip de dezechilibru. Și una era să pui la cale o strategie emoțională, dar cu totul alta când se căsca pământul sub tine și trupele tale care se apărau se prăvăleau într-o râpă trecută pe hartă cu doar câteva secunde mai devreme. Așa stătuseră lucrurile cu Maria, spanioloaica blândă și calmă care începuse dintr-odată să amenințe cu sinuciderea și să vrea ba una, ba alta. Numai că el nu se oferise să fie tatăl copiilor ei – sau ai altcuiva; și nici nu avusese de gând să treacă la catolicism, chiar dacă asta ar fi fost pe placul mamei ei aflate, chipurile, pe moarte.

Iar apoi – dat fiind că neînțelegerea e distribuită democratic – fusese Kimberly din Nashville, care îi îndeplinise atât de rapid toate cerințele nescrise – de la felul cum îl dusesse în pat râzând încă de la a doua întâlnire de cum întruchipa însuși spiritul independenței generoase –, încât, în loc să se felicite discret pentru norocul care dăduse peste el, se îndrăgostise de ea până peste urechi. La început îl ținuse la respect cu trimiteri la spațiul vital și la ideea de-a „nu complica lucrurile”. Totuși, asta îl făcuse să vrea cu și mai multă disperare ca ea să se mute la el chiar în după-amiaza aceea, se întrecuse pe sine cu adusul florilor, se trezise

uitându-se la vitrine pline de inele cu diamant și chiar visând la ascunzătoarea perfectă – poate coliba unui vânător bătrân (cu toate dotările moderne, bineînțeles) de pe o ulicioară umbrită de copaci. Avansase ideea căsătoriei, iar ea răspunsese: „Paul, nu așa merge treaba.” Când, în plin delir, ea îl mângâiase pe braț și-i spusese genul de lucruri pe care i le spusese el Mariei, se auzise acuzând-o că e egoistă, manipulativă, insensibilă și o americană tipică – cine știe ce voise să spună, câtă vreme era pentru prima oară că ieșea cu o americană. Așa că ea i-a dat papucii prin fax, iar el s-a pedepsit îmbătându-se suficient de rău ca să ajungă la faza de rezonabilitate bruscă, moment în care a izbucnit într-un râs prostesc, și-a dat seama de absurdul a tot ceea ce face omul pe pământ și a simțit chemarea neașteptată a vieții monahale, având concomitent fantezii cu Kimberly îmbrăcată în călugăriță și dedându-se unei partide de sex reconfortant de blasfemiator cu el, ceea ce l-a făcut să cumpere două bilete pentru un zbor extrem de matinal spre Mexic, dar bineînțeles că a dormit mai mult decât era cazul, iar mesajul de pe robotul telefonic pe care l-a auzit la trezire n-a fost de la Kimberly, ci de la compania aeriană care-l informa că pierduse avionul. Cum-necum, a ajuns la serviciu în ziua aceea și și-a povestit pățania, luându-se singur peste picior, ceea ce i-a făcut pe colegi să râdă, ba chiar și pe el, așa că relatarea glumeață și deformată a luat repede locul celor întâmplante de fapt. Iar în a doua parte a vieții i-a mulțumit în gând lui Kimberly că fusese mai isteată decât el – mai isteată emoțional. Și-a imaginat că primise o mulțime de lecții emoționale trăind cu Susan. Dar poate că erau doar lecții emoționale despre trăitul cu ea.

Ținea legătura cu prietenii când venea câteva zile acasă sau între posturi, la băute sau la niște mese care i se păreau tot atâtea

comutări bruște pe derulare rapidă. Unii dintre ei se transformaseră în niște carieriști iremediabili și ei vorbeau cel mai sentimental despre zilele de-altădată. Alții ajunseseră între timp la a doua soție și la copii vitregi. Unul devenise gay după atâta vreme și după ce începuse brusc să fie foarte atent la cefele bărbaților tineri. Pe câțiva timpul nu-i schimbase deloc. Bernard, roșu la față și cu o barbă albă, îi dădea un ghiont, îi făcea un semn din cap și spunea în gura mare „Fii atent la curu' ăsteia“ când trecea câte-o femeie pe lângă masa lor. Bernard spusese același lucru și la douăzeci și cinci de ani, deși atunci o făcuse cu un fals accent american. Poate că încă era util să ți se-aducă aminte că unii bărbați confundau plictiseala cu onestitatea. La fel cum alții luau pedanteria drept virtute.

Acești prieteni intermitenți proveneau din recolte diferite: dintre Pițiponci, doar Eric rămăsese în viața lui. Erau prietenoși cele câteva ore convenite, iar alcoolul topea distanța dintre ei. Dar, la cum mergeau lucrurile – de fapt, la cum mergeau pentru *el* –, tindea să țină minte doar enunțurile care erau fie presupuneri, fie râcâieli.

– Tot pe felie, nu, Paul?

– Liber ca pasărea și de capul tău?

– Încă n-ai găsit-o pe femeia ideală? [17](#) Sau poate pe Señorita Rita?

– Crezi c-o să te așezi vreodată la casa ta?

– Păcat că n-ai copii! Ai fi un tată ca lumea.

– Nici acum nu-i prea târziu. Niciodată să nu spui niciodată, bătrâne.

– Nu visezi la căbănuța aia cu lemne care ard în cămin și cu nepoți pe genunchi?

– N-are cum să aibă nepoți, dacă nu face copii!

– Te crucești ce poate să facă medicina de azi.

Pe unii reparațiile lui ocazionale îi făceau să se simtă mulțumiți de felul cum li se aranjaseră viețile, pe când alții erau, dacă nu invidioși, măcar un pic agitați. Apoi, la cincizeci și ceva de ani, s-a întors acasă, s-a mutat în Somerset și și-a investit o parte din economii.

– De unde ți-a venit ideea cu brânza?

– Vise urâte pentru tot restul vieții, bătrâne.

– O fi și vreo lăptăreasă în toată povestea?

– Și fii atent la curu' *ăsteia*.

– Bine măcar că de-acum încolo o să te vedem mai des.

Însă nu era nicio lăptăreasă; și, fapt curios, n-a ajuns să se vadă mai des cu prietenii intermitenți. Somerset se putea dovedi la fel de îndepărtat ca Valparaiso sau Tennessee, dacă asta voiai. Și poate c-a ales să-și amintească de glumele lor grosolane fiindcă îl ajutau să se țină departe de ei la fel cum se ținuse departe și de prietene. Cu toate că acum era rândul lor să se țină departe, din cauză că ajunseseră la vârsta la care încep suferințele. Se schimbau e-mailuri despre câte-un cancer de prostată, despre o operație la coloană sau despre micile probleme cardiace care nu puteau fi vești bune. Se consumau vitamine sub formă de pilule și statine, în timp ce BBC-ul le ținea de urât în nopțile de insomnie. Și fără îndoială că, nu peste multă vreme, aveau să înceapă anii înmormântărilor.

Și-a amintit de un prieten pe care-l avusese cu o veșnicie în urmă, pe când era student la drept. Alan nu-știu-cum. Alan studiasse șapte ani ca să se facă medic veterinar, dar după ce-și luase diploma se orientase imediat către drept.

Într-o zi, își întrebase prietenul de ce renunțase atât de brusc la prima carieră. Ajunsese dintr-odată la concluzia că nu-i plac animalele? Era din cauza programului de lucru care-l aștepta? Nu, nici vorbă, răspunsese Alan. Crezuse dintotdeauna că e o meserie bună și importantă – să ajuți la vindecarea șeptelului bolnav, să contribui fie la nașterea lor fără riscuri, fie la curmarea suferințelor, să lucrezi în aer liber, să cunoști tot felul de oameni. Și chiar așa ar fi fost, Alan era sigur. Însă ceea ce-l făcuse să renunțe fusese un fel de sensibilitate excesivă. Explicase că, dacă stai câteva ore pe zi cu mâna în fundul vacilor, îți e imposibil să nu le inhalezi emisiile poluante. Și că, odată intrate în tine, căutau inevitabil să iasă la loc.

Asta fusese tot ce-i spusese Alan. Însă bineînțeles că el și-l imaginase în pat cu o fată – toate lucrurile merg bine între ei, până când o catastrofală acumulare de gaze bovine erupe din el și-o face pe fată să sară din pat, să se repeadă să-și ia hainele și să dispară definitiv din viața lui. Sau poate că povestea nu se întâmplase, dar Alan nu suportase ideea că s-ar fi putut petrece una ca asta când era cu o fată pe care-o iubea.

Ce se alesese de Alan? Nu avea idee. Dar povestea lui îi rămăsese. Fiindcă odată ce aveai parte de anumite lucruri, prezența lor înăuntrul tău nu mai dispărea de fapt niciodată. Gazele bovine aveau să țâșnească afară, într-o direcție sau în alta. Și atunci trebuia să accepți consecințele până când gazele se risipeau. Și da, povestea le făcuse pe mai multe prietene ale lui să dea fuga după haine, nu doar pe Anna. Și nu, pe vremea aceea nu fusese stoic aproape deloc.

În tinerețe, încins de mândria iubirii pentru Susan, îi plăcuse să se ia la întrecere, cum le place tuturor tinerilor. Am pula mai mare

ca a ta; am inima mai mare ca a ta. Tăurași tineri, fălindu-se cu însușirile iubitelor. Pe când felul lui de-a se lăuda fusese: uitați-vă cu cât e mai culpabilă relația mea pe lângă ale voastre. Iar pe urmă: uitați-vă la tăria sentimentelor mele pentru ea și la a alor ei pentru mine. Asta conta, desigur, fiindcă tăria sentimentelor determina gradul de fericire, nu? I se părea orbitor de logic pe atunci.

S-a spus cândva că bhutanezii sunt oamenii cei mai fericiți de pe pământ. În Bhutan nu prea exista materialism, ci doar un simț puternic al înrudirii, al societății și al religiei. Pe când el trăia în Occidentul materialist, unde nu prea exista religie și era un simț mai slab atât al societății, cât și al familiei. Îl avantaja asta sau îl dezavantaja?

Mai recent, s-a spus că oamenii cei mai fericiți de pe pământ sunt danezii. Nu datorită presupusului lor hedonism, ci datorită modestiei speranțelor exprimate. În loc să viseze luna de pe cer, aveau doar ambiția să ajungă până la următorul felinar și, mulțumiți de reușită, erau cu atât mai fericiți. Și-a amintit din nou de femeia aceea, iubita cuiva, care spusese că-și coborâse așteptările fiindcă în felul ăsta erai mai puțin expus dezamăgirilor. Și, prin urmare, mai fericit? Asta însemna să fii danez?

Cât despre măsura în care se corela tăria sentimentelor cu gradul de fericire, propria experiență îl făcea acum să aibă îndoieli. Ai putea spune la fel de bine: cu cât mănânci mai mult, cu atât digeri mai bine sau cu cât mergi mai repede, cu atât ajungi mai devreme. Nu și dacă intri cu mașina într-un zid de cărămidă. Și-a adus aminte de ziua când fusese în automobilul Morris Minor cu Susan și când cablul de accelerație se rupsese, se blocase sau naiba mai știe ce. Goneau cu siguranță pe deal în sus spre moarte, până când el a avut prezența de spirit să scoată din viteză. Făcuse

concomitent două lucruri: se panicase și gândise limpede. Așa fusese și viața lui pe atunci. În prezent, gândea limpede întotdeauna, numai că, din când în când, își dădea seama că-i lipsește panica.

Și mai era un factor, indiferent dacă erai bhutanez, danez sau englez. Dacă statisticile fericirii depind de raportările personale, cum putem fi siguri că e fiecare atât de fericit pe cât susține? Dacă nu spune adevărul? Nu, trebuie să pornim de la premisa că-l spune sau cel puțin că sistemul de testare permite minciunile. Și-atunci, adevărata întrebare ar fi de fapt: pornind de la premisa că subiecții analizați de antropologi și sociologi sunt martori demni de încredere, nu cumva „a fi fericit” e totuna cu „a te declara fericit”? Situație în care orice analiză obiectivă care pornește de aici – cea a activității cerebrale, de exemplu – devine irelevantă. A spune sincer că ești fericit înseamnă că ești fericit. Moment în care întrebarea dispare.

Iar, dacă așa ar sta lucrurile, nu-i exclus să putem extinde raționamentul. De exemplu, a spune că ai fost cândva fericit și a crede ce spui e totuna cu a fi fost cândva fericit. Ar putea fi adevărat? Nu, a fost cu siguranță un argument specios. Pe de altă parte, consemnarea emoțiilor nu semăna cu un manual de istorie; adevărurile ei se schimbau constant și erau valabile chiar și atunci când se dovedeau incompatibile.

De exemplu, observase în timpul vieții o diferență între sexe cu privire la raportarea relațiilor. Când un cuplu se despărțea, în cele mai multe cazuri femeia spunea: „Totul a mers bine până când s-a întâmplat x.” „X”-ul fiind o schimbare a împrejurărilor sau a locului, venirea pe lume a încă unui copil sau, de cele mai multe ori, o infidelitate obișnuită – sau nu tocmai. Pe când bărbatul spunea mai degrabă: „Mă tem că totul a mers prost din capul

locului.” Și se referea la o incompatibilitate reciprocă, la o căsătorie făcută sub presiune sau la un secret nedezevăluit al uneia dintre părți sau al ambelor, care ieșise la iveală ulterior. Așa că ea spunea „Am fost fericiți până când”, pe când el spunea „La drept vorbind, n-am fost fericiți niciodată”. Iar când observase prima dată discrepanța, încercase să-și dea seama la care dintre părți erau șanse mai mari să fie adevărul; acum însă, la celălalt capăt al vieții, accepta că o făceau ambele părți. „În iubire totul este deopotrivă adevărat și fals; e singurul subiect despre care e imposibil să spui ceva absurd.”

Când a cumpărat o jumătate de acțiune la Fabrica de Brânzeturi Frogworth Valley Artisanal, se imaginase ca un fel de manager-proprietar. Comanager-co-proprietar. Avea un birou, un scaun și un computer cam decrepit; avea de asemenea un halat alb numai al lui, deși rar și-l punea. Hillary se ocupa de birou. Se imaginase ocupându-se și el de Hillary, însă ea nu simțea nevoia. Se oferea să dea o mână de ajutor și să preia o parte din efort, cu toate că în general nu făcea decât să se uite la ce petrece în jur și să zâmbească. Dacă Hillary pleca în concediu, i se dădea voie să-i preia biroul.

Activitatea care-l făcea foarte util pentru companie (care consta în doar cinci oameni) era prezența la stand, când se țineau târgurile fermierilor. Nu era simplu să găsești pe cineva care să stea acolo toată ziua, iar Barry, care o făcuse ani în șir, începea să nu mai fie de încredere. Era bucuros să vină și să stea când era solicitat. Mersul cu mașina la unul dintre orașelele din zonă, amenajarea standului, etalarea brânzeturilor, denumirile, farfuriile cu mostre pentru gustat, cănuța de plastic cu scobitori. Purta o șapcă de stofă și un sort de piele, dar știa că nu putea trece drept localnic născut și crescut în Somerset. În spatele lui se vedea un

decor din plastic pe care era o fotografie color, cu câteva capre fericite. Ceilalți deținători de standuri erau prietenoși; mai schimba o bancnotă de zece lire pe două de cinci, una de douăzeci pe două de zece. Le vorbea clienților despre vechimea și caracteristicile sortimentelor de brânză: asta e rulată prin cenușă, asta prin arpagic, asta prin ardei iute pisat. Îi plăcea să facă toate astea. Îi confereau nivelul de interacțiune socială de care avea nevoie la ora actuală: o jovială susținere reciprocă, fără strop de intimitate – chiar dacă uneori flirta ușor cu Betty de la Cele mai Bune Plăcinte de Casă. Își mai trecea timpul. Ah, expresia asta. O amintire neașteptată cu Susan vorbind despre Joan. „Căutăm cu toții un loc al siguranței. Dacă nu-l găsești, atunci trebuie să înveți cum să-ți treci timpul.” Atunci semănase cu un sfat venit din disperare; acum i se părea ceva firesc și practic din punct de vedere emoțional.

Cu toate că nici nu aștepta și nici nu-și dorea o ultimă relație – sau poate tocmai de aceea –, se trezea atras frecvent de toate manifestările publice ale dorinței. Anunțuri matrimoniale, articole despre „suflete pereche”, emisiuni TV despre găsirea partenerului și toate reportajele din ziare despre cupluri care merg la masă se notează reciproc pe o scară de la unu la zece, semnaleză sau recunosc folosirea incorectă a bețișoarelor și pe urmă răspund (sau nu) când sunt întrebați dacă s-au sărutat. „O îmbrățișare scurtă” sau „doar pe obraz” erau răspunsuri frecvente. Erau și tipi care răspundeau de sus: „Un gentleman nu spune așa ceva.” Ar fi trebuit să pară sofisticat, dar arăta mult prea multă condescendență: din experiența lui, „gentlemenii” erau la fel de fanfaroni ca toți masculii. Și totuși, urmărirea toate aceste explorări

curajoase și empirice ale inimii cu un amestec de tandrețe și scepticism. Spera să dea rezultate în cazul lor, chiar dacă se îndoia.

„Un gentleman nu spune așa ceva.” Ei bine, uneori putea să fie adevărat. De pildă, unchiul Humphrey, duhnind a băutură și a trabuc, intrând în dormitorul lui Susan ca să-i arate „sărutul de bairam” și pe urmă cerând câte unul (sau mai multe) în fiecare an. Se îndoia că unchiul Humphrey „spusese”. Însă asta nu făcea din el un „gentleman” – dimpotrivă. Unchiul Humphrey, a cărui libidinoșenie o făcuse pe Susan să nu creadă în viața de apoi. O afectase comportamentul lui și în alte feluri? Imposibil de zis, după atâta timp. Așa că și l-a scos din minte pe unchiul mort de mult.

Prefera să și-o amintească pe Joan. Ar fi vrut s-o cunoască pe când era campioană în exercițiu la tenis, apoi ca fată care o luase pe miriște și apoi ca femeie întreținută. Oare bărbatul care o întreținuse și pe urmă îi făcuse vânt era un „gentleman”? Susan nu-i dezvăluisese numele, iar acum nu avea cum să i-l mai afle.

A zâmbit gândindu-se la Joan. Și-a amintit de lătrăi și de Sibyl, femela bătrâioară de golden retriever. Care dintre ele murise prima, Joan sau Sibyl? Îl rugase să trimită flori. Deși nu-l lămurise pentru cine. Ori de câte ori fusese tentat să-și ia câine, auzea avertismentul lui Joan despre faptul că mureau înaintea ta. Așa că nu și-a luat câine. Și nici n-a fost tentat vreodată să dezlege cuvinte încrucișate sau să bea gin.

– Micuțule, ce zi grea ai avut.

Cu cântecelul ăsta te primește de fiecare dată când o vizitezi la întoarcerile în țară.

În afară de cazurile când cântă:

*Bateți din palme, vine Charlie,
Bateți din palme, bunul Charlie,
Bateți din palme, vine Charlie-acum.*

Spre surprinderea ta continuă, Martha n-are nimic împotriva vizitelor tale și nu-ți cere niciodată bani. Are grijă singură de mama ei, ajutată din când în când de o infirmieră. Tragi concluzia că soțul Marthei are succes în... ce-o fi făcând. Ți-a spus odată ce anume, ceea ce înseamnă că nu mai poți s-o întrebi.

Mintea lui Susan e din ce în ce mai deteriorată de fiecare dată când o vezi. Memoria pe termen scurt a dispărut de ceva vreme, iar cea pe termen lung e un palimpsest încețoșat și schimbător, din care mintea ei tot mai slabă alege uneori formule clare, însă fără legătură între ele. Ceea ce iese adeseori la suprafață sunt diverse cântece și replici din deceniile trecute.

*Sunny Jim sus, peste gard, se-avântă,
Mâncarea-i dă o forță neînfrântă.*

Vreun refren al unei reclame la cerealele de la micul dejun – din copilăria ei? Din a copiilor ei? La voi acasă aveați Weetabix.

Cu băutura a terminat-o de mult; ba chiar a uitat că fusese cândva băutoare. Pare să știe că ești – sau ai fost – ceva în viața ei, dar nu că te-a iubit cândva și că ai iubit-o și tu. Are mintea ferfeniță, însă o stare de spirit ciudat de stabilă. Panica și iadul s-au scurs cu totul din ea. Nu e alarmată nici de sosirea, nici de plecarea ta. Atitudinea ei e uneori satirică, alteori dezaprobatoare, dar întotdeauna nițeluș superioară, ca și cum n-ar fi cine știe ce de

capul tău. Toate astea ți se par chinuitoare și încerci să rezisti tentației de-a crede că meriți ce primești.

– E un crai destrăbălat, o să-i mărturisească șoptit, dar audibil infirmierei. Aș putea să-ți spun niște lucruri despre el de ți s-ar zbârli părul pe șira spinării.

Infirmiera se uită la tine, așa că ridici din umeri și surâzi, de parc-ai zice „Ce poți să faci? E cumplit de trist, nu?“, dându-ți seama în același timp că o trădezi chiar și acum, chiar și la acest nou și ultim prag al ei. Căci chiar ar putea, bineînțeles, să-i spună infirmierei două-trei chestii despre tine, iar infirmierei chiar i s-ar zbârli părul de pe șira spinării.

Îți amintești cum spunea că nu se teme de moarte și că singurul ei regret era că nu știe ce se întâmplă după aceea. Însă acum mai are foarte puțin trecut și – la propriu – niciun gând pentru viitor. Are doar o umbră pe un ecran uzat al memoriei, pe care-l ia drept prezent.

– Tu ești o generație uzată.

– Trebuie să mănânci un pic de pământ până să mori.

– Bateți din palme, vine... Sunny Jim.

– Unul dintre cei mai mari criminali din lume.

– Unde-ai fost toată viața mea?

Cel puțin, îți zici, tot a rămas ceva din ea printre crâmpiele și frânturile astea.

*O, doamne, ce durere, ce păcat,
Trei babe în closet s-au încuiat,
De luni și până sâmbătă neîncetat
Și-au citit întruna Radio Times.*

Da, îți amintești că pe asta de la tine o știe. Măcar nu s-a transformat într-o cu totul altă persoană. Ai auzit că se întâmplă și din astea: stâlpi ai bisericii, care strigă măscări, bătrânele blajine, care se preschimbă în naziste și tot așa. Însă e doar o palidă consolare. Poate că, dac-ar deveni de nerecunoscut și n-ar mai fi deloc ea însăși, ți-ar fi ceva mai ușor să gestionezi situația.

Odată – și bineînțeles că de față cu infirmiera – scoate din cine știe ce cotlon al memoriei un cântec de peluză, pe care nu putea să-l știe decât tot de la tine:

*Aripi de vrabie de-ar fi să am
Și-n locul stomăcelului, foios,
Aș zbura mâine peste Tottenham
Ca să mă cac pe javrele de jos.*

Dar infirmiera a auzit, de bună seamă, chestii mult mai urâte în atâția ani în care a avut grijă de bătrâni și de demenți, așa că se mulțumește să ridice o sprânceană spre tine și să întrebe:

– Ține cu Chelsea?

Lucrul care face situația insuportabilă, lucrul care vlăguiește și te deprimă atât după douăzeci de minute în prezența ei, încât îți vine s-o zbughești afară și să urli, este următorul: deși nu-ți știe numele, nu-ți pune nicio întrebare și nu răspunde la niciuna dintre ale tale, îți înregistrează, la un anumit nivel, prezența și reacționează la ea. Nu știe cine gâtu' mă-tii ești, nu știe ce faci, nu știe nici măcar cum te cheamă-n gâtu' mă-tii, dar în același timp te recunoaște, te judecă sub aspect moral și decide că lași de dorit. Abia asta te îndeamnă să ieși în goană din casă și să urli; abia asta te face să-ți dai seama că, poate la un alt nivel al inconștientului, într-un

ungher al minții tale, încă o iubești. Și, întrucât conștiința acestui fapt nu e bine-venită, îți vine să urli și mai tare.

Și, în timp ce se tortura singur, iată o chestiune la care revenea frecvent când mintea lui urma o anumită potecă a memoriei. Înapoierea lui Susan fusese un act de autoapărare din partea lui. Aici nu existau dubii; și nu se îndoise în mintea lui că trebuie s-o facă. Însă, dincolo de asta, era oare un act de curaj sau de lașitate?

Iar, dacă nu se putea decide, poate că răspunsul era: și una, și alta.

Dar ea îi marcaseră viața în extrem de multe feluri – unele în bine, altele în rău. Îl făcuse mai generos și deschis față de alții; deși în același timp mai bănuitor și închistat. Îi transmisese virtutea impulsivității; dar și pericolele ei. Așa că sfârșise prin a avea o generozitate precaută și o impulsivitate grijulie. Tiparul vieții lui vreme de douăzeci de ani și mai bine fusese o demonstrație despre cum să fii impulsiv și prudent în același timp. Iar generozitatea lui față de alții avea „data expirării” scrisă pe ea, ca pe o bucată de jambon.

Își amintea mereu ce-i spusese Susan după ce plecaseră în ziua aceea de acasă de la Joan. Ca majoritatea bărbaților tineri, îndeosebi a celor îndrăgostiți prima dată, privise viața – și iubirea – ca pe ceva cu învingători și învinși. El era, evident, un învingător; Joan, presupunea el, fusese învinsă sau – și mai probabil – nici măcar nu intrase în competiție. Susan îi corectase percepția. Susan îi arătase că fiecare om are povestea lui de dragoste. Chiar dacă era un fiasco, chiar dacă se fâsâia, chiar dacă nu mergea sau dacă existase din capul locului doar în mintea celui

îndrăgostit, asta n-o făcea cu nimic mai puțin reală. Și era singura poveste.

La momentul acela, fusese adus cu picioarele pe pământ de cuvintele ei, iar povestea lui Joan îl făcuse să aibă cu totul altă părere despre ea. Apoi, de-a lungul anilor, pe când viața i se dezvoltă, pe când precauția și grija începeau să predominie, și-a dat seama că își trăise povestea de iubire, la fel ca Joan, și poate că nu avea să mai existe alta. Așa că acum înțelegea mai bine felul în care se cramponau cuplurile de propria lor poveste – adeseori, fiecare de o anumită parte a ei –, la mult timp după ce se stinsese jarul, ajungând chiar și în punctul unde nu erau siguri că se mai puteau suporta unul pe celălalt. Iubirea proastă încă păstra resturile și memoria iubirii bune – undeva în străfunduri, unde niciunul dintre ei nu mai voia să sape.

Se surprindea adesea gândindu-se la poveștile de iubire ale altor oameni; iar uneori, fiindcă era o prezență calmă și netimorantă, i se destăinuiau. O făceau mai mult femeile, dar nu era de mirare; bărbații – el însuși ca prim exemplu – nu erau doar mai ascunși, ci și mai puțin elocvenți. Și chiar și atunci când ghicea că poveștile de iubire ale celor păcăliți și părăsiți deveniseră un pic mai puțin autentice cu fiecare nouă spunere – că poveștile acelea erau echivalentul lui Winston Churchill pe o străduță lăaturalnică din Aylesbury, fardat și pregătit pentru camera de luat vederi de la Pathé News –, chiar dacă lucrurile stăteau așa, tot era mișcat. Mai mult, era mai mișcat de viețile nefericiților în iubire și ale celor nealeși decât de poveștile iubirilor reușite.

Pe de altă parte, erau cârțițele carieriste, care își săpau tunelurile tot mai adânc în pământ și care, de înțeles, nu se arătau comunicative cu privire la eurile lor lăuntrice. Iar în extrema cealaltă erau cei dispuși să-ți povestească toată viața, singura lor

poveste, fie într-o serie de torente, fie într-un singur episod. El unde fusese în vremea aceea? Vedea barul de pe fâșia de plajă cu cocktailurile lui caraghioase, simțea briza caldă a nopții, auzea bașii înfundați care se revărsau din boxele metalice. Era împăcat cu lumea, uitându-se cum se desfășurau viețile altora. Nu, era o exprimare prea pretențioasă: îi observa pe tineri cum se îmbătau cu voioșie și se gândeau la sex, idile și ceva mai mult. Dar, deși era indulgent – chiar sentimental – cu ei și protector cu speranțele lor, exista o scenă față de care avea superstiții și la care prefera să nu asiste: clipa când își azvârleau viețile cât colo, fiindcă li se părea atât de nimerit – de exemplu, când un chelner zâmbitor aducea la masă o moviliță din sorbet de mango cu un inel de logodnă scânteind deasupra, iar un pretendent cu ochi aprinși punea un genunchi în nisip... Teama de o asemenea scenă îl făcea adeseori să meargă la culcare devreme.

Așa că stătea la bar, la jumătatea celei de-a treia și teoretic ultimei țigări a serii, când un bărbat în șort și șlapi s-a suit pe taburetul de alături.

– Pot să cerșesc și eu una?

– Te rog.

I-a dat pachetul și pe urmă o cutie de chibrituri de la cine știe ce hotel, cu un palmier pe ea.

– Fumătorii. O specie pe cale de dispariție, nu?

Tipul trecuse probabil de patruzeci de ani: un pic afumat, englez, agreabil, nebăgăreț. Nimic din falsa bonomie pe care-o întâlneai uneori, presupunerea că aveți mai multe în comun decât era cazul de fapt. Așa c-au stat acolo în liniște și au fumat și poate că simplul fapt că nu-și spuneau banalitățile obișnuite l-a încurajat pe bărbat să se întoarcă și să anunțe pe un ton meditativ și fără inflexiuni:

– Mi-a spus că voia să-și lase capul pe umărul meu la fel de ușor ca o pasăre. Mi s-a părut poetic. Și sclipitor, să dea dracii, exact ce voia un bărbat să audă. Nu mi-au plăcut niciodată siropoșeniile.

Bărbatul s-a oprit. Paul l-a ajutat să continue.

– Dar n-a mers?

– Două probleme.

Bărbatul a inhalat, după care a suflat fumul în aerul înmiresmat.

– Numărul unu, păsările își iau zborul, nu? Asta fac ele ca păsări, corect? Și numărul doi, înainte să zboare, ți se cacă mereu pe umăr.

Cu asta și-a stins țigara, a dat din cap și s-a îndreptat spre plajă, către vălurelele blânde ale mării.

I-a trecut prin minte, într-una dintre stările acelea de spirit schimbătoare și sentimentale de care încerca mereu să se păzească, să încerce să facă una dintre vestitele prăjituri cu susu-n jos ale lui Susan. De-a lungul anilor, devenise un brutar competent, așa că și-a închipuit că putea să-și dea seama unde greșise ea. Prea multe fructe, prea puțin praf de copt, prea multă făină – ceva de genul asta.

Compoziția arăta cu siguranță banal și nepromițător în tavă. Dar, când a deschis ușa cuptorului, crescuse surprinzător la înălțimea optimă, fructele păreau distribuite uniform și mirosea a... prăjitură. A lăsat-o să se răcească, apoi și-a tăiat o felie subțire. Era foarte bună la gust. A mâncat-o, dar nu i-a trezit nicio amintire anume, lucru pentru care a fost recunoscător. A fost recunoscător și fiindcă n-a reușit să repetele greșelile altcuiva, ci doar pe ale lui.

Și-a mai tăiat o felie și pe urmă, bănuitor dintr-odată față de propriile motive, a aruncat restul la gunoi. A trecut pe Wimbledon și s-a uitat la doi găligani cu șepci de baseball, care și-au servit ași unul altuia, ghem după ghem. Și-a mestecat agale prăjitura și s-a

întrebat într-o doară ce s-ar întâmpla, dacă s-ar întoarce în Sat și s-ar prezenta la clubul de tenis. Ca să se înscrie. Și să ceară să joace, chiar și la vârsta lui înaintată. Băiatul rău se întorcea: un John McEnroe al Satului. Nu, asta era tot o siropoșenie. Fără îndoială că n-ar mai găsi pe nimeni care să-și aducă aminte de el. Sau, și mai probabil, tot ce-ar găsi acolo ar fi un complex dichisit de blocuri. Nu, n-o să se mai întoarcă. Nu-l interesa nici cât negru sub unghie dacă locuința părinților, a Macleozilor sau a lui Joan mai erau în picioare. După atâta timp, locurile alea nu-i mai provocau nicio emoție. Asta și-a spus, în orice caz.

Spre sfârșitul celor două săptămâni de Wimbledon, televiziunile au transmis mai multe meciuri de dublu: bărbați, femei, mixt. Normal, cel mai mult l-au interesat meciurile de dublu mixt. „Punctul cel mai vulnerabil e întotdeauna la mijloc, Casey Paul“. Nu mai era cazul: jucătorii erau foarte în formă, rapizi și cu voleuri solide, iar rachetele lor aveau puncte de lovire mari cât capetele lor. O altă schimbare era lipsa de cavalerism, evidentă la acest nivel. Din câte-și amintea, pe vremuri bărbatul lovea mingea cât putea de tare când o trimitea unui alt bărbat, dar când lovea în direcția unei femei lovea mai încet și se baza mai mult pe schimbarea unghiului sau pe profunzime – eventual trimitea o minge tăiată sau punea un stop. De fapt, era ceva mai mult decât cavalerism: era pur și simplu plicticos să vezi un bărbat care domină o femeie prin forța loviturilor.

Trecuseră ani buni de când nu mai jucase tenis; chiar decenii. Pe când trăia în State, un prieten temporar îl familiarizase cu golful. La început i se păruse o surpriză ironică; dar era absurd să ai prejudecăți despre un sport doar fiindcă îl practicase cândva Gordon Macleod. A ajuns să cunoască bucuria contactului perfect dintre crosă și minge sau rușinea unei lovituri cu tocul și să

aprecieze subtilitățile strategice ale loviturii din *tee box* până la două lungimi de crosă în spatele marcajelor. Cu toate acestea, pe când se pregătea să lovească în câmp deschis, cu capul umplut corespunzător de sfaturile antrenorului despre cum să ducă crosa în spate, să-și folosească șoldurile și picioarele și să efectueze mișcarea de însoțire a loviturii, auzea din când în când, ca pe o șoaptă, părerea simpatică a lui Susan Macleod, care spunea râzând că e lipsă de fairplay să lovești o minge care stă pe loc.

Gordon Macleod: pe care vruse să-l ucidă cândva, chiar dacă Joan îi zisese că ultima crimă comisă în Sat fusese de pe vremea când localnicii se vopseau cu drobușor pe față. Un exponent al tipului de englez pe care-l detesta cel mai mult. Condescendent, patriarhal, înnebunitor de pedant. În plus, violent și autoritar. Și-a amintit cum i se păruse că într-un fel Macleod îl împiedica să crească: fără să facă ceva anume, pur și simplu existând. „Și de câți Pițiponci te-nconjori weekendul ăsta?” Curajoasă, Susan răspunsese: „Cred că weekendul ăsta sunt doar Ian și Eric. Asta, dacă nu apar și ceilalți.” Cuvintele lui Gordon Macleod fuseseră ca focul; răsese la auzul lor, la fel ca Susan, dar îi pârliseră pielea.

Și mai fusese și cealaltă ocazie când se rostiseră cuvinte al căror ecou i se auzise prin toată viața. Bărbatul furios și îndesat, cu halatul pe el, cu ochii invizibili în beznă, repezindu-se asupra lui și făcându-l să se prindă panicat de balustradă.

– Ceski? Ceski, chipeșul meu prieten avântat?

La momentul respectiv roșise, simțind cum îi arde pielea. Însă, dincolo de asta, își spusese că individul era, fără îndoială, nebun. Suficient de nebun ca să tragă cu urechea la discuțiile private dintre el și Susan. Dacă nu cumva îi înregistrase cu un casetofon

ascuns sub patul nevesti-sii. Gândul la asta îl făcuse să roșească din nou din cap până-n picioare.

Îi trebuiseră ani buni ca să-și dea seama că nu fusese o agresiune sărită de pe fix, ci mai degrabă ceva neintenționat, care tot avea o rezonanță puternică și distructivă. Gordon Macleod, dat jos din pat fiindcă-l auzise pe amantul soției lui, pur și simplu recursese în clipa aceea – și probabil fără alt motiv ulterior – la limbajul privat pe care-l împărțea cu Susan. Îl împărțea? Mai mult – îl crease. Și pe care Susan îl adusese apoi în relația pe care-o începuse cu el. Pe negândite. Spui „dragă“, spui „iubirea mea“, spui „sărută-mă aproape deloc“, spui „ceski?“, spui „chipeșul meu prieten avântat“, fiindcă sunt cuvintele care-ți vin în clipa aia. Fără vreun alt motiv ulterior nici din partea ei. Iar acum se întreba dacă existase, printre expresiile și formulele care-l vrăjiseră atât de puternic, vreuna care să fi fost a ei. Poate „suntem doar o generație uzată“, fiindcă părea improbabil ca Gordon Macleod, cu părerea lui atât de bună despre sine, să creadă că el și bărbații de vârsta lui erau uzați.

Și-a amintit de un avertisment al autorităților de pe vremea când guvernul recunoscuse, cu jumătate de gură, existența SIDA. Existau două versiuni ale avertismentului, parcă așa ținea minte: o fotografie a unei femei în pat cu șase bărbați și o alta a unui bărbat în pat cu șase femei, înghesuiți unii în alții ca sardinele. Textul arăta că de fiecare dată când făceai sex cu un partener nou făceai sex și cu cei cu care el sau ea mai făcuse sex până atunci. Guvernul se referea la bolile cu transmitere sexuală. Dar și în cazul cuvintelor era la fel: puteau fi și ele cu transmitere sexuală.

La fel ca acțiunile, până la urmă. Atâta doar că – straniu, din fericire – acțiunile nu provocaseră niciodată probleme. Nu se surprinsese niciodată spunându-și: „Hm, dac-ai făcut chestia aia

cu mâna, cu brațul, cu piciorul sau cu limba, înseamnă c-ai făcut-o și cu *x*, *y* sau *z*.” Gândurile și imaginile astea nu-l sâcâiseră niciodată și era recunoscător, fiindcă își dădea seama cu ușurință în ce fel poți s-o iei razna din cauza antecedentelor-fantomă din capul tău. Dar, de când descifrase prima dată sarcasmul lui Gordon Macleod, devenise conștient – iar uneori absurd de conștient – de lucrurile care se petrecuseră, probabil, la nivel verbal din ziua când Adam, Eva sau cine-o fi fost se îndrăgostise de altcineva.

Odată îi vorbise despre descoperirea asta unei prietene – lejer, aproape neserios, ca și cum ar fi fost ceva natural, inevitabil și prin urmare *interesant*. După o zi sau două, în pat, ea îi spusese ca să-l tachineze, „chipeșul meu prieten avântat”.

– Nu! strigase el, retrăgându-se imediat pe jumătatea lui de saltea. N-ai voie să-mi spui așa!

Femeia fusese șocată de vehemența lui. Iar el se șocase pe el însuși. Însă ocrotea o expresie care le aparținuse întotdeauna doar lui și lui Susan. Numai că, înainte de asta, fusese o expresie care le aparținuse întotdeauna doar proaspăt însuratului domn Gordon Macleod și încrezătoarei și nedumeritei lui soții.

Așa că o vreme – vreo douăzeci de ani sau mai mult – se arătase patologic de sensibil la limbajul îndrăgostiților. Era ridicol, bineînțeles. A făcut apel la rațiune și și-a dat seama că vocabularul disponibil era limitat și că nu trebuia să conteze dacă anumite cuvinte – aceleași – erau reciclate, dacă în fiecare noapte, în toată lumea, miliarde de oameni își exprimau unicitatea iubirii lor prin expresii la mâna a doua. Numai că uneori conta. Ceea ce însemna că și aici, ca pretutindeni, domnea pre-istoria.

Își imagina terenurile de tenis din Sat înlocuite de un cvartal de case frumoase și moderne sau poate, mai rentabil, de câteva blocuri cu patru etaje. Se întreba dacă se uitase cineva undeva, la niște clădiri rezidențiale, și își spusese: Ce-ar fi să le dăruim și să amenajăm un club de tenis ca lumea, cu ultimele dotări și cu terenuri pentru toate tipurile de vreme? Sau poate... da, ce-ar fi să mergem și mai departe și să amenajăm niște terenuri pe iarbă ca pe timpuri, pentru tenis așa cum era cândva? Însă nimeni n-ar face și nu s-ar gândi la așa ceva, nu? Odată dispărute, lucrurile nu mai puteau fi puse la loc; o aflase și el între timp. Odată pornită, lovitura nu mai poate fi retrasă. Odată rostite, cuvintele nu mai pot fi luate înapoi. N-avem decât să continuăm ca și cum n-am fi pierdut, n-am fi făcut și n-am fi spus nimic; n-avem decât să susținem c-am uitat tot; dar străfundurile noastre nu uită, fiindcă am fost schimbați pentru totdeauna.

Iată un paradox. Când fusese cu Susan, nu-și discutaseră și nu-și analizaseră iubirea aproape deloc, nu încercaseră să-i înțeleagă forma, culoarea, greutatea și limitele. Era pur și simplu acolo, un fapt inevitabil, un dat de nezdruncinat. Dar asta, și fiindcă niciunul dintre ei nu avea cuvintele, experiența și echipamentul mental de care era nevoie ca s-o discute. Mai târziu, în al patrulea și al cincilea deceniu de viață, dobândise treptat luciditate emoțională. Însă în aceste ultime relații avusese sentimente mai puțin profunde și fuseseră mai puține lucruri de discutat, așa că elocvența lui potențială a fost rareori solicitată.

Citise, cu câțiva ani în urmă, că un trop psihologic comun din atitudinea bărbaților față de femei era „fantezia salvării”. Poate că trezea în ei amintirea poveștilor în care cavaleri viteji dădeau peste

domnițe frumoase ținute sub lacăt în turnuri de niște paznici haini. Sau acele mituri clasice în care alte domnițe – de obicei goale – erau înlănțuite de stânci cu unicul scop de-a fi salvate de războinici neînfricați. Care de obicei descopereau un șarpe de mare sau un balaur aflat foarte convenabil acolo și cu a cărui eliminare trebuia început. În vremurile moderne, mai puțin mitice, femeia despre care nutreau fantezii ale salvării cei mai mulți bărbați era Marilyn Monroe. Analizase aceste date sociologice cu o doză de scepticism. Era ciudat felul în care a o salva pe Marilyn părea să implice inevitabil a te culca cu ea. Grozavă salvare, ce să mai! Asta, deși, după părerea lui, metoda cea mai eficientă de-a o salva pe Marylin Monroe ar fi fost să *nu* te culci cu ea.

Nu credea că, la nouăsprezece ani, avusese de suferit de pe urma unei fantezii a salvării legate de Susan. Dimpotrivă, suferise de pe urma unei realități a salvării. Și, spre deosebire de domnițele închise în turnuri sau înlănțuite de stânci, care atrăgeau puzderie de cavaleri în căutare de fapte vitejești, precum și spre deosebire de Marilyn Monroe, pe care fiecare bărbat din Occident visa s-o elibereze (fie și ca s-o închidă apoi într-un turn ridicat chiar de el), în cazul lui Susan Macleod n-a existat nicio coadă uriașă de cavaleri, cinefili și Pițiponci care să se ciondănească pentru dreptul de-a o salva de soț. Crezuse că poate s-o salveze; mai mult, că *doar el* poate s-o salveze. Iar asta nu mai era fantezie; era o chestiune de simț practic și de necesitate brută.

Și-a dat seama că, după atâta timp, nu mai ține minte cum era corpul lui Susan. Firește, își amintea fața, ochii, gura, urechile elegante, cum arăta în rochia de tenis; existau fotografii care le confirmau pe toate. Însă o memorie sexuală a corpului ei – asta dispăruse. Nu-și amintea sânii ei, forma lor, fermitatea sau lipsa ei.

Nu-și amintea picioarele ei, ce formă aveau, cum și le desfăcea și ce făcea cu ele când făceau dragoste. Nu și-o amintea dezbrăcându-se. Parc-ar fi făcut-o ca femeile de pe plajă, afișând o excesivă ingenuitate formală sub un prosop încăpător, dar ieșind de sub el în cămașă de noapte, în loc de costum de baie. Făcuseră dragoste întotdeauna cu lumina stinsă? Nu mai ținea minte. Poate că stătuse mai mult cu ochii închiși.

Avea corset, asta ținea minte – de fapt, mai multe, fără îndoială. Care aveau – cum le-o fi zicând? – niște cleme care să-i țină ciorapii. Jartiere, asta era. Câte pentru fiecare picior? Două, trei? Dar știa că o folosea doar pe cea din față. Excentricitatea asta intimă îi revenea acum în minte. Cât despre cum erau sutienele ei... La nouăsprezece ani, manifestările lui fetișiste față de lenjeria ei erau la fel de absente ca interesul ei erotic pentru vestele și pantalonii lui. Nu ținea minte nici măcar cum îi arătau pantalonii la vârsta aceea. Avusese o perioadă când purtase maiouri cu găurele, despre care credea, nu se știe de ce că erau șic.

Pe ea n-o interesa deloc să fie cochetă, asta era sigur. Nu lăsa să i se vadă petice de carne care să îmbie la flirt. Cum se sărutau? Nici măcar asta nu-și mai amintea. În timp ce, în cazul relațiilor ulterioare și mai puțin importante, încă păstra în cap momente și instantanee erotice uluitoare. Poate că, pe măsură ce erai mai bun la sex, sexul devine mai memorabil. Sau poate că, dimpotrivă, cu cât îți sunt sentimentele mai profunde, cu atât contează mai puțin amănuntele despre sex.

Și-a amintit când îi spusese, nitam-nisam, de câte ori făcuseră dragoste. De o sută cincizeci și trei de ori sau ceva de genul ăsta. Atunci povestea îl făcuse să se gândească la tot felul de lucruri. S-ar fi convenit să numere și el? Faptul că n-o făcuse fusese cumva un lapsus al iubirii? Și tot așa. Acum și-a zis: o sută cincizeci și trei, de

atâtea ori ajunsese la punctul culminant. Dar ea? Ea câte orgasme avusese? Mai bine zis, avusese vreunul? Plăcere și intimitate existaseră, firește; dar orgasm? La vremea aceea nu și-a dat seama; nici n-a întrebat; și nici n-a știut cum să întrebe. La drept vorbind, nici nu-i trecuse prin cap să întrebe. Iar acum era prea târziu.

A încercat să-și imagineze de ce se hotărâse să numere. Pentru început, în semn de mândrie și de atenție, în pat cu doar al doilea iubit din viața ei, și asta după o secetă îndelungată. Dar pe urmă și-a amintit de șoapta chinuită a întrebării ei: „Încă n-o să mă lași, Casey Paul, da?” Prin urmare, poate că numărul se transformase dintr-o chestiune demnă de urale într-una de angoasă și disperare: teama c-ar fi putut s-o părăsească, teama că n-ar mai fi avut niciodată un alt iubit. Asta să fi fost? A renunțat. A încetat să cerceteze trecutul, vânând ceea ce Joan exprimase memorabil prin formula „experiențele mele îndepărtate în materie de pulă și pizdă”.

Într-o seară, cu paharul în mână, urmărea apatic la televizor rezumatul Marelui Premiu al Braziliei. Nu prea îl interesa plutocrația nesărată din Formula Unu; dar îi plăcea să vadă tineri care-și asumă riscuri. Din acest punct de vedere, cursa era răsplătitoare. Ploaia torențială făcuse ca pista de concurs să fie periculoasă; ochiurile de apă îi făceau până și pe unii foști campioni mondiali să acvaplaneze și să intre în parapete; cursa a fost întreruptă de două ori și pusă frecvent sub controlul mașinuței de siguranță. Toată lumea pilota prudent, în afara tânărului de nouăsprezece ani Max Verstappen de la Red Bull. Acesta a pornit din apropierea ultimului loc și a ajuns al treilea, efectuând manevre pe care cei mai mari și teoretic mai buni decât el au refuzat să le facă. Comentatorii, uluiți în fața demonstrației de

pricepere și curaj, au căutat o explicație. Iar unul dintre ei a furnizat-o: „Se spune că profilul de risc ți se stabilizează abia când ajungi la douăzeci și cinci de ani.“

Afirmația l-a făcut să se uite cu și mai mare atenție. Da, și-a zis: un circuit parșiv, vizibilitatea redusă până spre zero din cauza stropilor de apă dinspre cauciucurile din față, alți piloți alarmați, pe când tu te simțeai invulnerabil și o călcai până la blană, grație unui profil de risc încă nestabilizat. Asta însemna să ai nouăsprezece ani. Unii intrau în parapete, alții nu. Verstappen nu intrase. Cel puțin deocamdată: deși mai putea s-o țină așa șase ani înainte ca neurofiziologia să-l facă pe deplin rezonabil.

Însă dacă Verstappen dovedea mai degrabă neînfricare tinerească decât curaj veritabil, se aplica același criteriu de vârstă și în cealaltă direcție, a lașității? Avusese cu siguranță sub douăzeci și cinci de ani când comisese un act de lașitate care-l bântuise toată viața. El și Eric stăteau la Macleozzi și plecaseră la un bâlci ținut într-un parc deluros. Coborau din vârf, mergeau unul lângă altul și sporovăiau și n-au observat un grup de tineri care urcau spre ei. Când au ajuns unii lângă alții, unul s-a lăsat pe Eric cu umărul, învârtindu-l în loc; al doilea i-a pus piedică, iar al treilea l-a lovit cu gheata. A asistat la toate astea cu un fel de vedere periferică accentuată – cât a trecut până a căzut Eric? o secundă? două? – și a luat-o imediat la fugă, din instinct. Și-a spus întruna „Găsește un polițist, găsește un polițist“, dar chiar și în timp ce se îndemna așa și-a dat seama că nu de asta fugea. Se temea să nu ia bătaie și el. Partea rațională din el știa că era foarte greu să găsești un polițist la bâlci. Așa că a coborât tot dealul în goană, în căutarea asta inutilă și simulată, fără să întrebe de fapt pe cineva de unde putea să capete ajutor. Pe urmă a urcat înapoi,

îngrețoșat de ce ar fi putut găsi. Eric era în picioare, cu sânge pe față, și-și pipăia coastele. Nu mai ținea minte ce spusese – dacă-și ceruse ipocrit iertare –, cert este că pe urmă s-au întors cu mașina acasă la Macleози. Susan l-a pansat pe Eric, folosind mult dettol, și a insistat să rămână acolo până-i dispar vânătăile și i se închid rănilile. Ceea ce Eric a și făcut. Nu l-a muștrat nici atunci, nici mai târziu pentru lașitate și nici nu l-a întrebat de ce dispăruse.

Puteai trece prin viață, dacă erai atent și aveai noroc, fără să ți se pună de multe ori curajul la încercare – mai bine zis, fără să ți se dea în vileag lașitatea. În seara când îl atacase Macleod în bibliotecă o luase la picior tot așa, după ce încercase o lovitură ineficientă ca răspuns la cele trei ale lui Macleod. Și nici atunci, după ce o ștersese pe ușa din spate, nu se duse să caute vreun polițist. Apreciase probabil corect că Macleod era suficient de beat și de furios încât să încerce mai departe să-l lovească până reușea. Cu toate că era mai tânăr și într-o formă destul de bună, nu se vedea învingător într-o luptă corp la corp. Nu era totuna cu înfruntarea unui elev sub doisprezece ani și sub patruzeci și patru de kilograme, care arăta aceeași timorare.

Și încă o dată, mai recent. „Recent” cu sensul de „acum cincisprezece sau douăzeci de ani”. Așa funcționau mintea și timpul în zilele astea. Se întorsese în Anglia de doar câțiva ani. O vizitase pe Susan de două-trei ori, fără vreo plăcere sau vreun folos vizibil pentru niciunul dintre ei. Într-o seară a sunat telefonul. Era Martha Macleod, devenită – cu mult în urmă – doamna Cutărici sau Cutărescu.

- Au izolat-o temporar pe mama, a deschis ea discuția.
- Îmi pare foarte rău să aud asta.

– E la... și a pronunțat secția de boli psihice a unui spital din localitate.

Îi știa reputația. Un prieten medic îi spusese cândva, pe un ton sec și profesional: „Ca să ajungi acolo trebuie să fii nebun de *legat*.”

– Da.

– E un loc oribil. Un balamuc. O mulțime de oameni care urlă. Ori asta, ori bagă-n ei tranchilizante până ajung niște zombi.

– Da.

N-a întrebat din care categorie făcea parte Susan.

– Vrei să te duci s-o vezi? Și să vezi și locul?

Și-a zis: e prima dată într-un sfert de secol că-mi cere Martha ceva. La început, dezaprobare; apoi, o superioritate tăcută, deși fusese întotdeauna politicoasă cu el. Probabil că mai are un pic și ajunge la capătul puterilor, și-a spus. Ei bine, fusese și el acolo; și știa cât de aproape putea fi capătul puterilor. Așa că s-a gândit la rugămintea ei.

– Poate.

Întâmplător, tocmai trebuia să facă un drum în oraș peste două-trei zile. Dar n-avea de gând să i-o spună.

– Cred că i-ar face bine să te vadă. În locul unde e.

– Da.

O lăsase așa. După ce-a închis telefonul, și-a spus: Am avut grijă de ea ani întregi. Mi-am dat toată silința. Am dat greș. Ți-am adus-o înapoi. Așa că acum e rândul tău.

Dar nu credea în propria logică plină de amărăciune. Era ca și cum ar fi zis „Caută un polițist, caută un polițist”. Adevărul e că nu se simțea în stare: nu era în stare s-o vadă, să vadă ce rămăsese din ea, indiferent dacă țipa sau era zombi, printre atâția alții care țipau sau erau zombi. A încercat să-și perceapă hotărârea ca pe un

gest de autoapărare, dar și de apărare a portretului ei pe care și-l întipărise în minte. Însă știa adevărul. Îi era frică să se ducă acolo.

Pe când îmbătrânea, viața i s-a transformat într-o rutină plăcută, cu suficiente contacte umane ca să-l susțină și să-l distreze, fără să-l perturbe. Cunoștea satisfacția de-a simți mai puțin. Viața emoțională i s-a redistribuit ca viață socială. Se saluta din cap și le zâmbea multora când stătea cu șorțul de piele și șapca de stofă în fața unei fotografii color, cu niște capre fericite. Prețuia stoicismul și calmul, pe care le dobândise nu atât prin filosofare, cât prin ceva care creștea încet înăuntrul lui; o creștere aidoma unui coral, care în cam toate tipurile de vreme era suficient de puternic să se țină departe de brizanți. Mai puțin când nu era.

Așa că viața lui consta îndeosebi în observare și memorie. Nu era un amestec rău. Îi privea cu dezgust pe bărbații trecuți de șaizeci sau de șaptezeci de ani, care continuau să se poarte ca și cum ar fi avut treizeci și ceva: un roi de femei mai tinere, călătorii exotice și sporturi primejdioase. Magnați grași pe iahturi, cu brațele păroase pe după mijlocul unor modele zvelte. Spre a nu mai pomeni de soții respectabili care, într-un vârtej de angoasă existențială și Viagra, le părăseau pe cele care le fuseseră soții câteva decenii. Exista o expresie nemțească pentru teama asta, unul dintre acele cuvinte-armonică ¹⁸ în care se specializase limba, care se traducea prin „panica închiderii ușilor“. Se simțea netulburat de închidere; cu toate că nu vedea niciun motiv să se grăbească.

Știa ce spuneau despre el în cartier. „A, e un tip retras.“ Formula era descriptivă, nu critică. Era un principiu de viață pe care englezii încă îl respectau. Și nu era vorba doar de discreție, de casa – fie ea cu perete comun și tencuială scămoșată – care era ca

un castel pentru englez. Era despre ceva mai mult: despre eul tău, despre locul unde-l țineai și despre cine avea voie (dacă avea cineva) să-l vadă pe de-a întregul.

Știa că nimeni nu putea să-și mențină cu adevărat viața în echilibru, nici măcar când se deda unei contemplații calme. Știa că exista mereu o înclinație, care uneori ajungea până la nivelul unei oscilații, între complezență pe de o parte și regret pe de alta. Încerca să se situeze de partea regretului, pe motiv că era mai puțin vătămător.

Dar cu siguranță că nu regreta niciodată iubirea pentru Susan. Ceea ce regreta de fapt era că fusese prea tânăr, prea ignorant, prea absolutist, prea încrezător în ce-și imagina că ar fi natura și căile iubirii. Ar fi fost oare mai bine – în sensul de „mai puțin catastrofal” – pentru el, pentru ea, pentru amândoi, dacă ar fi avut cu adevărat o relație *à la française*? Femeia mai în vârstă învățându-l pe bărbatul mai tânăr arta amorului, iar apoi, cu o lacrimă mascată elegant, dăruindu-l lumii – o lume a femeilor mai tinere și mai căsătoribile? Poate. Însă nici el, nici Susan nu fuseseră destul de sofisticăți pentru asta. El nu cunoscuse niciodată sofisticarea vieții emoționale: îi suna oricum a contradicție în termeni. Așa că nu regreta nici asta.

Își amintea propriile încercări timpurii de-a defini iubirea, pe vremea când se afla în inima Satului, singur în pat. Iubirea, se hazardase el, era ca descrețirea vastă și bruscă a unei încruntări de-o viață. Hmm: iubirea ca sfârșit al unei migrene. Ba nu, mai rău: iubirea ca botox. Cealaltă comparație: sentimentele iubirii ca și cum plămânii sufletului s-ar fi umflat dintr-odată de la oxigenul pur. Iubirea ca un consum de droguri la limita legii? Oare avea habar ce îndrugase? Întâmplarea a făcut ca, după câțiva ani, să fi fost cu un grup de prieteni când li s-a alăturat un tânăr rezident

incitat, care tocmai „eliberase“ un cilindru de gaz ilariant din spitalul unde lucra. Li s-au dat tuturor baloane, pe care le-au umflat de la cilindru pe care-l țineau strâns de partea superioară. Golindu-și plămâni cât mai mult cu putință, și-au dus baloanele la buze și au dat drumul înăuntru unui șuierat neașteptat, năvalnic și care i-a făcut să clipească des. Dar nu, nu i-a amintit deloc de iubire.

Totuși, erau mai buni profesioniștii? Și-a scos agenda din sertarul biroului. Nu mai scrisese nimic nou de mult. La un moment dat, frustrat de cât de puține definiții ale iubirii găsea, s-a apucat să copieze la urmă toate definițiile proaste. Iubirea-i asta, iubirea-i aia, iubirea-nseamnă asta, iubirea-nseamnă aia. Nici măcar definițiile foarte bine formulate nu spuneau, în fond, altceva decât: e o jucărioară de pluș, e un cățel, e o pernă care trage părțuri. Iubirea înseamnă să nu trebuiască să spui niciodată „îmi pare rău“ (dimpotrivă, înseamnă adeseori să faci tocmai asta). Pe urmă erau toate versurile despre iubire din toate cântecele de iubire, cu amăgirile leșinacioase ale textierului, ale solistului, ale trupei. Până și cele dulci-amărui și cinice – care ți se potriveau mereu, iubito, după mine – i se păreau simple contrafactualități de sentimentalism. Da, *atât* de rău era pentru noi, frate, dar nu era nevoie să fie și pentru tine la fel: asta era promisiunea implicită a cântecului. Așa că puteai să-l asculți cu o complezență înțelegătoare.

Iată și o însemnare – una serioasă – pe care n-o ștersese de ani buni. Nu-și mai amintea de unde venise. Nu consemna niciodată autorul sau sursa: nu voia să fie timorat de reputație; adevărul trebuia să se arate singur, limpede și nesprijinit. Definiția spunea așa: „După părerea mea, fiecare iubire, fericită sau nefericită, este

un veritabil dezastru din clipa când i te livrezi în întregime.” Da, asta merita să rămână. Îi plăcea inclusivitatea adecvată a lui „fericită sau nefericită”. Însă cheia era: „din clipa când i te livrezi în întregime”. În ciuda aparențelor, nu era ceva pesimist și nici dulce-amăru. Era un adevăr despre iubire rostit de cineva prins cu totul în vârtoarea ei și care părea să cuprindă toată tristețea vieții. Și-a amintit din nou de prietenul care, cu mult timp în urmă, îi spusese că secretul căsniciei era „să intri și să ieși când ai nevoie”. Da, își dădea seama că asta putea să te țină în siguranță. Numai că siguranța nu avea nimic de-a face cu iubirea.

Tristețea vieții. Iată încă o enigmă la care medita din când în când. Care era formularea corectă – sau *mai* corectă: „Viața e frumoasă, dar tristă” sau „Viața e tristă, dar frumoasă”? Una dintre ele era, evident, adevărată; dar nu putea să se decidă care.

Da, iubirea fusese un dezastru absolut pentru el. Și pentru Susan. Și pentru Joan. Și poate că fusese – înainte de vremea lui – chiar și pentru Macleod.

S-a uitat la câteva însemnări tăiate cu stiloul, după care a strecurat agenda la loc în sertar. Poate că-și pierduse vremea din capul locului. Poate că iubirea nu putea fi prinsă într-o definiție; putea fi prinsă doar într-o poveste.

Pe urmă fusese cazul lui Eric. Dintre toți prietenii lui, Eric fusese realmente un om bine intenționat și prin urmare îi considerase mereu bine intenționați pe ceilalți. De aici, absența reproșurilor după ce fusese bătut la bălci. Când avea treizeci și ceva de ani, lucra într-o secție locală de amenajări publice și locuia într-o casă cumsecade din Perivale, Eric se combinase cu o americană mai tânără. Ashley i-a spus că-l iubește; o iubire care se exprima prin dorința de-a fi cu el tot timpul și prin refuzul de a-i cunoaște

prietenii. Iar Ashley nu voia să se culce cu el, nu, oricum nu acum, dar cu siguranță mai târziu. Ashley avea credință, vedeți voi, iar Eric, care fusese la rândul lui bisericos în tinerețe, a înțeles lucrul ăsta și l-a apreciat. Ashley nu făcea parte din nicio biserică recunoscută oficial, din cauza răului pe care-l pricinuiseră toate; Eric a înțeles și asta. Ashley a spus că, dacă o iubea și era de acord cu disprețul ei pentru bunurile lumesti, atunci cu siguranță că avea să-i împărtășească și convingerile. Așa că Eric, izolat temporar de prieteni, și-a scos căsuța la vânzare, cu gândul de-a dona banii obținuți pe ea unei secte de ciudați din Baltimore, după care cei doi aveau să se mute acolo și să fie căsătoriți de o ciudățenie de teoretician al religiilor, șaman sau șarlatan, moment în care Eric avea să primească, în schimbul casei din Perivale, drept de domiciliere pe durată nedeterminată în corpul noii sale soții. Din fericire, aproape în ultimul moment i s-a activat cine știe ce instinct de supraviețuire și și-a anulat instrucțiunile date agentului imobiliar, moment în care Ashley a dispărut definitiv din viața lui.

Fusese un veritabil dezastru pentru Eric. Își pierduse credința în bunele intenții ale celorlalți și, odată cu ea, capacitatea de a se livra în întregime iubirii. Măcar dac-ar fi fost inoculat cu bănuielile lui Susan față de misionari. Dar asta nu făcuse parte din pre-istoria lui Eric.

Era ciudat în ce fel și de când îl sâcâia răposatul Gordon Macleod. Mai mult decât Susan, la drept vorbind. Ea era acum un capitol încheiat în mintea lui și așa avea să rămână, chiar dacă avea să-l chinuie în continuare. Pe când Macleod nu era un capitol încheiat. Așa că se trezea gândindu-se ce-i trecuse prin cap lui Macleod în ultimii ani de tăcere, holbându-se la soția care-l părăsise, la camerista și la infirmiera ale căror prezențe îl iritau, la

vechiul lui prieten, Maurice, care spunea „bagă mare, tipule“ și pe urmă-i turna whisky pe gât direct din sticlă până-i muia pijamaua.

Iată-l pe Macleod întins în pat, zi după zi, știind că asta nu avea cum să se termine bine. Macleod își trecea în revistă viața. Macleod își amintea când pusese ochii prima dată pe Susan, la o petrecere sau la un ceai unde erau o mulțime de fete care în general voiau să se distreze și o mulțime de băieți care în general nu prea aveau ocupații respectabile. Ea dansa cu speculanții și cu bișnițarii – în asta-i transformase invidia lui. Până și cei cinstiți erau doar niște papițoi adolescenți sau adulți. Dar pe ea n-a interesat-o niciunul dintre ei. Când colo, l-a ales pe nătărăul ăla care zâmbea ca prostul și știa să danseze – era cam singurul lucru la care se pricepea –, dar pe care platfusul sau problemele la inimă îl scutiseră de armată. Cum dracu’ îl chema? Gerald. Gerald. Iar apoi ei doi dansaseră, pe când el, Gordon, se uitase. Pe urmă nătărăul murise de leucemie – mai bine l-ar fi trimis cu un bombardier și i-ar fi dat ocazia să facă o faptă bună înainte să dea colțul, era de părere Gordon.

Susan era necăjită, bineînțeles – de neconsolat, cică –, dar el, Gordon, îi ieșise în cale și declarase că era genul de bărbat pe care putea să se bazeze și în timpul războiului, și după. Ei nu i se păruse chiar smintit, dar un pic – cum? – iresponsabil? Nu, nu era asta. Îl ocolise și râsese la unele lucruri pe care le spusese – nu doar la glume –, iar reacțiile astea improbabile, ba chiar impertinente, îl făcuseră să se îndrăgostească de ea până peste urechi. Îi spusese că nu conta cum se simte acum, fiindcă era convins că, în timp, o să-l iubească, iar ea răspunsese: „O să fac tot ce pot.“ Apoi se aruncaseră în relație cu capul înainte, cum făceau mulți în timpul războiului. La altar, se întorsese spre ea și-o întrebă: „Unde-ai fost toată viața mea?“ Dar nu mersese. Conviețuirea nu mersese,

sexul nu mersese, cu excepția fecundării încununată de succes; în rest, nu le adusese niciun strop de intimitate. Prin urmare, iubirea lor era un dezastru. Dar bineînțeles că asta nu era un motiv să nu rămâi căsătorit pe vremea aceea. Fiindcă puteai să ai în continuare afecțiune, nu? Și mai erau și fetele. Ținuse morțiș să aibă un fiu, dar Susan nu mai dorise nimic după Martha și Clara. Și așa se încheiase partea aceea din viața lor. Pentru început, paturi separate; apoi, fiindcă ea se plângea de sforăitul lui, dormitoare separate. Însă continuai să arăți afecțiune – chiar dacă și o exasperare crescândă.

Așa că s-a pus în pielea lui Gordon Macleod cum n-ar fi putut s-o facă niciodată cât timp îl urâse. Se apropia cât de cât de adevăr?

Și-a amintit de un alt bărbat furios: șoferul supărat, cu urechi roșii și păroase, care-l claxonase și urlase la el pe trecerea de pietoni din Sat. Iar el, drept răspuns, ricanase: „O să mori înaintea mea.” Pe vremea aceea credea că rostul bătrânilor e să-i invidieze pe tineri. Acum, că-i venise rândul, îi invidia oare pe tineri? Parcă nu. Îi dezaproba, îl șocau? Uneori, dar era normal: ce merita ei, ce merita el. Și el își șocase mama cu coperta de la *Private Eye*. Acum era el șocat când un *thread* de pe YouTube îl ducea la o femeie care cânta despre o iubire înșelată: titlul și refrenul erau „Morții mă-tii de jigodie” [19](#). Își șocase părinții prin comportamentul lui sexual. Acum era el șocat când sexul era prezentat atât de frecvent drept un cuplărai decerebrat, fără inimă și găunos. Dar de ce să fii surprins? Fiecare generație presupune că știe exact cum e cu sexul; fiecare o tratează de sus pe precedentă, dar se simte scârbită de următoarea. Era ceva normal.

Cât despre chestiunea mai amplă a vârstei și a condiției muritoare, nu, nu i se părea c-ar simți panica închiderii ușilor. Dar

poate că încă nu le auzise scârțâind destul de tare.

Din când în când, oamenii îl întrebau, cu ironie sau cu compasiune, de ce nu se însurase niciodată; alții presupuneau sau subînțelegeau că o făcuse cândva, cine știe când. Arbora o reticență englezească și se pierdea într-o rețea de murmure și ezitări, așa că iscodirile cam rămâneau fără rezultat. Susan prezisese că într-o bună zi o să aibă o partitură a lui și uite că avusese dreptate. Partitura asta, care se închegase fără ca el să-și dea seama de fapt, era a cuiva care nu fusese niciodată – în adevăratul sens al cuvântului, așa cum se cuvine – îndrăgostit.

Nu exista nimic între un răspuns foarte lung și unul foarte scurt: asta era problema. Răspunsul lung – într-o formă prescurtată – îi implica, desigur, propria pre-istorie. Părinții, felul lor de-a fi și interacțiunea dintre ei; părerea lui despre alte căsnicii; pagubele pe care le văzuse provocate de familie; propria scăpare din familia lui în casa Macleozilor și scurta iluzie că nimerise într-un fel de tărâm magic; apoi a doua deziluzie. Cine s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt; cine s-a fript cu iaurt se închide-n frigider. Ajunsese astfel la concluzia că stilul ăsta de viață nu i se potrivea; și nu găsisese după aceea pe nimeni care să-l facă să-și schimbe părerea. Asta, deși era adevărat c-o ceruse în căsătorie pe Susan, la bufetul din Royal Festival Hall, și mai târziu pe Kimberly, în Nashville. Pentru așa ceva era nevoie de una sau două paranteze explicative.

Răspunsul lung era prea cronofag ca să-l dai. Răspunsul scurt era prea dureros. Și suna așa: întrebarea era ce înseamnă frângerea unei inimi, cum anume se frânge și ce rămâne din ea după aceea.

Când își amintea de părinți, îi vizualiza adeseori jucând într-o piesă veche, de pe vremea televizoarelor alb-negru. Stând în fotolii

cu spătar înalt, de o parte și de alta a unui șemineu în care ardea focul. Taică-său cu o pipă într-o mână, netezind un ziar cu cealaltă; maică-sa cu doi centimetri periculoși de scrum la capătul țigării, dar găsim mereu scrumiera cu o secundă înainte să-i cadă pe ce croșeta. Pe urmă memoria o făcea să apară în capotul roz, luându-l cu mașina seara târziu și aruncând disprețuitor mucul țigării pe aleea Macleozilor. Iar apoi resentimentul reprimat al ambelor părți, pe când se îndreptau în tăcere spre casă.

Își imagina părinții discutându-și unicul copil. Oare se întrebau „unde greșiseră”? Sau doar „unde greșise”? Sau cum „fusesse dus pe căi greșite”? Și-o închipuia pe maică-sa spunând „Îmi venea s-o strâng de gât pe femeia aia”. Și-l închipuia pe taică-său mai filozofic și mai iertător. „Nu-i nimic în neregulă cu Băiatul sau cu felul cum l-am crescut. Doar că nu i s-a stabilizat profilul de risc. Asta ar spune și David Coulthard.” Bineînțeles, părinții lui muriseră cu mult înainte de isprăvile lui Max Verstappen la Marele Premiu al Braziliei; iar pe taică-său nu-l interesau sporturile cu motor. Dar poate c-ar fi găsit o formă paralelă de exonerare.

La rândul lui, simțea acum o recunoștință retrospectivă chiar pentru siguranța și monotonia împotriva cărora se răzvrătise când o cunoscuse pe Susan. Experiența de viață îl convinsese că străbaterea primilor șaisprezece ani (sau așa ceva) era în principal o chestiune de limitare a pagubelor. Iar aici părinții îl ajutaseră. Așa că s-a ajuns la un fel de reconciliere postumă, cu toate că se baza pe o anumită reevaluare a părinților; mai multă înțelegere și, odată cu ea, o suferință tardivă.

Limitarea pagubelor. S-a trezit întrebându-se dacă nu cumva răstălmăcise mereu imaginea de neșters care-l urmărise toată viața: cea în care stătea la o fereastră de la etaj și-o ținea pe Susan

de încheieturi. Poate că de fapt nu-i slăbiseră puterile și nu-i dăduse drumul. Poate că, în realitate, ea îl trăsese afară cu greutatea ei. Și căzuse și el. Iar procesul îi provocase pagube dureroase.

M-am dus s-o văd înainte să moară. N-a trecut mult de atunci – cel puțin din perspectiva duratei unei vieți. N-a știut că e cineva acolo, cu atât mai puțin că sunt eu. M-am așezat pe scaunul care mi s-a adus. Imaginându-mi scena înainte să ajung, sperasem că într-un fel o să mă recunoască și o să arate împăcată. Erau speranțe pe care le nutream și pentru mine, și pentru ea – mi-am dat seama.

Chipurile nu se schimbă mult, nici măcar în suferință. Dar nu arăta împăcată, deși dormea sau era inconștientă, ce-o fi fost. Fruntea i se strânsese într-o încruntătură, iar partea de jos a maxilarului era un pic împinsă în față. Știam cum i se modifica trăsăturile; o văzusem de multe ori când nega cu încăpățănare ceva – mai degrabă pentru ea însăși decât pentru mine. Respira pe nas, scoțând un sforăit ușor din când în când. Avea gura încleștată. M-am surprins întrebându-mă dacă are aceeași proteză după atâtea decenii.

O infirmieră îi pieptănase părul care-i cădea drept de o parte și de alta a feței. Aproape instinctiv, am întins o mână, cu gândul să-i dezgolesc una dintre urechile elegante pentru ultima dată. Însă mâna mi s-a oprit, parcă din proprie inițiativă. Mi-am retras-o, neștiind dacă motivul intenției era preocuparea pentru intimitatea ei sau un simplu capriciu; frica de sentimentalism sau frica de suferința bruscă. Probabil că ultima.

– Susan, am spus încet.

N-a reacționat, doar că a rămas încruntată și cu maxilarul împins în față. Mă rog, era normal. Nu venisem cu sau pentru un mesaj și cu atât mai puțin pentru iertare. De la absolutismul iubirii la absolvirea prin iubire? Nu, nu cred în poveștile comode de viață, care li se par necesare unora, la fel cum mă sufoc la cuvintele de consolare ca „izbăvire” și „împăcare”. Moartea e singura împăcare în care cred; iar rana va rămâne deschisă până la închiderea finală a ușilor. Cât despre izbăvire, e mult prea la îndemână, o banalitate regizorală; iar dincolo de asta dă impresia că e ceva grandios, pe care ființele omenești sunt prea imperfecte ca să-l merite și cu atât mai puțin să și-l autoconfere.

M-am întrebat dacă trebuia s-o sărut de rămas-bun. Altă banalitate regizorală. Și, fără îndoială, în filmul acela ea ar reacționa mișcându-se ușor, cu fruntea descrețindu-i-se și cu maxilarul destins. Iar apoi chiar i-aș da părul la o parte și i-aș șopti în urechea cu helixuri delicate un ultim „Adio, Susan”. La care ea s-ar mișca din nou încet, și ar oferi urma unui surâs. Pe urmă, cu lacrimile neșterse de pe obraji, m-aș ridica încet și aș părăsi-o.

Nu s-a întâmplat nimic din toate astea. I-am privit profilul și m-am întors cu gândul la câteva momente din cinematograful meu particular. Susan în rochia ei de tenis cu tiv verde, vârandu-și racheta în presa pentru racordaje; Susan zâmbind pe o plajă pustie; Susan supraturând Austin-ul și rânzând. Însă după câteva minute în felul ăsta, a început să-mi plece mintea aiurea. N-am putut s-o țin concentrată pe iubire și pierdere, pe distracție și suferință. M-am trezit întrebându-mă câtă benzină mai are mașina și cât de repede va trebui să găsesc o benzinărie; pe urmă la scăderile vânzărilor de brânză rulată în cenușă; și apoi la ce avea să fie la televizor în seara aceea. Nu m-am simțit vinovat de niciunul dintre lucrurile astea; mai mult, cred că între timp am cam

terminat-o cu vinovăția. Însă restul vieții mele, așa cum era și așa cum avea să fie de-acum încolo, mă chema înapoi. Așa că m-am ridicat și m-am uitat la Susan pentru ultima dată; nu mi-a jucat nicio lacrimă în ochi. În drum spre ieșire, m-am oprit la recepție și am întrebat unde e cea mai apropiată benzinărie. Receptionerul a fost foarte amabil.

Note

- 1 - De la *case*, care înseamnă „caz” în engleză.
- 2 - În original, *scarlet woman*.
- 3 - Bilunar britanic de satiră și afaceri curente, înființat în 1961.
- 4 - În original, *her story, her history, her pre-history*.
- 5 - *To taunt* – „a tachina” în engleză.
- 6 - „Tachinează mai departe, tachinează liniștit.”
- 7 - „Trifoi”.
- 8 - Prescurtare de la *referee*.
- 9 - *John Player Special*.
- 10 - Versuri ale lui George Gordon Byron.
- 11 - Joc de cuvinte intraductibil. *Spectacles* înseamnă „ochelari”, iar *spectacle*, „spectacol”.
- 12 - În original, *gentrification*, care a dat în română „gentrificare”: revigorare a cartierelor urbane deteriorate prin intermediul aflului de locuitori cu un nivel material superior.
- 13 - *Lodger* – „chiriaș”; *lover* – „iubit”.
- 14 - Culegere de povești pentru copii, scrisă în 1845 de Heinrich Hoffmann.
- 15 - În original, A & E, adică *Accident & Emergency*, echivalentul Unității de Primiri Urgențe.
- 16 - Antiseptic ușor, care conține triclorfenilmetiliodosalicil și cu care se face gargară.
- 17 - În original, *Miss Right* – asemănare fonetică între *Right* și Rita

18 - În original *concertina word*, cuvânt creat prin îmbinarea literelor din alte două cuvinte, conform exemplului *fins+red=friends*.

19 - Trimitere la Martha Wainwright și la cântecul *Bloody Mother-Fucking Asshole*.